G. SALOMON,
HANDLEIDING
TOT DE
VERLOSKUNDE.
II.

G. SALOMON,
HANDLEIDING
TOT DE
VERLOSKUNDE.
II.

HANDLEIDING

TOT DE

VERLOSKUNDE.

TWEEDE DEEL.

HANDLEIDING

TOT DE

VERLOSKUNDE,

DOOR

GOTTLIEB SALOMON,

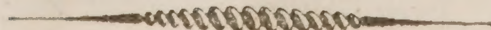
MED. DOCTOR, TE LEYDEN.

TWEEDE DEEL.

MET PLATEN.

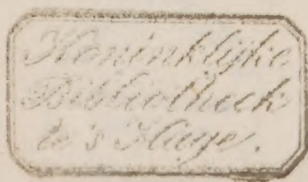

TWEEDE, VERMEERDERDE EN VERBETERDE DRUK.

Te AMSTERDAM, bij
JOHANNES VAN DER HEY EN ZOON,
1826.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

INHOUD

VAN HET

TWEEDE DEEL.

INLEIDING. 3

EERSTE AFDEELING.

Over het verloskundige onderzoek.

Eerste Hoofdstuk. Over het verloskundige onderzoek in het algemeen. . . . 4
Tweede Hoofdstuk. Over het onderslaan, of het onderzoek met de vingers en met de hand. 10
Derde Hoofdstuk. Over het onderzoek met werktuigen. 18

TWEEDE AFDEELING.

Over de behandeling van zwangere vrouwen.

Eerste Hoofdstuk. Over den leefregel, welken men aan zwangere vrouwen voorschrijven moet. 26
Tweede Hoofdstuk. Over de behandeling van eenige meest voorkomende ongesteldheden en plaatselijke gebreken, gedurende de zwangerheid. 33

DERDE AFDEELING.

Bladz.

Over hetgene men bij natuurlijke verlosſingen te verrigten heeft. 47

Eerſte Hoofdſtuk. Over de behandeling der natuurlijke verlosſingen in het algemeen, en der natuurlijk regelmatige hoofdgeboorten in het bijzonder. 49

Tweede Hoofdſtuk. Over de behandeling der natuurlijk-onregelmatige verloſingen. . 73

Eerſte Verdeeling. Over de behandeling van de natuurlijk - onregelmatige verlosſingen, waarbij de kruin, het aangezigt, het achterhoofd, of een der zijdelingſche deelen van het hoofd, zich aanbiedt. 74

Tweede Verdeeling. Over de behandeling van de natuurlijk - onregelmatige verlosſingen, waarbij de voeten, kniën of billen zich aanbieden. . . . 84

Derde Hoofdſtuk. Over de behandeling van de tweelingsgeboorten. 94

VIERDE AFDEELING.

Over de bezorging van de kraamvrouw en van het pas geborene kind, in den gezonden en zieken ſtaat.

Eerſte Hoofdſtuk. Over de bezorging van het pas geborene kind. 97

Bladz.

Tweede Hoofdſtuk. Over de verzorging van de kraamvrouw. 103

Derde Hoofdſtuk. Over de behandeling van den achtergeblevenen moederkoek. . . 110

Vierde Hoofdſtuk. Over de genezing van eenige ziekelijke toevallen en plaatſelijke gebreken, welke, als gevolgen van de verlosſing, aan de kraamvrouw overkomen. . 124

Vijfde Hoofdſtuk. Behandeling van de melk- of zogkoorts. 135

Zesde Hoofdſtuk. Over de behandeling van de kraamvrouwenkoorts. . . . 137

Zevende Hoofdſtuk. Over de behandeling van eenige gebreken en ziekten, waarmede het kind geboren, en waarvan hetzelve in de eerſte dagen van zijn leven overvallen, wordt. 145

VIJFDE AFDEELING.

Over de behandeling van niet-natuurlijke verlosſingen.

INLEIDING. Bevattende eene algemeene verdeeling van, en voorſchriften voor, de behandeling van de niet-natuurlijke verlosſingen. 156

I. *Verrigtingen des vroedmeesters, ter voldoening aan de eerste algemeene aanwijzing, bij niet-natuurlijke verlosfingen.*

Bladz.

Eerste Hoofdstuk. Over de behandeling van miskramen, ontijdige en overtijdige verlosfingen. 161

Tweede Hoofdstuk. Over de behandeling van moeijelijke en trage verlosfingen. . 165

Derde Hoofdstuk. Over de behandeling van de te fpoedige verlosfingen. . . 178

Vierde Hoofdstuk. Over het kunstige breken van de vochtblaas. . . . 184

Vijfde Hoofdstuk. Over het gebruik van den hefboom. 187

Zesde Hoofdstuk. Over de voorfchriften, welke er in acht genomen moeten worden, als er met het hoofd en met de billen, een van de ledematen, of de navelftreng, mede in het bekken zakt, en de navelftreng om eenig deel van het kind geftrengd zit. 196

Zevende Hoofdstuk. Over het keeren van het kind op het hoofd, en over het verbeteren van des kinds plaatfing, alleen door zekere handgrepen buiten op de baarmoeder. 202

Eerste Verdeeling. Over het keeren op het hoofd. 204

Twee-

Bladz.

Tweede Verdeeling. Over het verbeteren van de niet-natuurlijke plaatsingen van het kind, alleen door zekere handgrepen buiten op de baarmoeder. . . 207

Achtste Hoofdstuk. Over het, door de kunst, vervroegen der verlossing. 214

II. *Verrigtingen des vroedmeesters, ter voldoening aan de tweede algemeene aanwijzing, bij niet-natuurlijke verlossingen.* . 230

Negende Hoofdstuk. Over het verrigten van de verlossing, bij niet-natuurlijke voetgeboorten. 231

Tiende Hoofdstuk. Over het verrigten van de verlossing, bij niet-natuurlijke billengeboorten. 242

Elfde Hoofdstuk. Over het verlossen van het kind, door middel van de keering op de voeten. 249

Eerste Verdeeling. Over de aanwijzingen en voorspelling, bij de keering. . 250

Tweede Verdeeling. Algemeene voorschriften bij het keeren op de voeten. . 258

Derde Verdeeling. Over eenige bijzondere regelen, welke men bij het verrigten van de keering in acht moet nemen. 267

Twaalf-

Bladz.

Twaalfde Hoofdſtuk. Over het verrigten der verlosſing, door middel van de verloskundige tang. 278

Eerſte Verdeeling. Over de verloskundige tang, hare aanwijzingen en voorſpelling. 279

Tweede Verdeeling. Algemeene voorſchriften over het gebruik van de verloskundige tang. 295

Derde Verdeeling. Eenige bijzondere voorſchriften, nopens het gebruik van de tang. 309

Dertiende Hoofdſtuk. Over het gebruik van ſcherpe werktuigen, welke men op des kinds ligchaam aanlegt, als middel ter verlosſing. 326

Eerſte Verdeeling. Over het ontherſenen. 327

Tweede Verdeeling. Over het ontleden van het kind in 's moeders ligchaam. . 338

Veertiende Hoofdſtuk. Over de ſchaambeenſnede, als middel ter verlosſing. . . 342

Vijftiende Hoofdſtuk. Over de keizerlijke ſnede, als middel ter verlosſing. . . 360

Uitlegging van de eerſte plaat. . . 384

——————— tweede —— . . 391

HET

HET

TWEEDE OF PRAKTISCHE

GEDEELTE.

INLEIDING.

§. 1.

Het praktiſche of beoefenende gedeelte der verloskunde, bevat de voorſchriften van al hetgene de verloskundige, bij de zwangere, barende en kraamvrouw, en het pas geborene kind, te verrigten heeft. Deze verrigtingen zijn nogtans niet ſteeds zuivere verloskundige; maar zij zijn integendeel dikwerf geneeskundige, en ſomtijds worden dezelve uit de heelkunde ontleend. Wij hebben dezelve in vijf afdeelingen geſplitst. De *eerſte* zal over het *verloskundige onderzoek* handelen; de *tweede* over de behandeling van de zwangere vrouwen; de *derde* over de verrigtingen des vroedmeesters, *bij natuurlijke verlosſingen*; de *vierde* over de bezorging van de kraamvrouw en van het pas geborene kind, in den gezonden en zieken ſtaat; en de *vijfde* over de behandeling van de niet-natuurlijke verlosſingen.

EERSTE AFDEELING.

OVER HET VERLOSKUNDIGE ONDERZOEK.

EERSTE HOOFDSTUK.

Over het verloskundige onderzoek in het algemeen.

§. 2.

Het *verloskundige onderzoek* of *onderſlaan* (*exploratio obſtetricia*) is de eerſte, en eene van de voornaamſte, verrigtingen van den vroedmeester. Door haar toch wordt hij in ſtaat geſteld, om den toeſtand en de veranderingen van de teeldeelen der vrouw, in en buiten de zwangerheid, gedurende het baren en na de verloſſing, en de ligging van het kind in den ſchoot zijner moeder, door het gevoel (zelden door het gezigt) te onderkennen. De eerstbeginnende moet zich derhalve bevlijtigen, om in dit gedeelte der kunst de vereischte bedrevenheid te erlangen; daar er van het deskundig onderſlaan genoegzaam alles afhangt, en de overige verrigtingen van den vroedmeester geheel en al geregeld

geld moeten worden, naar hetgene hij daarbij ontdekt heeft; terwijl, bij gebrek van de noodige kennis hieromtrent, al zijn handelen ongewis en twijfelvol blijft. Deze bedrevenheid kan men zich intusſchen alleen door herhaalde oefeningen op levendige vrouwen volkomen eigen maken. Oefeningen op lijken en op het fantome, zijn echter almede zeer nuttige hulpmiddelen, om dat doel te bereiken, en behooren dus niet verzuimd te worden.

§. 3.

Het verloskundige onderzoek geſchiedt 1.) door het aanleggen van de handen op de borſten, op den buik en op het bekken der vrouw; dit noemt men het *uitwendig onderzoek* (*exploratio externa*); of 2.) door het invoeren van een en meer vingeren, of van de geheele hand, in de ſcheede en in het bekken, enz. dit noemt men het *inwendige onderzoek* (*exploratio interna*). Meestal is het noodig, dat men beide ſoorten van onderzoek in het werk ſtelle. — In de meeste gevallen onderzoekt men alleen met de handen, maar ſomtijds wordt het vereischt, dat men nog buitendien daartoe geſchikte werktuigen bezige. De eerſte wijze van onderzoeken kan men, bij voorkeur, met de benaming van *onderſlaan* (*exploratio manualis*) beſtempelen; de laatſte met die van het onderzoek door middel van werktuigen (*exploratio inſtrumentalis*).

§. 4.

Het verloskundige onderzoek bezigt men tot de volgende oogmerken; *a.*) om te onderzoeken, of eene vrouw zich al of niet in eenen zwangeren ſtaat bevindt, en van welken aard de zwangerheid is, en welke vorderingen dezelve gemaakt heeft. *b.*) Om zich te overtuigen, of de arbeid dadelijk is begonnen, hoedanig de weeën zijn, en welke uitwerkſelen zij, met betrekking tot den voortgang der verloſsing, reeds gehad hebben. *c.*) Om den ſtaat der teeldeelen en van het bekken bij de barende, en om de plaatſing van het kind in de baarmoeder, na te gaan, ten einde den gelukkigen, mingunſtigen of ongelukkigen ſtand, en eindelijken afloop, der verloſsing te kunnen beoordeelen, voorſpellen, en daarnaar de gepaste hulpmiddelen in te rigten. *d.*) Na de verloſsing van het kind, onderzoekt men den toeſtand, waarin zich de uitwendige teeldeelen, de baarmoeder en de in haar nog teruggehoudene moederkoek bevinden. *e.*) Men is ſomtijds verpligt, ongehuwde perſonen te onderzoeken, om te beſlisſen, of zij nog vrijſters zijn, dan niet, en of ongehuwde voorwerpen reeds en onlangs gebaard hebben (in enkele gevallen moet men dit zelfs bij getrouwde vrouwen trachten op te ſporen) en of eene vrijſter, met betrekking tot hare teeldeelen, en van het bekken, de geſchiktheid bezit, om moeder te kunnen worden, en eindelijk *f.*) wordt het verloskundige onderzoek te baat genomen, om een behoorlijk en meer naauwkeurig in-

inzigt in vele ziekten van de teeldeelen en van den onderbuik te verkrijgen; om het even, of het voorwerp al of niet eene zwangere, barende en kraamvrouw is.

§. 5.

De houding van de vrouw, welke men onderzoeken wil, kan verſchillend zijn; hoezeer ook de eene naar omſtandigheden boven de andere verkozen moet worden. Het is het welvoegelijkſte, dat men de vrouw gedurende het onderzoek late liggen, welke houding ook in de meeste gevallen de geſchikſte is, om het oogmerk van deze verrigting te bereiken. Vele zieke, barende en kraamvrouwen kan en mag men zelfs genoegzaam op geene andere wijze onderſlaan. De vrouw kan dan op den rug, en ook naar omſtandigheden op eene der zijden, geplaatst worden. De plaatſing op den rug is in de zwangerheid en bij den aanvang der verlosſing, voor de vrouw de gemakkelijkſte. De vroedmeester plaatst zich dan ter zijde van de vrouw, zoodat hij bij voorkeur zijne regterhand bij het onderſlaan bezigen kan; en laat de vrouw beide beenen, of ten minſte een been, in het dij- en kniegewricht buigen, en de aldus gebogene knieën van elkanderen verwijderen, ten einde ruimte te hebben, om de onderzoekende hand naar de teeldeelen te voeren, terwijl hij met de andere vrije hand de lendenen der vrouw helpt opligten. Laat men de vrouw op zijde liggen; en dit doet men als de arbeid reeds gevorderd is, of als de baarmoeder en het kind eene ſcheeve plaatſing naar eene

der zijden van het bekken hebben; dan moet het bovenliggende been ook in de knie en dije gebogen naar den buik getrokken worden, en door eene helpende hand, of door middel van een kusſen, van de andere dije verwijderd gehouden worden; terwijl de vroedmeester zich achter den rug der barende plaatst, om zijn oogmerk te bereiken. In zeer zeldzame gevallen ſlechts is het noodig, dat men de vrouw op knieën en ellebogen late liggen, om het onderzoek te verrigten; in welk geval de vroedmeester zich achter haar plaatst.

§. 6.

Om in ſommige gevallen de geſteldheid des bekkens en de vorderingen, welke de zwangerheid gemaakt heeft, te leeren kennen, is het nuttiger, dat men de te onderſlane vrouw late ſtaan. Wil men de inwendige geſteldheid der teeldeelen tevens leeren kennen, dan plaatst men haar tegen den muur, of tegen eenig ander vast ligchaam, waartegen zij met den rug leunen kan, en laat haar de dijen van elkander verwijderen. Heeft men ſlechts eene hand noodig tot het onderzoek, dan brengt men de andere vrije hand tegen de lendenen aan, om deze te onderſteunen, of men ligt met dezelve den overhangenden buik op, en voert daardoor den moedermond beter tegen den in de ſcheede onderzoekenden vinger. Bij deze wijze van onderſlaan, gaat de vroedmeester op eenen lagen ſtoel voor de vrouw zitten, of, dat nog beter is, hij gaat voor haar op de regter- of linkerknie liggen, naarmate hij zijne regter- of linkerhand tot het onderzoek bezigt.

zigt. Men kan ook zittende de vrouw onderſlaan; intusſchen komt dit weinig te pas, daar de boven opgegevene plaatſingen voor alle voorkomende gevallen voldoende zijn, en het zitten op eenen gewonen ſtoel daarenboven voor de vrouw zeer ongemakkelijk is. In plaatſen echter, waar men de verlosſing op bijzondere daartoe vervaardigde ſtoelen verrigt, kan men dezelve ook bij het onderſlaan bezigen, als wanneer de vroedmeester voor de vrouw knielt, of op eenen lageren ſtoel zitten gaat.

§. 7.

Hoe men ook onderzoeke, men moet de vrouw altijd zoo min mogelijk ontblooten, en de meest mogelijke kieschheid in acht nemen, om de eerbare ſchaamte niet te kwetſen. Kan het geſchieden, dan moet men vermijden, om der vrouw pijn aan te doen, en men behoort in eens al het noodige op te ſporen, om het herhalen van het onderzoek zonder noodzakelijkheid voor te komen en onnoodig te maken. Somtijds echter is het noodig, dat men het onderzoek hervatte, om de vereischte kennis te erlangen.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Over het onderſlaan of het onderzoek met de vingers en met de hand.

§. 8.

Wanneer de vrouw in de behoorlijke plaatſing gebragt is, heeft men bij het onderſlaan het volgende in acht te nemen. *a.*) Wanneer het betasten met de hand alleen toereikende is, ontbloote men nooit de deelen der vrouw en neme men het gezigt niet te baat. *b.*) Kan men met het uitwendig onderzoek toekomen (iets, hetwelk echter ſlechts in enkele gevallen plaats zal hebben) dan voere men nooit de hand of vingers in de ſcheede. *c.*) Nog minder bezige men daarbij werktuigen, als het onderſlaan met de hand alleen genoegzaam licht verſpreidt. *d.*) Men verwarme vooraf zijne handen, tenzij men met oogmerk eene koude hand (om het leven van het kind te ontdekken) bezigen wilde. *e.*) Tot eigene veiligheid en ook tot die van de vrouw, zorge men, dat de onderzoekende hand niet gewond, of met zweren en uitſlagen bezet, en de nagels behoorlijk afgeſneden en gerond, zijn,

ten

ten einde de deelen, die men onderzoekt, niet te kwetſen. *f.*) Het uitwendige onderzoek ga altijd voor het inwendige vooraf. *g.*) Men trachte eindelijk door vriendelijkheid en den noodigen ernst, der beſchroomde vrouw vertrouwen in te boezemen, en haar de noodzakelijkheid van het onderzoek onder het oog te brengen, en hare daarvoor opgevatte vrees te verbannen.

§. 9.

Bij het onderzoek van de borſten bezigt men de toppen der vingers, en kan men niet nalaten, om het gezigt daarbij te baat te nemen; hetzij men dit verrigte, om kenmerken van zwangerheid of om de geſchiktheid der vrouw tot zogen, enz. op te ſporen, of eindelijk om ziekten aan die deelen te onderzoeken.

§. 10.

Wil men door het uitwendig onderzoek de geſteldheid des bekkens nagaan, dan legge men zijne hand vooreerst op de ſchaambeenen aan, en onderzoeke, of zij de behoorlijke ronding hebben. Men lette daarbij op den ſtand der uitwendige teeldeelen, en voere de hand vervolgens naar beide zijden, tot aan de groote draaijers der dijbeenen, waartoe men de tweede hand mede te hulp neemt, om den afſtand dier deelen zoo veel mogelijk te bepalen; men ga daarna hooger op tot aan de heupbeenen, en beoordeele derzelver helling, onderlingen afſtand en verhouding tot elkander. Men vestige zijne oplettendheid voornamelijk op het maakſel en de gedaante van het heiligbeen. Men brenge derhalve de

eene

eene hand naar den ruggestreng, om te onderzoeken, of deze regt zij, en niet te veel regts of links afwijke, of de laatste lendewervel met het heiligbeen geene al te groote bogt naar voren make, of het heiligbeen zelf niet te veel naar achteren en naar buiten puile; en, door een gelijktijdig opleggen van de andere hand op de schaambeenen, trachte men, zoo veel dit doenlijk is, de natuurlijke wijdte of de naauwheid van de regte afmeting des bekkens te berekenen. Men veronachtzame echter ook geen gadeslaan van het maaksel der dijbeenen, of deze regt, dan of zij krom en gebogen zijn; omdat hunne gesteldheid niet zelden omtrent den staat van het bekken zelf inlichting geeft.

§. 11.

Heeft men alleen ten oogmerke, om het bestaan van de zwangerheid, haren aard, hare gemaakte vorderingen en de ligging van het kind, door het *uitwendige onderzoek* na te sporen, dan brengt men eene en ook wel beide handen op den buik, betast dezen zachtjes van onderen naar boven, drukt op die plaatsen, waar men deelen van het kind vermoedt, sterker, en onderzoekt, tot hoe ver de bodem van de baarmoeder opgerezen is, en naar welke zijde dezelve het meeste helt. Men moet hierbij voornamelijk op de gedaante en de veranderingen van den navel letten. Is het bij dit onderzoek aan den eenen kant noodig, de geheele uitgestrektheid van den buik te betasten, men behoort aan den anderen kant alle andere deelen te vermijden, die geene inlichting kunnen geven.

§. 12.

§. 12.

Gaat men tot het *inwendige onderzoek* over, dan is het nuttig, dat de vrouw de blaas vooraf van de urin, en kan het zijn den endeldarm van drekstoffen, ontlaste, en de teeldeelen behoorlijk reinige. De vroedmeester moet zijnen verwarmden vinger of de hand met eenige vettigheid, als olie, reuzel of pomade besmeren, om het invoeren daarvan in de scheede gemakkelijker te maken. Gedurende de zwangerheid en bij den aanvang der verlossing, en dus nog minder bij niet zwangere vrouwen, mag men nooit meer dan eenen vinger te gelijk in de scheede inbrengen. Nimmer mag men zonder noodzakelijkheid met de geheele hand in de scheede indringen, alzoo dit altijd eene zeer pijnlijke verrigting is. Daar het onderslaan met eenen vinger alleen nogtans in alle gevallen niet voldoende is, moet men somtijds meer vingers te gelijk, ja de geheele hand daartoe bezigen.

§. 13.

1.) Bij het onderslaan met *eenen vinger*, waartoe men altijd den wijsvinger gebruikt, brengt men, als de vrouw op den rug ligt, deszelfs top, na vooraf het haar der vrouwelijkheid en de schaamlippen, van elkander verwijderd te hebben, in eene schuinsche rigting van voren naar achteren en van boven naar beneden, door de opening van de scheede; staat de vrouw, dan wordt de vinger alleen van voren naar achteren, ligt zij op knieën en ellebogen, dan wordt hij in eene omgekeerde rigting van achteren naar voren ingevoerd, waarbij altijd de

de duim naar boven tegen de fchaambeenen en de overige vingers naar beneden tegen den bilnaad gekeerd zijn. Bij het verdere indringen maakt men met den onderzoekenden vinger eene beweging naar boven, (ligt de vrouw op kniën en ellebogen, dan voert men denzelven van boven dieper naar beneden) waarbij men den rug van de hand eenigzins meer naar beneden draait, en den top des vingers zoo hoog mogelijk, doch langzaam invoert, totdat de drie overige naar beneden uitgeftrekte vingers tegen den bilnaad aangedrukt komen te liggen. Men houde bij deze verrigting altijd de kromme as van de fcheede in het oog, welke men te volgen heeft.

§. 14.

Men maakt zich nu met de gefteldheid der fcheede, van het fcheedegedeelte en van den hals der baarmoeder bekend. Men bevoelt al deze deelen, het eene na het andere naauwkeurig; men rigt daarna den vinger tegen den moedermond, onderzoekt, of en in hoe ver hij geopend, of de arbeid begonnen en hoe het kind geplaatst is, en of de vliezen al of niet gebroken zijn. Men vestigt vervolgens zijne oplettendheid op het maakfel van het bekken, en brengt daartoe den top des vingers naar het voorgebergte van het heiligbeen; men ziet, of men hetzelve bereiken kan, en volgt daarna met denzelven alle rigtingen des bekkens. Dit verrigt zijnde, wordt de vinger even voorzigtig langs de as van de fcheede wederom naar buiten gevoerd.

§. 15.

§. 15.

Sommigen raden aan, dat men bij het onderflaan den middelften vinger bij den wijsvinger voege, in de meening, dat men met dezen hooger reiken kan. Intusfchen komt het ons voor, dat dit voordeel flechts ingebeeld is, en heeft inmiddels deze raad zeker dat nadeel, dat het invoeren van de twee vingers veel pijnlijker is, en flechts bij eene uitgerekte fcheede in praktijk kan gebragt worden.

§. 16.

In enkele gevallen moet men het verloskundige onderzoek door den endeldarm doen, als namelijk, de fcheede te naauw of ziekelijk aangedaan is, voorts bij ziekten en omkanteling der baarmoeder, bij buitenbaarmoederlijke bevruchtingen, enz. In dit geval brengt men den glibberig gemaakten wijsvinger al draaijende in den endeldarm, nadat men dezen van drekftoffen heeft doen ontlasten, en de vrouw op den rug of op eene der zijden geplaatst heeft.

§. 17.

2.) Onderflaat men *met de geheele hand, met uitzondering van den duim*, als men verpligt is, om hooger in het bekken in te dringen, hetzij om hetzelve naauwkeurig te meten (bij voorbeeld, de dwarfe afmeting van de benedenfte engte), of om fommige ziekelijke gefteldheden der vrouw, of om de plaatfing van het kind beter te kunnen onderzoeken; wanneer men, namelijk, door het onderflaan met den vinger geen genoegzaam licht verkrijgen

gen kan. De vier vingers worden in dit geval kegelvorming bijeen gevouwen, en, met in achtneming van de (in §. 13) voorgefchrevene rigting, en al draaijende, langzamerhand in de fcheede gevoerd, zoodat de rug van de hand, aan den achterften wand van de fcheede beantwoorde, terwijl de duim, op, of ter zijde van, de fchaambeensvereeniging geplaatst komt te worden.

§. 18.

3.) *Men onderflaat met de geheele hand* alleen in die gevallen, wanneer men met de gezegde wijzen van onderzoek (§. 13 en 17) nog te kort fchiet, en wanneer men gedurende, of na, de verlosfing *a.*) in de baarmoeder zelve indringen moet. Deze hoogst pijnlijke wijs van onderflaan mag men nooit anders bezigen, dan als de arbeid reeds eenigen tijd aangehouden heeft, en de fcheede ter invoering van de hand genoegzaam voorbereid en verwijd is. Na vooraf de vier vingers kegelvorming bijeen gevouwen, den duim in hun midden genomen, en den rug van de geheele hand met eenige vettigheid goed befmeerd te hebben, brengt men de hand in de bekende rigting, met den rug naar boven, aan en in den mond van de fcheede; zoo echter, dat eerst de vier vingers, en ten laatfte de tusfchen hen inliggende duim, met eene draaijende beweging ingevoerd worden. Op het tijdftip, dat de duim mede begint in te dringen, moet de rug van de hand reeds naar beneden, en bij het hoogere invoeren moet hij geheel naar den achterften wand der fcheede toegekeerd zijn. — Moet de

de hand tevens door den moedermond in de baarmoeder gebragt worden, dan moet dezelve, terwijl zij dit verrigt, hare aangenomene kegelvormige gedaante blijven behouden, en de rigting van de kromme as van het bekken volgen, welke verlengd in het hol van de baarmoeder zelve valt. De hand behoort dus, tot in de bovenste engte gekomen zijnde, eene beweging van achteren naar voren en naar boven aan te nemen.

§. 19.

b.) Het onderslaan met de geheele hand is vooral hoogstbelangrijk, ter nasporing van de ruimte van een wanstaltig bekken. Reeds het invoeren van één' vinger, of van de vier, is daartoe zeer dienstig (§. 14 en 17); vooral zoo het alleen ten oogmerke heeft, de regte afmetingen des bekkens, in deszelfs verschillende engten te onderzoeken; maar komt het er op aan, om den toestand van het geheele bekken, in al deszelfs rigtingen en afstanden met naauwkeurigheid na te gaan, dan is men verpligt de geheele hand in te voeren. Trouwens, al wie de lengte van ieder zijner vingers afzonderlijk kent, benevens de ruimte, welke zij beslaan, wanneer zij naast elkander geplaatst zijn, en hunne afstanden, wanneer de toppen van elkander verwijderd zijn (en deze kennis behoort ieder vroedmeester zich eigen te maken en bij de hier bedoelde meting te baat te nemen) die zal in voorkomende gevallen wel niet een juist denkbeeld van de wijdte des bekkens erlangen; maar hij zal even-

wel in ſtaat geſteld worden, de geſteldheid des bekkens beter te beoordeelen.

DERDE HOOFDSTUK.

Over het onderzoek met werktuigen.

§. 20.

Daar het bij het ondernemen van, voor de barende en het kind, gevaarlijke verloskundige operatiën, van het grootſte belang is, dat men zich vooraf de zekerſte kennis nopens de wijdte van het bekken verſchaffe; ten einde daaruit de mogelijkheid of onmogelijkheid van de verloſsing van een levend kind langs den natuurlijken weg te beoordeelen; hebben de verloskundigen, dewijl de metingen van het bekken door middel van de hand de gewenschte volkomene gewisheid niet gaven, zich er op toegelegd, om dit allezins wenſchelijk doel door gepaste werktuigen te bereiken. Nogtans werd het eerſte werktuig van dien aard niet voor het jaar 1772 bekend gemaakt. De uitvinder daarvan was de beroemde G. W. STEIN. Hij noemde hetzelve *bekkenmeter* (*pelvimeter*). Zoodra deze uitvinding ter kennis van het algemeen gekomen was, bemoeiden

den zich andere mannen van naam, om in de eer der uitvinding van tot dit oogmerk dienſtige werktuigen te deelen, of de reeds beſtaande te verbeteren. STEIN zelf heeft daarna getracht, aan zijn werktuig meer volkomenheid te geven, en later heeft hij nog een' anderen meer zamen geſtelden bekkenmeter uitgevonden en aangeprezen.

§. 21.

De eerſte bekkenmeters hadden voornamelijk ten doel, om de lengte van de regte afmeting van de bovenſte engte op te ſporen. Maar vervolgens heeft men zich moeite gegeven, om ook ter meting van de lengte der andere afmetingen werktuigen uit te vinden. Meest alle bekkenmeters hebben dit onderling gemeen, dat dezelve bij hun gebruik in het bekken zelf ingevoerd moeten worden.

§. 22.

Het is hier de plaats niet, om al de werktuigen afzonderlijk na te gaan en te beoordeelen, of de gebreken en onvolkomenheden van elk derzelve open te leggen (1). Het is genoegzaam aan te merken, dat het nog aan een' bekkenmeter ontbreekt, die geſchikt is, om de maat van al de afmetingen van het bekken aan te wijzen, en die tevens

(1) Eene zeer goede beoordeeling van de meeste bekkenmeters, benevens eene aanwijzing tot derzelver gebruik, opgehelderd door afbeeldingen van de werktuigen zelve, vindt men in B. N. G. SCHREGER, *Die Werkzeuge der ältern und neuern Entbindungskunst. Erl.* 1799. Zie ook de *Historia critica pelvimenſorum* van Dr. KIST.

vens ook buiten het tijdſtip van baren gebruikt kan worden; met één woord, dat geen van al de reeds bekende bekkenmeters zulken trap van volkomenheid bezit, dat er niet voor hen, die lust mogten hebben, dit veld te bebouwen, nog rijkelijk ſtof ter oefening van hunnen vindingsgeest zou zijn overgebleven.

§. 23.

Behalve de twee kleine door STEIN uitgevondene, hebben JUMELIN, COUTOULY, WEIDEMAN, CREVE, ASDRUBALI en SIMEON, bekkenmeters bekend gemaakt, welke alle de maat van de regte afmeting van de bovenſte engte aangeven, en uit welke, nevens den eenvoudigen van STEIN, die van den laatstgenoemden ons het meeste aanprijzenswaardig ſchijnt, offchoon ook deze zijne gebreken bij de applicatie heeft. — Niet alleen ter bepaling van de lengte van deze afmeting, maar ook van die der andere middellijnen van het bekken, dienen de uitvindingen van STEIN, (te weten, deszelfs groote bekkenmeter) van AITKEN, STARK, KOEPPE, KURTZWICH, WIGAND, SALOMON, en de nieuwſte van DESBERGER, *Biargruna* of *pelvimeter pluriformis* genoemd. Van al de overige onderſcheiden zich de diktepasſer (*compas d'epaisſeur*) van BAUDELOCQUE, die de regte lijn van de bovenſte engte aanwijst, zonder dat het inſtrument in het bekken zelf behoeft ingevoerd te worden en het onlangs door KLUGE uitgevondene en door BRETSCHLER beſchrevene *Polycometron.*

§. 24.

§. 24.

Eene andere ſtrekking, dan de overige werktuigen, heeft de het eerst door STEIN, en daarna door OSIANDER, uitgevondene *Cliſeometer;* zijnde dit een inſtrumunt, door middel van welke de helling des bekkens tot den horizont bepaald wordt, en vervolgens op grond daarvan de evenredigheid van de as van het bekken tot die van het vrouwelijke ligchaam. Beide bewijzen de ſcherpzinnigheid van hunne uitvinders; maar zij beantwoorden nogtans niet volkomen aan het voorgeſtelde doel (2). Eindelijk wil BOZZINI zijn ook bij ons bekend inſtrument, hetwelk hij lichtleider (*lichtleiter*) noemt, dienſtig maken tot onderzoek van de geſteldheid en ruimte van het bekken en van de baarmoeder, ja zelfs ter bepaling van de ligging van het kind, in den ſchoot zijner moeder.

§. 25.

Het meeste onderſcheiden zich door hunne eenvoudigheid en gemakkelijkheid van applicatie, de bekkenmeter van SIMEON en de diktepasſer van BAUDELOCQUE. De eerstgenoemde (Plaat I. fig. 1.) beſtaat in een regt werktuig van ijzer of koper, waarop duimen en lijnen geteekend zijn, met een houten ſteeltje ter lengte van tien duim, welks uiteinde ter hoogte van omtrent 1½ duim, genoegzaam in eenen regten hoek omgebogen en hol is. De

(2) Het zoo even genoemde *Polycometron* van KLUGE, is zamen geſteld uit den diktepasſer van BAUDELOCQUE en de Cliſeometer van OSIANDER.

De maatſtaf wordt door eenen bewegelijken wijzer omvat, welken laatſten men door eene ſchroef vastzetten kan. Door het holle omgebogene uiteinde loopt een koordje, dat met eenen ring vereenigd is; het andere uiteinde van de koord is aan den bewegelijken wijzer gehecht. Bij de applicatie wordt de ring, welken men op den wijsvinger ſteekt, tegen het voorgebergte gevoerd; terwijl het omgebogene gedeelte van het werktuig van binnen, aan den bovenſten rand van de ſchaambeensvereeniging, aangelegd wordt. De koord daardoor geſpannen wordende, trekt aan den wijzer, welke laatſte nu op den maatſtaf de lengte van de conjugata aanwijst (3).

§. 26.

De diktepasſer van BAUDELOCQUE (Plaat I. fig. 2), en het *Polycometron* van KLUGE overtreffen al de overige bekkenmeters in *zeker opzigt*, te weten, hierin, dat dezelve ook bij vrijſters ter meting van het bekken kunnen gebezigd worden. De eerst genoemde beſtaat in eenen krommen pasſer, welks uiteinden van platte kopjes voorzien zijn, waarvan men het eene op de ſchaambeensvereeniging en het andere op het graatachtig uitſteekſel van het laatſte lendewervelbeen aanlegt, als wanneer de beneden aan het werktuig aangebragte maatſtaf den afſtand van de twee beteekende punten aanwijst. Trekt men nu 2½ duim voor de dikte van het heiligbeen en eenen halven duim voor de dikte van het ſchaambeen,

(3) Zie verder de uitlegging van de plaat.

been, en dus drie duim in het geheel van de gevondene maat af, dan krijgt men de lengte van de regte afmeting van de bovenste engte. Deze meting en de daarop gegronde berekening, is volgens BAUDELOCQUE juist; maar deze hoedanigheid, te weten, juistheid van meting kan ik haar bij levendige vrouwen niet zoo onbepaald toekennen (4). Zij heeft daarenboven dat gebrekkige, dat zij bij sommige ziekelijke gesteldheden van de inwendige vlakte van het heilig- of schaambeen, als bij beenuitgroeisels en andere gezwellen, tot groote dwalingen aanleiding geven kan. Hierin doet zij voor het gebruik van andere bekkenmeters onder.

§. 27.

GARDIEN wil den diktepasser ter vinding van de lengte van de schuinsche afmetingen van de bovenste engte bezigen, en wel in dezer voege: hij legt, namelijk, het eene kopje van den krommen passer op den grooten draaijer van het dijbeen (*trochanter major ossis femoris*) en het andere uiteinde van buiten op de plaats der vereeniging van het heilig- en heupbeen, en slaat den afstand dezer beide punten op den maatstaf gade. Bij een welgemaakt

(4) Ik zal bij eene andere gelegenheid, wanneer ik den door mij verbeterden bekkenmeter bekend zal maken, het gebrekkige van de meting met den diktepasser van BAUDELOCQUE nader aanwijzen. KLUGE merkt, dunkt mij, te regt aan, dat de diktepasser eigenlijk niet de *conjugata aperturæ superioris* meet, maar wel eene dieper liggende lijn.

maakt bekken, zal het werktuig, volgens GARDIEN, negen duim aanwijzen. Hij trekt nu van het geheel $4\frac{1}{2}$ d. af, te weten, omtrent 20 lijnen voor de dikte van de heiligdarmbeensche vereeniging, met de haar bekleedende weeke deelen (voor deze laatste vier of vijf en voor het beenige deel 15 of 16 lijnen) en $2\frac{3}{4}$ d. voor de dikte van de heupkom met den kop, hals en grooten draaijer van het dijbeen zamen; als wanneer de lengte van de schuinsche afmeting zal gevonden zijn. Bijaldien de dikte van de opgegevene deelen, welke men van de gevondene maat moet aftrekken, altijd dezelfde ware (hetwelk wel waardig was nader onderzocht te worden), dan zou GARDIEN zeker in dezen den grootsten dank der verloskundigen verdiend hebben.

§. 28.

Hoe veel waarde de meetwerktuigen, van welke er gesproken is, ook hebben mogen, zij geven, naar mijn oordeel, op zich zelve geene juiste resultaten, op welke men zich in alle gevallen volkomen zou kunnen verlaten, en men is uit dien hoofde verpligt, zijne toevlugt ook tot de meting met de hand te nemen. Door de vereenigde meting van de hand en van geschikte werktuigen zal men zoo na mogelijk een vrij goed denkbeeld van de gesteldheid des bekkens kunnen erlangen; op wiskundige juistheid kan men echter in dezen tot hiertoe evenwel geene rekening maken.

§. 29.

Zoo de meting van het bekken ook volkomen naauwkeurig geschieden konde, zou nogtans de be-

oor-

oordeeling van de mogelijkheid of onmogelijkheid der verlosſing van een levend kind door een naauw bekken ſteeds ongewis blijven, zoo lang men de grootte van den omtrek van 's kinds hoofd niet kent. STEIN heeft, om deze gaping in de meting weg te nemen, een werktuig uitgevonden, geſchikt om de afſtanden der lepels van de Levretſche tang, wanneer dezelve op het hoofd van het kind in het bekken aangelegd zijn, te meten. Hij noemde hetzelve *Labimeter.* Na hem hebben BUSCH, FRORIEP en anderen ſoortgelijke werktuigen uitgevonden, welke alle door eene meting van den afſtand der ſtelen van de aangelegde tangen, de grootte van het hoofd, hetwelk zij omvatten, bepalen. Intusſchen ſchijnen ons ook deze uitvindingen niet van dien aard te zijn, dat zij geheel en al aan de behoefte voldoen.

TWEEDE AFDEELING.

OVER DE BEHANDELING VAN ZWANGERE VROUWEN.

EERSTE HOOFDSTUK.

Over den leefregel, welken men aan zwangere vrouwen voorſchrijven moet.

§. 30.

De zwangerheid kan men, wel is waar, niet tot den zieken ſtaat rekenen; maar zij maakt nogtans de vrouw, zoo wegens het ophouden van de maandſtonden en wegens hare grootere gevoeligheid, als anderzins, vatbaarder dan gewoonlijk voor ziekelijke aandoeningen en toevallen van eenen bijzonderen aard. Hare leefwijze dus zoodanig te regelen, dat de gezondheid bewaard, toevallen voorgekomen en zij in het algemeen behoorlijk voorbereid worde, ten einde het aanſtaande groote werk, de verlosſing, geregeld en natuurlijk verrigt moge kunnen worden, is de algemeene verpligting van den vroedmeester omtrent de zwangere vrouw. Men moet nogtans aanmerken, dat al de hiertoe behoorende voor-

voorſchriften voor iedere individuële geſteldheid hier niet afzonderlijk kunnen gegeven worden, en men zich ſlechts bij eenige weinige algemeene regels zal moeten bepalen, welke op alle zwangere vrouwen meer of min toepasſelijk zijn.

§. 31.

De eerſte en algemeenſte regel is, dat de gezonde zwangere vrouw zoo min mogelijk van hare aangenomene en gewone leefwijze afwijke; mits zij zich van bepaalde en als nadeelig bekende dingen onthoude. De gewoonte toch maakt vele dingen onſchadelijk. Derhalve is het niet noodig zwangere vrouwen andere, dan hare gewone ſpijzen en dranken voor te ſchrijven, haar bezigheden en werkzaamheden, waarmede zij zich plegen bezig te houden, te verbieden en nog veel minder haar eenige artſenijen aan te raden.

§. 32.

Intusſchen moeten zwangere vrouwen, welke een zittend leven leiden, geen zwaar werk te verrigten en zwakke verteringswerktuigen hebben van ſpijzen, welke ligt te verteren en voedend zijn, gebruik maken, en zich daarentegen van zware, moeijelijk te verterene en winderige voedſels onthouden. Sterk aangezette gekruide dingen zijn over het algemeen af te keuren. Eveneens is het gelegen met het gebruik van verhittende dranken, als jenever, brandewijn en alle ſoorten van likeuren. Een goed glas bier (maar geen oud), en, is men het gewoon, eene friſche teug putwater en het matige gebruik van eenen niet al te zwaren, maar

zui-

zuiveren, wijn, zijn haar meer aan te prijzen, dan de zoo gewone warme en verſlappende dranken. Het ſpreekt van zelf, dat de afkeer van ſommige vrouwen tegen zeer vele ſoorten van voedſels, dat voorts gewoonte, levenswijze, omſtandigheden, enz. ons wel eens noodzaken in dezen toe te geven, en van de gewone voorſchriften af te wijken.

§. 33.

De dampkring, waarin de vrouw leeft, moet matig, noch te warm, noch te koud, noch door ſlechte dampen of uitwaſemingen bedorven zijn. Derhalve moeten de eet- en ſlaapvertrekken hiernaar ingerigt, behoorlijk gelucht, en moeten er nogtans alle ſoorten van togt vermeden worden; gelijk dan ook zwangere vrouwen wel doen, met zich van plaatſen van openlijke of bijzondere bijeenkomſten te onthouden, waarin de lucht te koud of al te warm is, of anderzins van de opgegevene geſteldheid afwijkt.

§. 34.

De kleeding moet haar tegen de afwisſelingen der lucht behoorlijk beſchermen, en dus niet te dun zijn; maar zij moet ook niet te zwaar wezen, of te veel knellen, en in het algemeen zoodanig ingerigt zijn, dat zij geene ophoopingen van bloed verwekke, vooral niet in de baarmoeder; waartoe er buitendien eene natuurlijke dispoſitie aanwezig is, uit welke er dan ligtelijk vloeijingen en miskramen geboren worden. In de laatſte maanden der zwangerheid, beſchermen de rokken den nu ſterk uitpuilenden buik niet genoeg tegen de koude der lucht,

wes-

weshalve dezelve genoegzaam beveiligd moet worden; ik raad dus vooral in den winter aan, om denzelven in een ſervet, of, dat minder knelt, een vlaggedoek te winden; waardoor dan tevens de misſchien vooroverhangende buik behoorlijk onderſteund zal worden.

§. 35.

Aan de behoefte, om dikwerf het water te lozen of om den buik te ontlasten, moet terſtond worden voldaan, en het moet geenszins, om welke reden ook verſchoven worden. De moeijelijkheden, welke er zich ſomtijds in die verrigtingen opdoen, moet men door gepaste raadgevingen trachten te verhelpen. De moeijelijke waterlozing wordt dikwerf door het opligten van den overhangenden buik, die de blaas knelt, verholpen. De ontlasting wordt door het gebruik van zacht openende ſpijzen, door zachte purgeermiddelen en kliſteren, bevorderd. Men moet echter van purgeermiddelen geen misbruik maken, en zich altijd van ſterk werkende onthouden.

§. 36.

Het is een zeer verkeerd begrip, bij iedere zwangere vrouw zonder onderſcheid, op gezette tijden, latingen te ordonneren. Bij volbloedige vrouwen en bij zulke, die, hoewel niet volbloedig, echter aan congestiën onderworpen zijn, kunnen bloedontlastingen noodzakelijk worden; maar bij gezonde of zwakke vrouwen zijn dezelve niet alleen niet nuttig, maar ſomtijds zelfs ſchadelijk.

§. 37.

Matige bewegingen in de vrije lucht en een niet

al

al te lange ſlaap, zijn zeer nuttig; zeer ſchadelijk zijn alle hevige bewegingen, als danſen, enz., geene behoorlijke nachtrust, en derhalve ook het bijwonen van bijeenkomſten, die tot laat in den nacht duren.

§. 38.

De zielsgeſteldheid der zwangere vrouw zij zoo veel mogelijk kalm en ſtil; men verwijdere van haar alle ſoorten van ſchrik, van hevige aandoeningen, gemoedsbewegingen en angst, die zoo ligt tot miskramen, vroegtijdige verlosſingen, gevaarlijke ziekten in het kraambed en andere nadeelige gevolgen aanleiding geven. — Men ſtelle haar zoo veel mogelijk gerust, omtrent de gelukkige uitkomst van de aanſtaande bevalling, waartegen de meesten met ſchrik opzien. Inzonderheid moet de zwangere vrouw gerust geſteld worden, in tijden als er meer kraamvrouwen of iemand van hare kennisſen en vriendinnen in het kraambed zijn overleden. Die voor het eerst zwanger zijn, moet men naar hare vatbaarheid met den gewonen loop der verlosſing, in zoo verre het voor haar nuttig zou kunnen zijn, bekend maken; diegene, welke te veel daarvoor vreezen, trachte men te overtuigen, dat de verlosſing eene geheel natuurlijke verrigting is; terwijl er aan zulke, die zich dezelve al te ligt voorſtellen, onder het oog moet gebragt worden, dat dezelve, hoewel meestal gelukkig afloopende, toch altijd van groote pijn verzeld gaat. De ondervinding heeft mij geleerd, dat het zeer nadeelige uitwerkingen heeft, als men de geheel onervarene eerstbarende

vrou-

vrouwen, het verlosſingwerk al te gemakkelijk en ligt voorſtelt. Zij rekenen zich zeer ongelukkig en in groot gevaar te zijn, als zij nu bij ondervinding zien, dat de verlosſing noch zoo ſchielijk noch zoo gemakkelijk afloopt, als zij zich dezelve voorgeſteld hebben.

§. 39.

Bijzonderlijk heeft de zwangere zich zorgvuldig van een menigvuldig genot der omhelzing te onthouden, daar niets zoo ligt als dit in de eerſte maanden der dragt tot miskramen aanleiding geeft; vooral bij haar, die reeds miskramen ondervonden hebben. Op het einde van de zwangerheid, vloeijen er andere nadeelen uit de te menigvuldige omhelzing voort.

§. 40.

In de laatſte weken van de zwangerheid moet de vrouw al wat zij bij de verlosſing noodig mag hebben, in behoorlijke gereedheid brengen, en zich zelve tot deze belangrijke verrigting eenigzins voorbereiden. Zij moet op hare borſten, welke zij reeds vooraf matig warm en vrij van knelling behoort gehouden te hebben, eene bijzondere oplettendheid vestigen. De tepels moeten voornamelijk in ſtaat geſteld worden tot het zogen; zij moeten dus dikwerf gewasſchen en van het haar meestal bedekkende vetachtige bekleedſel gezuiverd worden. Puilen zij niet behoorlijk uit, dan late men ze van tijd tot tijd ophalen, of bedekke ze met daartoe geſchikte hoedjes van was, elaſtieke gom, enz. Zijn

zij gevoelig, dan kunnen zij met wijn of brandewijn en water dikwerf gewasſchen worden. De zwangere reinige voorts haar geheele ligchaam, doch voornamelijk de teeldeelen.

§. 41.

Het is zeer nuttig, dat de trage ontlasting op het laatſte van de zwangerheid van tijd tot tijd door kliſteren geholpen, en de endeldarm daardoor gezuiverd worde. De bilnaad en de lippen van de vrouwelijkheid kunnen om dezen tijd bij eerstbarende met zeer veel nut met eenige vettigheid ingeſmeerd, of door middel van warme, verweekende en naar omſtandigheden ook door krampſtillende dampen rekbaarder gemaakt, en ter verlosſing voorbereid worden. Aan voor het eerst zwangere vrouwen, die reeds in jaren gevorderd zijn, zal men dit voorſchrift met groot voordeel kunnen, ja behooren te geven.

—

TWEE-

TWEEDE HOOFDSTUK.

Over de behandeling van eenige meest voorkomende ongesteldheden en plaatselijke gebreken, gedurende de zwangerheid.

§. 42.

Onder het groote heer van ongesteldheden en gebreken, welke er aan zwangere vrouwen kunnen overkomen, zullen hier alleen de meest voorkomende, en tegen welke bij voorkeur de raad van den vroedmeester ingeroepen wordt, plaats vinden.

§. 43.

1.) Er worden weinig zwangere vrouwen gevonden, die niet vroeger of later, korter of langer, door eene lastige *misselijkheid*, *walging*, *neiging tot of dadelijk braken* gekweld worden; meestal overvalt haar deze ongesteldheid in den ochtendstond, bij het ontwaken; somtijds echter houdt zij geenen vasten tijd, en verschijnt bij alle gelegenheden, en op ieder uur van den dag. Zeer vele middelen zijn daartegen aangeprezen; doch er helpt bijna geen op den duur; weinige brengen slechts in enkele gevallen verligting aan. Tot de aangeprezene hulpmiddelen behooren alle soorten van

bittere middelen, uit welke men naar omſtandigheden eene keuze doen kan, voorts de Potio Riverii (*uit ſal. abſijnth. en citroenzuur beſtaande, om gedurende de opbruiſing in te nemen*); ſpecerijachtige en geestige waſſchingen, en dergelijke pappen op de maag gelegd, enz. In enkele gevallen heb ik baat gevonden, met de vrouw een ſtukje beſchuit, in brandewijn gedoopt, terſtond bij het ontwaken nuchteren te laten gebruiken. Bij volbloedige vrouwen zal eene aderlating tot het voorgeſtelde doel zeer nuttig zijn; zelfs bij niet volbloedige vrouwen is eene kleine bloedontlasting ſomtijds van grooten dienst; in andere gevallen zal de opium of andere zenuwmiddelen aan het doel beantwoorden.

§. 44.

2.) *Hartkloppingen*, *duizeligheid*, *hoofdpijn en benaauwdheid*, zijn kort na de bevruchting en ook in de laatſte maanden van de zwangerheid, geene zeldzame verſchijnſelen. Zij zijn haren oorſprong of aan eene verhoogde gevoeligheid, of aan volbloedigheid, of aan andere omſtandigheden, verſchuldigd. Het geſtel, de pols, de vergezellende verſchijnſelen, enz. moeten ons leeren, welke van de genoemde oorzaken de toevallen voortbrengen; en naar gelang hiervan moet men den leefregel en de artſenijen voorſchrijven. Zenuw- of verkoelende middelen, kleine latingen, behoorlijke ontlastingen, voornamelijk door klyſteren, en zachte, niet verhittende, ſpijzen en dranken, zijn aan de lijdereſſen bij voorkeur aan te raden.

§. 45.

3.) *Bloedontlasting* uit de teeldeelen. Men moet bij dit verſchijnſel onderzoeken, of het de gewone maandſtonden zijn, welke bij ſommige zwangere geregeld en ook onregelmatig verſchijnen; voorts lette men op de hoeveelheid bloeds, die er ontlast wordt, de plaats, uit welke dezelve voorkomt, en de oorzaak, die zij verwekt heeft. Hoezeer de gewone maandelijkſche bloedontlasting, of ieder ander bloedverlies, als de hoeveelheid klein is, of als het bloed uit de vaten der ſcheede vloeit, op zich zelf beſchouwd, niet gevaarlijk is; gebiedt nogtans de omzigtigheid, dat de vrouwen terſtond de meest mogelijke rust van ligchaam en ziel nemen, zich te bedde leggen, en zich van verhittende ſpijzen en dranken onthouden. Zoodra de vloeijing ſterker wordt, is altijd het gevaar grooter, en is er eene miskraam te vreezen; daar het dan waarſchijnlijk wordt, dat de vereeniging van den moederkoek met de baarmoeder losgeraakt is.

§. 46.

Men moet in allen gevalle, wat ook de eerste aanleidende oorzaak zijn moge, toezien, of er volbloedigheid aanwezig is, dan niet. In het eerſte geval moeten er eene of meer latingen en verkoelende artſenijen voorgeſchreven worden. In het tegenovergeſtelde geval moet men, na wegruiming van de ſchadelijke omſtandigheden, welke tot de ziekte aanleiding gegeven hebben, in het eerst zachte en daarna ſterker zamen trekkende geneesmiddelen, als een aftrekſel van roode rozen, minerale zuren,

den wilgenbast, de terr. catech. de liq. ſtipt. Looff. enz., en naar omſtandigheden opwekkende middelen, als Hoffmans-droppels, kaneeltinktuur, heulſap, enz. aanraden. Bij zeer hevige bloedverliezen, wanneer de krachten der vrouw verminderen, en haar leven gevaar loopt, kunnen uitwendig geappliceerde koude ſtovingen en omſlagen, en tampons in de ſcheede, wel eens te pas komen.

§. 47.

4.) *Zuchtige zwelling van de benedenſte ledematen en van de ſchaamlippen* (*Oedema*) behooren tot de niet zeer zeldzame ongemakken, welke zwangere vrouwen ondervinden. Zuchtige zwellingen van andere deelen komen ook wel voor, maar de opgenoemde echter het meeste. Behalve de algemeene oorzaken, welke deze ziekte ook bij andere menſchen voortbrengen, zijn bij zwangere vrouwen drukking door de vooroverhangende baarmoeder, derzelver buitengewone uitzetting door een groot kind, veel water, of tweelingen, een ruim bekken, eene zittende leefwijze, of een geſtadig ſtaan van de zwangere vrouw, met verzuim van genoegzame beweging, de voornaamſte aanleidende oorzaken, welke de reeds moeijelijke terugvoering van de vochten door de weivaten beletten, en zuchtige opzettingen verwekken. In de twee laatſte maanden der dragt wordt dit ongemak het meeste waargenomen, en maakt hetzelve voor de vrouwen het gaan, het ſtaan, ja het zitten en liggen, vaak zeer moeijelijk, inzonderheid als het zich tot de ſchaamdeelen uitſtrekt.

§. 48.

§. 48.

Zelden laat die ongesteldheid zich voor de verlossing wegnemen; maar dan geneest de natuur zelve haar in de meeste gevallen, door eene vermeerderde urinlozing of door zweeten. Gedurende de zwangerheid raadt men eene liggende houding aan, ten minste van de aangedane ledematen. Men laat voorts den overhangenden buik ondersteunen en opschorten, de opgezwollene deelen met flanellen, of van wierook doortrokkene, doeken wrijven, of dezelve met een geestig vocht wasschen, en in enkele gevallen losjes omzwachtelen; dit laatste moet echter met voorzigtigheid geschieden. Tot inwendig gebruik, schrijft men bij trage ontlastingen klysteren voor, of rhabarber met cremor tartari, daar dit laatste tevens de waterlozing bevordert, en meer andere zachte urinlozende artsenijen.

§. 49.

5.) *Uitzakkingen van de baarmoeder en scheede.* Het voornaamste, dat men bij de uitzakking der baarmoeder te doen heeft, hetzij dezelve onvolkomen of volkomen (eerste deel §. 284) zij, bij eene zwangere of niet zwangere vrouw plaats hebbe, en de zwangerheid ver gevorderd zij, of slechts in haar begin verkeere, is, aan de baarmoeder en scheede hare verlorene natuurlijke plaatsing in het bekken terug te geven, en haar dezelve te doen behouden. Men plaatst tot dit einde de vrouw op het bed, en laat haar op den rug, met de billen hooger dan met borst en hoofd, liggen, en de

beenen in de kniën en dijen buigen. Zich zelven plaatst men tusſchen de van elkander verwijderde dijen der vrouw, beſmeert de regterhand met olie, reuzel of pomade, voert dezelve, bij eene *onvolkomene* uitzakking, regelmatig toegevouwen in de ſcheede, omvat daarmede de baarmoeder, ligt dezelve naar de as van het bekken omhoog, en geeft haar de natuurlijke plaatſing, welke zij behoort te hebben. Bij eene *volkomene* uitzakking, is het terugvoeren van de baarmoeder in het bekken ſomtijds zeer moeijelijk.

§. 50.

Men zal bij deze verrigting wel eens groote moeijelijkheden ondervinden, als de niet zwangere baarmoeder in haren geheelen omtrek uit de teeldeelen hangt, en opgezwollen en ontſtoken is; maar nog meer, wanneer de baarmoeder, zwanger zijnde, zelfs bij eene gedeeltelijke uitzakking, eenig deel van de vrucht in zich bevat; en het terugvoeren zal geheel onmogelijk worden, als de zwangere baarmoeder met het kind (dat zeker tot de zeldzaamheden behoort,) geheel en al is uitgezakt. In de twee eerſte gevallen moet men, en in het laatſte kan men, het terugbrengen terſtond beproeven. Zijn de uitgezakte deelen intusſchen ontſtoken en gezwollen, dan moet men deze toevallen vooraf behoorlijk behandelen; tot welk einde warme, verweekende en verdeelende, ſtovingen of cataplasmata aan te prijzen zijn. Somtijds zullen verkoelende geneesmiddelen, bloedzuigers en latingen, almede dienſtig wezen.

§. 51.

Tot het terugvoeren van het uitgezakte deel zelf overgaande, moet men, als de pisblaas en endeldarm ontlast zijn, en men de vrouw in de boven omschrevene plaatsing gebragt heeft, het uitgezakte deel met de linkerhand opligten, en hetzelve met de toppen van de vingers van de regterhand in de scheede en in het bekken pogen te brengen. Deze bewerking zal het beste gelukken, wanneer men met de vingers op de zijdelingsche deelen van de vrouwelijkheid, d. i. op het laatst uitgezakte deel, en niet op den moedermond, werkt, en altijd in de rigting van de kromme as van het bekken. Is men eerst in het reponeren van dit deel geslaagd, dan zal het overige gemakkelijk gaan; ten zij er een groot deel van het kind mede naar buiten geschoten mogt wezen. Somtijds zal deze bewerking beter slagen, als men de vrouw op kniën en ellebogen plaatst.

§. 52.

Wanneer dit nu verrigt is, tracht men de baarmoeder in hare herstelde plaatsing te houden. Tot dit einde wordt er een in olie gedoopt, of van eenig zamentrekkend vocht doortrokken, stuk spons, (als men tevens ten oogmerke heeft de verslapte deelen te versterken) in de scheede gebragt. In de meeste gevallen is het nogtans het verkieslijkste, tot het bedoelde oogmerk, een' moederring (*pessarium*) te bezigen. Naar den aard van het geval doet men uit de menigte bekende pessaria eene keuze; altijd echter moet derzelver grootte

aan de ruimte van de ſcheede evenredig zijn. Eene ronde, van een vast hout gedraaide, gladde ſchijf, van eenige niet al te groote gaten, ter doorlating van vloeiſtoffen, voorzien, en met geen was of iets anders overtrokken, zal het meeste voldoen.

§. 53.

De applicatie van het pesſarium geſchiedt op de volgende wijze. Men maakt hetzelve met olie of anderzins glibberig, vat hetzelve, op den kant gekeerd, met de linkerhand, en brengt het langs twee vooraf in de ſcheede ingebragte vingers van de regterhand, (ſomtijds is het noodig er de geheele hand in te brengen) naar binnen. Men voert het vervolgens zoo hoog mogelijk naar boven, draait het alsdan met de in het bekken zijnde vingers, of hand, om, plaatst het zoodanig tegen de ſchaambeenen en tegen het heiligbeen, dat het tegen die deelen ſteunt, en de baarmoeder weder ſtevig op de ſchijf rusten kan en door haar onderſchraagd wordt. Dit wel en naar behooren gedaan hebbende, haalt men de vingers uit de ſcheede, en laat de vrouw op den rug liggen, om eenige rust te nemen. In allen gevalle moeten de vrouwen zich nu voortaan van zwaar werken, en vooral van het tillen en dragen van lasten, onthouden.

§. 54.

Somtijds zal, wegens de zwaarte der baarmoeder en de groote wijdte van het bekken, de ſchijf telkens verſchuiven, en ook wel geheel uitzakken, hoe veel zorg men daarbij ook genomen moge hebben. In dit geval zal eene in de ſcheede gebragte

ſpons,

ſpons, die daar ter plaatſe, door middel van een verband, onderſteund wordt, beter voldoen. Kan het uitgezakte deel echter in het geheel niet gereponeerd worden, dan moet de vrouw tot na de verlosſing in eene liggende houding blijven. De uitgezakte ſcheede wordt op dezelfde wijze, als de uitgezakte baarmoeder, behandeld.

§. 55.

6.) *Omkanteling der baarmoeder.* Behalve de geneeskundige behandeling, welke deze ziekte vereischt, en die, wegens de bijkomende toevallen van ontſteking, meestal in aderlatingen en in eene verkoelende methode beſtaat, trachte men terſtond de urin door den pisontlaster en den endeldarm door klyſteren, van drekſtoffen te ontlasten en daarna de baarmoeder te verplaatſen De plaatſing, welke men aan de vrouw geeft, moet naar den aard van de omkanteling (eerſte deel §. 290) geregeld worden. Bij de achteroverbuiging (*retroverſio uteri*) moet de vrouw op kniën en ellebogen gaan liggen, en de vroedmeester plaatst zich achter haar, voert een paar met olie of vet, beſmeerde vingers van zijne hand langs het heiligbeen in het bekken, ligt daarmede den bodem der baarmoeder omhoog, en brengt denzelven van achteren naar voren tegen de ſchaambeenen. Zoo men hiermede niet ſlaagt, voert men twee vingers van de regterhand in den endeldarm, herhaalt de bewerking op den bodem, terwijl men, met een paar in de ſcheede langs de ſchaambeenen ingevoerde vingers der linkerhand, den hals der baarmoeder tracht te bereiken en den-

zelven in het middelpunt van het bekken te voeren. Dit behoorlijk verrigt zijnde, zorgt men, dat de vrouw langzaam op den rug ga liggen.

§. 56.

Bij de *vooroverbuiging* (*verſio uteri antrorſum*) plaatst men de vrouw het beste op haren rug. De billen moeten hoog op een ſtevig kusſen geplaatst worden, en men gaat vóór de lijderesſe, tusſchen hare in de kniën gebogene dijen, ſtaan. Men brengt vervolgens een paar vingers langs de ſchaambeenen in de ſcheede, ligt den daar ter plaatſe omgekantelden bodem omhoog, en leidt denzelven naar achteren tegen het heiligbeen. Somtijds zal het ook hier noodig zijn, door den endeldarm op den hals van de baarmoeder te werken, om de pogingen der vingers in de ſcheede te onderſteunen. Bij de *omkanteling naar eene der zijden* (*verſio uteri latrorſum*) wordt de vrouw op die zijde geplaatst, naar welke de moedermond gekeerd is; is hij het naar de regter, dan op de regter, of anders op de linker zijde; het bovenſte been wordt in de knie gebogen, en door een tusſchen beide gelegd kusſen, of door eene helpſter, van het andere verwijderd gehouden. De vroedmeester, die zich achter den rug der vrouw geplaatst heeft, brengt een paar vingers in die zijde der ſcheede, waar de bodem der baarmoeder zich bevindt, en tracht dezen hooger op en naar de tegenovergeſtelde zijde te leiden. Men kan en moet ſomtijds, even als in de vorige gevallen, deze bewerking door den endeldarm en door de ſcheede tevens pogen te verrigten.

§. 57.

§. 57.

Zoodra de baarmoeder herſteld is, moet men zorgen, dat zij niet op nieuw omkantele; derhalve is het noodig, dat de vrouw eenigen tijd lang in eene liggende houding blijve, en dat men dadelijk een geſchikt pesſarium in de ſcheede brenge. Men moet voorts zorgen, dat de urin en de drekſtoffen behoorlijk geloosd worden, en, bij gebreke van dien, deze ontlastingen door de kunst bevorderen. Zoodra nu de zwangere vrouw de vierde maand van hare dragt gepasſeerd is, is het gevaar van weder in te ſtorten over. Intusſchen gelukt de herſtelling, bij hevige beklemmingen, niet altijd gemakkelijk; de ziekte, en met haar het gevaar, klimt ſomtijds hooger en hooger; de ontſteking dreigt in koud vuur over te gaan. Wanneer nu, in zulk eene omſtandigheid, al de pogingen van de geneeskunde en van den vroedmeester, ter herſtelling vruchteloos zijn, is het miskramen als een gunſtig redmiddel voor de vrouw te beſchouwen. Maar deze uitkomst volgt ſomtijds niet. In dit hopeloos geval raden ſommigen aan, door middel van een dikke Troicar eene opening in de baarmoeder te maken, om dezelve van het kindsvocht te ontlasten, ten einde de herſtelling van de baarmoeder te kunnen bewerken, en ware het mogelijk hierdoor de lijderes te redden. En inderdaad moet men zijne toevlugt liever tot deze hoogst gevaarlijke kunstbewerking nemen, dan de vrouw met zekerheid zien ſterven. Maar allerzeldzaamst bereikt de ziekte zulk eene hoogte; meestal kan zij volko-

komen verholpen en zelfs de vrucht nog behouden worden.

§. 58.

7.) *De behandeling van de ſcheefligging der baarmoeder* (*obliquitas uteri*) (eerſte deel §. 295—299) wordt ondernomen, om plaatsgrijpende ongemakken gedurende de zwangerheid te overwinnen en nadeelige gevolgen bij de verlosſing voor te komen. Zij beſtaat daarin, dat men dit ingewand zoodanig eene rigting doe aannemen, dat deszelfs lange middellijn, zoo nabij mogelijk, met de as van de bovenſte engte van het bekken, overeenſtemme. Bij eene al te ſterke overhelling van den bodem naar de regter- of linkerzijde, raadt men de vrouw aan, des nachts op die zijde te liggen, welke aan de afwijkende helling van den bodem tegenovergeſteld is. Bij de ſcheefligging naar voren, of bij den hangbuik, moet de vrouw des nachts met de billen hoog liggen; en men laat haar over dag een breeden doek van linnen, of nog beter van vlaggedoek, dat minder knelt en elastiek is, eenige keeren om den buik ſlaan, ten einde de overhangende baarmoeder omhoog te ligten en te onderſteunen. Of men kan ook tot dit einde een rijglijfje aanraden, dat van banden voorzien is, welke tusſchen de dijen doorgaan en vastgemaakt kunnen worden, om het opſchorten te beletten. Tegen het allerzeldzaamst voorkomend ſcheefliggen van den bodem naar achteren, zou het veel liggen op kniën en ellebogen een goed hulpmiddel zijn; maar dit is aan zwangere vrouwen bezwaarlijk aan te raden, daar zij

zoo-

zoodanig eene houding niet lang kunnen verduren.

§. 59.

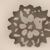
8.) *Pijn in eenig gedeelte van de buik of van de lendenen.* Dit in de zwangerheid, vooral in de laatste maanden van dezelve, zoo algemeen verschijnsel verdient voorzeker meer oplettendheid van den kant des vroedmeesters, dan gewoonlijk plaats heeft. Het is waar, vele vrouwen zijn in de laatste weken van de zwangerheid pijnlijk en ongemakkelijk, zonder dat zulks eenig gevaar aanduidt, als afhangende van den toestand, waarin zij verkeeren; ook wordt hieraan door ervarene vrouwen geen bijzonder gewigt gehecht. Maar daarom moet niet elke pijn zonder verder onderzoek, op rekening van de zwangerheid gesteld en veronachtzaamd worden. — Zoodra de pijn in eenig gedeelte van den buik of ook in de lendenen aanhoudend, of met weinig tusschenpoozing blijft zitten, dan verdient zij eene opzettelijke behandeling, niet alleen, omdat het nuttig is al aanstonds het lastige verschijnsel te overwinnen, maar ook voornamelijk, om grootere gevaren, vooral onder en na de verlossing te voorkomen.

§. 60.

Bij sommigen is de oorzaak der pijn in ophooping van drekstoffen en winden in de darmen te zoeken; bij anderen is zij het gevolg van krampachtige aandoening; dikwerf geeft eene rheumatische affectie in de buikspieren, of volbloedigheid in de onderbuiks ingewanden, in het buikvlies en in de baar-

moe-

moeder zelve aanleiding tot die pijn. Zoodra nu bij een behoorlijk onderzoek de oorzaak der ziekte opgefpoord is, dan moet er geen tijd verzuimd worden, dezelve na haren verfchillenden aard met gepaste middelen te beſtrijden. Er zullen dus nu eens buikontlastende, dan wederom krampſtillende middelen te pas komen; bij eene rheumatiſche aandoening zal de huiduitwaſeming bevorderd moeten worden, waartoe in dit geval het pulvis Doveri het geſchiktſte middel zal zijn, vereenigd met het inſmeren van den buik met eene liniment. volatile met campher en opium vermengd. Bij volbloedigheid in den onderbuik en van de baarmoeder zijn bloedontlastingen dadelijk aangewezen, welke naar omſtandigheden herhaald moeten worden.

DER-

DERDE AFDEELING.

OVER HETGENE MEN BIJ NATUURLIJKE VERLOSSINGEN TE VERRIGTEN HEEFT.

§. 61.

Bij natuurlijke verlosfingen, waar de natuurkrachten volkomen toereikende zijn, om de vrucht en den moederkoek uit den fchoot der barende vrouw uit te drijven, komt het eigenlijke helpen van de zijde der kunst niet te pas. De verrigtingen des vroedmeesters bij deze foort van verlosfingen bepalen zich dus alleen tot het volgende: 1.) te zorgen, dat de verlosfing voor de vrouw zoo gemakkelijk als mogelijk valle en afloope; 2.) alle gevaarlijke toevallen, als deze zich openbaren, zoo veel mogelijk te verhoeden; en 3.) al, wat de natuur in hare werkzaamheden zou kunnen ftoren, uit den weg te ruimen.

EER-

EERSTE HOOFDSTUK.

Over de behandeling der natuurlijke verlosſingen in het algemeen, en der natuurlijk regelmatige hoofdgeboorten in het bijzonder.

§. 62.

Zoodra men bij eene vrouw geroepen wordt, welke onze hulp vordert, moet men onderzoeken, of de arbeid dadelijk begonnen is, en of de pijn, welke zij gevoelt, *ware* weeën zijn. Dit zoo zijnde, moet men zorgen, dat er in het kraamvertrek niets ontbreke, hetwelk men bij de verlosſing noodig zou kunnen hebben. Behalve het noodige linnen- en lijfgoed voor vrouw en kind, moet men koud en warm water, azijn, brandewijn, olie of eenige andere vettigheid, tot het onderſlaan en de luurmand, in gereedheid laten brengen. De vroedmeester moet van een paar ſmalle linnen bandjes voorzien zijn, of van eenige draden grof breikatoen, en van eene kromme ſchaar met ſtompe punten, ter afbinding en doorſnijding van de navelſtreng. Voorts gebiedt de omzigtigheid, dat men, daar men toch niet weet, welke toevallen er zich mogen kunnen opdoen, en welken loop de verlosſing nemen kan, voor eenige artſenijmiddelen zorge, wel-

welke in ſchielijk opkomende gevallen te pas mogten kunnen komen. Dit zijn eenige vlugtige middelen, als ſal volatile, Hoffmansdroppels, voorts opium, kaneeltinctuur, liq. ſtiptic. wijn, enz. Ook is het goed, vooral des nachts, eenige verloskundige werktuigen mede te nemen; nooit behoort de vroedmeester zonder een werktuig, met eene kromme pijp, om inſpuitingen in de baarmoeder te kunnen doen, tot hulp bij eene barende vrouw te gaan.

§. 63.

De raadgevingen en hulpbetooningen moeten naar de vorderingen, welke de verloſsing gemaakt heeft, ingerigt worden. In het *eerſte tijdperk* (eerſte deel, §. 336) hetwelk bij eerstbarende lang duren kan, behoeft de vrouw niet veel van hare gewone leefwijze af te wijken. Echter moeten de voedſels, die zij gebruikt, ligt te verteren zijn, en moet zij zich van alle bezwarende ſpijs onthouden. Angstvallige en aan zenuwtoevallen onderhevige vrouwen, ſtelle men zoo veel mogelijk gerust, en geve men hoop, dat de verloſsing gelukkig afloopen zal. Het is echter niet voorzigtig, vooral aan eerstbarende, de verloſsing al te gemakkelijk voor te ſtellen, en nog minder den tijd, wanneer dezelve ten einde gebragt zal zijn, te bepalen, want in niets kan men zich zoo gemakkelijk vergisſen, dan hierin; en, komt de gedane voorſpelling niet voordeelig uit, dan worden de vrouwen ongeduldig en troosteloos, en ſtellen zij zich haren toeſtand als zeer gevaarlijk en hopeloos voor, ja verliezen, dat mis-

ſchien het ergſte van alles is, geheel en al het noodige vertrouwen op hem, die haar in dezen misleid heeft.

§. 64.

De vrouw ontdoe zich van alle zware en knellende kleeding; kniebanden, rokken, enz. make zij los. Als er geene ontlasting is, moet men eene klijſteer laten zetten, uit kamilbloemen, zemelen of iets dergelijks bereid, met bijvoeging van het gene daartoe verder vereischt wordt. Is de urinlozing onderdrukt, dan moet men de oorzaak daarvan navorſchen, en naar bevind van zaken handelen. — Wanneer eene drukking van het hoofd op de pisblaas de opſtopping verwekt, dan is het dikwerf genoegzaam, dat men de vrouw op den rug late liggen, en het hoofd met een, of een paar vingers, terug ſchuive; bij kramp, zal men met gepaste in- en uitwendige middelen nuttig kunnen zijn, en ſomtijds zal men zijn oogmerk alleen door de applicatie van den pisontlaster kunnen bereiken, waartoe in dit geval een eenigzins platte catheter dient gekozen te worden. Wanneer zekere omſtandigheden niet nu reeds eene bepaalde plaatſing gebieden, is het niet alleen onnut, maar zelfs ſchadelijk, der barende voor als nog eene en dezelfde houding voor te ſchrijven. Men geve haar integendeel vrijheid, om naar eigene verkiezing te zitten, te ſtaan, te gaan of te liggen. Zeer nadeelig is het in dit, en zelfs in het volgende tijdperk, haar het perſen en drukken naar beneden aan te raden.

§. 65.

In het *tweede tijdperk* (eerſte deel, §. 337) kan de

de vrouw nog eene houding naar welgevallen aannemen; maar, zoo zij verkiest te gaan liggen, dan is het goed, dat zij dit op eene der zijden doe, met het bovenlijf eenigzins voorovergebogen, en wel op die zijde, welke tegenovergesteld is aan die, naar welke de bodem van de baarmoeder natuurlijk overhelt, en dus meestal op de linker zijde. In deze houding kunnen de weeën met de meeste vrucht werken, en het hoofd de bovenste engte het gemakkelijkste in eene schuinsche rigting doortrekken, als het dezelve niet reeds vroeger doorgetrokken is. Tegen het einde van dit tijdperk spelt men, zindelijkheidshalve, het hemd over den buik op, ten einde het niet door het afloopende water, door bloed en anderzins, bemorst moge worden, en doet men, in plaats daarvan, een wel doorwarmd vier dubbel gevouwen laken om het lijf, dat men met een paar spelden vastmaakt. Ook moet het leger, waarop de vrouw baren moet, als het niet reeds in gereedheid is, nu in orde gebragt worden.

§. 66.

Hoezeer eene vrouw in iedere plaatsing baren kan, moet nogtans elke andere houding, dan de halfzittende, en het liggen, afgekeurd worden. In *Duitschland*, en in enkele streken van ons vaderland, worden de vrouwen op stoelen verlost. Intusschen verdient een behoorlijk toebereid leger op eene rustbank over het algemeen verre weg den voorrang; hoezeer het niet te ontkennen is, dat een wel ingerigte geboortestoel, in sommige bijzondere gevallen, voordeeliger is, dan een rustbed.

 §. 67.

§. 67.

Eene ter verlosfing wel toebereide rustbank moet de volgende hoedanigheden hebben; dezelve moet niet te breed, niet te laag, en zoo geplaatst zijn, dat men aan beide zijden, en aan het voeteneinde, eenen vrijen toegang hebbe. In plaats van bedden, worden er matrasfen gebezigd; het hoofdeinde moet van een genoegzaam getal kusfens voorzien zijn, zoodat de vrouw, althans in het begin van den arbeid, in eene bijkans half zittende houding liggen kan; op de matrasfen worde er eene fchapenvacht, of iets anders, gelegd, om het nat worden en bemorfen van het beddegoed, door de uit de teeldeelen afloopende vochten, voor te komen, en het bed moet voorts van lakens, en een naar het faizoen ingerigt dekfel, verzorgd worden. De barende moet hare voeten tegen de voetbank kunnen vastzetten en drukken, en zich aan een aan de rustbank vastgemaakt touw, doek of iets dergelijks, onder de weeën kunnen vasthouden. Ook is het goed, als de rustbank van gordijnen voorzien is. Met een woord, het leger moet voor de vrouw gemakkelijk, ter behoorlijke verarbeiding der weeën gefchikt, en zoodanig ingerigt zijn, dat de vroedmeester, en de andere noodige perfonen, ongehinderd de vereischte hulp kunnen aanbrengen. Bij gebrek van eene rustbank, kan men van een ledekantje of eene bedftede, enz. gebruik maken.

§. 68.

De pijn in de lendenen, waarover de vrouw het meeste klaagt, trachte men te verzachten, door de-

zel-

zelve met eene platte hand, met welke men ze ſterk drukt, te onderſteunen. Tot drank geeft men limonade, water met wijn, en, zijn er krampweeën aanwezig, een aftrekſel van kamilbloemen. Tegen den tijd dat de vliezen zullen breken, verwittigd men daarvan de vrouw, vooral eene eerstbarende, welke van dit voor haar vreemd verſchijnſel zou kunnen ſchrikken; en dan geeft men haar een' welgewarmden ſtopdoek tusſchen de dijen, om het afloopende kindsvocht op te nemen. Nu wordt het ook tijd, dat de barende op de rustbank gebragt worde.

§. 69.

In het *derde tijdperk* (eerſte deel, §. 339) onderzoekt men, na het breken van de vliezen, naauwkeurig, welk deel van het kind, en als het het hoofd is, in welke plaatſing hetzelve zich aanbiedt. Wanneer alles natuurlijk is, moet de vrouw in die plaatſing gebragt worden, waarin zij de weeën het beste verarbeiden kan. Sommigen raden aan, de vrouw op den rug te laten liggen, anderen wederom het op zijde liggen. De laatſte methode komt ons in dit tijdperk de beste voor.

§. 70.

Naar de verſchillende plaatſing van het hoofd in het bekken moet echter de barende nu eens op de linker, dan wederom op de regter zijde gelegd worden. In de eerſte en derde plaatſing van de hoofdgeboorte (eerſte deel, §. 356 en 366) laat men de barende op de linker zijde liggen, en wel om eene dubbele reden; vooreerst, omdat in dit geval de

 bo-

bodem van de baarmoeder in eene ſchuinſche rigting naar de regter zijde, en de mond naar de linker zijde van het bekken hellende aangetroffen wordt, en de vrouw, om redenen, in §. 65 opgegeven, altijd op die zijde geplaatst moet worden, welke aan de helling van den bodem tegenovergeſteld is. Ten andere zal de ſpilswijze beweging van het hoofd in deze ligging van de barende het gemakkelijkſte kunnen verrigt worden. Immers de kruin en het voorhoofd moeten, na dat het hoofd den moedermond doorgetrokken is, van de regter heiligdarmbeenſche vereeniging en van de regter heupkom links naar de uitholling van het heiligbeen draaijen; welke beweging door de aangeprezene plaatſing der vrouw, zoo als een opſlag van het oog leert, merkelijk begunſtigd moet worden; daar die deelen bij eene opkomende wee, door hunne eigene zwaarte, als het ware van zelf in de uitholling van het heiligbeen glijden.

§. 71.

In de tweede en vierde plaatſing van de hoofdgeboorte (eerſte deel, §. 362 en 372) zal men, om, uit het zoo even gezegde ligt te beſeffene, redenen, de vrouw het voordeeligſte op de regter zijde laten liggen. Inmiddels kan de ligging op de regter zijde dan alleen in die plaatſingen van het hoofd nuttig zijn, als de bodem van de baarmoeder naar de linker zijde der vrouw helt. Wanneer echter de baarmoeder, gelijk gewoonlijk plaats heeft, naar de regter zijde helt, zal de barende ook in de tweede en vierde plaatſing van het hoofd, op de lin-

linker zijde, de weeën moeten verarbeiden. — In het algemeen is het op zijde liggen ook deswegen aan het op den rug liggen voor te trekken, omdat het op den duur minder vermoeit, en omdat men de lendenen van de barende beter onderſteunen, en de pijn daar ter plaatſe hierdoor merkelijk verligten kan. — Van tijd tot tijd onderzoeke men nu, welke vorderingen de verloſsing maakt. Men verwisſele de ſtopdoeken dikwerf met andere drooge wel doorwarmde, als er zich veel vocht ontlast. Men moedige nu de vrouw aan, om de weeën behoorlijk te verarbeiden.

§. 72.

Het medewerken van de barende beſtaat hierin, dat ze de reeds natuurlijke en onwillekeurige aandrift van het middelrif, en van de buikſpieren, om bij de zamentrekkingen der baarmoeder behulpzaam te zijn, krachtdadig onderſteunt. Zij verrigt dit op de volgende wijze. Bij het opkomen van de wee bepaalt zij het bekken, zet den linker voet ſtevig tegen de voetplank aan, haalt den regter tegen de billen, en zet denzelven plat op de rustbank neder, buigt daarbij de knie, en verwijdert de dij van de andere, waarop zij ligt. Terwijl zij dit doet, haalt zij den adem diep in, de kin tegen de borst aanzettende, en trekt het aan het voeteneinde vastgemaakte touw naar zich toe. De vroedmeester, welke zich achter de barende geplaatst heeft, onderſteunt nu met eene vlakke hand de lendenen, en laat door eene helpſter de regter knie en voet in de aangewezene houding vasthouden en bepalen.

Als de wee afgegaan is, laat men de vrouw uitrusten.

§. 73.

Hoe nuttig ook het medewerken bij goede weeën is, zoo schadelijk is het, de vrouw aan te sporen, om te persen en te drukken, als er geene of valsche weeën aanwezig zijn; dit vermoeit haar nodeloos, verhit het bloed, en put hare krachten uit. Niet minder onnut en schadelijk zijn alle pogingen om den moedermond te verwijden, of denzelven over het indringende hoofd terug te schuiven. Zijn de weeën voor als nog flaauw, men wachte liever, als geene gevaarlijke toevallen het tegendeel gebieden, den tijd geduldig af, late de barende uitrusten, geve haar naar omstandigheden een teug wijn met water, vleeschnat, of iets dergelijks, wrijve van tijd tot tijd met eene platte hand den bodem van de baarmoeder zachtjes, of schrijve eenige gepaste artsenijmiddelen voor, wanneer de weeën zelden zullen missen terug te keeren en op te wakkeren.

§. 74.

Over het geheel behoort iedere vroedmeester zich met het noodige vertrouwen op de natuur toe te rusten, het zich tot pligt te maken, niet te voorbarig te zijn, en nooit werktuigelijke hulp te bezigen, dan alleen wanneer de nood het gebiedt; want in de meeste gevallen zijn de natuurkrachten op zich zelve genoeg; en de zucht om altijd te willen helpen, hoe prijsselijk zij ook, als zij niet uit het verlangen, om gedaan te hebben, maar uit

uit zuivere beginſelen voortſpruit, op zich zelve is, heeft voorzeker meer nadeel, dan wezenlijk voordeel berokkend.

§. 75.

Ziet men, dat de groote fontanel en het voorhoofd, in plaats van de achterhoofdspunt, onder den ſchaambeensboog wil draaijen, dan moet men zulks trachten te beletten. Wordt deze min gunſtige draaijing van het hoofd door opgehoopte drekſtoffen in den endeldarm verwekt, dan ontledige men die als nog door middel van eene kliſteer, en brenge voorts, in de eerſte plaatſing van het hoofd, een of twee vingers van zijne linker hand, onder de weeën, in de regter zijde van de ſcheede tusſchen hoofd en bekken, en poge met dezelve de kruin links in de uitholling van het heiligbeen te ſchuiven; en men verrigt dit, bij de tweede plaatſing van het hoofd, met de vingers van de regter hand, in eene tegenovergeſtelde rigting.

§. 76.

In de derde en vierde plaatſing van de hoofdgeboorte draait het achterhoofd gewoonlijk ook naar en onder den ſchaambeens-boog. (eerſte deel, § 367, 368 en 372) De vroedmeester heeft uit dien hoofde in de meeste gevallen ook niets anders te verrigten, dan in de twee eerſte plaatſingen. Alle pogingen om het hoofd in eene betere plaatſing te brengen zijn van zijne zijde geheel onnoodig, en in den aanvang van den arbeid ſchadelijk. Hij zij ſlechts op zijne hoede, en zie toe wat door de natuur verrigt wordt. Hij zorge ſlechts, dat

door eene goede plaatſing der barende, de ſpilswijze beweging begunſtigd, en dat dezelve door geene hinderpalen, als door drekſtoffen in den endeldarm, of door de opgezette pisblaas, of anderzins, belemmerd wordt.

§. 77.

Zoo nogtans, in zeldzame gevallen, in weerwil van deze voorzorgen, de natuur pogingen deed, om de ſpilswijze beweging op eene ongunſtige wijze te bewerken (eerſte deel, §. 369, 370 en op het einde van §. 372) dan is het de pligt van den vroedmeester zulks te beletten, en zijne zorgen aan te wenden, het hoofd den gunſtigen draai, dat is, met het achterhoofd naar het ſchaambeen, te doen aannemen, en alzoo de derde plaatſing in de tweede, en de vierde in de eerſte, te veranderen. Deze handelwijze wijst ons de natuur aan, daar zij dit in de meeste gevallen zonder medehulp verrigt. Wij onderſteunen dus ſlechts hare pogingen, of volgen dezelve, als ze te kort ſchiet, na.

§. 78.

Het voorgeſtelde oogmerk zal men het beste bereiken, wanneer men de barende, in de derde plaatſing, op hare linker zijde laat liggen, en de twee voorſte vingers van de regter hand, onder elke wee, tusſchen de linker heupkom in het bekken brengt, en met dezelve de groote fontanel naar achteren tegen de linker heiligdarmbeenſche vereeniging, en vervolgens naar de uitholling van het heiligbeen zelve, drukt en leidt, waardoor de ach-

ter-

terhoofdspunt gelegenheid krijgt, om zich achter de regterheupkom, en daarna onder den ſchaambeensboog, te begeven. Somtijds bereikt men zijn doel beter, met onmiddellijk op het achterhoofd te werken. Men kan dus van beide handelwijzen naar omſtandigheden gebruik maken.

§. 79.

In de vierde plaatſing moet men de barende op hare regterzijde laten liggen en de groote fontanel naar de regter heiligdambeenſche vereeniging, en voorts naar het heiligbeen leiden; in welke gevallen men zich van de twee voorſte vingers van de linkerhand bedient. — Wil men intusſchen in deze verplaatſingen van het hoofd ſlagen, moet men dezelve niet eerder beproeven, tenzij het hoofd vooraf diep genoeg in het kleine bekken, tot aan de benedenſte engte is ingedrongen en de ſcheede behoorlijk uitgerekt is. Alle vroeger aangewende pogingen te dien aanzien, zijn vruchteloos en ſchadelijk. — Wanneer men echter, niettegenſtaande alle aangewende moeite ter verplaatſing, zijn oogmerk niet bereiken kan, en het achterhoofd door de hevigheid der weeën naar de uitholling van het heiligbeen gedreven wordt, moet men bij den doorzet van het hoofd zijne zorg voor den bilnaad verdubbelen, ten einde dezelve voor inſcheuren te beveiligen; daar zulks in dit geval anders ligtelijk kan plaats hebben.

§. 80.

In het *vierde tijdperk* (eerſte deel, §. 340) zullen de pogingen der natuur, bij de geboorte van

het

het kind, het best onderſteund kunnen worden, als men de plaatſing van de barende verandert, en haar nu op den rug, en genoegzaam horizontaal, dat is, met hoofd en borst weinig hooger, dan met de lendenen en billen, laat liggen. Het verarbeiden der weeën wordt even als in het derde tijdperk verrigt; alleen wordt nu ook het tweede been gelijk het eerſte, in de knie gebogen, en matig tegen de billen aangetrokken (§. 72) en door eene helpſter vastgehouden. Men brengt vervolgens een klein lakentje, of eene wollen luijer, onder de lendenen en het heiligbeen, en laat de barende daarmede door twee helpſters, aan iedere zijde eene, onder de weeën zachtjes zoo veel optillen, dat men tot de teeldeelen en den bilnaad eenen vrijen toegang hebbe. De dijen worden matig wijd vaneen gehouden, ten einde het hoofd bij zijnen uittogt geene belemmering ontmoete; zoo echter, dat de bilnaad daardoor niet te veel geſpannen wordt.

§. 81.

De vroedmeester plaatst zich nu ter regterzijde van de vrouw, of aan het voeteneinde van de rustbank, als de barende laag genoeg naar beneden gezakt is; alsdan kan hij in beide gevallen met zijne linkerhand het regterbeen onderſteunen, terwijl hij de regterhand bezigt, om datgene te verrigten, dat noodig mag zijn. Gelijk als het zijdelings liggen, ter verrigting van de ſpilswijze beweging zeer voordeelig is, zoo wordt de uittogt van het hoofd uit de benedenſte engte, en uit de ſcheede, door het op den rug liggen gemakkelijker gemaakt, als men

men de lendenen en de billen der vrouw, zoo als gezegd is, optilt. Immers door dit laatſte kunnen de weeën in eene meer regte linie werken, en het hoofd met minder moeite van onder den boog der ſchaambeenen oprijzen en geboren worden. Dit voorſchrift, om de barende op het einde van den arbeid op den rug te plaatſen, heeft echter ook zijne uitzonderingen; want vooreerst kunnen de vrouwen bij eenen niet langdurigen arbeid, genoegzaam even goed op de zijde liggende baren, en ten andere, moet men evenwel ter verpoozing, en ter afwisſeling, der barende, als ze van het op den rug liggen vermoeid is, wederom toeſtaan, zich op de zijde te leggen.

§. 82.

De meeste zorg rigt men nu op den bilnaad, om deszelfs inſcheuren te beletten. Bij eerstbarende, en bij alle zulke vrouwen, wier bilnaad en teeldeelen ſtram, naauw en niet zeer rekbaar zijn, moet men door verweekende warme inſpuitingen in de ſcheede, door ſoortgelijke dampen, en door inwrijvingen van den bilnaad, met olie of reuzel, die deelen rekbaarder trachten te maken. Begint het hoofd zich tusſchen de ſchaamlippen te begeven, dan onderſteunt men den bilnaad met alle vingers van de regterhand, welke men vooraf met olie bevochtigd heeft, in zijne geheele uitgeſtrektheid; in dier voegen, dat men tegen denzelven met de vlakte van de hand, in de rigting van achteren naar voren, en van beneden naar boven drukt, en geenszins van boven naar beneden, hetwelk de in-

ſcheu-

fcheuring eerder bevorderen, dan tegengaan zou; terwijl het voorgeftelde doel door de aangeprezene handgreep volkomen bereikt, en het oprijzen van het hoofd tevens bevorderd wordt. Profesfor L. MENDE beweert, dat het onderfteunen van den bilnaad eerder fchadelijk dan nuttig is; en meent, dat als de barende bij den doorzet op de zijde ligt, geen gevaar van infcheuring te duchten is. Het is niet te ontkennen, dat bij het op zijde liggen der vrouw, gedurende den doorzet, het gevaar van het infcheuren van den bilnaad minder zij; het door ons aangeprezene onderfteunen, behoort nogtans nooit nagelaten te worden.

§. 83.

Onnoodig en fchadelijk is het, bij natuurlijke verlosfingen de hand in de fcheede te brengen, om dezelve uit te rekken, of om het hoofd daarmede te vatten en uit te halen; als ook de raad van anderen, om met een paar vingers door den geopenden endeldarm het doordringen van het hoofd uit de fcheede door eene foort van opligting te helpen. Bij den doorzet moet men de vrouw het fterke dringen en perfen naar beneden verbieden, en haar de dijen niet te ver van elkander laten verwijderen; door dit laatfte toch wordt de bilnaad te fterk gefpannen. Integendeel is het nuttig, dat men, in den tijd tusfchen de weeën, de bekleedfelen van de dijen en billen met de hand van beide zijden naar den bilnaad ftrijke, om aan dezen toevoer van zelfftandigheid te geven. Bij deze handelwijze, zal men genoegzaam nooit het on-

ongeluk hebben, dat de bilnaad onder de verlosſing inſcheure.

§. 84.

Zeer groot gevaar dat de bilnaad ſcheure is er, als dezelve onrekbaar en breed, de opening der vrouwelijkheid zeer naauw, en het hoofd van het kind groot is, en al te ſpoedig, en met geweld uit de teeldeelen doorſchiet. In dit geval, moet men de barende in eene nog meer horizontale ligging, dan gewoonlijk, brengen, zijne zorg bij het onderſteunen en rekbaar maken van den bilnaad verdubbelen, en het hoofd met de tegen den bilnaad aangelegde vlakke hand terug zoeken te houden, en alzoo deszelfs doorzet vertragen. Met deze methode, die ik altijd gelukkig gevolgd, en reeds ſedert lang aangeprezen heb, komt grootendeels overeen het voorſchrift van BARLOW. Deze raadt aan, om het ſchielijk doordringen van het hoofd met een paar vingers, die men tegen hetzelve aanzet, zoo lang tegen te houden, tot dat de bilnaad mede geeft, en zich zoo ver mogelijk terug trekt; hij meent tevens dat het onderſteunen van den bilnaad zelfs weinig, of een ſlechts ondergeſchikt nut doet. Deze laatſte ſtelling zou ik echter in twijfel trekken. — Intusſchen is het niet te ontkennen, dat, niettegenſtaande alle voorzorg, het inſcheuren van den bilnaad evenwel ſomtijds niet verhoed kan worden; weshalve MICHAËLIS in de gegevene omſtandigheid aanraadt, liever in den bilnaad eene inſnijding te maken, daar de lengte van de inſnijding naar willekeur bepaald, en ook be-

beter genezen kan worden, dan eene gescheurde wonde. De reden, waarop dit voorschrift steunt, schijnt oppervlakkig niet ongegrond te zijn, maar bij nader inzien zal men zijne toevlugt zelden, zoo ooit, tot de opvolging van dezelve behooren te nemen; te minder daar de boven aangeprezene voorzorg toereikende, en de insnijding dus geheel overtollig is.

§. 85.

Wanneer het hoofd geboren is, moet men aan de vrouw eenige verpoozing en aan de baarmoeder eenige rust geven, en dus vooral zich niet haasten, om den romp van het kind naar zich te halen. Men moet, integendeel, eene of meer weeën afwachten, welke het begonnene werk onfeilbaar voltooijen zullen. Men behoeft niet te vreezen, dat het leven van het kind daarbij in gevaar zal komen. Integendeel zou de al te spoedige ontlediging van de baarmoeder voor de moeder gevaarlijke gevolgen kunnen hebben. Als de navelstreng niet uit de scheede hangt, of om den hals gestrengeld is, en gedrukt wordt, of als geene andere dringende toevallen het gebieden, is er geene reden, om dit werk te bespoedigen. Men matige het verlangen van de barende, om verlost te zijn, door gepaste redenen, en trachte de werkzaamheid der baarmoeder door wrijvingen, welke men van den bodem tot naar het ligchaam uitstrekt, op te wekken. Blijven de weeën intusschen al te lang uit, dan kan men met een paar vingers, onder den oksel van dien schouder, welke tegen het heilig-

been gerigt is, haaksgewijze aangelegd, den romp langs de as van de ſcheede, dat is, van onderen naar boven, langzaam en draaijende naar zich trekken, terwijl men met de andere hand den bilnaad blijft onderſteunen.

§. 86.

Bij de uitdrijving van den tronk door de natuurkrachten alleen, moet men ook nu nog den bilnaad voor inſcheuren beveiligen, en de ontwikkeling van den tronk gemakkelijk maken. Men laat ten dezen einde de billen van de vrouw, onder de opkomende wee, door de helpende perſonen een weinig optillen, onderſteunt met zijne regterhand den bilnaad, als het aangezigt van het geborene hoofd naar de regter dij der moeder gekeerd is, en doet dit met de linkerhand, als het aangezigt naar de linker dij ziet, terwijl men het hoofd op de andere vrije hand laat rusten. Komen de ſchouders voor den dag, dan laat men de hand, welke het hoofd omvat hield, derwijze naar den tronk glijden, dat de hals tusſchen den duim en den wijsvinger te liggen kome, en de overige vingers zich over de borst verder uitbreiden; waarbij men aan het hoofd en den tronk eene matige rigting naar boven, en naar die zijde geven zal, naar welke het aangezigt toegekeerd is. De hand, welke den bilnaad beveiligt, blijft daar zoo lang liggen, tot dat de billen genoegzaam geboren zijn; als wanneer zij dezelve opvangt, zoo dat het kind op beide handen van den vroedmeester te rusten komt, die hetzelve nu tusſchen de dijen der vrouw digt bij de teeldeelen

op den rug nederlegt, zoo dat de navelſtreng noch gedrukt noch ook geſpannen wordt.

§. 87.

Zoodra het kind geheel geboren is, moet de vroedmeester denken, om de navelſtreng af te binden en het kind van den moederkoek te ſcheiden. Hij gaat echter hiertoe niet vroeger over, voor dat de nieuw geborene zijn aanwezen door een luid geſchreeuw heeft te kennen gegeven. Somwijlen wordt de ademhaling door ſlijm in den mond belet, dat dus met eenen vinger uitgehaald moet worden. Somtijds is zwakte het beletſel van de belemmerde ademhaling, in welk geval het leven van het kind, door beſproeijen met koud water, of door wrijving van de ruggeſtreng met brandewijn of andere geestige vochten, opgewekt, en het afbinden van de navelſtreng zoo lang uitgeſteld worden moet. Zoodra intusſchen de ademhaling behoorlijk verrigt wordt, legt men (als er geene omſtandigheden zijn, welke het doorknippen van de navelſtreng, voor dat zij afgebonden wordt, gebieden) op twee duimen afſtands van den navel, een ſmal mutſenbandje, of eenige naast elkander liggende grove katoene draden, om de navelſtreng, en bindt het bandje met eenen dubbelen knoop toe, ſlaat hetzelve nog eens om de ſtreng, en legt op de andere zijde nog eenen knoop en ſtrik. Dit gedaan zijnde, doorſnijdt men met eene kromme ſchaar de navelſtreng op den afſtand van eene vinger-breedte van de aangelegde binding, en wordt het kind in wel doorwarmde luijers aan de baker over-

overgegeven. Bij het afbinden moet men daarop letten, dat men bij eene dikke navelſtreng het bandje zeer ſtevig aanleggen moet, en van tijd tot tijd nazien, of er zich ook bloed uit ontlast; en, zoo de ſtreng dun is, wachte men zich van dezelve door het al te vast toehalen van de binding niet te doorſnijden. Overbodig is het, ook het moederlijke gedeelte van de navelſtreng, uit vrees voor bloedverlies uit derzelver vaten af te binden. Bij tweelingen echter kan men dit verrigten, op dat men zich van verwijtingen en onvoorzigtigheid vrij moge kunnen pleiten, als het tweede kind dood geboren mogt worden; hoewel het ook hier niet altijd zoo noodzakelijk is.

§. 88.

Het voorſchrift van ſommigen, dat ook het afbinden van het kinderlijke gedeelte, omdat het, gelijk zij beweren, onnoodig is, nagelaten kan worden; behoort men nimmer op te volgen. Immers, offchoon de omloop van bloed bij kinderen, welker ademhaling behoorlijk aan den gang is, eene andere rigting neemt, en er in de meeste gevallen geen gevaar van doodbloeden te vreezen zijn mag, is het nogtans zeer onvoorzigtig, om deze reden eene bewerking na te laten, welke zoo weinig moeite en tijdverlies kost; daar er voorbeelden genoeg zijn, dat kinderen door de navelſtrengvaten zoo veel bloeds verloren hebben, dat zij aan de gevolgen daarvan geſtorven, of ten minſte daardoor zeer verzwakt zijn; hetzij belemmering in de ademhaling, of iets anders, oorzaak is, dat het bloed zijne rig-

ting op nieuw naar de navelſtrengſlagaderen neemt, en zich door dezelve ontlast. Het voorbeeld, dat er bij de dieren geen doodbloeden uit de navelſtreng waargenomen wordt, doet niets af, en kan om bekende redenen op den mensch geenszins toegepast worden; bij dezen blijft dus het afbinden van de navelſtreng volſtrekt noodzakelijk.

§. 89.

Zoodra het kind van tusſchen de dijen der moeder weggenomen en aan de baker overgegeven is, moet men een' warmen ſtopdoek tegen de teeldeelen aanleggen, de dijen der vrouw digt bijeen brengen, haar de voeten regt uitgeſtrekt laten houden, en voorts afwachten, dat de nageboorte van hare vereeniging met de baarmoeder door de natuur afgeſcheiden en uitgedreven worde. Noodig is het echter, tevens te onderzoeken, of de baarmoeder behoorlijk bijeen getrokken, en of er ook nog een tweede kind aanwezig is; welk laatſte men uit de nog opgezette baarmoeder beoordeelt, in welke men door het opleggen van de hand op den buik, weldra het tweede kind, als het er is, ontdekken zal. Is het er niet, dan moet de vrouw bijna volkomen horizontaal gelegd worden, om eenen ſterken toevoer van bloed naar de baarmoeder te beletten en den afgang der nageboorte te begunſtigen. Tot beide deze einden is het ook nuttig, dat het laken om het lijf der vrouw aangehaald, en vaster om den buik geſpeld worde.

§. 90.

De verdere pligten van den vroedmeester in het

vijf-

vijfde tijdperk (eerſte deel §. 343) of bij de uitdrijving van de nageboorte, zijn de volgende. Hij late de verloste vrouw de voor haar zoo noodige, als aangename rust ongeſtoord genieten. Men dekke haar warm toe, om de koude lucht van het bezweete ligchaam te weren; en men overhaaste zich niet, om de nageboorte weg te nemen. Men moet integendeel geduldig afwachten, dat de natuur zelve pogingen doe, om dezelve uit te drijven. Als de vrouw wel is, is het herhaald onderſlaan onnoodig, en ſchaadt het trekken aan de navelſtreng, of het hoesten, perſen en andere dergelijke pogingen van de vrouw, met oogmerk om den afgang van den koek te beſpoedigen. Zoodra echter eene opkomende wee, waarbij de baarmoeder inkrimpt, en zich als een hard rond ligchaam over de ſchaambeenen laat voelen, en het gelijktijdig afloopen van bloed uit de teeldeelen, de losmaking en uitdrijving van de nageboorte aankondigt, onderzoeke men, of de koek zich reeds in de ſcheede of ten minſte geheel los in den moedermond bevindt. Heeft dit laatſte plaats, dan kan men den koek veilig verder met de hand wegnemen; in het tegenovergeſtelde geval, moet men het wegnemen van den koek, als geene andere omſtandigheden eene andere handelwijze gebieden, vooreerst nog uitſtellen, totdat er zich nieuwe weeën opdoen. Wanneer deze zich niet ſpoedig openbaren, dan wrijve men van tijd tot tijd met de vlakke hand den bodem van de baarmoeder, op eene zachte wijze, van boven naar beneden, welke bewerking in de meeste gevallen toereiken.

kende zijn zal, om vroeger of later werkzame zamentrekkingen op te wekken.

§. 91.

Het wegnemen van den door de natuur losgemaakten, en in de fcheede of den mond der baarmoeder, los liggenden koek, wordt op de volgende wijze verrigt. De vroedmeester plaatst zich ter zijde van de vrouw of aan het voeteneinde, naar dat hij er het beste bij kan komen; en, nadat dan de vrouw in de plaatfing gebragt is, welke zij in het vierde tijdperk gehad heeft, laat men haar de billen een weinig van de rustbank opligten, of laat men dit door een helpfter verrigten, als zij het alleen niet doen kan, en flaat men de uithangende navelftreng een paar keeren om den wijs- of ook tevens om den tweeden vinger zijner linkerhand, en voert de twee voorfte vingers van de regterhand langs de los aangetrokkene ftreng in de fcheede. Is de koek flechts nog tot in den moedermond gezakt, dan drukt men denzelven met de ingebragte vingers, ter plaatfe van de inplanting van de ftreng, in de rigting van de as van de bovenfte engte des bekkens, dat is, van boven naar beneden en iets van voren, naar het heiligbeen toe, om hem aldus in de fcheede te geleiden.

§. 92.

Heeft de baarmoeder eene fchuinfche rigting, of is de koek aan een der zijdelingfche wanden van de baarmoeder aangehecht, dan zal hij beter kunnen nederzakken, als men de vrouw op de zijde laat liggen, welke tegenovergefteld is aan diegene,

naar

naar welke de bodem helt, of aan welke de koek aangehecht is. In dit geval moet men den koek ook in eene rigting nederdrukken, welke aan de schuinsche plaatsing der baarmoeder en aan de aanhechting van den koek beantwoordt. Zakt de koek bij deze handgreep niet, dan zie men ook nu nog van verdere pogingen af, en vermijde vooral om aan de streng te trekken, daar men haar daardoor wel afscheuren en bloedstortingen veroorzaken, maar geenszins zijn oogmerk bereiken zal. Dienstiger dan dit, is het herhalen van een zacht wrijven van den buik. Ook kan het nu nuttig zijn, de vrouw eens te laten hoesten of zachtjes te laten persen.

§ 93.

Is de nageboorte op die wijze in de scheede gebragt, of is dezelve reeds vroeger, (en dit ontmoet men het meest) van zelf in de scheede gezakt, dan vat men den koek met de vingers van de regterhand, waarbij men den duim kan voegen, en haalt denzelven door middel daarvan, als ook door een zacht trekken met de linkerhand aan de navelstreng, langs de as van de scheede, dat is, van beneden naar boven, naar buiten. Zoodra de koek tusschen de schaamlippen gekomen is, vat men denzelven met beide handen, draait hem eenige keeren om, om de achternakomende vliezen als eene koord op te rollen en gaaf mede te kunnen nemen, en gaat voort met den koek, in de beschrevene rigting, naar zich toe te halen, totdat alles voor den dag

gekomen is, zonder dat men iets van de vliezen teruggelaten hebbe.

§. 94.

Wanneer men den koek weggenomen heeft, moet men onderzoeken, of hij natuurlijk gesteld is, of er ook iets van de vliezen terug is gebleven, of de baarmoeder zich nog meer bijeen getrokken heeft, en of de ontlasting van bloed ook onmatig is. Is er nog iets van de vliezen achtergebleven en slingert er nog iets van dezelve in de scheede of door den moedermond, dan neemt men dit weg. Dit doet men ook, als er zich gestold bloed in de scheede bevindt en de baarmoeder voorts genoegzaam bijeen getrokken is, zoodat men geene vrees voor verdere bloedstortingen behoeft te hebben. Schadelijk is de raad van sommigen, om de hand in de baarmoeder zelve te brengen, ten einde het in haar uitgestorte bloed uit te halen; daar dit zich van zelf langzamerhand ontlast, en het inbrengen van de hand onnoodige pijn en prikkeling veroorzaakt.

§. 95.

Zijn alle omstandigheden gunstig, dan neemt men het om den buik gespelde en nat gewordene laken, zonder de vrouw veel te bewegen, weg, speldt in plaats daarvan een lang en weldoorwarmd servet of een' linnen doek, tot op drie handen breedte gevouwen, behoorlijk en stevig om den buik, en plaatst een' stopdoek tusschen de dijen, welke laatste men de vrouw digt bijeen sluiten en horizontaal laat uit-

uitſtrekken, en men laat haar nog eenigen tijd uitrusten.

§. 96.

Na die rust ſpeldt men de kraamvrouw een droog, weldoorwarmd en beſlapen laken om den buik. Voorts onderzoekt men nog eens, hoe het met de vloeijing geſteld en of de baarmoeder naar behooren zamengetrokken is, en laat nu de kraamvrouw, als alles wel is, in een ander, matig gewarmd, en door onderkleeden, of door eene ſchapenvacht, tegen bevochtiging door de kraamzuivering, wel bezorgd, bed overdragen.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Over de behandeling der natuurlijk-onregelmatige verlosſingen.

§. 97.

De natuurlijk-onregelmatige verlosſingen (eerſte deel §. 320) kunnen, wel is waar, bij goede weeën, een ruim bekken en andere gunſtige omſtandigheden, even als de natuurlijk-regelmatige, door de natuurkrachten alleen gelukkig ten einde gebragt worden; zij vorderen nogtans nog meer, dan deze

laatstgenoemde, de naauwkeurigfte oplettendheid van den vroedmeester, daar zij zeer ligtelijk eenen niet-natuurlijken loop aannemen, fomtijds voor de vrouw of voor het kind, gevaarlijk worden kunnen, en altijd moeijelijker zijn, dan de regelmatige verlosfingen. Bij de hier bedoelde foort van verlosfingen moeten er dus eenige bijzondere regels in de behandeling gevolgd worden, offchoon deze in het algemeen flechts weinig verfchilt van die, welke in het laatfte Hoofdftuk is opgegeven.

EERSTE VERDEELING.

Over de behandeling van de natuurlijk-onregelmatige verlosfingen, waarbij de kruin, het aangezigt, het achterhoofd of een der zijdelingfche deelen van het hoofd, zich aanbiedt.

§. 98.

Bij alle aan het hoofd dezer verdeeling opgenoemde foorten van verlosfingen, hebben er meerdere of mindere afwijkingen van de regelmatigfte plaatfingen des hoofds, met betrekking tot het bekken plaats. De hoofdbedoeling des verloskundigen moet derhalve bij de behandeling voornamelijk daar henen gaan, om de beftaande afwijkingen zoo veel mogelijk te herftellen, ten einde de natuur de verlosfing met minder moeite moge kunnen verrigten, en de

vrouw en het kind daarbij tevens voor alle nadeelige gevolgen beveiligd worden. Dikwerf worden nogtans ongunstige plaatsingen door de eigene werkzaamheid der baarmoeder in gunstige veranderd; de kunst heeft niets anders te verrigten, dan de heilzame strekking der natuur te ondersteunen en gemakkelijker te maken, of haar althans door geene ongepaste hulp tegen te werken.

§. 99.

Verrigt de natuur zelve de bedoelde verplaatsing (§. 98) niet, dan is het des vroedmeesters pligt dit te doen, als hij reden heeft, om te vreezen, dat de verlossing bij nalating hiervan vertraagd zal worden. De kunstige verhelping van de ongunstige plaatsing van het hoofd kan door middel van de hand alleen, en, wanneer deze te kort schiet, nog somtijds door middel van den hefboom bewerkt worden. Over de wijze van applicatie van dit werktuig kan er eerst in het vervolg gesproken worden. Bovenal echter komt het hierbij daarop aan, dat de barende in eene geschikte ligging gebragt worde, welke de verplaatsing van het hoofd begunstigt; hetzij dezelve door de natuurkrachten alleen, of door de kunst, of eindelijk door de zamenwerking van beide verrigt wordt. Dit een en ander nu zal bij ieder der gevallen afzonderlijk aangetoond worden.

§. 100.

2.) *Behandeling van de kruingeboorten.* Zoodra men zich uit zekere teekenen overtuigd heeft, dat de geheele kruin zich ter verlossing stelt, en dat dus,

dus, daar de kin van de borst afwijkt, de grootere omtrek van het hoofd zich, in plaats van den kleinften, aan het bekken aanbiedt; (eerfte deel §. 327) moet men, als de natuur niet van zelfs de kruingeboorte in de gunftiger hoofdgeboorte verandert, en hetwelk niet zeldzaam gebeurt, zorgen, dat de weeën het meeste op de achterhoofdspunt werken; ten einde dit deel dieper, dan de groote fontanel, in het bekken inzakke, en de kin meer tegen de borst aangedrukt worde.

§. 101.

Om dit doel te bereiken, moet men de barende in de eerfte plaats de weeën op die zijde laten verarbeiden, naar welke het achterhoofd gerigt is, of, dat hetzelfde is, op die, welke aan de fchuinfche ligging van de baarmoeder tegenovergefteld is. (eerfte deel §. 376.) Hangt de baarmoeder fterk over de fchaambeenen over, dan moet de vrouw op den rug gelegd en de buik zoodanig in een laken gefpeld worden, dat de bodem achterover fla. De billen moeten dan onder de weeën hoog opgeligt worden. Ten anderen moet men, zoodra de vliezen gebroken zijn, bij elke wee eenige vingers tegen het voorfte gedeelte van de kruin in de fcheede brengen, om het voorhoofd daarmede tegen te houden, en tegen de bovenfte engte van het bekken terug te drukken; waardoor de werking der weeën het meeste op de achterhoofdspunt bepaald, en deze laatfte dieper in het bekken gedrongen wordt. Wanneer deze handgreep onvoldoende zijn mogt, dan moet men de ingebragte vingers op het ach-

achterhoofd haakswijze aanleggen, en hetzelve naar beneden halen. Zelden zal men misſen, door het eene of het andere, het hoofd in eene gunſtiger plaatſing te brengen. Somtijds is zelf deze voorzorg van de zijde der kunst, vooral bij een ruim bekken en een niet al te groot hoofd, geheel overbodig; daar de verlosſing ook in deze plaatſing van het hoofd onder begunſtiging van krachtige weeën, door de natuur alleen verrigt worden kan. — Wanneer nogtans het bekken niet ruim genoeg is, en de weeën niet krachtig zijn, dan zal men ſomtijds genoodzaakt wezen, om de hulp van den hefboom of van de verloskundige tang in te roepen.

§. 102.

In de *derde* en *vierde* plaatſing van de kruin moet men tevens, nadat men de achterhoofdspunt dieper in het bekken gehaald heeft, het achterhoofd, als het van zelf geenen gunſtigen draai neemt, zoo als in §. 78 en 79 geleerd is, onder den ſchaambeensboog trachten te leiden, en de verlosſing voorts aan de krachten der natuur overlaten.

§. 103.

2.) *Behandeling van de aangezigtsgeboorten.* Men moet geenszins den raad van oudere verloskundigen opvolgen, om bij iedere aangezigtsgeboorte het kind te keeren, en bij de voeten af te halen, daar deze kunstbewerking voor het kind zeer gevaarlijk en voor de moeder pijnlijk is; maar men kan en moet in de meeste gevallen de verlosſing zonder kunsthulp aan de natuur overlaten; als er eene goe-

goede evenredigheid van grootte tusſchen het kindshoofd en het bekken beſtaat, hetwelk men ſpoedig aan den goeden voortgang, welke de verlosſing maakt, beſpeurt. Maar als het bekken niet ruim en het hoofd groot is, en de weeke deelen der vrouw niet rekbaar zijn, dan moet men het zich altijd tot wet voorſchrijven, om de aangezigtsgeboorte in eene *hoofdgeboorte* te veranderen.

§. 104.

Zoodra men weet, dat het aangezigt zich aanbiedt, moet men de barende op die zijde de weeën laten verarbeiden, naar welke het voorhoofd gerigt is, en, in de eerſte en tweede plaatſing, in eene nog meer vooroverbogene houding, dan bij de kruingeboorten. Door het verarbeiden der weeën in eene behoorlijke plaatſing, voornamelijk als deze vroegtijdig gebezigd wordt, ziet men wel eens, dat het voor komend aangezigt van zelf door de kruin en vervolgens door het achterhoofd vervangen wordt. Immers, daardoor wordt bewerkt, dat de uitdrijvende krachten der baarmoeder in eene betere rigting, dat is, meer op het achterhoofd kunnen werkzaam zijn.

§. 105.

Als de vliezen gebroken zijn, moet men bij flaauwe weeën, of bij een groot hoofd, of bij een niet ruim bekken terſtond pogingen doen, om het aangezigt te verplaatſen; want dit is bij eenen hoogen ſtand van dit deel, zoo niet alleen mogelijk, ten minſte het gemakkelijkſte. Men voert tot dit einde in de eerſte *plaatſing* (eerſte deel §. 386) de reg-

regterhand, welke men met eenig vet besmeert, in de scheede, zoodat derzelver rug in de uitholling van het heiligbeen te liggen komt. Men gaat ver-vervolgens met de uitgespreide vingers langs de regter heiligdarmbeensche vereeniging in de hoogte, om het achterhoofd te bereiken, omvat dit haakswijze, en haalt het in de bovenste engte, en door dezelve naar beneden. Deze beweging begunstigt men daardoor, dat men met den duim, welke men op het aangezigt aanlegt, dit laatste deel gelijktijdig naar boven schuift. Wanneer men eens in zoo verre geslaagd is, dat de kruin zich in het bekken vertoont, dan kan men deze, op zulk eene wijze, als bij de kruingeboorte aangewezen is, gemakkelijker in eene hoofdgeboorte veranderen.

§. 106.

In de *tweede plaatsing* verrigt men de verplaatsing als in de eerste; alleen met dat onderscheid, dat hier de linkerhand, welke men langs de linker heiligdarmbeensche vereeniging op het achterhoofd aanlegt, moet gebezigd worden. In de *derde plaatsing* brengt men de regterhand in de linkerzijde van het bekken, voert dezelve naar voren langs de heupkom van die zijde, om de verplaatsing zoo als in de twee vorige gevallen te verrigten, en in de *vierde plaatsing*, in welke er even als in de derde moet te werk gegaan worden, behoort men zich van de linkerhand te bedienen, en laat de vrouw bij het verarbeiden der weeën met de billen hooger dan met de lendenen liggen.

§. 107.

Intusſchen valt er het volgende aan te merken. Aan den eenen kant is de gezegde verplaatſing (§. 105 en 106) bij een klein hoofd, een ruim bekken en ſterke weeën, genoegzaam overbodig, en voldoet het, dat men ſlechts de poging der goede natuur onderſteunt, door eenige vingers op het aangezigt te plaatſen, om aan het achterhoofd gelegenheid te geven, van door de kracht der weeën beter in het bekkenhol te kunnen zakken. Aan den anderen kant is ſomtijds, bij minder gunſtige omſtandigheden, zelfs de boven beſchrevene verplaatſing met de hand, tot bereiking van het oogmerk niet voldoende, en wordt men, wanneer de natuur bij de verlosſing te kort ſchiet, eindelijk genoodzaakt, om tot het gebruik van den hefboom, of van de verloskundige tang, over te gaan.

§. 108.

Voornamelijk zal men tot de laatstgenoemde bewerkingen, bij de derde en vierde plaatſing moeten beſluiten, als de ſpilswijze beweging in geene goede rigting verrigt wordt. (eerſte deel §. 389.) De bemoeijing des vroedmeesters moet derhalve daar henen gaan, om deze plaatſingen ten minſte in de eerſte en tweede te veranderen, als de verplaatſing in eene hoofd- of kruingeboorte onuitvoerbaar is; waartoe echter de natuur zelve meerendeels pogingen doet. (eerſte deel §. 388.) Bij al deze verrigtingen moet men daarenboven de meeste zorg dragen, om het aangezigt niet te kneuzen en te kwetſen, en den bilnaad der vrouw van inſcheuren

te

te beveiligen; welke laatste daarvoor grootelijks blootgesteld is, als de pogingen ter verplaatsing vruchteloos zijn, de teeldeelen stug, onrekbaar blijven, en als het bekken niet ruim en het hoofd van het kind groot is.

§. 109.

3.) *De behandeling van de achterhoofdsgeboorten* berust op dezelfde theorie, als de voorgaande. Men moet namelijk zorgen, dat, in plaats van het geheele achterhoofd, de achterhoofdspunt het eerste door het bekken trekke, en verhoeden, dat niet de nek in het bekken dringe. (eerste deel §. 393.) De scheeve ligging der baarmoeder, en veel kindsvocht, veelal oorzaak zijnde, dat het achterhoofd zich ter verlossing stelt, moet men de barende reeds bij het begin van den arbeid in eene ligging brengen, welke aan de overhelling der baarmoeder tegenovergesteld is, en de vliezen vroegtijdig breken, om het kindsvocht te ontlasten. Dit is in de meeste gevallen reeds toereikende, om de verlossing gelukkig door de natuurkrachten alleen te doen afloopen.

§. 110.

Zoo het achterhoofd echter nog voortgaat in het bekken te dringen, dan plaatst men gedurende de weeën de twee voorste vingers van de hand op dat deel. Of men van de regter- of linkerhand gebruik moet maken, dit hangt deels van de ligging af, welke de barende heeft, en voornamelijk van de plaatsing van het achterhoofd. Dit laatste poogt men dus tegen te houden en naar boven te schuiven; als wanneer de weeën de meeste kracht op de kruin en de ach-

terhoofdspunt zullen oefenen, en de ongunstige plaatsing dus in eene gunstige veranderd worden zal. Men kan zijn oogmerk ook even goed bereiken, als men in plaats hiervan het achterhoofd met zijne geheele hand omvat en het naar boven schuift; maar, deze handgreep intusschen veel pijnlijker voor de vrouw zijnde, moet de eerste voorgetrokken worden.

§. 111.

4.) *De behandeling*, wanneer een der *zijdelingsche deelen van het hoofd* zich in de bovenste engte aanbiedt, verschilt in de hoofdzaak weinig van die, welke bij de voorgaande natuurlijk-onregelmatige verlossingen (§. 100—109) aangeprezen is. De plaatsing van de barende is, zoo ergens, hier eene van de voornaamste hulpmiddelen tot verhelping van de scheeve plaatsing van het hoofd, hetzij dezelve door de natuur alleen, of door medewerking der kunst, verrigt wordt.

§. 112.

Men moet de barende reeds bij het begin van den arbeid, bij aldien men de plaatsing van het hoofd goed kent, in de ligging brengen, welke men voor ieder geval de geschiktste oordeelt, en de vochtblaas zoo lang mogelijk gaaf houden. In de *eerste* en *vierde* plaatsing, moet de barende de weeën op hare linkerzijde verarbeiden, en in de tweede en derde op de regter; om het even, of het hoofd zich met het regter of met het linker wandbeen aanbiede. Wanneer de vliezen gebroken zijn, plaatst men onder de weeën twee in de scheede gebrag-

bragte vingers tegen het wandbeen, dat het eerſte in het bekken dringt, met oogmerk, om het terug te houden, ten einde het andere hooger ſtaande door de weeën beter in de bovenſte engte moge kunnen gedreven worden.

§. 113.

Dit oogmerk kan men ook nog daardoor bevorderen, dat men, met de vrije hand op de benedenſte afperking van den onderbuik, eene drukking van buiten op het hoofd doe, hetwelk men gemakkelijk over de ſchaambeenen voelen kan, als het regter wandbeen zich in de tweede en derde plaatſing, en het linker wandbeen zich in de eerſte en vierde, aanbiedt. Deze drukking moet in eene rigting van voren naar achteren en van boven naar beneden geſchieden. In de andere plaatſingen van de zijdelingſche deelen van het hoofd, kan men van de drukking geen gebruik maken. Zoo echter het hoofd, bij deze dubbele handgreep, niet ſpoedig in de verlangde gunſtiger plaatſing overgaat, moet men niet veel tijd verzuimen, en liever terſtond zijne hand geheel in het bekken brengen, en met de vingers tot het hooger ſtaande wandbeen opklimmen, dit haakswijze trachten te omvatten, en het in het bekken zoeken te leiden, terwijl men met den duim pogingen doet, om het dieper ingedrongene wandbeen naar boven en terug te ſchuiven. Deze verplaatſing van het hoofd moet in de eerſte en derde plaatſing met de linkerhand, en in de tweede en vierde plaatſing met de regter verrigt worden. In een ruim bekken zal de verplaatſing met de hand

altijd gelukken; zoo de natuur dezelve niet zonder eenige medehulp van zelf verrigt; en zal men zelden van eenige andere, meer omſlagtige, bewerking gebruik behoeven te maken. Is het bekken integendeel naauw, of zijn er andere ongunſtige omſtandigheden aanwezig, dan zal men tot zoodanige kunstbewerkingen moeten beſluiten, als de aard van het geval gebiedt.

TWEEDE VERDEELING.

Over de behandeling van de natuurlijk-onregelmatige verlosſingen, waarbij de voeten, kniën of billen zich aanbieden.

§. 114.

Offchoon de voet-, knie- en billengeboorten, bij gunſtige omſtandigheden, zonder de hulp der kunst en door de krachten der natuur alleen, gelukkig verrigt kunnen worden, gebiedt nogtans de voorzigtigheid, dat men alles gereed houde, om, als het vereischt wordt, zonder vertoeven, de noodige hulp te kunnen aanbrengen; daar toevallige omſtandigheden, welke men vooraf niet voorzien kan, het leven van het kind bij den doortogt van het bekken zeer ſpoedig in gevaar kunnen brengen. Bij deze ſoorten van verlosſingen is het nog meer, dan bij diegene, welker behandeling wij tot dus verre aangewezen hebben, van groot belang, dat

de

de vochtblaas niet breke, voor dat de moedermond behoorlijk geopend is. Men doet derhalve wel, met de vrouw reeds in de twee eerfte tijdperken van de verlosfing eene liggende houding te laten aannemen, en al het drukken naar beneden te verbieden, daar het drukken, zoo als ook het zitten, gaan of ftaan, de vliezen ligtelijk te vroeg kan doen breken.

§. 115.

Is de moedermond behoorlijk verwijd, dan moet de barende zoodanig op de rustbank of op het bed gelegd worden, dat de billen genoegzaam aan het voeteneinde te liggen komen, en de vroedmeester zich tusfchen de dijen plaatfen, en zonder verhindering het noodige verrigten kan. — Daar het kind dikwerf bedwelmd en in eenen ftaat van fchijndood geboren wordt, moet men zorgen, dat de noodige redmiddelen terftond bij de hand zijn.

§. 116.

1.) *Behandeling van de voetgeboorten.* Wanneer alles gunftig gefteld is, behoeft men het kind niet, door aan de voeten te trekken, uit den fchoot zijner moeder te halen, ja is dit zelfs nadeelig. Men laat de uitdrijving van hetzelve integendeel gerustelijk aan de zamentrekkingen der baarmoeder over. In de *eerfte plaatfing* (eerfte deel §. 401) laat men de barende, om de weeën te verarbeiden, op hare linkerzijde liggen. Vertoont er zich flechts een been in de fcheede, en vertoeft het nederzakken van den tronk wat lang, dan moet men onderzoeken, of het tweede been ook op den rand van het

bekken teruggehouden wordt; in welk geval men de hand langs de binnenzijde van het reeds door den moedermond getrokkene been in het bekken voeren moet, om het teruggehoudene op te zoeken en het in de fcheede te leiden; waarbij men hetzelve altijd in de gewrichten buigen moet, om het niet te breken.

§. 117.

Zoodra eenig deel van het kind uit de vrouwelijkheid gekomen is, moet het in eenen gewarmden doek gedaan worden, om het voor de koude der lucht te bewaren. Den bilnaad moet men bij den doortogt van de billen tegen infcheuren beveiligen; bij eerstbarende is deze voorzorg bovenal noodig. Is het kind tot aan den buik geboren, en de navelftreng gefpannen, dan moet men met zijne regterhand het kind iets naar de linkerzijde der moeder opligten, en met den wijsvinger van de linkerhand de ftreng voorzigtig in eenen kleinen bogt naar zich toehalen, om het fcheuren van dezelve voor te komen. Gaat de ftreng tusfchen de beenen van het kind door, dan moet men dat gedeelte, dat langs den rug naar de baarmoeder opklimt, voorzigtig in eene bogt naar zich toetrekken, en den voet door de ftreng halen. Als men door het trekken aan den tronk, of anderzins, de natuur in hare werking niet ftoort, dan zullen de armen veelal langs de borst blijven liggen, en met deze geboren worden, of, als zij naar boven langs den hals omhoog rijzen, zullen zij bij een ruim bekken desniettemin voor de geboorte van het

hoofd

hoofd niet hinderlijk zijn. Zoo lang dus de doortogt van het kind geene vertraging ondergaat, moet men aan het kunstige uithalen van de armen, dat door sommige schrijvers voor altijd noodzakelijk gehouden wordt, niet denken.

§. 118.

Eveneens kan men de verlossing van het hoofd gerust aan de natuur overlaten. Volgt de spilswijze beweging van het aangezigt naar het heiligbeen niet spoedig, dan brengt men de twee voorste vingers van de linkerhand langs de regterzijde van de scheede, en helpt met dezelve de pogingen der natuur in dezen bevorderen. Komt het hoofd in den doorzet, dan plaatst men de barende op den rug, en laat hare billen, door middel van eene ondergelegde luijer, of anderzins, door twee ter zijde geplaatste helpsters, een weinig in de hoogte tillen. De vroedmeester moet nu het kind op zijnen linkerarm leggen, en hetzelve insgelijks iets in de hoogte houden, en met de hand van den arm, waarop het kind rust, den bilnaad tevens ondersteunen. De regterhand plaatst hij zoodanig op den rug van het kind, dat de wijs- en derde vinger over de schouders, en de middelste vinger tegen het achterhoofd, te liggen kome. De vrouw moet nu aangezet worden, om hare pogingen te verdubbelen, met naar beneden te persen; daar het leven van het kind dan alleen kan behouden worden, als de doortogt van het hoofd door het bekken met spoed geschiedt; hetwelk dan ook in de meeste geval-

vallen, bij goede weeën, weldra zonder andere hulp, dan de hier aangeprezene, dadelijk gebeurt.

§. 119.

Wanneer de armen het indringen van het hoofd in en door het bekken beletten, dan moet men dezelve een voor een naar beneden halen. Volgt het hoofd, nadat men dit verrigt heeft, nog niet, dan moet men vooral niet aan den tronk trekken, met inzigt, om het hoofd te verlosfen; daar zulks niets baat, en het kind onfeilbaar zou dooden. Men moet liever ten eerfte die nuttiger hulpmiddelen bij de hand trachten te nemen, die door ons in het vervolg, waar er opzettelijk daarvan gefproken zal worden, nader zullen aangeprezen worden.

§. 120.

Komen de voeten in de *tweede plaatfing* (eerfte deel §. 401) voor, dan heeft men geene andere handelwijze te volgen, dan die, welke wij bij de eerfte plaatfing aangeprezen hebben; alleen met deze verandering, dat men de vrouw de weeën, in plaats van op hare linkerzijde, op de regter late verarbeiden, en dat men alles met de regterhand verrigte, hetgene men in de eerfte plaatfing met de linker moet bewerken.

§. 121.

In de *derde* en *vierde plaatfing* (eerfte deel §. 401) der *voeten* moet men, behalve hetgene bij de eerfte en tweede plaatfing in acht genomen moet worden, vooral daarop letten, of de naar boven-

ftaan-

ſtaande voorzijde van des kinds ligchaam naar den rug van de barende gekeerd worde; eene verplaatſing, welke in de meeste gevallen door de natuur zelve verrigt wordt, (eerſte deel §. 404) in welk geval dan de kunst alleen de natuurlijke pogingen van de uitdrijvende krachten onderſteunt. Deze bewerking mag men echter nooit verzuimen, als de natuur in dezen nalatig is, daar men door dezelve de verlosſing beſpoedigt, het leven van het kind beveiligt en eene menigte andere toevallen voorkomt. Maar, wil men hierin gelukkig ſlagen, dan moet men niet terſtond, zoodra de beenen uit de vrouwelijkheid gekomen zijn, daartoe overgaan, maar wachten, totdat een gedeelte van den tronk geboren is.

§. 122.

Hoe de verplaatſing bewerkt moet worden, zal beneden nader aangetoond worden. Hier is het genoegzaam aan te merken, dat men zorgen moet, dat de derde plaatſing in de tweede en de vierde in de eerſte, veranderd worde. Dit gedaan zijnde, laat men de verlosſing verder geheel en al aan de krachten der natuur over. Het kan, voornamelijk als het water reeds lang is afgeloopen, gebeuren, dat het hoofd, niettegenſtaande men aan den romp de bedoelde omdraaijing heeft gegeven, nogtans zijne oorſpronkelijke plaatſing behouden heeft; in dit geval moet men, voor dat het hoofd in de bovenſte engte is gedrongen, met een paar vingers, welke men op de bovenkaak aanlegt, (tot welk einde men de geheele hand in het bekken brengt) het

 aan-

aangezigt van de voorzijde des bekkens achterwaarts trachten te plaatsen, opdat het niet bij den doortogt opgehouden worde; in de derde plaatsing bezigt men daartoe de regter- en in de vierde plaatsing de linkerhand. In de meeste gevallen zal men echter, voor en aleer men het hoofd op de beschrevene wijze verplaatsen kan, de armen uit het bekken moeten halen.

§. 123.

2.) *Behandeling van de kniegeboorten.* (eerste deel §. 407.) Wanneer beide kniën zich ter verlossing stellen en de weeën behoorlijk werkzaam zijn, zullen die deelen zich weldra aan de vrouwelijkheid vertoonen, en naar buiten gedreven, en de kniegeboorte aldus in eene voetgeboorte veranderd worden. De behandeling is uit dien hoofde geheel dezelfde, als bij deze laatste aangetoond is. Somtijds echter komen de kniën tot op den bodem van het bekken, en worden zij daar ter plaatse teruggehouden; als wanneer men verpligt is, de kniën uit de scheede te leiden. Dit verrigt men, door den wijsvinger van de regter- of linkerhand, en somtijds door de wijsvingers van beide handen, tusschen het zamengevouwene kniegewricht haakswijze aan te leggen, en het kind langs de as van de benedenste engte na zich toe te halen, totdat de voeten voor den dag gekomen zijn. Of men bedient zich daartoe, als de vingers onvoldoende zijn, van eenen strop of stompen haak, welken men eveneens tusschen de plooijen van het kniegewricht invoert. Zijn oogmerk in dezen bereikt

heb-

bende, laat men vervolgens de verlosſing aan de uitdrijvende vermogens der baarmoeder over. Maar als er ſlechts eene knie in de ſcheede zakt, en de tweede op den bovenſten rand van het bekken teruggehouden worden, zoodat de geboorte van den tronk vertraagd wordt, moet men de hand in de baarmoeder brengen, de knie van de plaats, waar zij teruggehouden wordt, afleiden, en den voet vatten en in de ſcheede voeren.

§. 124.

3.) *Behandeling van de billengeboorten.* Uit hetgene er boven (eerſte deel §. 411—414) aangemerkt is, kan men genoegzaam afleiden, dat er evenmin voor het kind, als voor de barende, eenig gevaar in gelegen is, de billengeboorten aan de uitdrijvende vermogens der baarmoeder over te laten; daar in de meeste gevallen deze ſoort van verlosſingen genoegzaam even gemakkelijk als de hoofdgeboorten door de natuur verrigt wordt. Men zal dus bij goede weeën, bij een ruim bekken en bij afwezigheid van ongunſtige omſtandigheden, de verlosſing aan de natuur veilig kunnen en mogen toebetrouwen. Maar als de omſtandigheden niet gunſtig zijn, als namelijk het bekken naauw, het kind buitengemeen groot is, en de weeën ſlaauw zijn, en men voorziet, dat de billen zullen beklemd worden, dan is het beter de hand in de baarmoeder te brengen, om de voeten op te zoeken, en aldus de billen in eene voetgeboorte te doen overgaan. Inmiddels geven de derde en vierde plaatſingen volſtrekt geene

meer-

meerdere aanwijzing, om de verlosſing door de kunst te verrigten, dan de eerſte en tweede plaatſing, daar bij goede weeën ook bij die plaatſingen, de verlosſing door de natuur op de beste wijze ten einde gebragt wordt. Zijn de billen reeds diep in het bekken ingedrongen, of door den moedermond getrokken, dan zou het daarenboven gevaarlijk zijn, dezelve wederom terug te voeren, met oogmerk om de voeten in de ſcheede te leiden. In zulk een geval moet men dan, als de verlosſing beſpoedigd worden moet, tot andere hulpmiddelen overgaan, welke beneden opzettelijk zullen worden aangewezen.

§. 125.

Laat men de verlosſing, gelijk men gewoonlijk behoort te doen, ganſchelijk aan de natuur over, dan moet men, bij de ontwikkeling van de billen uit het bekken, den bilnaad onderſteunen en voor inſcheuren beveiligen. Worden de billen op den bodem van het bekken iets opgehouden, dan behoeft men geenszins bevreesd te zijn; men hebbe ſlechts eenig geduld, dan zullen de weeën zich wel van zelf wederom hervatten en krachtiger worden. Men diene bij een langer wegblijven van de weeën zoodanige middelen toe, welke wij beneden bij trage en ſlaauwe weeën zullen aanprijzen. — Maar doen zich omſtandigheden op, welke het beſpoedigen der verlosſing vereiſchen, dan moet men zoo te werk gaan, als er beneden (vijfde Afdeeling, tiende Hoofdſtuk) nog nader zal aangewezen wor-

worden. In de meeste gevallen zal het echter bij flaauwe weeën voldoende zijn den wijsvinger op eene der liezen van het kind haakswijze aan te leggen, en wel op die lies, welke tegen het heiligbeen ligt, om de billen naar zich toe te halen.

§. 126.

In de eerfte en derde plaatfing, maakt men van den wijsvinger der regterhand gebruik, en in de tweede en vierde plaatfing van dien der linkerhand. Bij den uittogt uit het bekken, trachte men de rigting van de billen naar de fchaambeenen, welke zij altijd van zelf aannemen, te doen ftand houden. In de derde en vierde plaatfing, moet men reeds bij tijds opletten, of het kind de draaijing, zoo als gewoonlijk gebeurt, op den buik van zelf verrigt, zoo niet, dan moet men, zoodra de handen, of flechts eenige vingers, op de heupen aangelegd kunnen worden, die draaijing pogen te bewerken of te onderfteunen; en wel in dier voegen, dat de derde plaatfing in de tweede, en de vierde in de eerfte veranderd worde.

DER.

DERDE HOOFDSTUK.

Over de behandeling van de tweelingsge-geboorten.

§. 127.

De voorſchriften, welke men bij de tweelingsgeboorten te volgen heeft, wijken in geenen deele af van diegene, welke men bij de verlosſing van ſlechts een kind moet in acht nemen. Men moet zich vooral niet overhaasten, om de verlosſing van het tweede kind te beſpoedigen. Als het wel geplaatst is, moet men integendeel alles aan de natuur overlaten en nieuwe weeën afwachten. Zoo deze eenigen tijd wegblijven, behoeft men zich niet ongerust te maken; er zullen zich zeker eerlang nieuwe zamentrekkingen der baarmoeder opdoen. (eerſte deel §. 342.)

§. 128.

Hoogst nadeelig is het opvolgen van den raad van ſommige verloskundigen, om het tweede kind altijd op de voeten te keeren; want deze kunstbewerking is voor de vrucht gevaarlijk, en, wegens de ſpoedige ontlasting van de baarmoeder, ook voor de barende. Nuttiger is het, de vermoeide

vrouw

vrouw te laten uitrusten, den buik van tijd tot tijd zachtjes te wrijven, en een' breeden fluitband aan te leggen, om de werking van de baarmoeder, en van de buikſpieren, te onderſchragen en op te wekken, en voorts zulken leefregel en zulke artſenijen voor te ſchrijven, als de toeſtand, waarin de vrouw zich bevindt, mag vereiſchen. Eigenlijke verloskundige hulp komt ſlechts dan te pas, wanneer het tweede kind eene niet-natuurlijke ligging heeft, of wanneer toevallen van eenen bijzonderen aard, als vloeijingen en dergelijke zulks gebieden.

§. 129.

Voor dat het tweede kind geboren is, moet men geene pogingen doen, om den moederkoek af te halen. Men moet derhalve niet aan de uit de ſcheede hangende navelſtreng trekken; daar beide kinderen misſchien ſlechts eenen koek hebben, of daar, zoo er twee nageboorten aanwezig zijn, dezelve zoo als gewoonlijk onderling vereenigd zijn, en derzelver losmaking van de baarmoeder vloeijingen zou kunnen veroorzaken, en voor den nog niet geborenen tweeling gevaarlijk worden. Het wegnemen van de nageboorten bij tweelingen wordt voorts, als beide kinderen geboren zijn, op dezelfde wijze verrigt, als boven (§. 91—93) voorgeſchreven is; met dat onderſcheid, dat men hier, in plaats van aan eene, aan beide navelſtrengen onder de noodige voorwaarden voorzigtig met de linkerhand trekt, terwijl de andere hand bezig is, met het noodige in de ſcheede te verrigten.

§. 130.

§. 130.

Bij drielingen en vierlingen, moet men, bij de verlosfing van de kinderen en van de nageboorten, volgens dezelfde wetten, als bij tweelingen, handelen, dat is, die verlosfing ganfchelijk aan de goede natuur overlaten.

VIER-

VIERDE AFDEELING.

OVER DE BEZORGING VAN DE KRAAMVROUW EN VAN HET PAS GEBORENE KIND, IN DEN GEZONDEN EN ZIEKEN STAAT.

EERSTE HOOFDSTUK.

Over de bezorging van het pas geborene kind.

§. 131.

Wanneer het kind welvarende en vrij van gebreken, ter wereld gekomen is, (tot welk einde men het dadelijk na zijne geboorte onderzoeken moet,) moet het van de aan zijn ligchaam aanklevende slijmige en bloedige onreinigheden gezuiverd en gewasſchen worden. De bakers bezigen hiertoe meestal warm gemaakt bier, waarin zij een ſtuk boter laten ſmelten, of ook wel warm water met witte zeep, en plaatſen zich tot de wasſching met het kind voor eene warme vuurmand, om hetzelve voor de koude der lucht te beveiligen.

§. 132.

Hoe zeer de vuurmanden bij ons, door haar alge-

meen gebruik, het burgerregt verkregen hebben, ware het te wenſchen, dat men dezelve, zoo al niet geheel, uit de kraamvertrekken weren, ten minſte onſchadelijk maken, kon. Zulks kon daardoor gemakkelijk gevonden worden, dat men het benoodigde linnengoed voor vrouw en kind op eene andere plaats liet warmen, en de mand daarna met het gewarmde linnengoed, maar zonder vuur, in de kraamkamer liet brengen. Het kind zou men, gelijk het in andere landen gebruikelijk is, in een tobbetje met laauw water kunnen waſchen, en met warme doeken afdroogen en kleeden. Dit zou voorzeker veel verkieslijker zijn; daar de damp van het vuur voor de ademhaling van het kind nadeelig is, en de lucht in het kraamvertrek over het algemeen onzuiver maakt.

§. 133.

De bakers moeten zorg dragen, dat zij bij het waſchen de kaasachtige zelfſtandigheid, die zich veelal tusſchen de plooijen van de gewrichten in eene groote hoeveelheid bevindt, behoorlijk wegnemen. De gewoonte, om het kind met brandewijn naderhand over te waſchen, is zeer goed. Vóór dat het kind verder gekleed wordt, doet men wel, met de navelſtreng nog eens met een ſmal mutſenbandje te binden, wanneer men dan de eerſte, terſtond na de geboorte aangelegde, binding kan afknippen.

§. 134.

Dit gedaan zijnde, legt men de navelſtreng, in een met eenige vettigheid beſmeerd linnen lapje ingerold, bovenwaarts naar de linkerzijde van den

buik,

buik. Men dekt dezelve met een vierkant drukdoekje, en maakt het een en ander met een drie of vier vingers breed navelbandje, dat om den buik henen gaat, behoorlijk vast. Het compresje verwisselt men dagelijks met een ander, dat schoon is, (waarbij het trekken aan de streng, om denzelven niet af te scheuren, moet vermeden worden) en wel zoo lang, tot dat de navelstreng door de verrotting van zelf is afgevallen, dat gemeenlijk tusschen den vierden en zesden dag gebeurt; als wanneer het navelbandje, om navelbreuken voor te komen, iets vaster aangetrokken, en er op den navel, die veelal ontveld, of ontstoken is, een drukdoekje, met witten wijn bevochtigd, moet worden gelegd.

§. 135.

Het linnengoed, dat men het kind aantrekt, moet droog en gewarmd zijn; de kleeding moet naar het saizoen gekozen worden, doch altijd genoegzaam tegen de koude beschermen; daar het kind, uit een warm verblijf komende, voor de lucht zeer gevoelig is. De kleeding moet ook nergens knellen, en aan de vrije beweging der ledematen, noch aan den omloop van het bloed door eenig deel, hinderlijk zijn. Wanneer zij aan deze vereischten beantwoordt, is het onverschillig, op hoedanig eene wijze men het kind verder opbakere. Men behoort zich hierin naar het gebruik en de gewoonten van iedere plaats te schikken.

§. 136.

Offchoon de natuurlijke warmte der moeder de geschiktste zou zijn, om het jonggeborene wichtje

te koesteren; moet men nogtans aan het kind, wegens het levensgevaar, waaraan hetzelve zou kunnen blootgefteld worden, als de moeder het bij toeval in haren flaap drukte, eene bijzondere legerftede geven. Deze moet van gordijnen voorzien zijn, om de koude der lucht, en het indringen van het licht, af te weren. Zij moet in het vertrek zoo geplaatst worden, dat het daglicht, bij het opnemen uit het bed, niet op eens in de oogen van het kind dringe. Het kind moet voorts met het hoofd iets hooger, dan met het ligchaam, en op zijde gelegd worden; ten einde het flijm zich uit den mond voegelijk moge kunnen ontlasten.

§. 137.

Zeer nuttig ter verhoeding van de fprouw is het, den mond van tijd tot tijd met een doekje met wijn uit te wasfchen. Als de luijers door de pis, of drekftoffen, nat en onzuiver zijn, moeten ze ten eerfte met fchoone verwisfeld worden; want bij nalating daarvan worden de kinderen onrustig, en krijgen ontvellingen. De fmartwondjes, tusfchen de plooijen van de gewrichten, en op andere plaatfen van de huid, waaraan jonge kinderen zeer blootgefteld zijn, moeten dikwerf met laauw water gewasfchen, en met een fijn poeder van rad. liquiritiae, of van femen lycopodii, beftrooid worden. Schadelijk zijn de loodmiddelen, welke bij fommige bakers en moeders tot dit einde in gebruik zijn.

§. 138.

Het beste voedfel voor het kind is het zog van zijne eigene moeder. Maar, verkeert de kraamvrouw

in omſtandigheden, welke haar beletten, om haren moederlijken pligt in het zogen van haar kind op te volgen, dan moet er eene minne gekozen worden. Bij de keuze van eene minne, kan men haast niet te veel omzigtigheid aanbevelen. Behalve dat de minne van een goed zedelijk gedrag, en zacht van humeur moet zijn, behoort zij een gezond en ſterk geſtel te hebben, en voorts nog de volgende eigenſchappen te bezitten. 1.) Zij moet noch te jong noch te oud zijn; de leeftijd tusſchen de twintig en dertig jaren is de geſchiktſte. 2.) Hare melk moet niet ouder zijn dan drie maanden; doch er kunnen in dezen uitzonderingen plaats hebben. 3.) De borſten moeten middelmatig groot, en op het gevoel week, en de tepels niet te groot noch te klein zijn, en behoorlijk uitpuilen. 4.) De minne moet zog genoeg hebben; dat men naar het tijdsbeſtek beoordeelt, in hetwelk de borſten wederom genoegzaam opgezet worden, nadat men ze geheel en al heeft laten uithalen; en eindelijk 5.) moet de melk zelve de vereischte goede hoedanigheden bezitten. Deze zijn: zij moet zoet van ſmaak, zonder reuk, wit van kleur, en noch te dik noch te dun zijn; eene blaauwe melk is meestal te dun, en eene gele te vet, of bedorven. De melk heeft eene goede lijvigheid, als een droppel van dezelve op den nagel van den vinger, of op den rand van een glas gedaan, zoo men deze iets ſchuins houdt, er niet te ſchielijk afloopt, en er niet te lang op zitten blijft. Loopt de melk er te ſchielijk af, dan

 is

is zij te dun; blijft zij er te lang op zitten, dan is zij te dik. Ook maakt een weinig goed zog, in een glas met water gegoten, eene wolk; zakt het in het water, dan is het te zwaar; blijft het er boven op ſtaan, dan is het te ligt.

§. 139.

Het kind moet bij het zogen aan zekeren regel gewend worden. Men moet het niet bij aanhoudenheid laten zuigen, noch zoo dikwerf het weent aan de borst leggen; want men zou daardoor de maag van het kind overladen; daar het niet altijd juist door den honger tot huilen gedreven wordt. Het is genoeg, als men aan hetzelve om de drie uren de borst reikt. — Bij gebrek van menſchenmelk, moet men het kind in zijnen eerſten leeftijd, in plaats daarvan, met de melk van dieren opvoeden. Met de menſchenmelk komt de koemelk in hoedanigheid het meeste overeen. Zij is nogtans zwaarder dan de eerſte, en moet derhalve in het begin ten minſte op de helft met water verdund worden. Na de eerſte vier weken, kan men ze met een derde water vermengen. Men laat het kind dezelve uit eene zuivere tinnen kan, van eene krom gebogene pijp voorzien, zuigen.

§. 140.

Ook is eene pap van beſchuit, in water gekookt, en daarna door eene zeef gewreven, en met koemelk aangelengd, geen ongeſchikt voedſel voor het kind; de pap moet echter dun zijn, en dagelijks versch gekookt worden, om het zuur worden van de-

dezelve voor te komen. Wanneer het kind ouder wordt, kan men hetzelve langzamerhand aan andere voedſels gewennen.

§. 141.

Wanneer het pas geborene kind welvarende is, is het onnoodig, voor hetzelve, zoo als veelal gebruikelijk is, artſenijen aan te raden, om de ontlasting van het kindspek te bevorderen. Deze verrigting toch zal zonder hulp van laxeermiddelen, zoo als dit zelfs bij ſommige artſen in gebruik is, aan den gang komen. Ontbreekt het echter aan ontlasting, dan kan men een weinig ſyroop van rhabarber, eene kliſteer uit water en melk, of een zetpilletje, voorſchrijven en laten geven.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Over de verzorging van de kraamvrouw.

§. 142.

Wanneer men hetgene, dat er boven (eerſte deel §. 420—428) omtrent de verſchijnſelen, welke het kraambed gewoonlijk verzellen, gezegd is, met oplettendheid gelezen heeft, zal men weldra ontwaren, dat men bij de kraamvrouw eigenlijk niets te genezen heeft; daar de natuur zelve alle veranderingen, welke het vrouwelijk ligchaam gedurende

de zwangerheid en verlosfing ondergaan heeft, in den vorigen ftaat herftelt, en de nieuwe verrigtingen van de kraamvrouw, zoo als de zogaffcheiding, enz. van zelf, en zonder hulp van buiten, aan den gang brengt. Bij de behandeling komt het dus alleen daarop aan, dat al, hetgene de natuur in deze hare pogingen mogt kunnen ftoren, voorgekomen worde. Met een woord, de kraamvrouw moet flechts eenen aan haren ftaat geëvenredigden leefregel houden.

§. 143.

Wanneer men de verloste vrouw, van het fluitlaken en van een' ftopdoek voorzien, en van de rustbank naar het behoorlijk toebereide bed overgebragt heeft, late men haar uitrusten, en zich aan de neiging tot den flaap, waartoe zij meestal behoefte gevoelt, overgeven. Men moet flechts, als de baarmoeder nog niet geheel zamengetrokken is, naauwkeurig toezien, of de kraamvrouw gedurende den flaap niet te veel bloed verliest, en dit haar niet benadeelt. Het is in dit geval noodig, dat men eene vrouw van ondervinding naast het bed plaatfe, welke op de ademhaling, en op de kleur van het aangezigt, of het misfchien bleek wordt, en vooral op de verwisfeling van de natgewordene ftopdoeken met drooge, van tijd tot tijd lette. Hiernaar toch kan men de hoeveelheid van bloed, welke ontlast wordt, het beste beoordeelen.

§. 144.

Stilte van ligchaam en ziel kan er aan de pas verlos-

loste vrouw niet genoeg aanbevolen worden. Het is derhalve goed, zoo het wezen kan, dat het kraamvertrek van de ſtraat, en van de beweging van het huishouden verwijderd zij. Ook moet al het onnoodige toeſpreken, en het ontvangen van bezoeken van kennisſen en vrienden, in de eerſte dagen verboden worden. Gemoedsbewegingen zijn ten hoogſte ſchadelijk; de dampkring van het kraamvertrek moet matig warm en zuiver zijn; hetzelve moet van tijd tot tijd gelucht worden; zoo nogtans, dat de ſtroom van de buitenlucht noch de kraamvrouw, noch haar kind, onmiddellijk treffe en benadeele. De vuurmanden en andere ſterk uitwaſemende dingen, moeten uit de kamer geweerd worden.

§. 145.

Om de naweeën te bedaren, kan men eene amandelmelk, met papaverſtroop, of met eenige droppels van laud. liquid. Sydenh. gemengd, of ook naar omſtandigheden een ander geneesmiddel voorſchrijven. Intusſchen zal het heulſap in de meeste gevallen het beste voldoen. Na een paar uren uitrustens, moet de baker de teeldeelen van de kraamvrouw met warm water, of met boterbier, door middel van eene fijne ſpons, reinigen, en dit dagelijks eenige keeren herhalen. Zijn de teeldeelen gezwollen, dan moeten er drukdoekjes van linnen, in warmen wijn gedoopt, tegen gelegd worden. Hetzelve is ook voldoende bij kleine inſcheuringen van den bilnaad; in welk geval men ook nog meer dan gewoonlijk zorgen moet, dat de kraamvrouw de dijen digt bijeen houde.

§. 146.

Daar eene matige uitwaſeming, waartoe de kraamvrouwen uit zich zelve meestal geneigd zijn, zeer nuttig, en de onderdrukking van dezelve niet zelden eene bron van vele ziekelijke toevallen is, moet men wel niet tot de verkeerde handelwijze van vroegere geneeskundigen vervallen, welke de gewoonte hadden, van het zweeten bij de kraamvrouwen op alle mogelijke wijzen, zoo als door een zwaar dekſel, en verhittende ſpijzen en artſenijen, als met geweld te bevorderen, maar ook niet tot eene tegenovergeſtelde dwaling overſlaan, om, namelijk, eenen al te verkoelenden leefregel en behandeling aan te prijzen. Men moet derhalve de heilzame werking der huidvaten niet tegenwerken, maar derzelver verrigting integendeel onderſteunen. De kraamvrouw moet dus van geen ander, dan geheel droog en gewarmd linnen- en lijfgoed gebruik maken. Als zij verſchoond wordt, moet men zorgen, dat zij geene koude vatte.

§. 147.

Het aanleggen van het kind aan de borſten moet men uit geen dwazen waan, dat er in den beginne nog geen zog aanwezig is, verſchuiven. De kraamvrouw moet integendeel eenige uren na de verlosſing, zoodra zij wat uitgerust heeft, den zuigeling hare borst reiken; dewijl de eerſte melk voor het kind nuttig is, en het zuigen de zogafſcheiding zelve bevordert. Stelt men dit te lang uit, dan zetten de borſten op eens te ſterk op; waardoor het uithalen van de melk voor het kind bezwaarlijk gemaakt,

maakt, en de zogkoorts door de ſpanning der borſten opgewekt, of althans vermeerderd wordt. Beide nadeelen kan men voorkomen, als men het kind bij tijds laat zuigen.

§. 148.

Wanneer de borſten zoo vol melk zijn, dat het kind dezelve niet genoeg uithalen kan, dan moet er een tweede kind aangelegd worden, en moeten de borſten door eene verweekende pap en door zacht wrijven, ledig gemaakt en aan het loopen gebragt worden, of de overvloedige melk, door zuigglazen, melkpompen, of door volwasſene menſchen ontlast worden. Evèneens moet men te werk gaan, wanneer de kraamvrouw wegens ziekte, of omdat het kind geſtorven is, of om eenige andere wettige reden, niet zogen kan. Want, zoo men de melk in de borſten liet zitten, zou dit ligtelijk verſtoppingen in de melkvaten, ſpanning, koorts, ontſteking en verettering van de borſten, ten gevolge kunnen hebben.

§. 149.

De zoo even genoemde ziekelijke toevallen zijn niet zelden ook het gevolg van eene gevatte koude in de borſten. De kraamvrouw moet het zich dus ten regel maken, deze zoo belangrijke deelen zorgvuldig warm te houden, dezelve altijd met eene vier dubbel gevouwene luijer toe te dekken, en ze ook bij het zogen niet te ontblooten. Nuttig is het ook, bij het zogen met de borſten af te wisſelen, en nu de eene, dan de andere, te reiken.

§. 150.

§. 150.

Hoe pligtmatig het ook aan den eenen kant zij, dat de moeder den zuigeling het voor hem geſchonkene voedſel niet onthoude; zoo zijn er aan den anderen kant zekere omſtandigheden, welke het zogen verbieden en onmogelijk maken. Behalve wegens zekere ziekten aan de borſten zelve, als verhardingen, verzweringen, enz. moet het zogen aan zeer zwakke vrouwen, en aan zulke, welke aan erfelijke of beſmettelijke ziekten lijden, verboden worden; zoo als aan vrouwen, welke aan de longtering, aan de vallende ziekte, aan de jicht, aan het venusſmet, aan krop- en kliergezwellen, aan zwaarmoedigheid en andere ziekten lijden. Als de kraamvrouw geen zog, en geene, of zeer kleine en diepzittende tepels heeft, is het zogen onmogelijk. Echter kan men in het laatſte geval beproeven, om het kind door middel van een ſpeentje te laten zuigen, en de tepels door zuigglazen te laten ophalen.

§. 151.

Wat de ſpijzen betreft, deze moeten zacht, voedend, niet windverwekkend, en gemakkelijk te verteren zijn. In de eerſte dagen moet men in het algemeen ſpijzen uit het plantenrijk, boven andere uit het dierenrijk, verkiezen. De dranken mogen niet verhittende zijn. Behalve het matige gebruik van koffij en thee, door de gewoonte eenigzins gewettigd, is versch bier, of eene dunne amandelmelk, een zeer goede drank voor kraamvrouwen; alles echter, dat zij gebruikt, moet laauwwarm zijn. Het is veel beter, dikwerf en met weinig te gelijk,

iets

iets te nuttigen, dan met groote hoeveelheden op eens; daar overlading van de maag, even als alle andere foorten van prikkels, hoogst nadeelig is, en bij de aandoenlijke, voor ziekten vatbare kraamvrouw zeer fpoedig koortfen verwekt, de gewone zogkoorts compliceert, en verfcheidene toevallen veroorzaakt. Alleen aan zwakke, of wegens bloedverlies verzwakte vrouwen, kan men vleeschnat, een matig gebruik van wijn, als zij aan dezen drank gewoon zijn, en wit vleesch, veroorloven. Met zulken leefregel, zal men de kraamvrouwen bij eene goede gezondheid kunnen bewaren. — Wanneer echter de gewone tijd van de zogkoorts verftreken is, kan men langzamerhand het gebruik van meer verfterkende fpijzen toeftaan.

§. 152.

De buikontlasting is dikwerf in het kraambed traag; zij moet dus bevorderd worden; waartoe eene gewone klifteer, uit een aftrekfel van kamilbloemen, en wat daarbij verder vereischt wordt, van tijd tot tijd geappliceerd, zich het meeste aanprijst; daar dezelve niet alleen aan het doel volkomen beantwoordt, maar ook nog dat voordeel bezit, dat zij de naweeën en de buikpijn bedaart. Purgeermiddelen komen, zoo lang de zogaffcheiding in de borften niet geregeld aan den gang is, niet te pas, daar, de darmbuis door derzelver werking toch altijd meer of minder hevig geprikkeld wordende, de vochten van de borften naar elders afgeleid kunnen worden. — Eindelijk is het ook zeer nuttig, dat de kraamvrouwen, zelfs bij de beste gezondheid, de

eer-

eerste week na de bevalling het bed houden; alzoo, bij eene opgerigte houding, voor dat de teeldeelen hare vorige krachten eenigzins herkregen hebben, de nu nog groote en zware baarmoeder zeer ligtelijk aan uitzakking blootgesteld wordt; om van geene meer andere toevallen te gewagen, welke er uit een te vroeg verlaten van het bed geboren kunnen worden.

DERDE HOOFDSTUK.

Over de behandeling van den achtergeblevenen moederkoek.

§. 153.

Bij de behandeling van den teruggehoudenen moederkoek moet men voornamelijk op twee dingen letten; te weten, op de oorzaken (eerste deel §. 431), welke tot het achterblijven aanleiding geven, en op de uitwerkselen (eerste deel §. 432), welke hetzelve voortbrengt. Hieruit volgt van zelf, dat er twee dingen te verrigten zijn; namelijk 1. de oorzaken weg te nemen, en 2. de gevolgen voor te komen, of de reeds aanwezige te beteugelen. Het eene en andere kan door verschillende wijzen van behandeling bereikt worden.

§. 154.

§. 154.

Bij het overwinnen van de oorzaken, moet men op het volgende letten. Is *zwakte van de baarmoeder*, of een hoogere trap van dezelve, *verlamming* de oorzaak, dat de moederkoek niet uitgedreven wordt (eerfte deel §. 431, N°. 1.), dan moet het werkvermogen van de baarmoeder opgewekt worden. De werkzaamfte hulpmiddelen daartoe zijn, wrijvingen op den onderbuik, met de hand alleen, of met prikkelende artfenijen; bij voorbeeld, met het liniment. volatile, waarbij men voegen kan, campher, gedistilleerde oliën, als ol. menth. pip. en andere. Voorts warme ftovingen op den buik, uit aromatifche kruiden met wijn bereid, en de zachte prikkeling van den moedermond met den vinger. Als er geene of weinig vloeijing aanwezig is, kunnen warme infpuitingen in de baarmoeder, uit een aftrekfel van kamilbloemen, en van foortgelijke kruiden, met wijn of brandewijn vermengd, zeer nuttig zijn. Ook behoort een breede fluitband, welken men hier iets vaster dan gewoonlijk moet aanleggen, niet vergeten te worden. Is, gelijk als dikwerf gebeurt, de zwakte der baarmoeder gepaard met, of het gevolg van, algemeene zwakte des ligchaams, dan moeten inwendige algemeen verfterkende middelen tevens toegediend, en verder de grootfte rust aanbevolen worden.

§. 155.

Wordt de koek terug gehouden, omdat deszelfs *aanhechting aan de baarmoeder te vast is* (eerfte deel §. 431. N°. 2.) dan mag men hopen, dat hij

hij door nieuwe en ſterkere pogingen eindelijk van de plaats van vereeniging losraken zal, waartoe herhaalde wrijvingen op den buik, en rust, zeer behulpzaam zijn. — Bij de *aanhechting van den koek buiten den bodem van de baarmoeder* (eerſte deel §. 431. N°. 3.), geſchiedt de uitdrijving altijd langzamer; maar de natuur zal dit van zelf met ter tijd zeker verrigten, als men deze hare werking ſlechts met geduld afwacht. Nuttig is het nogtans, de vrouw op die zijde te laten liggen, welke aan de plaats der aanhechting tegenovergeſteld is.

§. 156.

De *onregelmatige* en *krampachtige zamentrekking van de baarmoeder*, waarbij de koek in eene bijzondere holte is opgeſloten (*placenta incarcerata*, eerſte deel §. 431. N°. 4.), herkent men uit de meestal ſterke pijn, uit de hardigheid, welke men in den bodem der baarmoeder waarneemt, als men de hand op den buik legt, terwijl het ligchaam ſlap is, en eindelijk daaruit, dat de navelſtreng, door eene bijzondere en naauwe opening, uit den zak, waarin de koek opgeſloten is, in de wijd uitgezette baarmoeder ſlingert. Dit geval vereischt, dat men die krampachtige geſteldheid trachte te overwinnen, door in- en uitwendige krampbedarende middelen (*antispasmodica*), als inwrijvingen op den buik, van rijkelijk met opium bedeelde linimenten, warme pappen en ſtovingen, uit kamilbloemen, herb. hyosciam. enz. bereid, en op den buik geappliceerd, en ſoortgelijke warme inſpuitingen in de baarmoeder zelve. Men behoeft in dit geval

geens-

geenszins te vreezen, dat de warmte de vloeijingen zal aanzetten, of verwekken. Inwendig moet men emulſiones oleoſae, met opium in vrij ruime giften, een ſterk aftrekſel van kamilbloemen, of ſoortgelijke middelen voorſchrijven. —— Meestal verzelt een groot verlies van bloed deze ſoort van terughouding van den moederkoek, en vereischt dezelve tevens die behandeling, welke lager (§. 160—162) aangeprezen zal worden; maar ſomtijds is de vloeijing zeer gering, en de pijn daarentegen zeer hevig en aanhoudend; in welk geval er bij volbloedigheid wel eens eene aderlating zal kunnen noodig worden, om ontſpanning te maken. Deze laatstgenoemde omſtandigheid komt echter zeer zeldzaam voor.

§. 157.

De ſluiting van den moedermond (§. 431. N°. 5.) als oorzaak, of als gevolg, van het achterblijven van den moederkoek, vereischt onze meeste zorg; offchoon ſomtijds de zamentrekking van den moedermond ſlechts van korten duur is, en door de werking der baarmoeder van zelf overwonnen wordt. Zoo de ſluiting het uitwerkſel van kramp is, dan kan men hoop hebben, dat men dezen ſtaat van zaken door zorgvuldigheid zal te boven komen; het gevaar blijft nogtans groot. Men moet in dit geval dadelijk de gepaste middelen beproeven. Hiertoe behoort het inſmeren van den geſlotenen moedermond met opiaat-zalven, en voorts het toedienen van die in- en uitwendige middelen, welke in §. 156 aangeprezen zijn. Blijſt desniettemin de moedermond geſloten, en zijn de aangeprezene

middelen van geene goede uitwerking; dan is de toeſtand van de kraamvrouw allergevaarlijkst, zoo de natuur niet nog bij tijds den moedermond ontſluit, en den koek ontlast (5). Want alle pogingen, die men mogt doen, om met de hand, en nog meer met eenig werktuig, den moedermond te openen, zijn niet alleen vruchteloos, maar zelfs ſchadelijk; doordien zij prikkeling en ontſteking verwekken. Het eenige, dat men dus in dit geval verrigten kan, bepaalt zich bij het verhoeden van de nadeelige gevolgen, die het achterblijven van den koek vroeger of later, maar zeker, voortbrengt. In deze treurige omſtandigheden moet men tot redding van de lijderesſe beproeven, wat eene kunstmatige behandeling van de toevallen der koorts, en wat

(5) Ik weet geene betere plaats, dan deze, om eene onnaauwkeurigheid (zeker door eene drukfout veroorzaakt) in de Inaugurale Disſertatie, *de cura ſecundinarum*, van den heer Doctor P. VAN CHARANTE ingeſlopen, te verbeteren. Daar leest men in de noot pag. 77, dat ik aan den ſchrijver zestien gevallen zou hebben medegedeeld, welke wegens ſluiting van den moedermond, en terughouding van den koek, voor de vrouwen doodelijk waren; de *echte* opgave is deze, dat ik van de *zes* gevallen van dien aard, welke ik gelegenheid had waar te nemen, en bij welke ik niet vroeger dan den tweeden of derden dag na de verlosſing geraadpleegd werd, ſlechts eene vrouw, welke van een kindje van zes maanden bevallen was, na zeer veel moeite, en na eene ſukkeling van zes maanden, heb zien herſtellen, terwijl de vijf overige vrouwen niet hebben kunnen gered worden.

wat antiſeptiſche inſpuitingen in de baarmoeder, misſchien zullen uitwerken.

§. 158.

Een moederkoek, die wegens zijnen te *grooten omtrek* terug gehouden wordt, (eerſte deel §. 431, N°. 6.) wordt meestal door herhaalde pogingen van de natuur zelve uitgedreven. Men kan in dit geval nogtans door een zacht trekken aan de navelſtreng, en door het inbrengen van de hand in de baarmoeder, den los liggenden koek vatten en naar buiten halen. — Bij de *ſcheeve plaatſing* van de *baarmoeder* (eerſte deel §. 431. N°. 7.) bevordert men de uitdrijving van den koek, door de kraamvrouw eene ligging te laten aannemen, welke aan de ſcheeve plaatſing van de baarmoeder tegenovergeſteld is. Eindelijk moet men door middel van den pisontlaster de pisblaas ontledigen, als de *opgezette blaas* het bekken zoodanig opvult, (eerſte deel §. 431, N°. 8.) dat het naar beneden zakken van den koek daardoor belet wordt.

§. 159.

Een der menigvuldigſte *gevolgen* van het achterblijven van den moederkoek, is eene meer of minder ſterke bloedſtorting (eerſte deel §. 432, N°. 1.) om het even, welke de oorzaak van de terughouding is. De beteugeling van dezelve moet dus eene der eerſte zorgen van den vroedmeester zijn. De vloeijingen na de verlosſing zijn doorgaans van eenen pasſieven aard, of worden het weldra, al waren zij ook in den beginne actief; zij vereiſchen

 dus

dus zeer zelden eene verkoelende behandeling (*methodus antiphlogistica*) maar genoegzaam altijd in- en uitwendige zamentrekkende en opwekkende middelen.

§. 160.

Tot de werkzaamste uitwendige middelen behooren omslagen met ijskoud water, van ijs zelf, met azijn en brandewijn, of met aluin vereenigd, op den buik en tegen de teeldeelen gelegd, en soortgelijke inspuitingen in de holligheid van de baarmoeder. Deze mogen niet verzuimd worden. Op het binden van de armen en dijen, met oogmerk om den toevoer van bloed naar de baarmoeder te beletten, en op het zamen drukken van de groote slagader (*aorta*) door middel van de hand in de baarmoeder, dat door PLOUCQUET aangeraden is, kan men minder vertrouwen vestigen. Een beter mechanisch middel is het inbrengen van de hand in den uterus, welks inwendige wanden men zacht prikkelt, terwijl men met de andere hand van buiten op den buik drukt, om dit ingewand tot zamentrekking te nopen. Somtijds kan men ook tampons, in een koud en zamentrekkend vocht gedoopt, met vrucht in de scheede brengen, om het uitstroomende bloed te stuiten; intusschen moet men bij het bezigen van dit middel zorgen, dat er geene inwendige bloedstorting geboren worde; weshalve het vastbinden van den buik in een' breeden sluitband, en meer andere voorzorgen, daarbij niet mogen nagelaten worden.

§. 161.

§. 161.

In de jongste tijden heeft men bij bloedstortingen warme omslagen en inspuitingen, bestaande uit een aftreksel van kamilbloemen, en uit wijn, en brandewijn, enz. met water, aangeprezen, met oogmerk om de levenskrachten van de baarmoeder op te wekken, en daardoor, als gevolg, de vloeijingen te bedwingen. Nopens de koude inspuitingen wordt er beweerd, dat ze slechts in het eerste oogenblik, door den eersten prikkel, eenige uitwerking doen, dat de vloeijingen daarna wederom spoedig terug keeren, en dat de werking van de koude plaatselijke gebreken in de baarmoeder veroorzaakt. Daar het goede gevolg van de koude, in *snelle hulp* vereischende gevallen, intusschen door de ondervinding volkomen bevestigd is geworden, moet men aan deze voor als nog de voorkeur geven, tot dat de betere werking van de warmte door meer proeven bevestigd zal zijn.

§. 162.

Tot de werkzaamste inwendige middelen behooren het heulsap, de minerale zuren, het elix. acid. Haller. de liquor stiptic. Loossii, de kaneeltinctuur, de Hoffmansdroppels, æther acetic., oude krachtige wijn, het phosphorzuur, en meer andere bloedstelpende en vlugge, de levenskrachten snellijk opwekkende, middelen. Bij het toedienen van deze artsenijen, moet men voornamelijk op den staat der krachten letten; hoe meer deze verminderen, hoe kleiner en sneller de pols, hoe bleeker het aangezigt, en hoe moeijelijker de ademhaling wordt, hoe

ſpoediger achter elkander en grooter de giften van de artſenijen moeten toegediend worden. Bij haar gebruik mag men zelfs niet op de nadeelige bijwerkingen letten, welke zij in het vervolg mogten oefenen, daar het hier er voornamelijk op aan komt, om het leven van de lijderesſe te redden. — Is men nu zoo gelukkig geweest, om de vloeijing tot ſtaan te brengen, dan kan men het uitdrijven van den moederkoek verder aan de natuur overlaten.

§. 163.

Doch een van de werkzaamſte middelen, om de baarmoeder in ſtaat te ſtellen, om zich bijeen te trekken, en dus ook om de vloeijingen te doen ophouden, wanneer alle andere vruchteloos beproefd zijn, en ons verlaten, is eindelijk het *wegnemen* van den moederkoek zelven; het zij dezelve gedeeltelijk los en gedeeltelijk nog aan de baarmoeder aangehecht is, het zij hij geheel los, of eindelijk in eenen bijzonderen zak van de baarmoeder opgeſloten is. Wat men ook tegen het afhalen van den moederkoek inbrengen moge; bij voorbeeld, dat de oorzaak van de vloeijing enkel in de zwakte van de baarmoeder gelegen is, welke men dus ſlechts verhelpen moet; dat het inbrengen van de hand prikkelt, dat de vloeijing, door het wegnemen van den koek ſterker wordt, en wat des meer is; eene gezonde theorie wettigt dit voorſchrift, en de ondervinding van den gelukkigen uitſlag in de meeste gevallen drukt er het zegel van goedkeuring op.

§. 164.

§. 164.

Immers door het inbrengen van de hand in de baarmoeder, om den koek weg te nemen, of gedeeltelijk los te maken, worden 1. de wanden van de baarmoeder geprikkeld, en het krachtigste tot zamentrekkingen aangespoord, en 2. bewerkt men, door het wegnemen van den koek, dat de zamentrekkingen door de baarmoeder zoo veel gemakkelijker verrigt kunnen worden. Want, offchoon de moederkoek voor een uterus, welke het vereischte zamentrekkingsvermogen bezit, de werking van dit vermogen niet verhindert, zal hij nogtans de noodige inkrimping werkelijk kunnen beletten, als de baarmoeder, om welke reden dan ook, zich in eenen staat van verzwakking bevindt. Wij verwerpen echter geenszins, gelijk uit de boven (§. 160—162) aangeprezene hulpmiddelen blijkt, den raad van vooraf de werkzaamheid der baarmoeder op te wekken, en de vloeijing te doen bedaren. Integendeel herhalen wij denzelven hier ten sterkste, en dringen er op aan. Maar, wanneer het aanwenden van de in- en uitwendige behandeling vruchteloos blijft, dan moet men tot het wegnemen van den moederkoek besluiten, en dit in dringende gevallen nooit nalaten.

§. 165.

Het afhalen van de nageboorte is, zelfs wanneer er geene gevaarlijke vloeijingen plaats grijpen, ter voorkoming van de gevolgen, die in het eerste deel (§. 432, N°. 2—6.) vermeld zijn, somtijds ook noodzakelijk. Men mag den te lang achterblijven-

den moederkoek nooit geheel zorgeloos, gelijk ſommigen voorſchrijven, aan de natuur overlaten. Men overhaaste zich ſlechts met de kunſtige afhaling niet te zeer. Men heeft, als er geene toevallen zijn, tijd om den teruggehoudenen moederkoek, naar den aard van de verſchillende oorzaken te behandelen; en men kan zien, of de (§. 160—162) aangeprezene hulpmiddelen voldoende zijn, ter wegneming van de hinderpalen, en ter opwekking van de eigene werkzaamheid der baarmoeder. Zoo deze evenwel bij voortduring nog onwerkzaam blijft, dan moet de moederkoek door de kunst ontlast worden.

§. 166.

Moeijelijk is het echter, het tijdſtip te bepalen, tot hoe lang men de uitdrijving van den koek aan de natuur mag toebetrouwen, en wanneer de hand des vroedmeesters ter uithaling moet gebezigd worden. Omſtandigheden, toevallen, en vooral de gemoedsgeſteldheid der vrouw, moeten in dezen het oordeel van den vroedmeester leiden. Bij vrouwen, welke ongeduldig zijn, en zich bevreesd maken, zal men, alles gelijk ſtaande, vroeger, dan bij andere welgemoede en onderworpene, tot het afhalen van den koek moeten beſluiten. In het algemeen nogtans zal men den koek kunnen en moeten afhalen, wanneer men de werkzaamheid der baarmoeder vier en twintig uren lang, of nog iets langer, vergeefs afgewacht heeft.

§. 167.

Bij het afhalen van de nageboorte moet men het vol-

volgende in acht nemen. 1. Men plaatſe de vrouw zoodanig, dat zij met hare billen aan het voeteneinde van de rustbank te liggen kome, en zich zelven tusſchen de dijen der lijderesſe, welke zij in de kniën buigen moet. 2. Men voorzie zich van al, wat er bij voorkomende bloedſtortingen te pas moge kunnen komen, voornamelijk van eene met koud water en azijn gevulde ſpuit, ter inſpuiting in de baarmoeder. 3. Men ontbloote zijnen arm tot over den elleboog, en beſmere den rug van de hand met olie of vet, en brenge dezelve, behoorlijk bijeen gevouwen, langs de navelſtreng, die men met de hand een weinig aantrekt, langzaam draaijende in de ſcheede, en door den moedermond in de baarmoeder. Men bezigt de regterhand, als de koek in de linkerzijde van de baarmoeder zit, en de linker als de koek aan de regterzijde aangehecht is. 4. Men late, door eene of twee helpſters, de billen van de lijderesſe gedurende de kunstbewerking, door middel van eene ondergelegde luijer, eenigzins omhoog tillen. 5. Vindt men de nageboorte los in de baarmoeder liggen, dan vat en haalt men dezelve gaaf, zonder iets van de vliezen terug te laten, langs de as van het bekken en de ſcheede, langzaam naar buiten; terwijl men dit verrigt, wrijft men met de vrije hand den buik, om de zamentrekking van de baarmoeder te bevorderen.

§. 168.

6. Is de moederkoek nog gedeeltelijk aangehecht, dan brengt men de hand zoodanig tusſchen de vliezen,

zen, en onder het reeds losgeraakte gedeelte van den koek, dat de rug van de hand naar den wand van de baarmoeder toegekeerd is; men drukt nu voorzigtig met de toppen van de vingers tegen den koek, en met den rug van de hand tegen de baarmoeder, om het nog vastzittende gedeelte los te maken. Ontmoet men plekken, welke al te vast aangehecht zijn, zoodat zij bij dezen handgreep niet loslaten, dan moet men dezelve niet met zijne nagels losmaken, maar liever op die plaatſen de zelfſtandigheid van den koek, in eene horizontale rigting ſplijten, en de vastzittende ſchilfers laten zitten. Is nu de koek in zijnen geheelen omtrek losgemaakt, dan wordt hij verder, gelijk als boven gezegd is, naar buiten gebragt.

§. 169.

Eveneens handelt men, 7. als de koek in zijnen geheelen omtrek nog vast zit, dat echter zeer zelden voorkomt. Een voorzigtig vroedmeester zal in dit geval alle omſtandigheden wikken, en het kunſtige afhalen van den koek nog langer, en zoo lang mogelijk, uitſtellen, omdat er voorbeelden zijn, dat de natuur in zeldzame gevallen eindelijk de losmaking van den koek bewerkt heeft; hij zal nogtans tot de kunstbewerking moeten beſluiten, omdat dikwerf ook het tegendeel gebeurt, en men gevaar loopt, dat de moedermond zich zoo naauw bijeen trekke, dat het inbrengen van de hand ten laatſte geheel onmogelijk wordt. Men behoeft voor de gevolgen van het bloedverlies, onder het losmaken van den moederkoek, niet al te bevreesd te

zijn;

zijn; daar het verlies van bloed flechts van korten duur, en ook zoo groot niet is, als men gemeenlijk denkt; aangezien de kunstbewerking meestal fpoedig afloopt, en de baarmoeder zich reeds onder het verrigten van dezelve, althans kort daarna, zamentrekt. Daarenboven wordt het losmaken van den moederkoek flechts in den uiterften nood, als het laatfte redmiddel ter voorkoming van nog gevaarlijker gevolgen, ondernomen.

§. 170.

8. Wanneer men, bij eenen in een' zak opgeflotenen moederkoek, wegens eene bloedftorting, genoodzaakt is, tot de afhaling van den koek te befluiten (want zonder bloedftorting komt het kunftige afhalen van den koek hier gemeenlijk niet te pas), dan moet men, de hand in de baarmoeder gebragt hebbende, den koek, en den zak, waarin hij zit, opzoeken. Men heeft daartoe flechts noodig, de navelftreng te volgen, welke terftond naar de naauwe opening leidt; door deze trachte men de vingers, op een oogenblik, waarin de kramp iets nalaat, één voor één door te brengen, tot dat men met de geheele hand in den zak gekomen is. Nu wordt het nog vastzittende gedeelte van den koek losgemaakt, of los zijnde met de volle hand gevat, en voorts, met inachtneming van de verdere voorfchriften, welke boven gegeven zijn, uit de baarmoeder gevoerd.

§. 171.

9. Houdt de bloedvloed, na het afhalen van den koek nog niet genoeg op, dat allerzeldzaamst het

ge-

geval zal zijn, of openbaart dezelve zich op nieuw, dan doet men infpuitingen in de baarmoeder, en behandelt de vrouw voorts naar de plaats hebbende omftandigheden. Het fpreekt van zelf, dat men de verlorene krachten der kraamvrouw verder door voedzame fpijzen en verfterkende artfenijen moet trachten te herftellen.

VIERDE HOOFDSTUK.

Over de genezing van eenige ziekelijke toevallen en plaatfelijke gebreken, welke, als gevolgen van de verlosfing, aan de kraamvrouw overkomen.

§. 172.

I. *De te overvloedige en te geringe bloedontlasting uit de baarmoeder.* Beide deze ziekelijke toevallen vereifchen in het kraambed eene bijzondere zorg. Het menigvuldigfte ontmoet men de te overvloedige bloedontlasting, en wel voornamelijk kort na de ontlasting van den moederkoek; in welk geval dezelve een gevolg is van de nog niet behoorlijk bijeen getrokkene baarmoeder, en dan kan het bloedverlies zoo hevig zijn, dat het leven der

kraam-

kraamvrouw daarbij groot gevaar loopt. Zoodanige bloedſtortingen (eerſte deel §. 434) vereiſchen de behandeling, welke (§. 159—162) geleerd is (6). De behandeling van de *te langdurige* en *te overvloedige kraamzuivering*, welke men van de zoo even genoemde bloedſtorting behoort te onderſcheiden, moet naar haren verſchillenden aard, en naar de oorzaken, door welke zij voortgebragt wordt, ingerigt worden. Is de bloedontlasting van eenen actieven aard, dan moeten verkoelende middelen, als vegetabile zuren, nitrum, en ſomtijds zelfs eene aderlating, voorgeſchreven worden; is zij daarentegen van eenen pasſieven aard, en dit heeft het menigvuldigſte plaats, dan komen er zachter of ſterker zamentrekkende en verſterkende middelen te pas; als een aftrekſel van de bladen van roode rozen, een decoct van den wilgen bast, de aluin, de minerale zuren, ſtaalmiddelen, enz. — Somtijds zullen er zenuwmiddelen moeten bijgevoegd worden.

§. 173.

(6) EVRAT raadt bij ſterke bloedontlastingen na de verlosſing aan, eenen geſchilden citroen, wiens eene einde opengeſneden is, in de baarmoeder te brengen, het ſap er daaruit te drukken, en den citroen daarna in de baarmoederholte terug te laten. De prikkels van het beſproeijen met het citroenſap en van den citroen zelven, houdt hij voor een zeer geſchikt middel, om de bloedſtorting te doen bedaren; door het opwekken van zamentrekkingen, waardoor dan ook de citroen uit de baarmoeder daarna ontlast wordt. Zie *Archives générales de Médecine. Janv.* 1825. *p.* 141.

§. 173.

De te *geringe*, of *geheel onderdrukte kraamzuivering*, moet alleen uit de ziekelijke gevolgen, welke zij veroorzaakt, beoordeeld worden, daar er vrouwen zijn, welke altijd flechts eene kleine hoeveelheid bloeds in het kraambed ontlasten, en daarbij zeer welvarende zijn. De herftelling van de onderdrukte, of van de te fpaarzame kraamzuivering, is de algemeene aanwijzing in deze ziekte. Dit wordt door verfchillende inwendige middelen bereikt, welke naar de oorzaken, (eerfte deel §. 434) ook zullen moeten verfchillen, en nu eens in verkoelende, dan eens in zenuwbedarende, dan eens in zweet uitdrijvende of ontlastende artfenijen beftaan. Behalve de algemeene behandeling, komen er voornamelijk plaatfelijke middelen te pas. Deze zijn warme, verweekende, fomtijds krampftillende, pappen, en ftovingen op den buik, en tegen de teeldeelen gelegd, foortgelijke infpuitingen in de baarmoeder, en aarsinfpuitfels. Ook kunnen bloedzuigers (*hirudines*) aan de fchaamlippen, zuurdeeg aan de binnenzijde van de dijen geappliceerd, en voetbaden groote dienften doen.

§. 174.

II. *Zenuwaandoeningen en ftuipen*, (eerfte deel §. 435) vereifchen bij kraamvrouwen geene andere, dan de gewone behandeling. De zenuwaandoeningen van eenen ligteren aard bedaren meestal door rust van zelf, of door het gebruik van eenige zacht werkende nervina, als fpiritus nitri dulcis, en dergelijke. De ftuipen vorderen werkzamer midde-

delen, welke nogtans verſchillen naar de oorzaken. Niet zelden ontſtaan ſtuipen van volbloedigheid en congestie in de herſenen, in welk geval verkoelende artſenijen en bloedontlastingen geindiceerd zijn. Stuipen, welke van uitputting en een geſchokt zenuwgeſtel ontſtaan, vereiſchen verſterkende middelen, of zoodanige artſenijen, welke de onregelmatige bewegingen der zenuwen bedaren; als, bij voorbeeld, het heulſap, het extr. hyosciami, de moschus, de asſa foetid., de valeriana, de camphora, de flor. zinci, enz. Het door STÜTS aangeprezen middel, zijnde het afwisſelend gebruik van het carbonas potasſae met opium, hebben wij, bij hevige ſtuipen ook zeer werkzaam bevonden. Als uitwendige middelen zijn zeer heilzaam klyſteren, ſinapismi, Spaanſche vliegenpleisters, halve of heele warme baden. Het ſpreekt van zelf, dat ſtuipen uit andere oorzaken, als wormen, enz. ontſtaande, behalve de opgenoemde geneeswijzen, er nog andere vereiſchen.

§. 175.

III. *De behandeling van flaauwten* (eerſte deel §. 456) beſtaat in het opwekken van de flaauwe, of bijna uitgebluschte levensuitingen, door vlugge en doordringende reuk- en zenuwmiddelen, door ſoortgelijke wrijvingen en wasſchingen met aromatiſche en geestige vochten. In de vrije tusſchentijden moet de oorzaak opgeſpoord, en zoo mogelijk weggenomen worden. Meestal zijn flaauwten bij kraamvrouwen het gevolg van uitputting van krach-

krachten en bloedverlies; als wanneer het inzonderheid op voeding en verſterking aankomt.

§. 176.

IV. Bij de behandeling van *de omkeering der baarmoeder* (*inverſio uteri*) wordt de algemeene aanwijzing, om de omkeering te verhelpen, door bijkomende omſtandigheden (eerſte deel §. 437) gewijzigd. Is de bodem van de baarmoeder nog niet geheel uit de ſchamelheid gezakt, dan moet hij dadelijk terug gebragt worden; hetzij de moederkoek al of niet aan hem aangehecht is. Is de omgekeerde baarmoeder geheel uitgezakt, en met den koek vereenigd, dan moet deze losgemaakt worden, voor dat men de herſtelling beproeft; is de baarmoeder hard en ontſtoken, dan moet men het gezwel vooraf door warme verweekende fomentatiën en andere middelen, welke bij ontſtekingen geindiceerd zijn, zoeken te verminderen. Belet de krampachtig zamengetrokkene moedermond de herſtelling, dan moet men hem door gepaste middelen verwijden.

§. 177.

De herſtelling zelve verrigt men in dezer voege. Men plaatst de lijderes op den rug, met de billen hooger dan de borst, op den rand van de rustbank of het ledekant, en gaat tusſchen hare dijen, welke in de kniën matig gebogen zijn, ſtaan, beſmeert zijne handen met olie, ligt daarmede het gezwel op, en poogt, met de uitgeſpreide vingers, de laatst uitgezakte deelen, langs de zijdeling-

lingſche wanden van de ſcheede, terug te ſchuiven; hetwelk langzaam en voorzigtig geſchieden moet. Wanneer het grootſte gedeelte in de ſcheede gebragt is, plaatst men de kegelvormig gevouwene hand in het midden van de baarmoeder, en ſchuift dezelve, de as van de ſcheede volgende, naar binnen en boven. Men laat nu de geſloten vuist zoo lang in de baarmoeder, tot dat deze zich geheel zamengetrokken heeft, als wanneer dezelve wederom uitgehaald wordt. De lijderesſe moet nu ſtil op den rug blijven liggen, met de dijen in eene horizontale ligging en geſloten. Ter voorkoming van eene nieuwe omkeering, en van eene uitzakking van de baarmoeder, welke laatſte zoo ligt het gevolg van de omkeering is, moet men verſterkende en zamentrekkende inſpuitingen in den uterus doen, en tampons in zoodanige vochten gedoopt, in de ſcheede brengen. Onlangs is aangeprezen, om de lijderesſe op kniën en ellebogen te laten liggen, in gevalle de herſtelling op den rug niet kan verrigt worden. Zoo de patiente krachten genoeg heeft, om deze moeijelijke houding aan te nemen, kan men deze methode beproeven. Dat er voorts eene naar de omſtandigheden ingerigte inwendige behandeling vereischt wordt, behoeft bijkans niet opgemerkt te worden.

§. 178.

V. De *verſcheuring van den bilnaad* (eerſte deel §. 438) vereischt tot hare genezing voornamelijk, dat de kraamvrouw de dijen digt aaneen geſloten

houde, en dat men zorg drage, om de ontſteking en zwelling van de gewonde deelen zoo veel mogelijk tegen te gaan, en voor te komen, dat zij door geene uit de baarmoeder vloeijende ſtoffen onzuiver worden gemaakt. Bij kleine inſcheuringen zal de natuur de genezing ſteeds binnen weinige dagen bewerken. Zeer voordeelig voor de genezing is het, dat de vrouw op de zijde voorovergebogen liggen ga, opdat de kraamzuivering zich moge kunnen ontlasten, zonder de wonde onzuiver te maken; dat zij geene beweging met de dijen make, en dat men de teeldeelen dikwerf waſche, en met drukdoekjes met witten wijn, of met aqu. veget. miner. Goulard. bevochtigd, toedekke. Bij grootere inſcheuringen is de behandeling dezelfde, maar de herſtelling langzamer en moeijelijker. Zoo echter de ſluitſpier van den endeldarm mede ingeſcheurd is, dan kan niets, dan de bloedige hechting, het ongemak genezen. Het wordt door ſommigen aangeraden, dat men deze kunstbewerking terſtond verrigte, zoo lang de randen der wonde nog versch zijn. Beter voldoet ons nogtans de raad van hen, die de bewerking zoo lang willen uitgeſteld hebben, tot dat de kraamzuivering opgehouden, en de deelen hare verlorene veer- en levenskrachten terug gekregen hebben. Door dit uitſtel toch erlangt men een dubbel voordeel, te weten, dat men dan de wonde beter zuiver kan houden, en dat de gehechte deelen niet zoo ligt uitſcheuren of gangreneus worden. Deze voordeelen

we-

wegen, dunkt ons, ruimelijk tegen het pijnlijke van het weder wondmaken van de randen op, hetwelk bij de laatſte methode noodzakelijk wordt.

§. 179.

VI. Het *ontwrichte* of *gebrokene ſtaartbeentje* (eerſte deel §. 440) zoeke men in deszelfs natuurlijke plaatſing te herſtellen, en door rust, en een behoorlijk verband daarin te houden. Van belang is het, dat men dagelijks voor open lijf zorge, daar harde ontlastingen het herſtelde veelal op nieuw in den vorigen ſtaat zouden doen terug keeren.

§. 180.

VII. De *ontſteking*, *zwelling* of *kneuzing van de ſchaamlippen*, moeten door rust, en door laauwe, verdeelende en verzachtende, wasſchingen en fomentatiën herſteld worden; als door een aftrekſel van de flor. alth., flor. ſambuc. met wijn, of door eene verdunde aq. veget. m. Goulard.

§. 181.

VIII. De *opſtopping en het onwillig afloopen* van de *pis*, als gevolg der verlosſing (eerſte deel §. 442—444) vereiſchen de zorg des vroedmeesters. De opſtopping van de pis vordert, dat men de blaas met den pisontlaster ontledige. Zulks is ook meestal genoegzaam ter herſtelling, en bij vrouwen is dit eene zeer gemakkelijke bewerking, aangezien de pisweg kort en ruim is. Doch, komt de pisopſtopping telkens weder terug, dan moet men de oorzaak nader opſporen. Is dezelve door eene krampachtige zamentrekking of ontſteking van den

hals der blaas, of van de pisbuis voortgebragt, dan moet men, om de genezing volkomen te bewerken, in- en uitwendige krampbedarende, of ontſtekingwerende middelen voorſchrijven; en bij de pisopſtopping, welke haren oorſprong heeft, in het verlorene zamentrekkingsvermogen van de pisuitdrijvende ſpiervezelen, komen voornamelijk plaatſelijke opwekkende en verſterkende ſtovingen, pappen en linimenten te pas.

§. 182.

De verhelping van een onwillig afloopen van de pis is meestal moeijelijker, en ſomtijds onmogelijk. Intusſchen zullen verſterkende en opwekkende in- en uitwendige geneesmiddelen, waaronder het voorzigtig inwendig gebruik van de tinctura cantharid. zich bijzonder aanprijst, dikwerf van goede gevolgen zijn, als de ſluitſpier niet beleedigd is, maar ſlechts haar zamentrekkingsvermogen meer of minder verloren heeft; maar zoo verſcheuringen en verzweringen van de pisbuis, of van eenig deel der blaas zelve, het ongemak veroorzaken, zal de heelkunde in hare pogingen ter genezing zelden ſlagen, en zich alleen moeten bepalen, om het ongemak dragelijk te maken.

§. 183.

IX. De *hevige en langdurige naweeën* (eerſte deel §. 445) luisteren het beste naar een ruim gebruik van het heulſap, alleen, of in verband met andere antispasmodica, als met het castoreum, de ſpirit. c. cerv. waarbij men een aftrekſel van kamilbloemen kan laten gebruiken, en, uitwendig,

naar

naar warme pappen, fomentatiën, en inwrijvingen over den geheelen buik, van linimenten uit olie, of het linimentum volatile, vereenigd met laud. liquid. Sydenh. — Zijn ſtukken van de nageboorte, van de vliezen, of van geſtold bloed, in de baarmoeder, oorzaak van de naweeën, dan bedaren dezelve niet, voor dat die vreemde ligchamen door de natuur (zelden zal het noodig zijn, door de kunst) ontlast zijn geworden. — De pijn, welke, in zeldzame gevallen, door de beklemming van de baarmoeder tusſchen de randen van de bovenſte engte van het bekken (eerſte deel §. 445) veroorzaakt wordt, wordt door aan de vrouw eene geſchikte plaatſing te geven, welke het nederzakken van de baarmoeder begunſtigen kan, door klyſteren, door warme vochtige ſtovingen, op den buik en over de teeldeelen gelegd, door pijnverzachtende en verweekende inſpuitingen in de ſcheede en baarmoeder, genezen. Somtijds zijn er zelfs aderlatingen, en verkoelende artſenijen noodig, om de ontſteking van de baarmoeder voor te komen.

§. 184.

X. Bij de behandeling van *de ontſteking der borſten* eerſte deel §. 446) gaat de voorname aanwijzing daar henen, om dezelve te reſolveren, en ettering voor te komen. Dit oogmerk bereikt men door verdeelende kruiden, droog in een matrasje, of in de gedaante van eene pap, onder welke men, naar omſtandigheden, Spaanſche zeep, een weinig azijn, of aqu. veget. miner. Goulard. mengen

 kan,

kan, op de borst te appliceren; door de naar beneden hangende borst, door middel van een' doek, die over de schouders loopt, te ondersteunen, en omhoog te houden; door nalating van beweging, vooral van den arm, aan welks zijde de borst ontstoken is; door het naarstig uitzuigen van de borst, en door eenen verkoelenden leefregel. Zelden is de ontsteking zoo hevig, dat er daarbij eene lating te pas komt. Gaat de ontsteking in verettering over, dan moet men de ettering bevorderen, door verweekende cataplasmata, door wasschingen en door pleisters. Dikwerf opent zich het abces van zelf; zoo niet, dan moet men, als de ontsteking uitgebreid, de spanning en pijn hevig is, en de ettering zich in de diepte, en in groote hoeveelheid opgehoopt heeft, de meest verhevene weeke witte plek door middel van het lancet openen; maar men moet daarbij altijd den loop van de melkwegen in het oog houden, en derhalve de openingen nooit overdwars, maar in de lengte, naar de rigting van den tepel, maken. De wond moet nu vervolgens met droog pluksel toegedekt, en met wieken open gehouden worden; als wanneer de genezing bij deze eenvoudige behandeling van zelf volgen zal.

§. 185.

De ontsteking, de ontvelling, en de kloven van de tepels (eerste deel §. 447) moeten naar omstandigheden genezen worden; maar altijd volgt de herstelling langzaam. Dikwerf voldoen natgemaakte compresfen, met laauwen witten wijn, met brande-

dewijn en water, fomtijds flijmige en zacht zamentrekkende middelen, als flijm van kweepitten, of eene ontbinding van Arabifche gom, met zinkbloemen, of met loodzuiker. Verfche amandelolie verzacht dikwerf de pijnlijkheid, en, bij de kloven in de tepels, zal men niet zelden bij het aanhoudend gebruik van den balfamus peruvianus, met Arabifche gom, amandelolie en rozewater vermengd, veel baat, ja volkomene genezing vinden.

VIJFDE HOOFDSTUK.

Behandeling van de melk- of zogkoorts.

§. 186.

Daar de zogkoorts in de regelmatigfte kramen, en bij vrouwen, welke aan het kind de borst reiken, zeldzaam, of althans onmerkelijk waargenomen wordt (eerfte deel §. 449); zoo volgt daaruit van zelf, dat men de koorts in de meeste gevallen kan en moet pogen voor te komen, door te beletten, dat het zog zich niet in de borften ophoope, en door het, naarmate het in dezelve afgefcheiden wordt, te laten uithalen, of aan het loopen te brengen. Bij vrouwen, welke zeer zogrijk zijn,

moet men, als het kind al de melk niet verzwelgen kan, een tweede kind aanleggen, en bij zulke, die niet zogen, het zog door zuigglazen, of anderzins uithalen, en het wegloopen daarvan begunstigen, door wrijven, door verweekende pappen, en door de kraamvrouw op zijde te laten liggen. Schadelijk is het, de zogaffcheiding, in de eerste dagen na de verlosfing, bij kraamvrouwen, welke niet kunnen of niet willen zogen, te willen tegengaan, door zoogenoemde droogpleisters, of anderzins; daar het nadeelige gevolgen zou kunnen hebben, als men de pogingen van de natuur, om zich langs dien weg van overvloedige, offchoon zeer nuttige vochten te ontdoen, tegenstreeft. Beter zal men zijn doel bereiken, door de vrouwen slechts matig te laten drinken, en haar een minder voedzamen leefregel, dan gewoonlijk, te laten houden.

§. 187.

Als de koorts zich nogtans openbaart, dan heeft men slechts alle mogelijke prikkels, welke de koorts kunnen vermeerderen of verlengen, te verwijderen. Zeer dienstig is derhalve rust van ziel en ligchaam, eene antiphlogistische diëet, eene zorgvuldige vermijding van al, wat verhitten en den omloop van het bloed aanzetten kan. Zoo de kraamvrouw nog geenen stoelgang gehad heeft, is eene niet prikkelende klisteer, om ontlasting te maken, zeer nuttig. Zijn de borsten sterk gespannen, en van het zog opgezet, dan moet men dezelve door een gestadig aanleggen van het kind, en door de andere opge-

ge-

gevene middelen (§. 184.) trachten te ontledigen. Daar de koorts altijd met een ruim zweet afgaat, moet men die zoo heilzame verrigting van de huid, door het onderhouden van eene matige warmte, bevorderen; vooral moet ten minste de kraamvrouw zich niet aan het vatten van koude blootstellen.

§. 188.

Eigenlijke artsenijen zullen zeer zelden te pas komen. Zijn dorst, hoofdpijn, hitte en koorts, echter heviger, dan gewoonlijk, dan kan er een verkoelend en koortstemperend geneesmiddel voorgeschreven worden. Hiertoe dient inzonderheid eene ontbinding van sal. sedat. Homberg., of een ander zout, in water, met eene verfrisschende siroop, waarbij men spirit. nitri dulc. kan voegen, om eene zachte uitwaseming te bevorderen.

ZESDE HOOFDSTUK.

Over de behandeling van de kraamvrouwenkoorts.

§. 189.

Bij het zoo groote verschil van meeningen omtrent den aard en natuur van de kraamvrouwenkoorts, is het niet te verwonderen, dat de voor-

ſchriften van genezing, bij de beste ſchrijvers te vinden, almede uiteen loopen, en dat men bij hen ſomtijds geheel tegenſtrijdige geneeswijzen vindt aangeprezen. — Daar, naar ons gevoelen, de kraamvrouwen-koorts niet altijd onder een' en denzelfden vorm ontmoet wordt, maar integendeel naar verſchil van de individuële geſteldheid der lijderesſen, die van de ziekte worden aangetast, en der oorzaken, die dezelve voortbrengen, en voorts door de jaargetijden, ſtaande ziekten, en epidemiſche geſteldheden (eerſte deel §. 453) gewijzigd worden: zoo ſpreekt het wel van zelf, dat het onmogelijk is, vaste aanwijzingen op te geven, welke in alle voorkomende gevallen, vooral ten opzigte van de koorts zelve, behooren gevolgd te worden.

§. 190.

Met dat al behoort men bij de behandeling van de kraamvrouwen-koorts de volgende algemeene aanwijzingen in acht te nemen, te weten: 1. de koorts, van welken aard ze ook zijn moge, te overwinnen, 2. ſtoornisſen in de zogaſſcheiding en kraamzuivering voor te komen, en de reeds aanwezige tot den natuurlijken ſtaat terug te roepen, 3. de ontſteking van het buikvlies, van de baarmoeder en van de ingewanden te beletten, of te genezen.

§. 191.

Wat de eerſte aanwijzing, namelijk, het bedwingen van de koorts, betreft, dit moet geregeld worden naar den aard van de koorts zelve, (eerſte deel §. 462) om het even, of dezelve vóór de ſtoor-

ſtoornisſen in de zogafſcheiding en kraamzuivering aanwezig, (*febris primaria*) of het gevolg daarvan is, (*febris ſecundaria*) (eerſte deel §. 461. c.); waarbij men dan altijd op de oorzaken, op de heerſchende ziekten, op de complicatiën, en op de individuële geſteldheid der lijderes letten moet. In den aanvang, wanneer de ziekte meestal nog niet kwaadaardig is, kan dezelve gevolgelijk nu eens als eene eenvoudige koorts behandeld worden, dan eens wederom als eene zuivere ontſtekingachtige, of als eene faburrale, of als eene catarrhale, enz. Dikwerf zal men gelukkig genoeg zijn, om reeds door zulk eene eenvoudige behandeling de kwaadaardigheid der ziekte met hare gevolgen voor te komen.

§. 192.

Maar, als de koorts van den aanvang af aan reeds kwaadaardig is, hetwelk zeldzamer bij de ſporadiſche, maar menigvuldiger bij de epidemiſche, kraamvrouwen-koortſen, en bij de beſmettelijke, in ziekenhuizen, plaats heeft, of wanneer men de ziekte in hare beginſelen niet heeft kunnen ſtuiten, en dezelve reeds een typhus geworden is, (eerſte deel §. 462) dan behoort zij terſtond met vlugge opwekkende middelen, om de ter nedergedrukte levenskrachten op te wekken, behandeld te worden. Behalve de plaatſelijke behandeling van de borſten, van de teeldeelen, en van den onderbuik (193—199) komen hier het meeste te pas, de valeriana, de naphtha, de arnica, het heulſap, de ſerpentaria,

de

de camphora, de moschus, en meer andere middelen.

§. 193.

Men voldoet aan de tweede indicatie, en belet ſtoornisſen in de zogafſcheiding en kraamzuivering, door verwijdering van alle ziekelijke prikkels, door een' doelmatigen leefregel, door rust van ziel en ligchaam, door de werkzaamheid der huid, welke bij kraamvrouwen eene hoogst belangrijke verrigting is, niet te ſtoren, door de borſten warm te houden, door een tijdig aanleggen van het kind, of door het ontlasten van het zog uit de borſten op andere wijzen, en eindelijk door het genezen van de koorts (§. 191, 192) terſtond in hare eerſte beginſels. Wanneer er zich geene *zogafſcheiding* in de borſten vertoont, of wanneer de melk in de borſten reeds aanwezig was, en wederom is verdwenen, dan moet men alle zorg aanwenden, om de werkzaamheid van deze organen op te wekken, ten einde zogverplaatſingen (7), en de gevol-

(7) Men zal ons dit ouderwetſche woord wel ten goede houden, daar wij gaarne verklaren, dat wij juist niet van meening zijn, dat het zog uit de borſten opgenomen, en naar elders overgebragt wordt; wij bekennen intusſchen tevens gaarne (en hopen, dat ook die heeren, aan wie dat woord eenige ergernis mogt veroorzaken, even openhartig hunne onkunde in dezen zullen willen belijden) niet duidelijk te weten, op hoedanig eene wijze die ziekelijke verrigting, welke wij hier bedoelen, door de natuur bewerkt wordt.

volgen van dien, voor te komen. Het kind moet dus dikwerf aan de borsten gelegd, of er moet aan dezelve op eene andere wijze, als: door eene zuigster, door zuigglazen, enz. getrokken worden; de borsten moeten voorts met warme baaije lappen, welke men door middel van barnsteen, jeneverbessen, suiker, en dergelijke dingen, wel berookt heeft, naarstig gewreven, en met pappen van aromatieke kruiden toegedekt worden.

§. 194.

Is men nu gelukkig genoeg, om de zogafscheiding in de borsten te herstellen, dan mag men hoop voeden, van de lijderes te behouden. Maar somtijds blijven de borsten slap, en wordt er, in plaats van derzelver opzetten, eene aan melk gelijkende stof in groote hoeveelheid uit de baarmoeder, of met de urin, als een wit bezinksel, ontlast, of er openbaren zich dunne niet te overvloedige buikontlastingen, of een algemeen kleverig zuurruikend zweet, met vermindering van de koorts; als wanneer men deze pogingen der natuur (*crisis*) door gepaste middelen ondersteunen moet.

§. 195.

Is de *kraamzuivering* onregelmatig, vloeit dezelve in het geheel niet, of spaarzaam, of al te overvloedig, dan moet men dezelve tot den natuurlijken staat trachten terug te brengen; waartoe die behandeling te pas komt, welke boven (§. 172) aangeprezen is.

§. 196.

§. 196.

De ontſteking van het buikvlies, van de baarmoeder, en van andere ingewanden te beletten, of eene reeds aanwezige ontſteking te genezen, (zijnde dit de derde aanwijzing) moet eene der hoofdbedoelingen bij de behandeling van de kraamvrouwen-koorts zijn. Intusſchen zal men bij den aanvang der ziekte, voor dat de kraamvrouwenkoorts zich in al hare bijzonderheden ontwikkeld heeft, veel gelukkiger kunnen ſlagen, in het voorkomen der ontſteking, dan in het bedwingen van dezelve, als ze zich vertoont op een tijdſtip, dat de kraamvrouwen-koorts de haar karakteriſerende gevaarlijke hoogte reeds bereikt heeft. Al de raadgevingen, die in de voorgaande §§. ter genezing van de koorts, en ter behandeling van de borſten, en van de kraamzuivering aangeſtipt zijn, zijn zoo vele middelen ter verhoeding van de ontſteking, welke zich maar al te dikwerf in het buikvlies, en in de door hetzelve bekleede ingewanden, doch ſomtijds ook in de vliezen van de herſenen, of in het borstvlies openbaart. — Maar, zoodra de ontſteking door teekenen begint kennelijk te worden, is er geen tijd te verliezen, en moeten alle pogingen daar henen gerigt zijn, om het kwaad bij zijn ontſtaan aan te tasten.

§. 197.

Bij de behandeling van dezen toeſtand van ontſteking, moet men letten of dezelve van eenen ſtheniſchen of van eenen astheniſchen aard is. In het

het eerfte geval moet men de antiphlogistifche geneeswijze in haren geheelen omvang aanwenden; herhaalde algemeene en plaatfelijke bloedontlastingen zijn hier van het uitftekendfte nut, in vereeniging met verkoelende dranken met nitrum, en daarna de zoete kwik. Hierbij moeten ftovingen op den buik, of cataplasmata, het infmeren van het liniment volatile, met opium rijkelijk bedeeld, niet vergeten worden; de darmen moeten door kliſteren open worden gehouden. Offchoon de bloedontlastingen van fommigen ook in nieuwere tijden in dezen vorm van ziekte, waarvan wij nu fpreken, ontraden worden, en in plaats van dezelve, het rijkelijk gebruik van den zoeten kwik, met het extract. hyosciami en opium aanraden, zich in deze op hunne ondervinding beroepende, zou ik evenwel de bloedontlastingen niet gaarne willen nalaten; daar ik dikwerf bij derzelver gebruik in de genezing gelukkig geflaagd ben. Deze geneeswijze werd ook door anderen, zelfs bij de befmettelijke kraamvrouwen.-koorts in ziekenhuizen, met gelukkig gevolg aangewend, als door HAMILTON, DOUGLAS, D'OUTREPONT en anderen.

§. 198.

Maar als de ontfteking van een asthenifchen aard is, en de lijderesfe in eenen toeftand van groote zwakte verkeert, dan zullen algemeene bloedontlastingen van geen nut, ja fchadelijk zijn. Meer nut zal men misfchien van plaatfelijke bloedontlastingen, het niet al te onmatig gebruik van bloedzuigers, kunnen verwachten. — Er worden in dien

dien toeſtand daarentegen zoodanige middelen vereischt, als welke in ſtaat zijn, om de ziekelijke prikkels af te leiden, de uitſtorting (*exudatio*) van de weiachtige vloeiſtof (eerſte deel §. 456) voor te komen, of de reeds uitgeſtorte weder te doen opnemen en het koud vuur te verhoeden. Hier komt het er wederom voornamelijk daarop aan, dat men de geſtoorde zogafſcheiding, en onregelmatige kraamzuivering, tot den natuurlijken ſtaat terug brenge, en dat men de koorts naar haren verſchillenden aard behoorlijk behandele.

§. 199.

Daarenboven zullen in de hier bedoelde ſoort van ontſteking, behalve ſtovingen, ſinapismi, vlugge en prikkelende linimenten, Spaanſche vliegen pleisters over den geheelen buik, en het rijkelijk gebruik van den mercurius dulcis met opium zeer nuttig kunnen zijn. Dr. BERNARD, en na hem DOUGLAS, raden aan, het ol. therebenthinæ inwendig toe te dienen, en eenen daarmede bevochtigden baaijen lap op den buik te leggen. Dit middel, dat ik bij eigene ondervinding niet ken, kan misſchien met nut worden beproefd. Doch over het bezigen van deze en meer andere middelen, in bijzondere gevallen, kan er hier, om de kortheid van het beſtek, niet uitvoeriger geſproken worden.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Over de behandeling van eenige gebreken en ziekten, waarmede het kind geboren, en waarvan hetzelve in de eerste dagen van zijn leven overvallen wordt.

§. 200.

De behandeling van schijnbaar dood geborene kinderen kan niet altijd een en dezelfde zijn; maar zij moet, naar het verschil van de oorzaken (eerste deel §. 466. a. b. c.) welke den schijndood (*asphyxia*) voortgebragt hebben, ingerigt worden. Het eerste, dat men dus te verrigten heeft, als het kind bij zijne geboorte geene teekenen van leven geeft, is, dat men het bezigtige, om te beoordeelen, of er zich kenmerken van ophooping van bloed, dan wel van zwakte of beleedigingen, van welken aard ook, vertoonen. Zijn er kenmerken van congestie van bloed in het hoofd, en in de longen aanwezig, dan moet men de navelstreng, zonder haar af te binden, dadelijk doorknippen, om eenig bloed uit het kinderlijke gedeelte van dezelve te laten uitloopen, wanneer de ademhaling en andere levensuitingen, zich somtijds terstond beginnen te openbaren. Dit gedaan zijnde, wordt het

kind van de moeder weggenomen, en het ontvonkte leven verder doelmatig opgewekt.

§. 201.

Maar ziet het kind er bleek uit, hangen deszelfs ledematen ſlap neder, en zijn er andere kenmerken van zwakte, dan moet men de navelſtreng voor als nog niet doorknippen, maar het kind nog eenigen tijd met de moeder vereenigd laten. Men haalt inmiddels het ſlijm uit den mond; en men wrijft en beſproeit het ligchaam met geestige vochten. Geeft het kind echter niet ſpoedig teekenen van leven, dan bindt men de navelſtreng af, en knipt haar door, en neemt het kind alsdan van de moeder weg.

§. 202.

De verdere pogingen van den vroedmeester, om het ſluimerende levensbeginſel op te wekken, moeten nu daar henen ſtrekken, om den omloop van het bloed en de ademhaling aan den gang te brengen. Tot dit einde moet het kind in een laauw bad gezet, en in hetzelve heen en weer bewogen worden. Bij zwakte, zal een bad van warm gemaakten wijn, of van wijn en water, nog nuttiger zijn. Zijn er mechaniſche oorzaken aanwezig, welke de ademhaling beletten, als ſlijm en bloed in den mond, eene zamen gedrukte borst, enz., dan moet men dezelve uit den weg ruimen. Men wrijft het geheele ligchaam, doch voornamelijk het hoofd en de ruggeſtreng en borst, met warme wolle doeken met geestige vochten, als brandewijn, Hoffmansdroppels, enz. natgemaakt; men borſtelt de palmen

men van de handen en de voetzolen; men ſlaat het kind zacht op de billen, en houdt hetzelve vlugge reukmiddelen onder den neus. Men blaast hetzelve lucht in den mond, waarbij men deszelfs neusgaten digt geſloten houdt, en men drukt daarna de borst zachtjes, om de ingeblazene lucht er wederom uit te doen gaan, en aldus de ademhaling aan den gang te brengen.

§. 203.

Een zeer ſterk werkende prikkel is het droppelswijze laten vallen van Hoffmansdroppels, of van brandewijn, op de hartkolk, dat zich in vele gevallen, als al het overige vruchteloos is, nog werkzaam betoont. — In de private praktijk zal men wel niet zoo ligt in de gelegenheid zijn, om van de electriciteit, of van het galvanismus, gebruik te kunnen maken; in ziekenhuizen kan men ook deze middelen te hulp roepen. Van prikkelende kliſteren, welke over het algemeen aangeraden worden, zal men, wel is waar, zelden veel nut zien; maar zij behooren nogtans niet onbeproefd gelaten te worden. Openbaren er zich eenige levensuitingen, dan kan men met vrucht eenige droppels wijn in den mond van het kind laten loopen, en dan zal ook ſomtijds een braakmiddel van goede uitwerking zijn; deels om door de ſchudding den omloop van het bloed aan te zetten, en deels om het ſlijm in de luchtpijp, dat de ademhaling belemmert, te ontlasten.

§. 204.

Dat het kind onder de behandeling warm gehou-

 den

den worden moet, en dat men nu eens van dit, dan wederom van een ander middel, het eerſte, en bij voorkeur, zal moeten gebruik maken, behoeft niet aangemerkt te worden, daar de omſtandigheden en oorzaken ſteeds de bijzondere aanwijzingen moeten regelen. Maar, wat men ook tot redding van het kind in praktijk brenge, men moet het met geene overhaasting verrigten, en niet eerder van zijne pogingen afzien, dan nadat men zich volkomen van den wezenlijken dood des kinds overtuigd heeft.

§. 205.

Ontvellingen en *gezwellen* aan het hoofd, aan de armen en aan den balzak, als gevolgen van eene langwijlige, of van eene door de kunst verrigte, verlosſing (eerſte deel §. 468. 1.) genezen meestal door het eenvoudig fomenteren, met in wijn nat gemaakte drukdoeken, ſpoedig, doch vereiſchen een naauwkeuriger toezigt en behandeling, als deze gebreken van eenen ernſtigen aard zijn. *Bloedgezwellen* van het hoofd (eerſte deel §. 468. 2.) kunnen met kusſentjes, met aromatieke kruiden bereid, gedekt, of met een aftrekſel van dergelijke kruiden op wijn, gebet worden, om het opnemen van het uitgeſtorte bloed te bevorderen. Doch moet men hiermede niet al te lang voortgaan, zoo er geene beterſchap beſpeurt wordt, maar ras beſluiten, het gezwel door middel van eene ruime opening met het mes, van het uitgeſtorte bloed te ontlasten, hetwelk dun en vloeibaar is, of zwart en geſtold. Na de ontlasting van het bloed worden de wondranden

den met hechtpleisters aan elkander gebragt en met een droog verband verbonden. Meestal volgt de genezing daarop binnen weinige dagen, — zelden ontstaan er nieuwe bloeduitstortingen; zoo ja, dan moeten ze op dezelfde wijze behandeld worden. Het openen echter van het gezwel met het mes moet nimmer worden nagelaten, daar bij gebreke van dien, het been aangetast zou worden, en andere toevallen er de gevolgen van zouden zijn. — Zijn de *beenderen van het hoofd gebroken* (eerste deel §. 468. 3.) dan moet men zorgen, dat de beenspiinters de hersenen niet prikkelen, en moet men voorts de ontsteking, en de daarop volgende ettering, tegen gaan. Meestal sterven echter de kinderen spoedig aan de gevolgen hiervan. De breuken aan de ledematen genezen gemakkelijk, als de uiteinden van de gebrokene beenderen aaneen gebragt, en door middel van een behoorlijk verband in die plaatsing gehouden worden; waartoe spalken van bordpapier, en een rondgaande zwachtel, en rust van het beleedigde deel, voldoende zijn. *Beenontwrichtingen* (eerste deel §. 468. 4.) moeten behoorlijk gezet, en door een gepast verband genezen worden.

§. 206.

De *toegeslotene neusgaten*, *ooren*, *mond en pisbuis*, moeten met het mes geopend, en het weder aaneengroeijen door eene tusschengelegde wiek tegengegaan worden. Maar de *sluiting* van de *scheede* behoeft men niet voor de jaren van huwbaarheid te verhelpen. — Wanneer de *opening* van den *aars* door een vlies gesloten is (eerste deel §. 469. *a.*),

dan moet men in hetzelve eene kruisfnede maken, de lappen wegknippen, en eene wiek inbrengen. Is de endeldarm zelf aaneen gegroeid (eerfte deel §. 469. *b.*) of van buiten open, maar van binnen op eene zekere hoogte gefloten (eerfte deel §. 469. *c.*), of ontbreekt hij geheel (eerfte deel §. 469. *d.*), dan moet men met een dikke troicar, in de rigting van den endeldarm, zoo diep in dit deel indringen, tot dat het darmpek aanwijst, dat men de geflotene plaats geopend heeft; waarna men den afgang door klyfteren van tijd tot tijd bevorderen moet, als dezelve in het vervolg, gelijk gemeenlijk plaats heeft, nog traag blijven mogt. Zelden zal men intusfchen het geluk hebben van het kind te redden, daar het meestal aan de gevolgen van de ontfteking fterft. Komen er echter bij de kunstbewerking geene drekftoffen voor den dag, dan zal het maken van eenen anus artificialis, dat door fommigen aangeraden wordt, ook wel een vergeefsch redmiddel zijn.

§. 207.

Als de tong, wegens een' te korten, of te veel naar de punt toeloopenden tongriem, of wegens eene andere tegennatuurlijke aanhechting ter zijde (eerfte deel §. 469. 2. a. b.) in hare verrigting belemmerd wordt, dan moet de tegennatuurlijke aanhechting, met behulp van eene kromme fchaar met botte punten, zoo ver als noodig is, ingeknipt worden. Men legt het kind ten dien einde op den rug, op den fchoot van eene vrouw, en plaatst zich zelven achter het hoofd van het kind, brengt, bij een' geopenden mond, den vinger onder de tong, en verrigt

rigt deze bewerking met de vereischte omzigtigheid, om de onderliggende bloedvaten niet te beleedigen. Als men dit wel verrigt, en niets gekwetst heeft, dan ontlast er zich geen bloed, althans niet meer dan eenige droppels. Maar bij het doorknippen van de bandachtige zelfſtandigheid, welke de tong ſomtijds ter zijde vasthecht, wordt er meestal meer bloed ontlast; in welk geval men het kind terſtond zoodanig omkeeren moet, dat het met het aangezigt naar beneden ligge, om het ontlaste bloed uit den mond te laten loopen. Men wascht vervolgens den mond met warmgemaakten wijn, en herhaalt dit eenige keeren op den dag, vooral op de gewonde plaats. Meestal is alles binnen vier en twintig uren reeds genezen.

§. 208.

De genezing van breuken (*herniae*) (eerſte deel §. 470) geſchiedt bij pas geborene kinderen langzaam, maar meestal volkomen. Men moet de in de breuk vervatte ingewanden kunstmatig terug brengen, en beletten, dat zij, terug gebragt zijnde, wederom uitdringen. Bij lies- of dijbreuken, is het tot dit laatſte doel toereikende, dat men een popje van plukſel op den buik legge, en hetzelve met eenen behoorlijken zwachtel op de plaats houde. Bij navelbreuken zal men eene kleine pelote van theelood, of van witte was gemaakt, met linnen overtrokken, en met plukſel opgevuld, op den navel moeten brengen, en de breuk met eenen om den buik rondgaanden zwachtel binnen houden. Bij aangeborene navelbreuken, moet men de navel-

ſtreng iets verder van den buik dan gewoonlijk afbinden en afknippen, om den breukzak niet te kwetſen; hetzij men de uitgezakte ingewanden terſtond in de buikholte brengen kan, of niet.

§. 209.

Bij de genezing van ſtuipen bij pas geborene kinderen, komt het er voornamelijk op aan, dat men de oorzaken (eerſte deel §. 471.) opſpore, en zoo mogelijk verwijdere. Zijn zij onbekend, of niet te overwinnen, zoo als, bij voorbeeld, beleedigingen van de herſenen, van het ruggemerg, enz. dan zal deze reeds altijd gevaarlijke ziekte niet ligt genezen kunnen worden. Men mag nogtans niets onbeproefd laten. Tot de voornaamſte geneesmiddelen in ſtuipen behooren kliſteren, en laauwe baden, welke van tijd tot tijd moeten herhaald worden, voorts linimenten langs de ruggeſtreng met ol. hyosciam., ſpirit. ſal. ammon., c. c. v. pr. en opium, en mosterdpappen aan de voeten. Als inwendige middelen prijzen zich onder anderen aan, de flor. zinci., het extr. hyosciam., de valeriana, het ſal. volat. c. cerv. en andere. De meer verhittende middelen, als de moschus, het castoreum, en bijzonderlijk de opium, moeten met groote omzigtigheid toegediend worden, daar zij, inzonderheid dit laatſte, congestiën naar het hoofd maken. Alle artſenijen behoort men met antiacida, als met magneſia, of met de pulv. c. chel. cancror. te vereenigen.

§. 210.

De ontſteking van de oogleden (eerſte deel §. 473) ver-

vereischt, dat men de lucht van het vertrek zuiver houde, en het indringen van het licht in de oogen zorgvuldig afwere. De oogleden moeten, in het begin van de ziekte, met een aftrekſel van vlierbloemen, waarbij men eene kleine hoeveelheid witten wijn kan voegen, of met rozewater, laauw gebet worden. Wordt de ontſteking heviger, en de afſcheiding van de groene dikke ſtof menigvuldiger, dan moet men dezelve van tusſchen de oogleden trachten weg te ſpoelen, waartoe het zeer dienſtig is, dat men eenig zog van de moeder, of melk en water, in den inwendigen hoek van het oog late loopen, en de gezegde ſtof er dikwerf, met een ſijn natgemaakt ſponsje uitwasſche. De oogleden moeten dan ook geſtadig vochtig gehouden worden, met een doelmatig vocht, waartoe zich, naar omſtandigheden, een mengſel van rozewater, met ſlijm van Arabiſche gom, of van kweepitten, met zinkbloemen, of met extr. ſaturn. Goulard., of met vitriol. alb. of met de tinct. opii, aanprijzen. Van deze middelen kunnen er ook verſcheidene zamen vereenigd worden; en men kan van tijd tot tijd eenige droppels daarvan tusſchen de oogleden laten loopen. Bij eene zeer hevige ontſteking, verzamelt zich de ziekelijk afgeſcheidene ſtoffe in groote hoeveelheid tusſchen de oogleden, en doet zij ligtelijk het bind- en horenvlies aan. Men moet dezelve dan, als het wasſchen ter ontlasting niet toereikende is, door middel van inſpuitingen der aangeprezene artſenijen met een klein ſpuitje zoeken weg te ſpoelen.

§. 211.

Van de geelzucht (eerste deel §. 474) herstelt het kind meestal binnen weinige dagen, en deze vereischt zelden eene bijzondere genezing. Daar belette uitwaseming en kramp dikwerf oorzaak der ziekte zijn, moet men de kinderen warm houden; en somtijds zal het nuttig zijn, dat men dezelve in een warm bad zette. Ontbreekt het aan ontlasting, of is deze traag, dan kan men den afgang met siroop van rhabarber, die men met een weinig venkelwater ingeeft, of met eene klisteer helpen.

§. 212.

De buikpijn (eerste deel §. 475) geneest men met klisteren uit een aftreksel van kamilbloemen, met verzachtende, zuur- en winden-brekende, en pijnstillende middelen, als met slijm van Arabische gom, versche amandelolie, magnesia, kreeftsoogen, venkelwater, en spirit. corn. cervi. Somtijds zal men, als de pijn aanhoudend, en niet te bedaren is, een paar droppels van het laud. liq. Sydenh. in een drankje van een paar oncen vocht, waarvan men naar omstandigheden van tijd tot tijd een' paplepel vol laat nemen, met goed gevolg kunnen toedienen. Buikpijn, door zuur veroorzaakt, bedaart dikwerf na het gebruik van de reeds genoemde antiacida, en van de flor. zinci.

§. 213.

Daar *de sprouw* veelal door slechte voeding, en onzuiverheid voortgebragt wordt, (eerste deel §. 476) moet men bij derzelver genezing voor zindelijkheid, en voor zuiverheid der lucht van het kraamvertrek zorgen; en, als men overlading van

de

de maag vermoedt, door middel van een zachtwerkend braak- of purgeermiddel, de eerſte wegen ontlasten. Doch voornamelijk moet de geheele mondholte dikwerf gewasſchen, en met borax en rozehonig, of met violenſtroop beſtreken worden. Begint het lijdertje te verzwakken, wordt de ſprouw geel en zwart, komt er buikloop bij, dan moet men alle moeite doen, om de krachten op te beuren, als wanneer de koorts-bast in groote giften, waarbij men eenige droppels ſpirit. vitriol., of andere door de omſtandigheden voorgeſchrevene middelen, voegen kan, alleen in ſtaat is, om het lijdertje te redden.

VIJF.

VIJFDE AFDEELING.

OVER DE BEHANDELING VAN NIET-NATUURLIJKE VERLOSSINGEN.

INLEIDING.

Bevattende eene algemeene verdeeling van, en voorschriften voor, de behandeling van de niet-natuurlijke verlossingen.

§. 214.

De bedoeling bij de behandeling van de niet-natuurlijke verlossingen is, even als bij de natuurlijke, *beveiliging van moeder en kind.* Dit *hoofddoel* kan men door *twee algemeene aanwijzingen bereiken.* Deze zijn:

I. *Dat de kunst die hinderpalen verwijdere, en die omstandigheden verbetere, welke de natuurlijke vermogens bij hare verrigtingen in den weg staan, ten einde, na de beletselen overwonnen, of het dringende gevaar afgewend te hebben, de natuur in staat te stellen,*

len, om de verlosſing door eigene krachten, en wel zonder dat moeder en kind daarbij benadeeld worden, ten einde te kunnen brengen.

II. *Dat de kunst de werkzaamheden der natuur geheel vervange, en dus het geheele verlosſingwerk op zich neme, en de vrucht uit den ſchoot harer moeder hale.*

§. 215.

Aan de eerſte aanwijzing kan voldaan worden, deels door hulpmiddelen, welke de geneeskunde aan de hand geeft, en deels door mechaniſche handgrepen en kunstbewerkingen, welke de verloskunde aanbiedt. Aan de tweede aanwijzing kan door verloskundige operatiën alleen voldaan worden. Volgens deze algemeene verdeeling en beſchouwing, zullen wij alle verrigtingen des vroedmeesters bij de behandeling van de niet-natuurlijke verlosſingen aanwijzen, zonder bij de mechaniſche bewerkingen op de gewone verdeeling, in manuale en inſtrumentale operatiën, te letten.

§. 216.

Bij iedere niet-natuurlijke verlosſing, moet men op de volgende omſtandigheden acht geven. 1.) In welk een tijdperk van de verlosſing men de barende bevindt; 2.) van welken aard de oorzaken zijn, die de verlosſing van den natuurlijken loop doen afwijken; of dezelve bij de moeder, bij het kind, bij deszelfs aanhangſels, of bij meer van deze te zamen huisvesten. 3.) Of de beſtaande zwarighe-

den

den door geneeskundige hulp kunnen overwonnen worden, dan of er mechanische hulp, en welke er vereischt wordt. 4.) Of de noodige verloskundige bewerking ten eerste moet en kan worden verrigt, dan of dezelve nog kan en behoort uitgesteld te worden. 5.) Wordt men in een geval geraadpleegd, dat reeds door eene vroedvrouw, of door een' anderen vroedmeester behandeld is, dan moet men onderzoeken, of de lijderes eene voor het eerste barende zij, dan of zij reeds gekraamd hebbe, en hoedanig eenen loop de vroegere verlossingen gehad hebben. Voorts moet men zich met den staat der voorgaande en tegenwoordige gezondheid van de barende, met de omstandigheden, welke de zwangerheid vergezeld, en bij den aanvang der verlossing plaats gehad hebben, en met de hulpmiddelen, welke reeds door anderen mogten beproefd geworden zijn, bekend maken. 6.) Heeft men de noodige inlichting ingewonnen, dan onderzoeke men de vrouw met alle naauwkeurigheid, en trachte men den aard van de verlossing, en de oorzaken, welke aan dezelve eenen tegennatuurlijken loop doen aannemen, zelf op te sporen; want nimmer moet men zich, op hetgene anderen dienaangaande opgeven, te veel verlaten.

§. 217.

Het een en ander oplettend onderzocht hebbende, moet men voorts de volgende algemeene regelen in acht nemen: 1.) Men verrigte nimmer eene verlossing door middel van de kunst, zoo lang men nog hoop mag voeden, dat de natuur zelve het zal kun-

kunnen doen. 2.) Voor dat de deelen der vrouw behoorlijk voorbereid zijn, doe men nooit, ten zij in dringenden nood, pogingen, om het kind uit den ſchoot zijner moeder te halen. 3.) Men brenge geene eigenlijke verloskundige, of mechaniſche hulp in praktijk, als men door geneeskundige hulp het doel der verloskunde bereiken kan. Dringt er dus niets, dan beproeve men ſteeds vooraf de werking van gepaste artſenijen. 4.) Heeft men keus tusſchen twee bewerkingen, dan kieze men altijd diegene, welke het minſte pijnlijk en gevaarlijk is voor moeder en kind. 5.) Kan men moeder en kind niet even zeer beveiligen, dan beveilige men ten minſte een van beiden, en bij voorkeur de moeder. 6.) Verloskundige operatiën ſtelle men uit zoo lang men kan; men late echter ook aan den anderen kant den gunſtigen tijd en gelegenheid niet voorbij gaan.

§. 218.

7.) Gaat men tot eene kunstbewerking over, dan ontledige men vooraf den endeldarm, door eene kliſteer, en de blaas door den pisontlaster; als deze verrigtingen ſedert eenigen tijd natuurlijker wijze niet geſchied zijn. Men ontdoe de barende van alle kleederen en banden, welke haar in de operatie hinderlijk zouden kunnen zijn, en brenge haar vooraf in eene geſchikte plaatſing. In de meeste gevallen nogtans zal die plaatſing te pas komen, welke (§. 114.) bij de voetgeboorten aangeprezen is. 8.) De artſenijen en redmiddelen, welke misſchien onder het doen, en na het afloopen van de kunstbewerking voor de moeder en het kind noodig mogten

ten zijn, moeten in gereedheid gesteld, en de werktuigen, van welke men gebruik moet maken, voor de barende verborgen gehouden worden.

§. 219.

9.) Men vermijde allen onnoodigen toestel, daar dit de angst en benaauwdheid van de lijderesse vermeerdert; men verberge voor haar het aanwezige gevaar, en beure haar op, en geve hoop op eenen gunstigen uitslag. Men trachte de barende door vriendelijkheid, deelneming, inschikkelijkheid in dingen, die niet benadeelen, en tevens door gepasten ernst, vertrouwen en gerustheid in te boezemen. — Tot bewaring van zijnen eigenen goeden naam, mag de vroedmeester echter aan de naastbestaanden, en aan de omstanders, het aanwezige gevaar, en de mogelijkheid van eenen ongelukkigen afloop der verlossing bekend maken. — Hij moet eindelijk, voor dat hij de kunstbewerking begint, aan eigene dringende behoeften, zoo hij die heeft, voldoen, en zich van de onnoodige kleedingstukken ontlasten; opdat dezelve hem niet bij zijne verrigtingen hinderen of bezwaren.

I.

I. *Verrigtingen des vroedmeesters, ter voldoening aan de eerste algemeene aanwijzing, bij niet-natuurlijke verlossingen.*

EERSTE HOOFDSTUK.

Over de behandeling van miskramen, ontijdige en overtijdige verlossingen.

§. 220.

1.) *Behandeling van de miskramen en van ontijdige verlossingen.* Als de kenmerken (eerste deel §. 480) van eene aanstaande miskraam, of van eene ontijdige verlossing zich openbaren, moet men pogingen doen, om de natuur in hare werking te keer te gaan, en de ontijdige uitdrijving van de vrucht voor te komen. De hiertoe dienstige behandeling moet geheel naar de oorzaken (eerste deel §. 479) ingerigt worden. Bij volbloedigheid zullen dus kleine of grootere latingen, verkoelende artsenijen en eene dergelijke leefwijze dienstig zijn; bij zwakte de tegenovergestelde methode, dat is, versterkende middelen, wasschingen en insmeringen van den onderbuik en de lendenen met geestige, vlugge, prikkelende en aromatieke vochten en linimenten. Bij eene

onſtuimige werking van het zenuwgeſtel moeten er bij voorkeur zenuwmiddelen (*nervina*) gebezigd worden. In enkele gevallen zal zelfs een braakmiddel de miskraam kunnen voorkomen, enz.

§. 221.

Intusſchen hangt het gelukkig ſlagen in de behandeling voornamelijk ook daarvan af, *a.*) dat de zwangere vrouw de grootſte rust van ziel en ligchaam houde, en *b.*) dat plaatſelijke prikkels, als zij aanwezig zijn, verwijderd worden. De vrouw moet gevolgelijk, totdat het gevaar van den abortus over is, in eene horizontale plaatſing blijven liggen, en alle aandoening vermijden. Men moet vooral onderzoeken, of harde drekſtoffen in den endeldarm, en of de urin in de blaas, misſchien prikkeling op de baarmoeder veroorzaken, en tevens of de baarmoeder ook omgekanteld is. Het ſpreekt van zelf, dat in deze gevallen eene klyſteer, het aftappen van de urin, en het herſtellen van de baarmoeder in de natuurlijke plaatſing, tot de voornaamſte middelen zullen behooren, welke het te vroeg uitdrijven van de vrucht kunnen verhoeden. Bij zekere organiſche gebreken van de baarmoeder baat er geene voorzorg tegen de miskraam. Zeer zeldzaam zal men ook ſlagen, als uitwendig geweld tot een te vroeg baren aanleiding geeft; moeijelijker laat zich dit bij vrouwen verhoeden, welke reeds miskramen ondergaan hebben, dan bij diegene, aan welke zulks voor het eerſte overkomt.

§. 222.

Is de natuur dadelijk bezig, om het vruchtje uit te drijven, dan is de eenige aanwijzing, dat men de toevallen bedare, onder welke de vloeijing, die somtijds zeer hevig is, het meeste gevaar medebrengt. De verlosfing van de miskraam, of van de ontijdige vrucht, moet men geheel aan de natuur overlaten. Het is onnoodig, en tevens schadelijk, zelf pogingen ter verlosfing te doen. De vrucht is zoo klein, dat zij in iedere plaatfing door de natuur kan geboren worden, als flechts de mond der baarmoeder behoorlijk ontfloten is. Zelfs in het geval, dat de vrucht niet natuurlijk geplaatst is, kan men wegens de bewegelijkheid en de kleine ruimte van de holligheid der baarmoeder, er de hand niet inbrengen, om het vruchtje te keeren, en moet men, als er zich zwarigheden bij de verlosfing opdoen, zich alleen daarbij bepalen, dat men dat deel van het vruchtje, dat den moedermond doorgetrokken is, met een paar vingers vatte en verder uit het bekken hale.

§. 223.

Evenmin moet de vroedmeester, bij gewone miskramen, het breken van de vliezen ondernemen, ten zij met oogmerk, om daardoor fterke vloeijingen te ftuiten, of het gevaar tegen te gaan, dat er in de plotfelijke ontlasting van het geheele ei gelegen is. De nageboorte, welke gemeenlijk langzamer, dan bij een voldragen kind, door de baarmoeder uitgedreven wordt, moet men almede aan de werking der natuur overlaten.

§. 224.

Is er bij eene miskraam kramp aanwezig, welke de ontſluiting van den moedermond belet, dan geve men daartegen gepaste middeien; die in oleoſa, het extr. hyosciami, het opium en andere beſtaan; en uitwendig warme cataplasmata. Bij hevige pijn zijn de twee laatstgenoemde geneesmiddelen ook bij uitſtek nuttig. Sterke vloeijingen vereiſchen de boven (§. 158—161 en §. 171) aangeprezene in- en uitwendige middelen. Het tamponeren van de ſcheede met plukſels of vlas in water en azijn, of in andere zamentrekkende vochten gedoopt, prijst zich in dit geval in het bijzonder aan.

§. 225.

2.) De *behandeling van de overtijdige verlosſingen* (*partus ſerotini*) is bij goede weeën en een ruim bekken, geheel dezelfde als bij eene gewone verlosſing; maar, wanneer deze vereischten ontbreken, of wanneer er, wegens eene buitengemeene grootte van het kind, zoo als zulks gemeenlijk plaats heeft, mechaniſche beletſelen ontſtaan, dan zal men genoodzaakt zijn, om van de verloskundige tang gebruik te maken, van welker applicatie er beneden zal geſproken worden.

TWEE-

TWEEDE HOOFDSTUK.

Over de behandeling van moeijelijke en trage verlosſingen.

§. 226.

Wij noemen de verlosſing moeijelijk en traag, wanneer dezelve in haar geheel beloop, of in eenige, of meer van hare tijdperken langdurig, voor de vrouw meer dan gewoonlijk vermoeijend en afmattend is. De oorzaken van zulke verlosſingen zijn 1.) *mechaniſche*, en in een naauw bekken, in ſtramme onrekbare en verharde teeldeelen, of in de ongewone grootte, of niet gunſtige plaatſing van het kind, in te veel kindsvocht en dergelijke andere hinderpalen gelegen; of zij zijn 2.) *dynamiſche*, dat is: de uitdrijvende krachten der baarmoeder wijken in hare werking van den natuurlijken ſtaat af, en zijn onregelmatig, te ſlaauw, niet krachtig genoeg, althans onvoldoende, om het kind uit de baarmoeder en door het bekken te drijven, of, zoo zulks eindelijk nog geſchiedt, niet anders dan met groote moeite en na langdurige pijn, en inſpanning van krachten, offchoon alle overige omſtandigheden ter verlosſing (eerſte deel §. 323) aanwezig zijn. — Wij zullen hier alleen van de laatst-

genoemde oorzaken, van de *dynamifche* fpreken, en de verfchillende oorzaken van vertraging der verlosfing, wegens *mechanifche* hinderpalen, op andere plaatfen behandelen.

§. 227.

De moeijelijke en trage verlosfingen, welke door gebreken en ziekten in de uitdrijvende krachten der baarmoeder veroorzaakt worden, zijn voorzeker onder de niet-natuurlijke verlosfingen de menigvuldigfte, en verdienen derhalve opzettelijk behandeld te worden; te meer, daar zelfs vele mechanifche beletfelen, bij goede en krachtige weeën, door de natuur kunnen overwonnen worden, en er ook bij die verlosfingen, welke uit haren aard eene verloskundige hulp vereifchen, goede weeën vóóraf moeten gaan, om de vrouwelijke deelen voor te bereiden, ten einde de kunst in ftaat gefteld worde, om de natuur in hare werking, als het noodig is, te vervangen, (tweede deel §. 213). Intusfchen verbiedt ons beftek dit hoogst belangrijk onderwerp, dat buitendien meest geheel geneeskundig is, zoo volledig te behandelen als het verdient, en wij zijn dus genoodzaakt ons alleenlijk bij het algemeene te bepalen.

§. 228.

De gebreken en ziekten van de uitdrijvende krachten der baarmoeder, als oorzaken van moeijelijke en trage verlosfingen, zijn zeer verfchillend van aard, en elke van dezelve vereischt eene bijzondere geneeswijze. De weeën, welke deze foorten van verlosfingen vergezellen, zijn niet altijd

flaauw

ſlaauw of geheel afwezig, maar zij zijn integendeel ſomtijds zeer hevig, zij doen de barende althans geweldig aan, matten haar zeer af, en de verlosſing vordert evenwel niet of niet genoegzaam. De ondervinding heeft de volgende voorname hier bedoelde oorzaken van de vertraging der verlosſing doen kennen; 1.) groote gevoeligheid der barende in het algemeen, of der teeldeelen in het bijzonder, en kramp in de baarmoeder en in den moedermond; 2.) rheumatiſche aandoening van den uterus en van de buikſpieren; 3.) algemeene volbloedigheid of ſlechts eene plaatſelijke ophooping van bloed in de zelfſtandigheid der baarmoeder; 4.) algemeene krachteloosheid of plaatſelijke zwakte der baarmoeder.

§. 229.

De toeſtand §. 228, 1. wordt door de volgende kenteekenen erkent. De barende is zeer jong, gevoelig, aandoenlijk, aan zenuwtoevallen ligt onderworpen, zij heeft een fijn en teeder ligchaamsgeſtel; de pols is klein, krampachtig en ſnel; de warmte is matig; de barende is ſchrikachtig, angſtig, bevreesd, kwalijk nemende, moedeloos; zij is nu eens koud, dan wederom warm; zij heeft neiging tot braken; de urin is bleek; de weeën zijn klein en onbeduidend. De teeldeelen zijn zeer gevoelig en pijnlijk, de zachtſte aanrakingen van den vinger bij het onderzoek, verwekken reeds pijn aan de lippen, ſcheede en moedermond. De weeën houden eenen onregelmatigen loop; zij komen nu eens kort op elkander, dan blijven zij we-

derom lang uit; ieder wee breekt kort af, zonder merkelijke veranderingen voort te brengen, de wee is zeer pijnlijk en mat de barende geweldig af; de baarmoeder wordt door elken prikkel geweldig aangedaan, en daardoor tot plaatſelijke en krampachtige, nogtans weinig afdoende zamentrekkingen opgewekt. Duurt deze toeſtand voort, dan wordt de barende hoe langer hoe onrustiger en ongeduldiger, zij krijgt hoofdpijn, brakingen, kramp in de dijen en kuiten, hevige zenuwtoevallen en ſtuipen.

§. 230.

Het voornaamſte middel ter genezing van dezen ziekelijken toeſtand, beſtaat hierin, dat de vroedmeester de zielsgeſteldheid van de barende tracht te verbeteren, waardoor de ziekelijke werkingen der zenuwen het beste bedaard worden, en eenen geregelden loop aannemen. Hij trachte door vriendelijkheid, inſchikkelijkheid en door gepasten ernst tevens vertrouwen in te boezemen, hare ongegronde vrees weg te nemen, en den verlorenen moed op te wakkeren. De barende moet aanvankelijk, vooral niet aangeſpoord worden, de weeën door te zetten, integendeel moet men op alle mogelijke wijze rust van ziel en ligchaam trachten te bevorderen; haar eene plaatſing geven, die haar het meest behaagt; de warmte van het ligchaam bewaren, om, ware het mogelijk, een kritisch zweet te bevorderen, waartoe het drinken van kamillenthee zeer dienſtig is. De gevoeligheid der teeldeelen en van de baarmoeder moeten door warme ſtovingen en inſpuitingen in de ſcheede van ſlijmerige,

en

en de pijnlijkheid bedarende middelen verminderd worden; een aftrekſel van herb. hyoscyami, chamom. cicutæ, met veel lijnolie, is daartoe zeer dienſtig, of ook een dec. farinæ ſemin. lini met ol. hyoscyami en opium; het inſmeren van den moedermond en van de baarmoeder met eene opiaatzalf, in kramp van deze deelen; maar vooral moeten ontlastende of krampbedarende klyſteren niet verzuimd worden. Spijzen en dranken moeten voedend en verzachtend zijn.

§. 231.

Dikwerf zal men gelukkig genoeg zijn, langs dezen weg, de ongeregelde werking der weeën te bedwingen, en de verloſſing een gelukkig einde te doen nemen. Maar als in plaats hiervan de toeſtand verergert en de toevallen vermeerderen, dan moeten krachtige inwendige artſenijen te hulp geroepen worden. De geſchiktſte middelen zijn in dit geval het opium, het zij in vorm van poeder met ſuiker, of eene amandelmelk met ſyrup. papav. alb. de Moſchus, het castoreum liq. c. c. ſuccinat. Bij ſtuipen is het afwisſelende gebruik van opium met de carbonas potasſe zeer dienſtig; voorts zijn baden, klyſteren, ſynapismi, Spaanſche vliegen pleisters en dergelijke nuttig. Inmiddels zal men ſomtijds ook bij het meest oordeelkundig gebruik van deze middelen, zijn doel niet kunnen bereiken, en tot mechaniſche hulp zijne toevlugt moeten nemen.

§. 232.

De *rheumatiſche aandoening van de baarmoeder en van de buikſpieren*, (§. 228. 2) welke dikwerf,

 ge-

gedurende den arbeid, waargenomen wordt, en door alles, dat rheumatifche ziekten in het algemeen, en door zulke oorzaken, welke bepaald op de zwangere baarmoeder werken, voortgebragt wordt, erkent men daaraan, dat de zwangere vrouw reeds dagen of weken vóór het begin van den arbeid, eene zekere gevoeligheid in de baarmoeder gewaar wordt, waardoor haar elke drukking op den buik lastig is, dat zij tegen den avond over vliegende pijn, een fteken en branden in de baarmoeder, in de lendenen en teeldeelen klaagt, verzeld met eene gedurige neiging tot afgang en waterlozing; des nachts is zij zeer ongemakkelijk en valt eerst laat in flaap, onder een zacht zweet; bij het ontwaken gevoelt zij groote behoefte om het water te lozen, hetwelk fterk afzet. Onder den arbeid is de baarmoeder bij elke zachte betasting zeer pijnlijk, zonder dat nogtans eenig uiterlijk geweld vóóraf gegaan, of ontfteking aanwezig is; de weeën zijn in zekeren zin regelmatig, doch zij verfchillen hierin van goede weeën, dat dezelve reeds terftond bij haar begin en alvorens de wee hare werking op den moedermond geoefend heeft, (hetwelk door de fpanning van denzelven wordt erkend) zeer pijnlijk wordt, waardoor de goede gevolgen der wee, geheel of gedeeltelijk belet en geftoord worden. Hierdoor zijn de weeën traag, en breken fpoedig af. De barende is heet, dorftig, onrustig, de pols is fchielijk, klein en hard. Duurt deze toeftand voort en wordt hij niet door de natuur, door een kritisch zweet, waarbij de pols weeker en ruimer wordt, overwonnen,

nen, dan wordt de geheele baarmoeder en zelfs de moedermond hoe langer hoe pijnlijker, de weeën al korter en zwakker, en beginnen elkander met lange tusfchenpoozingen flechts op te volgen, en blijven eindelijk geheel uit. Intusfchen ziet men ook nu nog wel eens, dat na een' verkwikkenden flaap van eenige uren en een heilzaam zweet, de weeën zich verheffen, en dat de verlosfing gelukkig ten einde loopt. Zoo niet, dan moet de kunst ter hulp ingeroepen worden.

§. 233.

Wat de geneesheer bij de genezing van deze ziekte te doen heeft, wijst hem de natuur zelve aan. Immers deze helpt zich dikwerf door een algemeen warm en heilzaam zweet (§. 232). Dezen wenk heeft hij nu flechts te volgen, om gelukkig te flagen. Men zorge derhalve de heilzame ftrekking der natuur door warme dekking, en warme op de huid werkende dranken te bevorderen, waartoe vlier- of kamillenthee zeer dienftig is; voorts warme pijnftillende pappen en fmeringen op den buik; inwrijvingen van met opium rijkelijk bedeelde zalven, vooral als de baarmoeder zeer pijnlijk en gevoelig is. Bij eenen hoogeren trap der ziekte, zijn zachte zweetuitdrijvende middelen aangewezen, als een aftrekfel van flor. fambuc. met fpirit. Minder en bovenal het pulvis Doveri, hetwelk zeker in dit geval het krachtigfte middel is. Is de rheumatifche gefteldheid met volbloedigheid, of met eenen ontftekingachtigen toeftand vereenigd, dan moet vóóraf bloed gelaten en het heulfap met falpeter ver-

vereenigd, gereikt worden. Worden nu onder deze of eene dergelijke behandeling de weeën krachtiger, en volgen zij ſpoediger op elkander, dan kan men de hoop opvatten, dat de natuur de verloſsing nog gelukkig ten einde zal brengen; en dan kan men ook de aangeprezene artſenijen langzamerhand verminderen. Maar worden onze pogingen door eene gunſtige medewerking der natuur niet onderſteund, zijn wij niet in ſtaat, de weeën op te wekken, of is deze opwekking van geenen langen duur en verſlaauwen de weeën wederom, en blijven zij op nieuw geheel uit, dan moet er ook hier mechaniſche hulp gebezigd worden.

§. 234.

Eene *algemeene volbloedigheid* en *eene plaatſelijke ophooping van bloed in de zelfſtandigheid der baarmoeder* (§. 228 3.) als oorzaak van eene moeijelijke verloſsing, komt vrij dikwerf voor, en wordt meest ontmoet bij gezonde wel gevoede geſtellen, en zulke voorwerpen, die ſterk de maandſtonden plegen te hebben; doch vindt men dezen toeſtand ook bij bleeke, magere, naar den ſchijn niet volbloedige, vrouwen, waardoor men ligt in het erkennen der ziekte zou kunnen misleid worden.

§. 235.

De kenmerken van dezen toeſtand zijn deze: de barende klaagt over groote warmte, de beddekens vervelen haar, de huid is heet, het aangezigt, de oogen, de hals en de armen zijn rood, opgezet, gezwollen, ſomtijds zweeten dezelve ſterk, de bloedaders puilen ſterk uit, de ſlagaders van het geheele

lig-

ligchaam kloppen, doch vooral vindt men eene dergelijke klopping in de flagader in de bovenste wand van de scheede; de pols is snel, vol en groot, somtijds onderdrukt en schijnbaar zwak. De baarmoeder is groot, gespannen en zeer warm; de moedermond dik, gezwollen, oneffen; de scheede heet; de bewegingen van het kind zijn levendig, zij veroorzaken eene doffe pijn; de weeën breken kort af, doen weinig werking, en veroorzaken eene eigene pijnlijke spanning in de baarmoeder, en houden eindelijk geheel op. Bij de plaatselijke ophooping van bloed in de baarmoeder, (welke nogtans steeds met eene algemeene volbloedigheid gepaard gaat) ontwaart men, behalve de reeds genoemde verschijnsels, dat de buik hard, sterker dan gewoonlijk opgezet, en bij de aanraking zeer gevoelig is; de scheede en de moedermond zijn gezwollen, heet, en pijnlijk bij de aanraking; de barende heeft geene buikontlasting en loost geen water. Men heeft hier dus met eenen ontstekingachtigen toestand te doen, welke bij eene ondoelmatige behandeling, al dadelijk of kort na de verlossing in eene werkelijke ontsteking overgaat.

§. 236.

Dat hier bloedontlastingen en eene verkoelende behandeling noodzakelijk zijn, behoeft naauwelijks gezegd te worden. De aderlatingen moeten somtijds, vooral bij eene plaatselijke ophooping van bloed in de baarmoeder, meer dan eens herhaald worden; ook zijn hier plaatselijke ontlastingen door bloedzuigers dienstig; doch zorge men, dat, gedu-

ren-

rende het aanleggen van dezelve, de barende geene koude vat. Zure dranken en verkoelende artſenijen moeten daarbij niet verzuimd worden. Op den buik legge men wolle lappen in verzachtende en pijnſtillende vochten gedoopt, en wende dergelijke inſpuitingen in de ſcheede aan. De barende moet voorts volſtrekt geene pogingen doen, om de zwakke en pijnlijke weeën te verarbeiden. Wanneer nu onder deze behandeling de weeën van hoedanigheid niet verbeteren; de pijnlijkheid van baarmoeder en teeldeelen niet vermindert, maar integendeel toeneemt, dan behoort men ook niet langer te aarzelen, om de verlosſing door de kunst ten einde te brengen, daar het te lang toeven hier ſchadelijk zijn zou. Maar bij het verrigten der verlosſing, zij men vooral voorzigtig, men zij indachtig, dat men hier met eene baarmoeder te doen heeft, die groote neiging tot ontſteking heeft, of die reeds ontſtoken is.

§. 237.

De *algemeene krachteloosheid* en *plaatſelijke zwakte der baarmoeder* (§. 228. 4), als de vierde oorzaak van trage en moeijelijke verlosſingen, erkent en onderſcheidt men van de vorige (§. 229, §. 232 en §. 234) daardoor, dat de barende van de geboorte af aan, een zwak en ſlap geſtel heeft, veel ziekelijk geweest is, of gedurende de zwangerheid aan langdurige en verzwakkende ziekten en gemoedsaandoeningen geleden heeft, of van dezelve niet herſteld is; dat de barende zeer jong of ook reeds in jaren ver gevorderd is; dat er geene andere ziekten der baarmoeder

der (§. 228. 1, 2 en 3) aanwezig zijn, welke de weeën traag en onregelmatig maken. De weeën zijn dus reeds van den aanvang der verlosfing af aan, zeer flaauw en weinig afdoende, als een louter gevolg der onvoldoende kracht van het geheele geftel, of flechts van de vezelen der baarmoeder alleen (8). Maar de weeën kunnen ook gedurende de verlosfing ten gevolge van bloedverlies, hevige fchrik, angst en andere aandoening, door het te vroeg verarbeiden der weeën, ongepaste leefwijze en artfenijen, zwakker en flaauwer worden, en eindelijk geheel ophouden. De baarmoeder is groot, week, niet pijnlijk bij de aanraking; de moedermond is flets, en wordt onder de wee weinig gefpannen. Dat eindelijk deze plaatfelijke zwakte van de baarmoeder een gevolg van de andere ziekten der baarmoeder, van welke wij in §. 229, §. 232 en §. 234 gefproken hebben, worden kan, behoeft hier niet herhaald te worden.

§. 238.

De ziekelijke toeftand der baarmoeder, welken wij hier bedoelen, kan, als de zwakte niet zeer groot is, door eene doelmatige levenswijze der baren-

(8) Men ontmoet fomtijds bij zwakke flecht gevoede voorwerpen zeer veel kracht in de baarmoeder, en omgekeerd bij anders gezonde barende, eene plaatfelijke zwakte in den uterus. Dit laatfte neemt men bijzonder waar bij vrouwen, die veel miskramen en herhaalde vloeijingen gehad hebben. Bij fommige vrouwen is deze plaatfelijke zwakte der baarmoeder erfelijk.

rende, en door gepaste artſenijen overwonnen worden; als men ſlechts geduld oefent en de verloſſing niet overhaasten wil; maar bij eenen hoogeren trap van zwakte, zullen wij ook bij de beste geneeskundige behandeling dikwerf te leur geſteld worden, en zal de eindelijke uitredding in mechaniſche hulp moeten worden gezocht. Het gevaarlijkſte bij dezen toeſtand is voornamelijk ook hierin gelegen, dat de zwakte en uitputting der krachten van de baarmoeder zich ook tot na de verloſſing van het kind uitſtrekt, dat namelijk gewoonlijk het uitdrijven der nageboorte vertraagd wordt, en dat hevige vloeijingen, die het leven der verloste vrouw in gevaar ſtorten, het gevolg daarvan zijn.

§. 239.

Dat wij in zulke gevallen de krachten der vrouw zoo veel mogelijk moeten ſparen, dezelve niet door het laten doorzetten der weeën moeten vermoeijen; dat wij alle verzwakkende aandoeningen verwijderen moeten, en haren moed op alle wijze behooren op te beuren, zal wel overbodig zijn hier nader aan te dringen. Er moeten de barende, voedende en ligt te verteeren voedſels gereikt en zoodanige artſenijen voorgeſchreven worden, welke in ſtaat zijn de algemeene zwakte, en die van de baarmoeder te genezen. Hier komen verſterkende en opwekkende in- en uitwendige geneesmiddelen te pas: als de koorts bast, de cort. aurant. met bijvoeging van gedistilleerde waters, voorts de tinct. c. cinnamom, de tinct. aurant. bij zenuwzwakte is de rad. valerian., de tinctur. castor.

tor. de tinct. ſuccin. de liq. anod. m. Hoffm. de æther acetic. nuttig en kunnen beide ſoorten van geneesmiddelen naar omſtandigheden vereenigd worden. De buik moet gewasſchen, geſtoofd en gewreven worden met geestige, aromatieke en vlugge, zacht prikkelende, zelfſtandigheden. Onder de inwendige artſenijen behoort men ook niet de borax te vergeten; hij is in zwakte der baarmoeder gewis een der werkzaamſte artſenijen, het zij alleen met ſuiker gereikt, of met andere geneesmiddelen naar omſtandigheden vereenigd, voorgeſchreven. Omtrent het geneeskundig gebruik van het ſecale cornutum, dat in nieuwere tijden aangeprezen wordt, heb ik geene eigene ondervinding, en durve het uit dien hoofde hier niet aan te prijzen, te meer daar zijne geneeskrachten in bijzondere bepaalde gevallen nog niet genoegzaam bekend is.

§. 240.

Uit al hetgene, dat omtrent de trage en moeijelijke verlosſingen gezegd is, blijkt dunkt mij genoegzaam, dat juist deze ſoorten van verlosſingen, het meeste doorzigt, oplettendheid en kunde van de vroedmeester vereiſchen, wil hij gelukkig ſlagen. Het is immers niet onverſchillig, welke ziekten der baarmoeder hij in elk bijzonder geval te behandelen heeft; daar ieder ſoort van ongeregelde en onvoldoende werking der weeën eene andere geneeswijze vereischt, en het bezigen van ongepaste artſenijen meestal veel ſchadelijker is, dan in het geheel geene te gebruiken, en de barende aan de goede werking der natuur alleen over te laten, die

veelal ziekten der baarmoeder onder de verlosſing op de beste wijze door de eene of andere kritiſche ontlasting, doch meestal door rust, eenige uren ſlaap en een heilzaam zweet geneest.

DERDE HOOFDSTUK.

Over de behandeling van de te ſpoedige verlosſingen.

§. 241.

De verlosſing is *te ſpoedig*, wanneer dezelve met zulk eene ſnelheid verrigt wordt, dat daaruit gevaarlijke toevallen voor de barende, en voor haar kind, voortvloeijen; het zij onder het verrigten der verlosſing, of nadat dezelve afgeloopen is. Het is dus van belang, het gevaar, voor dat het aanwezig is, te voorzien, om het zoo mogelijk te kunnen weren.

§. 242.

Onder de drie volgende omſtandigheden hebben er te ſpoedige verlosſingen plaats. 1.) Wanneer, bij een al te wijd bekken, (eerſte deel §. 495) en bij ruime gemakkelijk rekbare teeldeelen, de weeën hevig zijn, en elkander ſpoedig afwisſelen. Onder deze omſtandigheden, komen te ſnelle verlosſingen

het

het meeste voor, en zij zijn dan ook het gevaarlijkſte. Intusſchen kunnen de verlosſingen ook te ſnel zijn, 2.) bij bekkens, teeldeelen en kinderen, van gewone groote, als de uitdrijvende krachten zeer hevig en aanhoudende zijn, en eindelijk 3.) bij weinige en zeldzaam op elkander volgende weeën, als de andere boven (1.) genoemde oorzaken plaats hebben. In dit laatſte geval, ziet men gemeenlijk de verlosſing, welke zelfs ſomtijds in den aanvang langzaam was, op eens, en met een paar perſende weeën, op het onverwachtſte ten einde loopen. Men moet, bij een zeer ruim bekken, dus altijd op zijne hoede zijn; vooral zoo het kind klein en volkomen regelmatig geplaatst is; alhoewel ſomtijds onder zekere voorwaarden het te wijde bekken ook oorzaak van te trage verlosſingen is (eerſte deel §. 495.). Het algemeene kenmerk van deze verlosſingen is de te ſpoedige afloop van alle, of althans van de twee laatſte, harer tijdperken.

§. 243.

De toevallen, met welke te ſpoedige verlosſingen gemeenlijk gepaard gaan, zijn: 1.) Onvolkomene uitzakkingen van de baarmoeder en van de ſcheede; dit laatſte deel maakt bij het nederdringen van het hoofd plooijen, en de moedermond ſtaat zeer diep in de ſcheede. 2.) De bilnaad ſcheurt; dit toeval zal meest bij eerstbarende en bij de omſtandigheid van §. 242. 2 plaats hebben. 3.) Het kind kan de vrouw op het onverwachtſte ontvallen en daardoor beſchadigd worden. 4.) Het kind kan met ongeſchondene vliezen, en dus het geheele ei te

gelijk, geboren worden; waarvan eene hevige bloedſtorting het gevolg is. 5.) Eene volkomene uitzakking der baarmoeder, (*prolapſus uteri completus*) en eene omkeering der baarmoeder (*prolapſus uteri inverſi.*) Dit toeval en de twee laatstgenoemde (3 en 4) komen meest voor bij vrouwen, die reeds meermalen gebaard hebben, en bij de omſtandigheden van §. 242. 1. 6.) Door de plotſelijke ontlasting van de baarmoeder, bij weinige en zeldzame weeën (§. 242. 3) geraakt dit ingewand in eenen ſtaat van werkeloosheid, waarvan dan de gevolgen zijn, 7.) flaauwten en andere zenuwtoevallen, uit de te ſpoedig opgehevene drukking van de zwangere baarmoeder op de ingewanden van den onderbuik, en uit de hevige inſpanning van krachten ſpruitende, en eindelijk 8.) langdurige en ſterke naweeën.

§. 244.

Bij te ſpoedige verlosſingen, moet men de te plotſelijke ontlasting van de baarmoeder tegengaan, om de daarmede gepaarde, of daarop volgende ſchadelijke toevallen (§. 243) te verhoeden. Dit wordt nu, naar het verſchil van het te duchtene gevaar, op eene verſchillende wijze bewerkt; ofſchoon vertraging der verlosſing de algemeene aanwijzing is. — Wanneer men altijd in ſtaat was, de zamentrekkingen van de baarmoeder oogenblikkelijk naar welgevallen te kunnen verminderen en te leiden, dan zou dit voorzeker het eenige en beste hulpmiddel zijn; maar, daar men hiervan geen meester is, moet men, door den tegenſtand dien

dien de weeën te overwinnen hebben, te vermeerderen, zijn doel trachten te bereiken. Tot dit laatſte einde is het dienſtig, *a.*) dat men aan de barende eene plaatſing geve, welke den doortogt van het kind door het bekken zoo weinig mogelijk begunſtigt. Zij moet dus terſtond, zoodra de eerſte kenteekenen de verlosſing aankondigen, op haren rug gaan liggen, met de billen hooger dan de lendenen en borst, en met de dijen regt uitgeſtrekt. Door deze ligging wordt het doordringen van het hoofd door de bovenſte engte en de tusſchenwijdte vertraagd, en voorgekomen, dat het kind de moeder ontvalle (§. 243 3.). *b.*) Moet men de barende het perſen en alle andere medewerking bij de weeën verbieden. *c.*) Bij de omſtandigheden van §. 242. 1 en 2 is het dienſtig, de barende van tijd tot tijd eene gift heulſap met ſalpeter te geven, om de overprikkeling van de baarmoeder te verminderen. Is bij eene zeer ſchielijke verlosſing hevige congestie van bloed naar het hoofd aanwezig, hetwelk aan het roode, opgezette aangezigt, aan de uitpuilende oogen en hevige hoofdpijn te erkennen is, dan moet men niet aarzelen, ten eerſte eene ader te openen, en verkoelende dranken en artſenijen met ſalpeter te reiken. *d.*) Breekt men, vóór dat de moedermond nog genoegzaam geopend is, de vliezen, om het kindsvocht te ontlasten. Daardoor vermeerdert men eensdeels den te overwinnenen tegenſtand; anderdeels ſtelt men de baarmoeder in de gelegenheid van zich gedeeltelijk vóór de geboorte van het kind te kunnen zamentrekken. Dit laatſte

is voornamelijk bij de omſtandigheden van §. 242. 3 en ter voorkoming van het toeval, dat §. 243. 4 vermeld is, zeer dienſtig. *e.*) Laat men de barende in het laatſte tijdperk der verloſsing, in plaats van op den rug, en met de billen bij den doorzet opgeligt, op eene zijde liggen, en wel op die zijde, naar welke den bodem van de baarmoeder het meeste overhelt. Daardoor toch ſtelt men aan den uittogt van het kind het vereischte beletſel in den weg. *f.*) Zet men de vingers tegen het hoofd van het kind, om deszelfs doorzakking uit de ſcheede te vertragen, en het kind terug te houden.

§. 245.

g.) Zakt de baarmoedermond of eene plooi der ſcheede, met het hoofd naar beneden, dan houdt men deze deelen tegen, en men ſchuift den moedermond, als hij genoegzaam verwijd is, met de vingers over het hoofd terug; waardoor men ook de volkomene uitzakking der baarmoeder, na de geboorte, vooral bij eene geſchikte plaatſing der barende (§. 243. 5) verhoedt. *h.*) Het verſcheuren van den bilnaad (§. 243. 2) poogt men nog daardoor tegen te gaan, dat men denzelven bij den doorzet van het hoofd met de geheele vlakte van de hand onderſteunt, en haar in eene rigting naar boven en naar voren drukt, waardoor tevens het doorſchietende hoofd opgehouden wordt. *i.*) Bij de omſtandigheid van §. 242. 3 moet men den geheelen buik, zoo lang nog de weeën met lange tusſchenpoozen terug keeren, met de vlakke hand wrijven, om de geregelde werking der baarmoeder

op

op te wekken; hierdoor toch zal men de hevig dringende weeën, en de vloeijing, als gevolg van de plotſelijke ontlasting van de baarmoeder, het beste voorkomen. In dit geval is het aanleggen van eenen breeden ſluitband om den buik, nog voor dat het kind geboren is, tot hetzelfde doeleinde zeer raadzaam. Bij de omſtandigheden van §. 242. 1 en 2 zou die band en het wrijven van den buik ſchadelijk zijn. Het ſpreekt van zelf, dat men bij vloeijing na de verlosſing deze hulpmiddelen moet inroepen, alsmede bijaldien de toevallen van §. 243. 7 zich openbaarden.

§. 246.

k.) Als de navelſtreng om den hals, of om eenig ander deel, van het kind geſtrengd is, moet men niet lang dralen, maar die ſtreng, terwijl men met de eene hand het kind tegenhoudt, terſtond met de andere hand, doorknippen, om het afrukken van den moederkoek, en eene omkeering van de baarmoeder, voor te komen. *l.*) Men moet zich, na ſpoedige verlosſingen, vooral niet haasten, om den moederkoek uit te halen, maar alle moeite doen, om eene gelijkvormige zamentrekking van de baarmoeder te bewerken. *m.*) Na den afloop van deze ſoorten van verlosſingen, moet men aan de kraamvrouw eene volkomen horizontale ligging, en de grootſte rust aanbevelen, om uitzakkingen van de baarmoeder, die nu nog ſomtijds plaats grijpen, tegen te gaan; en men mag haar niet verlaten, voor dat de baarmoeder behoorlijk bijeen getrokken is;

omdat er in deze gevallen na den afloop van alles nog wel eens hevige vloeijingen ontſtaan.

VIERDE HOOFDSTUK.

Over het kunſtige breken van de vochtblaas.

§. 247.

Het breken der vliezen van het ei wordt noodig, 1.) wanneer dezelve te taai zijn, om op den behoorlijken tijd van zelf te kunnen berſten. Dit ontwaart men daaruit, dat de vochtblaas door den genoegzaam verwijden moedermond zakkende (het zij met het kindswater gevuld, en geſpannen, of ook zonder water, en onmiddellijk het nederdringende hoofd bedekkende,) de geheele ruimte van de ſcheede inneemt, en, bij herhaalde krachtige weeën, tot voor, ja zelfs door, de vrouwelijkheid gedreven wordt, en evenwel nog niet breekt. 2.) Niet taaije vliezen moeten, om andere zeer belangrijke redenen, insgelijks gebroken worden.

§. 248.

Deze redenen zijn *a.*) trage weeën, bij te veel lamsvocht in de baarmoeder; *b.*) vloeijingen vóór de

de verlosſing van het kind, bij welke men zamentrekkingen van de baarmoeder moet bewerken; *c.*) hevige pijn en ſtuipachtige bewegingen, door een te ſterk uitzetten van de baarmoeder veroorzaakt; *d.*) om al te ſnelle verlosſingen te vertragen (§. 244 *d.*) moet men de vliezen al mede breken; en voorts *e.*) wanneer men de verlosſing, door middel van eene kunstbewerking, bij voorbeeld, door de keering, of met de verloskundige tang, of anderzins, ten einde brengen moet, in welk geval men echter de vochtblaas niet breekt, dan nadat de moedermond genoegzaam verwijd is, en als men het barſten van de vliezen, door de werkzaamheid der natuur niet afwachten kan.

§. 249.

Om de vliezen te breken, is het meestal genoegzaam, onder de weeën den top van den wijsvinger tegen de geſpannene vochtblaas aan te zetten, en dezelve daarmede te drukken, totdat zij barst. Wanneer de vliezen taai of ſlap zijn, of wanneer er geen vocht tusſchen dezelve en het hoofd zit, en deze handgreep niet helpt, dan kan men met den nagel zoo lang op eene plek van de vliezen krabben, totdat zij verſcheuren. Of men vat de vliezen, als zij diep in de ſcheede gedaald zijn, tusſchen de nagels van twee vingers, om ze aldus te breken. Kan men met deze bewerkingen zijn oogmerk niet bereiken, dan bezigt men daartoe eene ſchaar met botte punten, van welke iedere vroedmeester, ter doorknipping van de navelſtreng, buitendien voorzien is.

§. 250.

De ſchaar wordt met de regterhand langs den vinger van de linker, welke men in de ſcheede tegen de vliezen gezet heeft, gevoerd, en men opent daarmede voorzigtig de blaas. Dit verrigt zijnde, verwijdt men met den vinger verder de gemaakte opening. — Alle tot verſcheuring der vliezen uitgevondene werktuigen zijn overbodig; ja, het gebruik der meeste is meer of min gevaarlijk. Slechts in een geval kan het nuttig zijn, dat men de vochtblaas met een daartoe geſchikt werktuig breke, te weten, als men bij den op den moedermond zittenden moederkoek, het kind bij de voeten afhalen moet. In dit geval is het van veel belang, dat men door middel van een inſtrument zijn oogmerk ſpoedig kunne bereiken, hetwelk zich in de genoemde omſtandigheid met den vinger of de ſchaar niet altijd zoo gemakkelijk laat doen.

§. 251.

Het werktuig, dat men daartoe kiest, behoort de twee volgende hoedanigheden te bezitten. 1.) Het moet bij het inbrengen in de teeldeelen en bij het wederom terugvoeren, noch de deelen van de barende en van het kind, noch ook de hand van den vroedmeester kunnen beleedigen; en 2) behoort men de hand, welke tot geleider van het werktuig gediend heeft, dadelijk na het maken der opening, tot het verrigten van de verlosſing te kunnen bezigen, zonder genoodzaakt te zijn, om dezelve, ter beveiliging van de deelen der vrouw tegen kwetſing met het inſtrument, wederom uit

de

de ſcheede te voeren. Het door OSIANDER uitgevondene werktuig, (zie plaat I. fig. 3) beantwoordt volkomen aan deze vereischten, en prijst zich derhalve, onder alle andere, het meest aan, ſlechts zou het, tot het door ons aangewezen gebruik, eenige duimen langer behooren te zijn.

VIJFDE HOOFDSTUK.

Over het gebruik van den hefboom.

§. 252.

De eerſte verloskundige hefboom is door JAKOB DE VISSCHER en HUGO VAN DE POLL, in het jaar 1754 tot algemeen nut bekend gemaakt. Dezelve was lang bekend, onder den naam van het geheim van Roonhuizen. De Roonhuiziaanſche hefboom is een inſtrument, dat 11 d. lang en 1 d. breed is: aan zijne beide einden is het krom gebogen, en aan de punten afgerond, zijnde het voorts van hard ijzer vervaardigd, en met hondsleer overtrokken. Den naam van *hefboom* ontleent het van zijne wijze van werking.

§. 253.

Sedert het gezegde bekend worden van den hefboom,

boom, hebben menige verloskundigen getracht, dit werktuig te veranderen, en, zoo als ieder hunner meende, te verbeteren. Naar den uitwendigen vorm verſchillen zij alle wel meer of minder van elkander; in de wijze van werking komen nogtans de meesten overeen. Zij werken, namelijk, genoegzaam alle als een hefboom van de eerſte ſoort, bij welke, zoo als bekend is, het rustpunt tusſchen den last, die bewogen moet worden, en de kracht, welke beweegt, in het midden is. Eenige weinige werken ſlechts als hefboomen van de tweede ſoort, bij welke de last zich tusſchen het rustpunt en de bewegende kracht bevindt (9).

§. 254.

De door DE BREE aangeprezene hefboom voldoet, naar ons oordeel, het meeste aan het doel; alwaarom wij dezen aan jonge verloskundigen aanbevelen. Alleen hebben wij noodig geoordeeld, eenige kleine veranderingen aan dit werktuig voor te ſtellen, zoo als uit plaat I. fig. 5, en uit hare verklaring hier achter blijkt.

§. 255.

De mogelijkheid te ontkennen, dat men met den hefboom het voorliggende hoofd van het kind uit het bekken kan te voorſchijn brengen, zou onkunde

(9) Eene beſchrijving en afbeelding van de meeste, tot het verloskundig gebruik uitgevondene, hefboomen, vindt men in de *Historia litteraria et critica forcipum et vectium obſtetriciorum*, *auctore* JOHANNES MULDER, *Lugd. Batav.* 1794.

de of opzettelijke zucht, om bekende daadzaken te loochenen, verraden. Maar als hulpmiddel, om daarmede het kind te verlosfen, behoort de hefboom nooit gebruikt te worden, wegens de nadeelen, welke dezelve aan moeder en kind, vooral in handen, welke met de handeling van dit werktuig niet volkomen gemeenzaam zijn, ligtelijk zoude aanbrengen. Den hefboom moet men zoo veel te minder tot het bedoelde einde bezigen, daar men thans in de verbeterde verloskundige tang een veel gefchikter en onfchadelijker werktuig bezit, om het genoemde doel te bereiken. Daartegen is de hefboom een zeer nuttig werktuig ter verplaatfing van het hoofd en der fchouderen, wanneer dezer ligging in het bekken aan den voortgang van de verlosfing in den weg ftaat; als wanneer men de uitdrijving van het kind verder aan de natuur kan overlaten.

§. 256.

De aanwijzingen tot het gebruik van den hefboom, zijn de volgende: 1.) Bij kruingeboorten, (§. 101) 2.) bij aangezigtsgeboorten, (§. 107) 3.) bij de geboorten, bij welke een der zijdelingfche deelen van het hoofd zich aanbiedt, (§. 111 tot 113.) Wanneer, namelijk, deze plaatfingen (1—3) in hoofdgeboorten moeten veranderd worden, en de bloote hand, wegens de bekrompene ruimte van het bekken, of den diepen ftand van het hoofd in hetzelve zulks niet vermag. 4.) Bij den eerften trap van beklemming van het hoofd, (eerfte deel §. 493) ter onderfteuning van de natuurkrachten bij hare pogingen, om het hoofd uit

de

de beklemming te brengen. Bij eene ſterkere beklemming echter, welke men den tweeden en derden trap noemt, (eerſte deel §. 493) is de hefboom onvoldoende, en deszelfs gebruik tevens ſchadelijk; 5.) bij de beklemming of terughouding van de ſchouders in de bovenſte engte van het bekken (eerſte deel §. 514. *c.*).

§. 257.

Het gebruik van den hefboom beſtaat, in de gevallen van §. 256 1—4, daarin, dat men de holle zijde van denzelven op het hoofd aanlegge, terwijl men het handvatſel met de hand opligt, met oogmerk, om het hoofd, door eene geſchikte beweging, eene betere plaatſing te geven. Dit verrigtende, drukt men het middenſte gedeelte van het werktuig tegen het bekken van de vrouw, hetwelk dan tot ſteunpunt van werking dient. Het inſtrument werkt dus als hefboom van de eerſte ſoort.

§. 258.

Hieruit is het zigtbaar, dat, door de werking van den hefboom, zoowel de deelen der vrouw, welke tot ſteunpunt dienen, als het hoofd van het kind, merkelijk gedrukt moeten worden, en dat deze drukking, bij eene niet genoegzame omzigtigheid, ligtelijk tot beleediging dier deelen aanleiding kan geven. Door de veranderingen, welke HERBINIAUX en LÖFFLER voorgeſteld hebben, door middel, van welke het werktuig als hefboom van de tweede ſoort moet werken, wordt wel de knelling van het werktuig tegen het bekken verminderd; maar zijne nadeelige drukking op het kindshoofd, wordt

wordt daardoor niet weggenomen, en de teeldeelen der vrouw worden, door het trekken aan den band, welke er aan de werktuigen aangebragt is, op eene andere wijze voor beleediging blootgesteld.

§. 259.

De plaats, waarop het instrument moet werken, is eigenlijk het achterhoofd; doch, wanneer dit deel tegen eene der heiligdarmbeensche vereenigingen gerigt is, of wanneer men het scheefstaande hoofd (§. 256. 3) verplaatsen moet, zal men den hefboom op een der zijdelingsche deelen van het hoofd, doch altijd in eene schuinsche rigting naar het achterhoofd, moeten plaatsen. Men voert het werktuig, bij eenen lageren stand van het achterhoofd, minder hoog in het bekken, dan wanneer het achterhoofd hooger staat, en dus moeijelijker te bereiken is, b. v. bij de aangezigtsgeboorten.

§. 260.

Bij het aanleggen van den hefboom, moet men voorts het volgende in acht nemen. 1.) Men plaatst de barende met de billen op den rand van het voeteneinde van de rustbank, of dwars over het bed, zoodat de teeldeelen vrij blijven; de nederhangende in de kniën gebogene voeten, worden op twee lage stoelen of bankjes, of op den schoot van twee helpsters, welke aan het voeteneinde op lage stoelen zitten, gezet en vastgehouden (10). (Deze plaatsing van de barende is ook in het algemeen, bij al-

(10) Deze plaatsing van de barende is veel verkieslijker, dan het dus genoemde veel omslagtiger korte bed.

alle verlosfingen, welke door de kunst moeten verrigt worden, de verkieslijkfte.) 2.) Warmt men het werktuig vóóraf in water, of anderzins, en besmeert de bolle zijde met olie of vet. De vroedmeester zich tusschen de dijen der vrouw geplaatst hebbende, vat hij 3.) den hefboom in de regter- of linkerhand, terwijl hij de twee voorfte met olie besmeerde vingers van de andere hand tusschen den moedermond en het hoofd brengt. Hij voert daarna langs die vingers het werktuig, voor hetwelk dezelve altijd tot geleiders moeten dienen, met de bolle zijde tegen de scheede gekeerd, zoo hoog in het bekken, dat de holle zijde het achterhoofd of deszelfs zijdelingsch gedeelte (§. 259), dat verplaatst moet worden, eindelijk bereikt en omvat heeft; waarna de vingers uit den moedermond teruggevoerd worden. 4.) De hefboom moet altijd in die zijde van het bekken ingebragt worden, in welke het achterhoofd geplaatst is, en dus in die, welke tegenovergefteld is aan de zijde, naar welke het hoofd verplaatst moet worden. Men zal dus nu eens de vingers van de regterhand, en nu eens die van de linker tot geleiders van het werktuig moeten bezigen.

§. 261.

5.) Het inftrument behoorlijk geplaatst zijnde, (hetwelk men daaruit herkent, dat de werkpunt op het hoofd houdt, als de beweegpunt van buiten opgeligt wordt,) kiest men, als het mogelijk is, bij voorkeur tot fteunpunt voor het werktuig een der takken van de schaambeenen, en niet dan

bij

bij volſtrekte noodzakelijkheid, de ſchaambeensvereeniging zelve; immers daardoor wordt de beleediging van de pisbuis, welke anders voor gevaar van kwetſing blootgeſteld is, het beste tegengegaan. 6.) Men ligt vervolgens de beweegpunt langzamerhand op, en herhaalt dit bij tusſchenpoozen. Door deze bewerking wordt nu het hoofd uit de beklemming, of in eene betere plaatſing gebragt. Het is even ſchadelijk voor het kind, als onnoodig, dat men veel kracht bij deze verrigting gebruike; integendeel, zal men in de meeste gevallen, met een matig opligten van den hefboom, zijn oogmerk bereiken; en, bijaldien dit onvoldoende mogt zijn, moet men liever van deze pogingen afzien. 7.) Moet men, bij de verplaatſing van het hoofd, de werking van den hefboom door de vingers van de vrije hand trachten te onderſteunen; in dier voege, dat men dezelve tegen het diepst in het bekken gezakte deel van het hoofd plaatſe, hetwelk men ten zelfden tijde, waarop het achterhoofd door den hefboom naar beneden gedrukt wordt, door de vingers naar boven poogt te drukken.

§. 262.

8.) Het hoofd verplaatst, of ontklemd hebbende, haalt men den hefboom op dezelfde wijze, als hij ingevoerd is, voorzigtig uit het bekken, en laat de uitdrijving van het kind voorts aan de natuurkrachten over. Zijn deze intusſchen hiertoe onvoldoende, dan moet men de verloſing door

middel van de tang verder verrigten. Maar nooit moet men zich van den hefboom als hulpmiddel ter verlosſing zelve bedienen, al kon men met denzelven hierin ſlagen, daar dit gebruik van den hefboom den bilnaad zeer ligt kan doen inſcheuren.

§. 263.

Worden de ſchouders van het kind, wegens hunne buitengewone grootte, beklemd, of ook ſlechts op den rand van de bovenſte engte zoodanig teruggehouden (eerſte deel §. 514 *c.* en §. 256); 5.) dat zij den voortgang der verlosſing hinderen, en dezelve voor de uitdrijvende krachten der baarmoeder onmogelijk maken, zoo is de hefboom buiten allen twijfel het geſchiktſte, ja, veelal het eenige hulpmiddel, om dit gebrek te verhelpen, daar in dit geval de hand des vroedmeesters onvoldoende is, om de noodige verplaatſing van de ſchouders te bewerken. Zelfs zou men, als men de tang onmiddellijk op het hoofd aanleide, om de verlosſing geheel ten einde te brengen, zoo als door ſommige aangeraden wordt, gevaar kunnen loopen, om het hoofd van den tronk af te ſcheuren, indien men de ſchouders niet vooraf verplaatst had.

§. 264.

De terughouding der ſchouders altijd in de rigting van de regte afmeting van de bovenſte engte plaats hebbende, in dier voege, dat de eene ſchouder op de ſchaambeensvereeniging, en de andere op het voorgebergte van het heiligbeen, geplaatst

is

is (11), zoo is de aanwijzing, om de ſchouders door middel van den hefboom aldus te verplaatſen, dat dezelve in eene der ſchuinſche afmetingen van de bovenſte engte geleid worden, waardoor de beſtaande tegenſtand derwijze opgeheven wordt, dat de natuur de verlosſing verder door eigene krachten verrigten kan.

§. 265.

De verplaatſing verrigt men op de volgende wijze. Men laat de barende eenigzins op hare zijde liggen, en wel op die, naar welke men den ſchouder van het ſchaambeen wil afleiden, en brengt den hefboom langs het hoofd in het bekken, zoodat zijne holle zijde tegen het ſchaambeen geplaatst is. Men geeft vervolgens aan het inſtrument zulk eene wending, dat deszelfs bolle zijde tegen het ſchouderblad van het kind gerigt worde, en men ligt nu het handvatſel, of de beweegpunt op; als wanneer de ſchouder door de werkpunt in eene ſchuinſche rigting gebragt wordt. Zorgvuldig houdt men het inſtrument in deze plaatſing, totdat, bij eene op-

(11) Men bedoelt hier geen hangen blijven van de ſchouders in eenig deel van het bekken, nadat het hoofd reeds geboren is, want daartoe is de verplaatſing, door middel van een paar in de ſcheede ingebragte vingers, welke men haakswijze onder de okſels van het kind plaatst, toereikende; noch ook het achterblijven van de ſchouders, nadat het hoofd afgeſcheurd is, die almede met de vingers, of met eenen ſtompen haak, uit het bekken gevoerd kunnen worden.

opkomende wee, de schouders geheel door de bovenste engte gezakt zijn. Bij goede weeën, wordt de verlossing nu verder aan de natuur overgelaten, of men brengt dezelve, als er geene weeën zijn, door middel van de verloskundige tang ten einde; hetwelk vóór de verplaatsing der schouders niet, of althans niet zonder gevaar van sterke uitrekking van den hals des kinds, of, dat nog erger is, niet zonder afscheuring van het hoofd, mogelijk was. Als men geenen hefboom bij de hand mogt hebben, kan men, ter verplaatsing van de schouders, en des noods ook van het hoofd, eenen lepel van de tang gebruiken.

ZESDE HOOFDSTUK.

Over de voorschriften, welke er in acht genomen moeten worden, als er met het hoofd en met de billen, een van de ledematen, of de navelstreng, mede in het bekken zakt, en de navelstreng, om eenig deel van het kind gestrengeld zit.

§. 266.

De keering van het kind op de voeten, welke men eertijds zonder uitzondering aangeprezen heeft, als

als er met het hoofd en met de billen, een van de bovenfte of onderfte ledematen, of de navelftreng in het bekken inzakt, moet men als eene kunstbewerking, welke op zich zelve voor het kind, en fomtijds voor de moeder gevaarlijk is, zoo veel mogelijk trachten voor te komen, en liever pogingen doen, om de voornoemde ongunftige omftandigheden door andere minder gevaarlijke en minder omflagtige bewerkingen te overwinnen. De voorfchriften, naar welke men zich in de bedoelde gevallen behoort te gedragen, zijn de volgende.

§. 267.

1.) Als er met het hoofd of met de billen, eene of beide handen, of naast het hoofd een voet, in het bekken zakt, (eerfte deel §. 509 *b.* en §. 512 *a.*) dan moet men de nedergezakte ledematen bij tijds in de baarmoeder terugvoeren, om de beklemming van hoofd en billen voor te komen, waarvan een groot kind niet misfen zal gevaar te loopen. Men plaatst tot dit einde de barende op de tegenovergeftelde zijde van die, alwaar de hand of voet zich bevindt; men breekt de vliezen, zoodra de moedermond genoegzaam verwijd is, of men wacht, totdat de vliezen van zelf breken, en voert de zich vertoonende hand of voet, hooger in de baarmoeder, en laat de barende terftond daarna wederom op de andere tegenovergeftelde zijde liggen, waardoor het op nieuw nederzakken van de bedoelde ledematen belet wordt. Zijn oogmerk bereikt hebbende, laat men de verlosfing verder aan

de natuur over. Het gebeurt nogtans niet zelden, dat door de natuur alleen hand of voet teruggehouden wordt, en de verlosſing verder ongeſtoord afloopt.

§. 268.

Doch, zoo de natuur zulks niet verrigt en de kunst in het terugvoeren der nedergezakte extremiteiten niet mogt ſlagen, en dezelve integendeel dieper in het bekken zakken, moet men uit de wijdte van het bekken, en uit den omtrek van het kind opmaken, of de verlosſing nogtans door de natuurkrachten zal kunnen verrigt worden, dan of men dezelve met de tang, of door de keering zal moeten ten einde brengen. Tot deze laatſte kunstbewerking zal men in allen gevalle genoodzaakt zijn, als hoofd en billen zich in den verderen loop van den arbeid, meer van de bovenſte engte verwijderen, naarmate hand of voet dieper in het bekken zakken.

§. 269.

2.) *Voorſchriften bij de uitzakking van de navelſtreng.* Men bedoelt hier alleen het doorzakken van de navelſtreng, door den moedermond, te gelijk met het hoofd of de billen, (eerſte deel §. 520 *d.*). Want als de navelſtreng bij een nietnatuurlijk geplaatst kind uitzakt, is de kunſtige keering van zelf reeds de aanwijzing. Het eenvoudigſte hulpmiddel in dit geval zou voorzeker zijn het terugvoeren van de navelſtreng in de baarmoeder, om dezelve aldus voor de koude van den dampkring en voor drukking, te beveiligen. Deze hand-

handgreep moet men in het gezegde geval ook beproeven, daar dezelve ſomtijds met eenen gelukkigen uitſlag bekroond wordt.

§. 270.

Maar dikwerf glipt de navelſtreng terſtond daarna, bij het opkomen van weeën, wederom naar buiten, zoodat men, tot beveiling van het kind, eene andere methode kiezen moet. Om het keeren op de voeten in zulk een geval voor te komen, heeft men de twee volgende bewerkingen voorgeſteld, welke beide zich allezins naar omſtandigheden aanprijzen, en derhalve altijd verdienen beproefd te worden. *a.*) Men laat de barende zich naar het voeteneinde van de rustbank ſchuiven, eenigzins op zijde liggen, en de billen opligten. Men vat nu de navelſtreng in de hand, welke men ter zijde van het hoofd in de baarmoeder voert, en zoekt vervolgens een armtje, of nog beter een beentje, van het kind op, aan hetwelk men de ſtreng ophangt. Dan haalt men de hand naar buiten, en laat de verlosſing verder aan de natuur over. *b.*) Men voert (als de moedermond nog niet genoegzaam verwijd, of het kindsvocht reeds lang, of al ſluipende, afgeloopen is, hetgene de bewerking *a.*) ondoenlijk, of zeer pijnlijk, maken zou) de navelſtreng met de eene hand in den moedermond terug, en brengt een ſtukje weeke ſpons, hetwelk men vooraf in warm water en daarna in olie gedoopt heeft, in de baarmoeder, achter het hoofd, of de billen; waardoor het uitzakken van de ſtreng zeer goed kan worden tegengehouden.

Bij deze bewerking moet men de fpons op een tamelijk lang en ftevig balein ftokje, of op den ftropvoerder (zie plaat II. fig. 1.) vastmaken, en dezelve langs de hand, welke de ftreng teruggebragt heeft, in de baarmoeder fchuiven.

§. 271.

Men moet ook van de fpons gebruik maken, als de navelftreng, bij eene niet-natuurlijke plaatfing van het kind, uitfchiet; en wanneer men, wegens de nog niet genoegzame ontfluiting van den moedermond, genoodzaakt is, de verlosfing door de keering nog uit te ftellen. — Dat bij een zeer ruim bekken, en fpoedig op elkander volgende weeën, de uitgezakte en niet teruggebragte ftreng nogtans den dood van het kind niet altijd ten gevolge heeft, is boven (eerfte deel §. 520) reeds aangemerkt.

§. 272.

3.) *Voorfchriften bij omftrengelingen van de navelftreng.* Wanneer de navelftreng een of meermalen om een deel van het kind geftrengeld is, vereischt dit in zoo verre bijzondere hulp, als de navelftreng door deze omftandigheid derwijze verkort wordt, dat er daaruit voor moeder of kind eenig gevaar voortfpruit (eerfte deel §. 520. *a.*) Bij alle omftrengelingen, en bij die om den hals in het bijzonder, welke het meeste voorkomt, moet men de ftreng, als zij te kort is, na de ontwikkeling van het hoofd uit de fcheede (of bij voetgeboorten, wanneer het hoofd nog in de fcheede zit) losmaken en over het hoofd henen fchuiven. Kan dit,

we-

wegens al te ſterke omſtrengeling, en te groote kortheid van de ſtreng, niet geſchieden, dan moet men met eene kromme ſchaar met ſtompe punten, een dubbel bandje tusſchen hals en navelſtreng brengen, het bandje doorknippen, het eene einde regts, het andere links, ſchuiven en toebinden, en de ſtreng daarna tusſchen de twee bindingen in doorknippen.

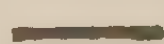
§. 273.

Wanneer bij de voetgeboorten, of bij de kunſtige keering, de navelſtreng tusſchen de dijen van het kind ſlingert, zoodat het, als het ware, op dezelve rijdt, dan moet dat gedeelte van de ſtreng, dat langs den rug van het kind loopt, voorzigtig aangetrokken, het beentje door de ſleuf doorgehaald en de navelſtreng in de ſcheede teruggebragt worden, om dezelve voor de koude te beveiligen. Maakt de kortheid van de ſtreng zulks onmogelijk; dan moet men die, zoo als boven gezegd is, afbinden, en daarna doorknippen, en moet de verlosſing verder beſpoedigd worden.

§. 274.

Wanneer de navelſtreng op zich zelve zonder omſtrengeling te kort is, (eerſte deel §. 520 *b.*) dan moet men bij de ontwikkeling van het kind langzaam te werk gaan, en de ſtreng, zoodra men dezelve bereiken kan, afbinden en doorknippen. Als dit bij de voetgeboorten plaats heeft, moet men, na de ſtreng doorgeknipt te hebben, de verlosſing ten eerſte ten einde brengen, om het leven van het kind in veiligheid te ſtellen. Eveneens moet men

de ſtreng afbinden, als dezelve geſcheurd is (eerſte deel §. 520. *c.*) Heeft dit plaats bij voetgeboorten, of bij het keeren, dan is het genoegzaam, dat men het kinderlijke gedeelte alleen afbinde. Maar is de ſtreng zoo kort bij den navel afgeſcheurd, dat zij niet gebonden kan word n, dan moet men terſtond na de verloſſing, als de bloeding ſterk is, en op geene andere wijze geſtuit kan worden, met eenen geſchikten haak de navel-ſlagaders opligten, en deze met gewaste draden binden.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Over het keeren van het kind op het hoofd, en over het verbeteren van des kinds plaatſing, alleen door zekere handgrepen buiten op de baarmoeder.

§. 275.

Bij de twee aan het hoofd van dit Hoofdſtuk opgenoemde kunstbewerkingen heeft men ten doel, het niet-natuurlijk geplaatſte kind in eene betere plaatſing te brengen, om deszelfs lengteas op eene gunſtige wijze met die van de baarmoeder en van het

het bekken te doen overeenſtemmen, en de verlosſing aldus voorts aan de natuur te kunnen overlaten. De algemeen gebruikelijke methode, om het kind op de voeten te wenden en te verlosſen, is voor het kind zoo dikwerf doodelijk, en in ſommige gevallen met zoo vele moeijelijkheden gepaard, dat het allezins wenſchelijk ware, dat de kunst andere hulpmiddelen mogt bezitten, welker aanwending deze kunstbewerking derwijze verving, dat het keeren op de voeten, offchoon men hetzelve in de verloskunde nimmer geheel zal kunnen ontberen, ten minſte niet zoo menigvuldig, als tot dus ver noodzakelijk is, behoefde gebezigd te worden. De bedoelde twee kunstbewerkingen zijn in de laatſte jaren zoo menigmaal en door zoo verſcheidene beroemde verloskundigen beproefd en met gelukkig gevolg verrigt, dat dezelve thans niet meer als louter herſenſchimmige voorſtelien beſchouwd kunnen worden, maar verdienen allezins in de rei van nuttige verloskundige operatiën te worden opgenomen. Zij hebben zich evenzeer praktisch nuttig doen kennen, als zij zich theoretisch, als bruik- en uitvoerbaar aanprijzen.

EERSTE VERDEELING.

Over het keeren op het hoofd.

§. 276.

Dit is eene kunstbewerking, bij welke het hoofd met de hand in het bekken geleid wordt, wanneer een ander deel van het kind zich in den moedermond vertoont. Deze bewerking, welke reeds door HIPPOCRATES werd geleerd, is in lateren tijd geheel in onbruik geraakt, totdat dezelve door OSIANDER (12) en FLAMMANT (13) het eerste wederom gelukkig in praktijk gebragt, en naderhand door andere verloskundigen, als door SCHNAUBERT (14), VON SIEBOLD (15) en anderen, verder aangeprezen werd.

§. 277.

De keering op het hoofd wordt in de volgende gevallen aangeprezen: 1.) Wanneer het achterste of

(12) T. B. OSIANDER's *Grundrisz der Entbindungskunst 2 Theil. S.* 35.

(13) *Zie* ECKARD *Parallele des accouchemens naturels et non naturels.*

(14) *Einige Bemerkungen über die Wendung auf den Kopf*, *in* VON SIEBOLD's LUCINA I *B.* 3 *St. S.* 340.

(15) *Lehrbuch der praktischen Entbindungskunst* 1810 *S.* 176.

of voorste gedeelte van hals of schouder zich aanbieden, als het lamsvocht reeds lang is afgeloopen, en de voeten ver van den moedermond verwijderd zijn. 2.) Bij eene armgeboorte, als het hoofd zich niet ver van de bovenste engte bevindt, en het bekken niet naauw is. 3.) Als er zich in het begin van de verlossing een voet, of een voet en een arm, aangeboden hebben, en deze deelen zich, door de eigene werkzaamheid der natuur, van den moedermond verwijderen, en het hoofd meer naar de bovenste engte zakt (16); en 4.) als het kind dwars in de baarmoeder geplaatst is, en het zijdelingsche gedeelte van zijn ligchaam, of buik, of borst, of rug, aanbiedt; wanneer, namelijk, het hoofd zich dieper tegen den moedermond bevindt, dan de voeten.

§. 278.

Daar men deze kunstbewerking met het oogmerk verrigt van na de verplaatsing van het kind, en de inleiding van het hoofd in het bekken, de verlossing verder aan de natuur te kunnen over laten, spreekt het van zelf, dat in alle gevallen, welke, wegens gevaarlijke toevallen bij de barende, eene spoedige verlossing vereischen, of wanneer de navelstreng in den moedermond gezakt is, en eindelijk, wanneer de voeten digter bij den moedermond te

(16) Zulke vrijwillige verplaatsingen, door de eigene werkzaamheid der baarmoeder, behooren voorzeker niet tot de dagelijksche verschijnselen; nogtans zijn dezelve ook door mij waargenomen.

te vinden zijn, dan het hoofd, het keeren op het hoofd niet aangewezen is. Bij een naauw bekken is die kunstbewerking onmogelijk, daar het hoofd van het kind en de hand van den vroedmeester alsdan niet te gelijk door de bovenſte engte kunnen worden geleid. Daarenboven zal men deze ſoort van keering bij voorkeur behooren te beproeven, wanneer, bij de omſtandigheid van §. 277. 4, het kindsvocht lang afgeloopen, en de baarmoeder ſterk om het kind bijeen getrokken is; in welk geval het inbrengen van de hand, om de voeten te bereiken, zeer moeijelijk, en voor de vrouw hoogst gevaarlijk is. Men zal nogtans met deze kunstbewerking het gelukkigst ſlagen, als het hoofd klein en het bekken van de vrouw ruim is.

§. 279.

Gaat men tot de keering op het hoofd over, dan moet men het volgende in acht nemen. 1.) Men moet onderzoeken, in welke zijde van de baarmoeder het hoofd, en in welke de billen en voeten liggen. 2.) Men plaatst de barende op die zijde, in welke het hoofd zich bevindt, met het bekken hooger dan de borst. 3.) Men voert de hand in de baarmoeder, en ſchuift daarmede het voorliggende deel, dat men verplaatſen wil, naar boven, en naar die zijde, welke aan het hoofd tegenovergeſteld is, als wanneer het hoofd van zelf in de bovenſte engte van het bekken zakken zal, of men omvat terſtond daarna als zulks niet geſchiedt, het geheele hoofd, en leidt het in het bekken. Men bezigt hiertoe de regterhand, als het hoofd in de lin-

linkerzijde, en de linkerhand, als het hoofd in de regterzijde van de barende ligt. 4.) Men laat nu bij goede weeën de verlosſing aan de natuur over; of men verrigt dezelve, als de weeën flaauw zijn, verder met de tang.

TWEEDE VERDEELING.

Over het verbeteren van de niet-natuurlijke plaatſingen van het kind, alleen door zekere handgrepen buiten op de baarmoeder.

§. 280.

Deze nieuwe verloskundige bewerking, welke WIGAND (17) het eerſte aangeprezen heeft, beſtaat in een kunstmatig verplaatſen van het kind, door zekere handgrepen, welke men van buiten op den buik van de barende vrouw moet aanwenden, wanneer het kind geene van de twee uiteinden der lengteas van zijn ligchaam aan de bovenſte engte aan-

(17) *Von einigen äusſeren Handgriffen, wodurch man unter der Geburt die regelwidrigen Lagen der Frucht verbesſeren kan*, in het *Hamburgiſches Magazin für die Geburtshülfe*, I *B*. I *St*. 1807, en ook in *Drey den medicinischen Facultäten zu Paris und Berlin zur Prüfung übergebene geburtshülfliche Abhandlungen*, *Hamb*. 1812. *S*. 35. *ſeq*.

aanbiedt, met oogmerk, om in de meeste gevallen het gewone keeren op de voeten te vermijden. Bij dit verplaatſen moet ſomtijds het hoofd, en moeten ſomtijds de billen of voeten in het bekken geleidt worden.

§. 281.

Het denkbeeld, waarop het verbeteren van de plaatſing van het kind, bij de gezegde methode van WIGAND berust, is het volgende. 1. De natuur verbetert ſomtijds zelve de ongunſtige plaatſing van het kind. 2. Bij niet-natuurlijk geplaatſte kinderen is er altijd veel lamsvocht in de baarmoeder, alwaarom het kind, door eene drukking van buiten op den buik aangebragt, uit zijne oorſpronkelijke ligging kan verſchoven worden. 3. Drukt men nu van buiten kunstmatig op de twee uiteinden der lengteas van het kind, (op het hoofd en de billen) doch voornamelijk en ſterker, op dat uiteinde, dat men in het bekken leiden wil, dan zal men de lengteas van het kind, met de as van de baarmoeder, en bij gevolg ook met die van het bekken in overeenſtemming brengen, en door deze handgreep de plaatſing in eene natuurlijke herſtellen, en de verlosſing verder aan de uitdrijvende krachten van de baarmoeder kunnen overlaten.

§. 282.

Het verplaatſen van het kind, volgens de nieuwe methode, is *aangewezen*, bij alle niet-natuurlijke plaatſingen van het kind, mits het kindsvocht nog niet afgeloopen, en de weeën krachtig en regelmatig, zijn. Krampachtige en onregelmatige weeën moe-

moeten vooraf overwonnen worden, eer men de verplaatſing beproeft. *Tegenaanwijzingen* (*contraindicationes*) zijn: hevige bloedſtortingen, ſtuipen, flaauwten, aanhoudende brakingen, verſcheuring van de baarmoeder en van de ſcheede, ontſteking van de baarmoeder, beklemde breuken, ſlagaderbreuken en het loslaten van den moederkoek; van de zijde van het kind, het nederzakken van de navelſtreng door den moedermond, tweelings-kinderen, ſtuipen, en het water in het hoofd, de borst of den buik.

§. 283.

De algemeene regelen, die men bij het verplaatſen in acht te nemen heeft, zijn de volgende. 1. Men moet bij een voorafgaand naauwkeurig onderzoek navorſchen, waar het hoofd en waar de billen van het kind liggen. 2. Dit wetende, moet de barende op die zijde gelegd worden, in welke het deel van het kind, dat men in het bekken leiden wil, zich bevindt. Zij zal dus ſomtijds op eene der zijden, of op den rug, of op de kniën en ellebogen, moeten geplaatst worden. De plaatſing op eene der zijden moet nogtans niet te ſterk zijn, zoodat men gemakkelijk genoeg met de handen op den buik kunne werken. De noodige ligging moet de barende zoo lang blijven houden, totdat het deel, dat men ingeleid heeft, diep in het bekken gezakt is.

§. 284.

3. Men moet dat uiteinde van de lengteas van het kind in het bekken leiden, dat het digtſte bij

den moedermond geplaatst is; omdat de verlosfing in het algemeen des te gemakkelijker is, hoe digter het gezegde uiteinde zich aan de bovenfte engte bevindt, of, met andere woorden, hoe fpitfer de hoek is, welken de lengteas van het kind met de as van het bekken maakt. Men zal dus nu eens het hoofd, en nu eens de billen of voeten, in het bekken moeten leiden. Nogtans zal men in de meeste gevallen het hoofd het digtfte bij den moedermond geplaatst vinden. Bij eene zeer groote afwijking der lengteas van het kind van die van de baarmoeder; dat is, wanneer de rug, de buik of een der zijdelingfche deelen voor komt; zal men, naar de ondervinding van WIGAND beter flagen, als men de billen in het bekken leidt; al ware het, dat het hoofd lager naar den moedermond helde.

§. 285.

4. De verplaatfing zelve bewerkt men daardoor, dat men met het vlak van beide handen, op de twee uiteinden der lengteas van het kind, van buiten op den buik der barende, ter gelijker tijd drukt, en wel in eene tegenovergeftelde rigting; zoodat men met de hand, met welke men, bij voorbeeld, het hoofd naar het bekken wil leiden, van boven naar beneden, en van buiten naar binnen drukt, terwijl men met de andere hand, in eene rigting van beneden naar boven, op de billen werkt. Men verplaatst zijne hand, naarmate hoofd en billen van plaatfing veranderd zijn; zoodat men met de eene hand lager zakt, en met de andere meer naar den bodem van de baarmoeder rijst.

§. 286.

§. 286.

De bijzondere regels, welke men bij de verplaatſing in acht nemen moet, zijn. *a.*) Men moet met beide handen op hetzelfde oogenblik werken; doch, als het hoofd zich op een' der randen van het bekken bevindt, is het genoeg, dat men ſlechts met eene hand op de tegenovergeſtelde billen drukke. De vingers van de andere hand worden intusſchen in de ſcheede gebragt, en deels gebezigd, om het hoofd van den rand des bekkens te helpen afleiden, en deels, om ter bekwamer tijd de vochtblaas te kunnen breken. *b.*) Offchoon men, zoo lang de vochtblaas nog niet gebroken is, de drukking niet geheel mag nalaten, moet de ſterkere en meer bepaalde drukking voornamelijk kort vóór, en gedurende de weeën aangebragt worden, omdat de zamentrekkingen van de baarmoeder dan de verrigtingen van den vroedmeester onderſteunen. *c.*) Vordert men bij de eerst beproefde handgrepen niet merkelijk, dan moet men daarmede vooreerst niet voortgaan; want dan ligt de reden, waarom men niet vordert, meestal in krampachtige zamentrekkingen van de baarmoeder. Men plaatſe de vrouw liever op zijde, en legge onder die plaats van den buik, waarvan men het deel van het kind weg en naar boven ſchuiven wil, een hard kusſentje, en late de barende zelve onder de weeën daarmede naar boven drukken. Ook in dit geval zal men zijn oogmerk, offchoon langzamer, bereiken.

§. 287.

5. Zoodra het kind verplaatst is, en gedurende

drie of vier weeën de gegevene plaatſing behouden heeft, wordt de vochtblaas gebroken. Terwijl men dit verrigt, moet men eene ſterkere drukking op de baarmoeder aanbrengen, van de eene zijde naar de andere. Dit kan men door de barende, of door eene helpſter laten bewerken. Wanneer het hoofd en de billen hoe langer hoe dieper in het bekken doorzakken, dan is het zelfs niet noodig, om de vochtblaas te breken. Men kan dit dan aan de natuur zelve overlaten. Doch, zoo de genoemde deelen geenen vasten ſtand in het bekken houden, de weeën ſlaauw zijn, en men hoop heeft, dat dezelve na het afloopen van het kindsvocht ſterker zullen worden, dan breekt men de vliezen dadelijk.
6. Nadat de vliezen gebroken zijn, moet de barende ſtil blijven liggen, en de buik van de eene zijde naar de andere gedrukt worden, totdat het voorliggende deel door de weeën zoo diep in het bekken gedreven is, dat er geene vrees meer overig blijft, dat het kind in zijne vorige plaatſing terug kunne keeren.

§. 288.

Deze methode prijst zich inderdaad door hare eenvoudigheid, en ook daardoor aan, dat men daarbij niets beters verzuimt; want, zoo dezelve niet aan de bedoeling beantwoordt, kan men als nog tot het keeren op de voeten volgens de gewone manier overgaan. Jammer is het ſlechts, dat het onderzoek bij het nog ſtaande water, in vele gevallen, zoo weinig tot eene juiste kennis nopens de plaatſing van het kind leidt; uit hoofde waarvan de-

deze handgreep in de meeste gevallen zonder aanwending blijft, dat allezins te beklagen is, daar dezelve eene voor moeder en kind onſchadelijke bewerking is.

§. 289.

WIGAND zelf heeft de opgenoemde zwarigheid gevoeld en erkend. Hij gaat derhalve in gevallen, waarin hij de plaatſing van het kind niet behoorlijk kent, aldus te werk. Hij laat de barende op die zijde liggen, aan welke de buik het minſte uitpuilt; en hij laat ze met hare hand op het meest verhevene gedeelte van den buik onder de weeën zachtjes drukken; hij zelf breekt met de eene hand de vliezen, terwijl hij met de andere van beneden over de ſchaambeenen, tegen de hand van de barende, naar boven werkt. Vindt hij nu, nadat de vliezen gebroken zijn, dat het hoofd het digtſte bij ligt, dan vat en voert hij hetzelve in het bekken; liggen de voeten digter bij, dan haalt hij deze tot door den moedermond; en valt eindelijk de navelſtreng door, dan beſpoedigt hij ten eerſte de verlosſing geheel door de gewone wending op de voeten.

§. 290.

Wij raden intusſchen, vooral aan jonge verloskundigen, het kind ſteeds op de voeten te keeren, in al die gevallen, waarin de gezegde handgreep buiten op de baarmoeder, wegens gemis van behoorlijke kennis, nopens de plaatſing van het kind, gelijk reeds aangemerkt is, onzekerheden in derzelver uitvoering oplevert.

ACHTSTE HOOFDSTUK.

Over het, door de kunst, vervroegen der verlosſing.

§. 291.

Men heeft door het, door de kunst, vervroegen der verlosſing, vóór den geheelen en gewonen afloop der zwangerheid, tot oogmerk, om bij vernaauwingen van het bekken, en ook bij andere der zwangere overkomende toevallen, het leven der zwangere vrouw en hare vrucht voor gevaren te beveiligen, welke eene verlosſing op gezetten tijd ten gevolge zoude hebben.

§. 292.

Men vindt reeds bij AËTIUS aanwijzingen, hoe men bij vrouwen, die geene geſchiktheid hebben tot het baren, eene miskraam moet verwekken, en latere verloskundige ſchrijvers hebben het verwijden van den moedermond, door middel van werktuigen of de hand, en het daarna verlosſen der vrouw door de keering op de voeten in eene verder gevorderde zwangerheid (accouchement forcé) aangeraden, bij naauwe bekkens, als middel ter beveiliging van de vrucht en van de vrouw; om

door

door deze kunstbewerking voor te komen het ontherſenen, of de keizerlijke ſnede.

§. 293.

Deze twee bewerkingen (§. 292) echter, bedoelen wij hier niet (18). De kunstbewerking, welke wij onder zekere bepalingen hier aanprijzen, beſtaat in het enkel openen van de vliezen van het ei, en het ontlasten van het kindsvocht (liquor amnii) op een tijdſtip der zwangerheid, waarin men de vrucht waarſchijnlijkerwijze zal kunnen in het leven behouden, waarna men de verlosſing geheel en alleen aan de werking der baarmoeder overlaat. Deze kunstbewerking is het eerst te *Londen* door Dr. MACAULAY in het jaar 1756 verrigt, en daarna dikwerf door andere verloskundigen in *Engeland*, en later in *Duitschland*.

§. 294.

Uit deze opgave, hoe men de verlosſing door de kunst vervroegen moet, blijkt duidelijk genoeg, in hoe verre deze eenvoudige bewerking, van het verwekken van een' abortus, hetzij door uitwendige mechaniſche, of door inwendige op verſchillende wijze, prikkelende middelen; en van het accouchement forcé verſchilt. — Bij de eerſte der twee laatst-

(18) Het verwekken van een' abortus is eene hoogst lakenswaardige bewerking, en kon alleen aangeraden worden in die tijden, toen de verloskundige kennis zich nog in hare kindschheid bevond. Over het ſchadelijke van het accouchement forcé zullen wij nog beneden gelegenheid hebben te ſpreken.

laatstgenoemde bewerkingen, wordt het leven van de pas ontluikende vrucht prijs gegeven, om de moeder te beveiligen, bij het accouchement forcé wordt de moedermond door eene meer of minder hevig werkende mechanische kracht geopend, en de verlossing door de hand des vroedmeesters ten einde gebragt; terwijl bij het kunstige vervroegen der verlossing, dat hier bedoeld wordt, van de zijde der kunst niets anders wordt verrigt, dan het louter openen van den waterzak, waarin de vrucht zich bevindt, en de verlossing verder aan de natuur overgelaten.

§. 295.

De ondervinding heeft namelijk geleerd, dat na het kunstig openen van de vliezen van het ei, vroeger of later, althans meestal tusschen den tweeden en achtsten dag, na genoemde bewerking (zeer zelden eerst na veertien dagen) de moedermond door opkomende weeën geopend, en de verlossing door de natuur verder alleen ten einde gebragt wordt. Wordt dit openen van de vliezen verrigt, op een tijdstip der zwangerheid, waarin de vrucht zulk eenen groei en sterkte verkregen heeft, dat dezelve zonder vereeniging met de moeder, haar leven kan voortzetten; dan bereikt men het tweeledig verloskundig doel, om de moeder en het voortbrengsel der bevruchting tevens te behouden, in gevallen waarin beide, of een van beide, na den geheelen afloop der zwangerheid, veel meer gevaar loopen, het leven te verliezen.

§. 296.

Men heeft tegen het, door de kunst, vervroegen der verlosſing deels gegronde en deels ongegronde bedenkingen in het midden gebragt, en dit als hoogstgevaarlijk voor de barende en doodend voor het kind, voorgeſteld. Maar het ſchijnt, dat de meeste beſtrijders dezer bewerking dezelve met het veel gevaarlijker accouchement forcé verwisſeld, en de kunstbewerking, van welke wij hier ſpreken, bij gebrek van eigene ondervinding, niet anders als theoretisch beoordeeld hebben. — Het is inmiddels niet te ontkennen, dat hoe eenvoudig het kunſtige vervroegen der verlosſing, als operatie ook is, hetzelve nogtans eene hoogstbelangrijke verrigting blijft, die niet ten allen tijde zonder gevaar voor de barende afloopt, en bij welke vele kinderen hetzij vóór, onder, of kort na de verlosſing het leven verliezen (19).

(19) Ik verwijs den lezer hieromtrent en over het geheel op mijne verhandeling over het door de kunst vervroegen der verlosſing in naauwe bekkens, benevens twee waarnemingen betreffende deze kunstbewerking, in de *Geneeskundige Bijdragen*, uitgegeven door PRUIJS VAN DER HOEVEN, LOGGER, REINWARDT en SALOMON. Eerſte Stuk. Wie nog uitvoeriger verhandeling lezen wil, die make zich bekend met de *Allgemeine geburtshülfliche Betrachtungen, über die künstliche Frühgeburt* von CARL WENZEL; en inzonderheid met *Die künstliche Frühgeburt, als ein wichtiges Mittel in der Entbindungskunst* von FRANZ REISINGER.

§. 297.

Er zijn verfcheidene omftandigheden, welke den gunftigen uitflag van het kunftige vervroegen der verlosfing twijfelachtig maken. Wij zullen dezelve in het kort aanftippen. 1. Men kan niet in alle voorkomende gevallen met zekerheid de vordering, welke de zwangerfchap gemaakt heeft, bepalen. Het te vroege en het te late verwekken van de verlosfing is even nadeelig; in het eerfte geval zou het kind, wegens onrijpheid, in het laatfte geval, zou het wegens te ver gevorderden groei bij den doortogt door het naauwe bekken kunnen bezwijken. 2. Eene vergisfing in de wijdte van het bekken zou de moeder en het kind kunnen benadeelen. Er zijn daarenboven zulke naauwe bekkens, door welke een onvoldragen, maar voor het leven bekwaam (viable) kind, noch door de natuurlijke krachten, noch door middel van de kunst levendig kan geboren worden. 3. De drukking van de baarmoeder, na de ontlasting van het lamsvocht, kan het leven van het kind benadeelen. 4. Vele levendig geborene, maar onrijpe kinderen bezwijken vroeger of later na de geboorte aan de gevolgen van zwakte; en eindelijk 5. de vrouwen, die deze kunstbewerking ondergaan, kunnen in den tijd tusfchen het openen van den waterzak en de verlosfing, van hevige koortfen aangetast worden, en daardoor gevaar loopen het leven te verliezen (20).

§. 298.

(20) Al deze bedenkingen zijn door mij in de reeds aan-

§. 298.

En evenwel heeft de ondervinding geleerd, dat deze kunstbewerking in vele gevallen moeder en kind gelukkig gered heeft, daar, waar andere hulpmiddelen der kunst te kort zouden gefchoten zijn; waaruit dan blijkt, dat er omftandigheden beftaan, in welke het door de kunst vervroegen der verlosfing wezenlijk nuttig zijn kan, en wederom andere, waarin hetzelve het doel zou misfen. — Reeds bij eene oppervlakkige kennis van het mismaakte bekken, moet het door een ieder terftond ingezien kunnen worden, dat deze kunstbewerking geenszins de keizerlijke fnede in alle voorkomende gevallen vervangen en onnoodig maken kan, daar deze ook bij de meest mogelijke vernaauwingen van het bekken nog een redmiddel is voor het kind, en ook wel eens voor de barende. Maar bij minder naauwe bekkens kan het door de kunst vervroegen der verlosfing met vrucht verrigt worden; hetwelk dan ook door eene reeks van ondervindingen bevestigd is.

§. 299.

aangehaalde verhandeling breedvoeriger onderzocht. Wat echter deze vijfde bedenking betreft, wordt alleen aangemerkt, dat de ondervinding het ontftaan van eene koorts na het kunftige ontlasten van het kindsvocht in fommige gevallen wel degelijk bevestigd heeft. Maar er is evenwel tot heden geen een geval, waarop men ftaat kan maken door den druk bekend gemaakt, waaruit zou kunnen blijken, dat de bedoelde koorts den dood der vrouw wezenlijk ten gevolge gehad heeft.

§. 299.

Onderzoeken wij nu de bezwaren, welke de kunstbewerking kunnen vergezellen (§. 297), dan vindt men, dat sommige (1 en 2) door oplettendheid in de berekening der zwangerheid, en door naauwkeurige meting van het bekken, en vooral bij zulke vrouwen, die men reeds vroeger bij eene verlossing heeft bijgestaan, uit den weg kunnen geruimd worden; terwijl andere (3, 4 en 5) niet steeds door den verloskundigen kunnen voorgekomen worden. De schadelijke drukking toch van de baarmoeder na de ontlasting van het kindsvocht op de teedere vrucht, zal den goeden uitslag der verlossing ten opzigte van het kind in vele gevallen verijdelen; terwijl de zorgvuldigste zorg ter opkweeking van het nog niet voldragen kind, niet steeds in staat is, hetzelve in het leven te behouden. De ondervinding heeft dan ook geleerd, dat vele der door deze kunstbewerking verloste kinderen, dood geboren, of kort na de verlossing bezweken zijn (21). Van alle vrouwen echter, die de kunstbewerking ondergaan hebben, is geene, zoo veel bekend is, ten gevolge van dezelve bezweken (22).

§. 300.

(21) Van de negen en tachtig door deze kunstbewerking verloste vrouwen hebben zeven en dertig doode kinderen ter wereld gebragt, en van de twee en vijftig levendig geborene zijn niet meer dan negen en twintig kinderen in het leven gebleven. Zie mijne aangehaalde verhandeling.

(22) De dood van de vrouw door CLOUGH verlost, is

§. 300.

Daar nu geene verloskundige bewerking, bij welker verrigting men in ſtaat is, in naauwe bekkens het leven van het kind te beveiligen, (de ſchaambeenſnede en de keizerlijke ſnede) het voordeel heeft het leven van zoo vele barende te bewaren, als het kunſtige vervroegen der verloſſing, zoo moet men de laatstgenoemde bewerking in de rei der verloskundige operatiën opnemen; te meer, daar dezelve genoegzaam altijd de barende volkomen beveiligt, en vele kinderen van eenen gewiſſen dood redt. — Alles hangt intusſchen hiervan af, dat men de gevallen naauwkeurig onderſcheide en bepale, in welke van de kunstbewerking het mogelijke voordeel kan getrokken worden.

§. 301.

Wanneer wij beneden van het keeren op de voeten (hoofdſtuk XI) zullen ſpreken, zullen wij zien, dat deze kunstbewerking in naauwe bekkens geen redmiddel is voor het kind. De verloskundige tang kan ſlechts in zeer weinig vernaauwde bekkens het leven van het kind beveiligen, in bekkens namelijk, welke op zijn meest een halve duim beneden de gewone maat groot zijn, (hoofdſtuk XII) en dan moet

is zigtbaar ten gevolge van de ondoelmatige handelwijze van dien vroedmeester veroorzaakt, (zie de ſtraks aangehaalde verhandeling) en in het geval van VON SIEBOLD, ſtierf de vrouw na de verloſſing aan het water in de borst. Zie *Journal für die Geburtshülfe* van VON SIEBOLD, *B.* IV. *St.* II. *S.* 311.

moet nog de plaatſing van het hoofd zeer gunſtig wezen. In nog naauwere bekkens zal dus het kunſtige vervroegen der verloſſing nuttig kunnen zijn. Daar nogtans deze kunstbewerking bij zeer naauwe bekkens niet dienſtig is, en de keizerlijke ſnede niet in alle voorkomende gevallen vervangen kan, (§. 298) zal dezelve ſlechts daar, alwaar de verloskundige tang ophoudt het leven van het kind te beveiligen, en de keizerlijke ſnede in minder naauwe bekkens, wegens haar groot gevaar voor de barende niet mag verrigt worden, (hoofdſtuk XV, §. 491. 1) aangewezen zijn. Zij zal dus in vele gevallen (maar niet in alle) in de plaats van de ſchaambeenſnede kunnen ondernomen worden. — Wij geven aan haar boven deze den voorrang, omdat zij voor de barende minder gevaarlijk is, offchoon zij niet meer kinderen, ja, misſchien niet zoo veel kinderen kan redden. — Uit alle deze beſchouwingen beſluiten wij, dat men bij bekkens, in welke eene of meer van hare afmetingen, om het even welke, van $3\frac{1}{2}$ tot $2\frac{1}{2}$ duim ingetrokken is, met het meeste nut voor de zwangere vrouw en voor het kind, het kunſtige vervroegen der verloſſing boven elke andere verloskundige bewerking zal behooren te kiezen.

§. 302.

De tijd der zwangerheid, waarin men de kunstbewerking met goede vooruitzigten, ter behouding van de vrucht, moet ondernemen, is, tusſchen de dertigſte of een en dertigſte en de zeven en dertigſte week der zwangerheid. Sommige verloskun-

di-

digen willen reeds met de acht en twintigfte week de kunstbewerking verrigten; doch het komt mij voor, dat deze tijdsbepaling te ruim genomen is, daar men hierdoor gevaar loopt in de meeste gevallen het kind vóór, of kort na de verlosfing te zien bezwijken. — In de tijdsbepaling ter verlosfing regelt men zich naar de mindere of fterkere vernaauwing van het bekken. Het fpreekt van zelf, dat men vroeger de kunstbewerking verrigt, als het bekken naauwer is, (maar niet voor de dertigfte week) later bij minder naauwe bekkens.

§. 303.

Er zijn er, die het vervroegen der verlosfing, behalve in naauwe bekkens, ook nog in andere omftandigheden aanprijzen, als: 1. Bij een gedurende de zwangerheid geftorven kind, om de fchadelijke werking der doode vrucht op de moeder voor te komen. 2. Bij zekere ziekten, welke het gevolg zijn der zwangerheid, als een hevig aanhoudend braken, een hevige hoest en dergelijken, welke op eene doelmatige behandeling niet willen wijken. 3. Bij een gewoonlijk fterven der kinderen vóór het einde der dragt. 4. Bij hevige bloedftortingen, gedurende de zwangerheid. En 5. bij zwangerheden, welke langer dan negen maanden duren. — Wat mij betreft, ik kan in alle deze omftandigheden, de kunstbewerking niet aanraden; alleen bij al te lange zwangerheden (5) zou men misfchien van dezelve nut kunnen trekken, onder beding, dat men verzekerd is, zich niet in de berekening der zwangerheid bedrogen te hebben.

§. 304.

§. 304.

De voorzegging (*prognosis*) berust op de volgende omstandigheden: In minder naauwe bekkens, waarin men de vliezen van het ei slechts weinige weken vóór het einde der zwangerheid behoeft te openen, is het vooruitzigt, om het kind te zullen kunnen redden, beter, dan bij naauwere bekkens, wanneer de ontlasting van het kindsvocht vroeger geschieden moet. 2.) Hoe spoediger na het verrigten van de bewerking de weeën zich opdoen, en de verlossing er op volgt, hoe gelukkiger het bij gelijke omstandigheden voor het kind zal afloopen; bij het te lang uitblijven der weeën na de ontlasting van het lamsvocht, zal de voorzegging minder gunstig kunnen zijn, wegens de te lange en schadelijke drukking der zamengetrokkene baarmoeder op het ligchaam van het kind. 3.) Als het kind het hoofd aan den moedermond aanbiedt, dan is het vooruitzigt tot het behoud van het kind gunstiger, dan wanneer het de voeten of de billen het eerst aanbiedt; en veel ongunstiger is het, als andere, dan de genoemde deelen, in den moedermond liggen, niet alleen voor het kind, maar in dit geval ook voor de barende, daar de verlossing door middel van het kunstige keeren op de voeten, ten einde moet gebragt worden in eene baarmoeder, uit dewelke het kindsvocht zich reeds lang ontlast heeft. 4.) Als na de ontlasting van het kindsvocht de vrouw van koortsen of andere ziekten aangedaan wordt, is de gunstige afloop der verlossing voor de barende twijfelach-

ti-

tiger, dan wanneer dezelve gezond en welvarende blijft.

§. 305.

Het inſtrument, waarmede men de vliezen van het ei doorboren wil, moet naar de bogt van de ſcheede gebogen, en zoodanig vervaardigd zijn, dat noch de deelen der vrouw noch die van het kind daarmede gekwetst kunnen worden. Ik zou het door C. WENZEL aangeprezene inſtrument aanraden. Het beſtaat uit eene zilveren tien of elf duimen lange, aan beide uiteinden opene en kromme buis, hebbende de gedaante en dikte van eene vrouwen catheter, waarin eene met een handvatſeltje voorziene, iets langere ſtalen of ijzeren naald verborgen is. Dit werktuig heeft mij in twee gevallen, waarin ik het gebezigd heb, zeer goed voldaan.

§. 306.

Als men nu door eene naauwkeurige en herhaalde meting van het bekken, vergeleken met de kennis, welke men van hetzelve verkregen heeft, bij eene of meer voorgaande verlosſingen bij hetzelfde voorwerp (23), zich van de noodzakelijkheid der kunstbewerking overtuigd heeft, dan is men evenwel

(23) Liefst zou ik de kunstbewerking bij eene eerstbarende niet verrigten, uit hoofde van de onzekerheid der meting van het bekken bij deze voorwerpen; bij vrouwen daarentegen, wier bekken men gelegenheid gehad heeft bij eene voorgaande verlosſing nader te leeren kennen, kan men zich ten dien aanzien niet zoo ligt vergisſen.

wel verpligt nog de gedachten en den raad van een ander deskundige in te roepen, om te ervaren, of ook deze de kunstbewerking noodig oordeelt, om daarna den tijd, wanneer zij behoort ondernomen te worden, gemeenſchappelijk te bepalen. Daar het hier inmiddels op eenen dag, of op eenige weinige dagen, zoo zeer niet aankomt, kan de kunstbewerking een' korten tijd uitgeſteld worden, als de zwangere zich ongeſteld of niet opgewekt van geest gevoelt.

§. 307.

Wil men nu de vliezen doorboren, dan legt men de vrouw op den rug met in de kniën gebogene dijen, zoo als men gewoon is bij iedere verlosſing te doen, welke men door de kunst verrigten moet, en plaatst zich zelven tusſchen hare dijen. Men brengt voorts den wijsvinger van de regterhand in de ſcheede tot aan den moedermond, en leidt het (§. 305) aangeprezene met olie glibberig gemaakt inſtrumentje met teruggetrokkene naald, langs den in de ſcheede gebragten vinger tot aan den moedermond, en vervolgens door denzelven tot aan de vliezen. Dat men deze bereikt heeft, ontwaart men daaraan, dat het inſtrument eenigen, maar geenen grooten, tegenſtand ontmoet. Het inbrengen van het inſtrument moet geene pijn veroorzaken; heeft zulks plaats of ontmoet men tegenſtand van belang, dan heeft men aan hetzelve geene goede rigting gegeven; het moet in dit geval wederom teruggetrokken en op nieuw ingebragt worden. Deze moeijelijkheid zal men echter dan alleen on-

der-

dervinden, als de moedermond zich niet in het midden van het bekken bevindt, maar bij eene fcheefftaande baarmoeder, naar eene of de andere van deszelfs wanden gekeerd is. In zulk eene omftandigheid moet men, door eene gepaste drukking van buiten door de hand van eenen helper, of van de lijderesfe, de baarmoeder eene andere en betere plaatfing te doen aannemen, den moedermond in het midden van het bekken leiden, waarna het inbrengen van de buis gemakkelijk zal kunnen gefchieden.

§. 308.

Is de buis behoorlijk geplaatst, dan ftoot men de punt van de verborgene naald met een' der vrije vingers der linkerhand door de bovenfte opening van het inftrument en doorboort daarmede de vliezen. Het puntig uiteinde van de naald moet doorgeftooten zijnde, niet meer dan ter lengte van eene lijn uit de bovenfte opening der buis uitpuilen, om het kwetfen van het kind te beletten, weshalve hare geheele lengte, van het tegenftand biedend handvatfel afgerekend flechts eene lijn langer zijn moet, dan de buis, waarin zij verborgen is. Zijn de vliezen geopend, dan ontlast zich door de buis, als men de naald terugtrekt, het ongekleurd en zuiver lamsvocht. Dit verrigt zijnde is de geheele kunstbewerking afgeloopen.

§. 309.

Eenige verloskundigen willen, dat men de vliezen ter plaatfe, alwaar dezelve op den moedermond liggen, zal openen, om het kindsvocht fpoe-

dig te ontlasten; zij meenen, dat door de schielijke ontlasting van dit vocht de weeën opgewekt, en de verlossing daardoor bespoedigd zou kunnen worden. Andere willen liever de vliezen op eene plaats openen, welke van den moedermond meer verwijderd is, om juist het spoedige ontlasten van het kindsvocht, en daardoor de schadelijke drukking van de baarmoeder op het kind voor te komen en te matigen. Het laatste gevoelen zou ik het liefst omhelzen en aanraden, daar de ondervinding (offchoon slechts van twee gevallen) mij het nut hiervan heeft doen inzien.

§. 310.

Als de vliezen doorboord zijn, geeft men der vrouw eenen warmen stopdoek, en laat men haar eenige uren op het bed gerust liggen, waarna men het opstaan veroorloven kan, mits zij alle sterke beweging vermijde. — Zoo zenuwtoevallen, rillingen of sterkere koude zich openbaren, kan men een' kop kamillenthee laten drinken, eene amandelmelk met opium of andere zenuwmiddelen voorschrijven. Bij koortsen, van welke de vrouw mogt overvallen worden, moet men de behandeling naar derzelver aard en naar de omstandigheden inrigten. Of het opium bij die koortsen altijd nuttig is, zoo als de Engelschen verzekeren, zal de tijd nog nader moeten leeren.

§. 311.

Om den moedermond te verweeken, en de weeën op te wekken, heeft men baden, verweekende inspuitingen in de scheede, en het inbrengen van

eene

eene in olie gedoopte fpons in den moedermond, aangeraden. Ik zou van alle deze kunstmiddelen geen gebruik maken, maar liever geduldig de werking der weeën afwachten, die vroeger of later van zelf zullen opdagen, en dan alleen deze middelen in het werk ftellen, als de weeën, na eenige dagen geduld geoefend te hebben, niet verfchijnen. In dit geval kunnen, behalve deze middelen, ook wrijvingen op den buik, hetzij met de bloote hand, of met het linimentum volatile, gebezigd worden. Dergelijke wrijvingen zou men zelfs vroeger zonder nadeel kunnen bij de hand nemen. — Beginnen de weeën behoorlijk werkzaam te zijn, dan gedraagt men zich verder, zoo als men bij elke andere tijdige verlosfing gewoon is. — Dat het kind met de noodige zorg opgekweekt moet worden, zal wel overbodig zijn, nader aan te dringen.

II. *Verrigtingen des vroedmeesters, ter voldoening aan de tweede algemeene aanwijzing, bij niet-natuurlijke verlosſingen.*

§. 312.

De kunst vervangt de werkzaamheden der natuur geheel, bij niet-natuurlijke verlosſingen, en voldoet dus aan de tweede algemeene aanwijzing, (§. 214) door het verrigten der verlosſing: 1. Bij niet-natuurlijke voetgeboorten; 2. bij niet-natuurlijke billengeboorten; 3. door het kunstmatige keeren op de voeten; 4. door het aanleggen van de verloskundige tang; 5. door het ontherſenen, en door het gebruik van andere ſcherpe werktuigen, welke men op het kind aanlegt; 6. door de ſchaambeenſnede; en 7. door de keizerlijke ſnede.

NE-

NEGENDE HOOFDSTUK.

Over het verrigten van de verlosſing, bij niet-natuurlijke voetgeboorten.

§. 313.

De aanwijzingen ter verrigting van de verlosſing bij de voetgeboorten door de kunst zijn: 1.) Ziekte en gevaarlijke toevallen van de barende, (eerſte deel §. 484—488 en §. 497—501) welke door gepaste genees- of heelkundige hulp niet kunnen overwonnen worden; 2.) een matig naauw bekken; 3.) buitengemeene grootte van het kind; 4.) zwakke en onregelmatige weeën, of een geheel ontbreken van dezelve (24); 5.) het uitzakken van de navelſtreng, of derzelver verſcheuring.

§. 314.

(24) Betreffende deze aanwijzing is al hetgene toepasſelijk, wat omtrent trage en moeijelijke verlosſingen, wegens *dynamiſche* oorzaken bij hoofdgeboorten, in het tweede hoofdſtuk van deze vijfde afdeeling, geleerd is. Men moet namelijk de oorzaak van de zwakke en onregelmatige weeën opſporen, en is het mogelijk, wegnemen, en het verrigten der verlosſing door de kunst, ſlechts als het laatſte hulpmiddel kiezen.

§. 314.

Wanneer het kunſtige verlosſen bij de voetgeboorten aangewezen is, dan moeten de endeldarm en de pisblaas vóóraf ontlast worden, ten zij die verrigtingen kort te voren plaats gehad hebben, en moet de barende in de plaatſing, § 260. 1 opgegeven, gebragt worden. De vroedmeester gaat tusſchen de dijen der vrouw zitten of ſtaan, en wacht, als er niets dringt, totdat de moedermond ruim genoeg is, en de vliezen van zelf breken. In dringende gevallen, alwaar de verlosſing dadelijk ten einde moet gebragt worden; als bij hevige bloedſtortingen, ſtuipen, enz., moet hij de vochtblaas kunstmatig breken. Even vreemd, als nadeelig, is de methode van OSIANDER, om de voeten in de vliezen beſloten te vatten, en in de ſcheede te voeren, en de vochtblaas daarna eerst over de enklaauwen te verſcheuren.

§. 315.

Om de voeten door den moedermond naar buiten te leiden, brengt men zijne hand, welker rug men met olie beſmeert, in de ſcheede, waartoe men zich in de eerſte en derde plaatſing van de regter, en in de tweede en vierde plaatſing van de linkerhand bedient, en men vat de voeten in dier voege, dat de middelſte vinger tusſchen beide voeten, de wijs en derde vinger over den buitenſten enklaauw van iederen voet, en de voeten zelve in het vlak van de hand, geplaatst worden. Men tracht dezelve nu van boven naar beneden in de ſcheede, en vervolgens in eene rigting naar boven

uit

uit de ſchaamdeelen te brengen. Of men haalt iederen voet afzonderlijk, als beide eerst in de ſcheede gebragt zijn, een voor een uit de ſchamelheid, waarbij men het been ook over den enklaauw moet vatten. Ligt er ſlechts een voet voor, en is de andere in de knie gebogen, of langs den buik uitgeſtrekt, dan moet men het kind niet, zelfs als het klein is, aan het eene been naar beneden halen, maar vóóraf ook den tweeden voet in den moedermond leiden.

§. 316.

Is het been in de knie gebogen, dan drukt men de knie met den duim iets naar boven, brengt de twee voorſte vingers in de buiging van het gewricht, gaat met dezelve langs de kuit tot aan den voet, en leidt denzelven zoo door den moedermond, waarbij men voorzigtig zijn moet, om het been niet te breken. Eveneens handelt men, als beide kniën zich vertoonen. Is echter de knie, of zijn beide kniën reeds dieper in het bekken gezakt, dan zet men den wijsvinger haakswijze in het kniegewricht, en den duim tegen de kniefchijf, en ontwikkelt het been van binnen naar buiten. Ligt het eene been langs den buik uitgeſtrekt, dan moet men aan den voet, welken men in den moedermond vindt, eenen ſtrop aanleggen, en met de hand langs deszelfs binnenzijde, tot aan de teeldeelen van het kind, in de baarmoeder dringen, om vervolgens langs den buik de dij, en het been, dat men zoekt, te bereiken. Men plaatst nu den duim in het kniegewricht, en buigt met de twee voorſte

vingers, welke men tot aan den voet brengt, het been in het kniegewricht, vat den voet over de enklaauwen, en voert denzelven in en uit de fcheede; als wanneer men den ftrop van den eerften voet losmaakt.

§. 317.

Zijn beide voeten uit de vrouwelijkheid gebragt, dan vat men ze ieder afzonderlijk met eene hand, en trekt er aan van beneden naar boven, totdat de kniën ontwikkeld zijn. Nu worden de geborene deelen, deels om dezelve voor koude te bewaren, en deels om het afglijden van de handen voor te komen, in een' warmen doek geflagen. Men vat het kind boven het kniegewricht, en brengt in dezelfde rigting de dijen naar buiten, waarbij men zijne hand al hooger en hooger naar boven fchuift, naarmate het kind verder uit de fcheede komt. Het trekken van het kind uit den fchoot zijner moeder moet altijd in fpiraalvormige bewegingen gefchieden.

§. 318.

Is het kind met de hielen achterwaarts en de teenen naar boven, in het bekken geplaatst, dan moet men hetzelve, zoodra de kniën geboren zijn, trachten om te draaijen, zoodat het met den buik achterwaarts gekeerd worde. De omdraaijing zelve moet naar die zijde gefchieden, naar welke het kind van zelf het meeste helt. Deze bewerking zal het gemakkelijkfte verrigt kunnen worden, wanneer men de barende op de zijde, naar welke men het kind op den buik omkeeren wil, laat liggen,

en

en de dijen met beide handen vat, en ze, al langzaam trekkende, eene ſpiraalvormige beweging ter zijde, en voorts achterwaarts, doet ondergaan.

§. 319.

Wanneer de billen geboren zijn, dan behoort het kind reeds geheel op den buik omgekeerd te wezen. Maar, zoo de bedoelde omdraaijing geene plaats gehad heeft, dan moet dezelve als nog dadelijk ondernomen worden. Tot dit einde legt men de eene hand over de teeldeelen, zonder echter dezelve te drukken, en de andere over de billen, de vingers zoo ver, als mogelijk, naar boven uitſtrekkende, en draait nu het kind, zonder het verder naar buiten te halen, ten volle zoodanig om, dat het met den buik naar eene van de heiligdarmbeenſche vereenigingen toegekeerd worde. De billen worden nu verder in eene rigting naar boven geheel uit het bekken gehaald. Als geene gevaarlijke toevallen de beſpoediging der verlosſing gebieden, behoeft men zich met de uithaling van den tronk niet te haasten, het is integendeel voordeelig, de uitdrijving van denzelven aan de weeën over te laten (25). Men poge door verkwikkende artſenijen en dranken, en door wrijven van de baarmoeder, de weeën op te wekken. Beginnen deze te werken, dan trekke men zachtjes, en altijd gedurende de zamentrek-

(25) Als er krachtige weeën aanwezig zijn, is het onnoodig, het kind op den buik om te wenden, daar zulks door de natuurlijke pogingen der baarmoeder van zelf geſchieden zal.

trekking der baarmoeder, en verpooze men, als de wee ophoudt. Blijft de baarmoeder echter geheel onwerkzaam, dan legt men beide handen op de heupen, met de vingers zoo ver naar boven, als mogelijk, en trekt het kind volgens de as van het bekken naar buiten, totdat de romp tot op de ſchouderbladen geboren zij. Men moet bij deze bewerking nimmer de hand op den buik en den rug aanleggen, gelijk ſommige aanbevelen, daar de drukking van den buik voor het kind hoogst gevaarlijk is. — Wat men voorts nopens de navelſtreng in acht te nemen hebbe, is reeds boven (§. 117) opgemerkt.

§. 320.

Wanneer een of beide armen, zoo als ſomtijds plaats heeft, zich naast den tronk in de ſcheede bevonden, zoo zou men het hoofd in en uit, het bekken kunnen leiden; maar, als dezelve naar boven langs het hoofd uitgeſtrekt zijn, dan moeten zij doorgaans vóóraf ontwikkeld worden, omdat zij veelal den uittogt van het hoofd beletten. Het is echter ſteeds als eene gunſtige omſtandigheid te beſchouwen, wanneer de kunſtige uithaling van de armen onnoodig is, omdat zij tijd kost, en de verlosſing vertraagt, en het er nu op aankomt, om het hoofd zoo ſpoedig mogelijk uit het bekken ten voorſchijn te brengen, daar het leven van het kind op dit tijdſtip, deels door de drukking van de navelſtreng, tusſchen hoofd en bekken, en deels door het indringen van lucht in des kinds mond, juist het meeste bedreigd wordt. Is het kind dus klein,

het

het bekken ruim, en grijpen er weeën plaats, dan houde men zich met het uithalen van de armen niet bezig; maar, zoo men befpeuren mogt, dat de armen het nederdalen van het hoofd beletteden, dan ontwikkele men dezelve terftond één voor één, wanneer de ontwikkeling van beide armen noodzakelijk vereischt wordt; want fomtijds zakt het hoofd reeds, als men een armpje uit het bekken gehaald heeft. Men moet hierbij altijd den regel in acht nemen, dat men dien arm het eerfte uithale, welke het meeste benedenwaarts naar het heiligbeen toe gekeerd is, en daarna den anderen.

§. 321.

Bij het verrigten hiervan, gaat men aldus te werk. Is het kind met borst en aangezigt regts, en naar achteren gekeerd, dan bezigt men, ter uithaling van den regter naar beneden liggenden arm, zijne regterhand. Men legt nu het kind, dat men in een' warmen doek doet, op den vrijen arm, en ligt den tronk eenigzins regts en naar boven, en vaart met de twee voorfte vingers van zijne regterhand in de fcheede, langs het achterhoofd, totdat men ten minfte het elleboogsgewricht bereikt heeft. Men drukt en fchuift daarmede den arm naar beneden, over het aangezigt en de borst van het kind henen, terwijl men met den duim den fchouder naar beneden drukt. Heeft men den arm uit de fcheede gebragt, dan wordt hij almede in den doek geflagen, en de arm ter onderfteuning van den romp verwisfeld. De losmaking van den linkerarm verrigt nu de vroedmeester met zijne linkerhand,

waar-

waarbij men op dezelfde wijze, als zoo even nopens de losmaking van den regterarm aangemerkt is, te werk gaat; uitgezonderd alleen, dat de romp van het kind naar beneden en links gehouden wordt.

§. 322.

Wanneer aangezigt en borst links, en naar achteren geplaatst zijn, wordt de linkerarm met de linkerhand het eerste, en de regter naar boven liggende arm het laatste, en met de regterhand uit het bekken gehaald. Zijn de armen tusschen het achterhoofd en de schaambeenen over elkander gekruist, dan moet men den bovenliggenden arm het eerste ontwikkelen. Het hoofd moet in dit geval vóóraf een weinig teruggedrukt, en de arm met twee vingers zoo lang ter zijde, en naar boven geschoven worden, totdat hij over het achterhoofd henen, langs het oor, en vervolgens over het aangezigt weg en naar beneden gevoerd is. Zoo immer, moet men bij deze bewerking, welke dikwerf met zeer vele moeijelijkheden gepaard gaat, voorzigtig zijn, om den arm niet te breken. Zeer bevorderlijk, ter losmaking van den arm, is het in dit geval, het hoofd, zoo dit mogelijk is, weder hooger in het bekken terug te schuiven, of aan hetzelve eene plaatsing ter zijde te geven. Het ontwikkelen der armen moet, ook in geval het kind met het aangezigt tegen de schaambeenen gerigt is, (hetwelk echter alleen bij verzuim van hulp plaats kan hebben) over het aangezigt en de borst henen naar buiten geschieden, en, als men het

het hoofd niet ter zijde omkeeren kan, in eene rigting van achteren naar voren en naar boven, verrigt worden, voor dat men de armen naar beneden voeren kan.

§. 323.

Bij het verlosfen van het hoofd moet men er op letten, hoe hetzelve geplaatst zij; en altijd moet men hetzelve met de kleinfte afmetingen door de voordeeligfte middellijnen van het bekken leiden, als het niet reeds van zelf deze ligging heeft. Biedt dus het hoofd zijne loodregte en dwarfe lijnen aan de fchuinfche afmetingen van de bovenfte engte aan, dan behoeft het flechts in deze rigting tot aan de benedenfte engte naar beneden gehaald te worden. Ten dezen einde voert men de twee voorfte vingers van de hand, waarop de romp van het kind rust, in de fcheede, en legt dezelve op de bovenkaak aan, zoodat de neus tusfchen beiden in het midden kome, (nooit moet men de vingers in den mond brengen, om aan de onderkaak te trekken.) De andere hand wordt zoodanig geplaatst, dat derzelver voorfte en derde vinger over de fchouders, en de middelfte vinger in de fcheede gebragt, en op het achterhoofd aangelegd worden. Nu drukt men met dezen vinger het hoofd van boven naar binnen, en met de vingers, welke op de kaak liggen, trekt men hetzelve naar beneden, totdat de kin den bodem van het bekken genaderd is. Men draait nu het aangezigt naar de uitholling van het heiligbeen, en ontwikkelt daarna het hoofd in eene rigting van beneden naar boven; waarbij men den romp almede

iets

iets in de hoogte ligt, en den bilnaad volkomen voor inſcheuring beveiligt. Bij deze bewerking blijven de vingers van den vroedmeester de beſchrevene plaatſing onveranderd behouden. Nooit mag men echter aan den romp trekken, met oogmerk, om het hoofd te verlosſen; aangezien de kin bij deze handelwijze van de borst afwijkt, en het kind door dezelve in een onmiddellijk levensgevaar gebragt wordt. Zeer nuttig is het, de barende bij de ontwikkeling van het hoofd aan te zetten, om ſterk naar beneden te drukken, en hare pogingen te verdubbelen.

§. 324.

Is echter de kin van de borst afgeweken, en biedt het hoofd zijne lange, of, dat erger is, de ſchuinſche middellijn aan de bovenſte engte aan, dan moet de kin vooraf tegen de borst gebragt worden; dit laat zich echter niet altijd even gemakkelijk doen. In deze gevallen moet men, als de vroedmeester de kaak, wegens haren hoogen ſtand, met den vinger van de hand, waarop de romp rust, niet bereiken kan, het achterhoofd, met twee vingers van de andere hand, ſterk naar boven en naar achteren drukken, om hetzelve van den nek te verwijderen, en de kin naar de borst te doen naderen. Bereikt men door dezen handgreep zijn oogmerk niet, dan moet de eerstgenoemde hand geheel in de ſcheede gebragt, en de kin daarmede tegen de borst aangetrokken worden, terwijl men, met op het achterhoofd te blijven drukken, deze beweging verder begunſtigt.

§. 325.

§. 325.

Is het hoofd niet reeds in de fchuinfche afmetingen, of, in plaats van met het aangezigt naar achteren, naar de voorzijde van het bekken, geplaatst, dan moet het meteen in en door deze afmetingen, als de gunftigfte van de bovenfte engte, en moet het aangezigt naar de achterzijde van het bekken, naar welke dit laatfte van zelf het meeste helt, geleid worden. Kan men, zoo als meestal het geval is, bij de plaatfing van het aangezigt naar voren, de hand niet tusfchen de voorzijde van het bekken inbrengen, en op de kaak aanleggen, dan moet men, in de derde plaatfing van het hoofd, de regterhand in de linkerzijde van het bekken brengen, en de vingers in eene rigting naar voren over het aangezigt omflaan, om aldus de bedoelde verplaatfing te bewerken; in de vierde plaatfing bezigt men daartoe zijne linkerhand. Is men in het een en ander geflaagd, dan verlost men het hoofd verder, zoo als boven (§. 323) aangeprezen is.

§. 326.

Bij deze verplaatfing van het hoofd in eene gunftiger afmeting van het bekken, moet men den romp eene aan dezelve geëvenredigde beweging doen ondergaan. Maar wanneer het hoofd nogtans niet fpoedig in eene gunftiger plaatfing, of om welke reden ook niet in, door of uit het bekken kan gebragt worden, dan moet men den tijd niet langer verfpillen, daar alle dralen voor het leven van het kind zoo gevaarlijk is, maar behoort men terftond de verloskundige tang aan te leggen, en de verlos-

ſing daarmede ten einde te brengen. Men vergelijke verder, aangaande de behandeling van de voetgeboorten, hetgene boven (116—121) geleerd is (26).

TIENDE HOOFDSTUK.

Over het verrigten van de verlosſing bij niet-natuurlijke billengeboorten.

§. 327.

Wanneer de billen zich in den mond van de baarmoeder vertoonen, zal men de verlosſing door de kunst moeten ten einde brengen, 1.) wanneer er zekere voor de barende gevaarlijke toevallen (eerſte deel §. 484—488 en §. 497-501) aanwezig zijn, welke door gepaste genees- of heelkundige hulp niet kunnen overwonnen worden; 2.) bij een matig naauw bekken; 3.) bij een groot kind; 4.) bij ſlaauwe, onregelmatige of ontbrekende weeën, welke bij eene behoorlijke behandeling niet kunnen worden opgewekt; en 5.) als de navelſtreng zich

(26) Men vergelijke *Nouvelles demonſtrations d'accouchemens par* J. P. MAYGRIER, pl. 37—39.

zich tevens in den moedermond vertoont, en niet wederom teruggevoerd en teruggehouden kan worden.

§. 328.

Zijn de billen den moedermond nog niet doorgetrokken, en zijn dezelve nog niet diep in het bekken gezakt, dan is het verkieslijkste middel, de verlossing te verrigten, door de billengeboorte in eene voetgeboorte te veranderen (27). Dit vereischt echter verschillende handgrepen, welke van het verschil der plaatsing van het kind afhangen. Nadat men aan de barende die ligging gegeven heeft, welke bij het verrigten van niet-natuurlijke verlossingen in het algemeen boven §. 260. 1 aangeprezen is, breekt men de vliezen bij een genoegzaam geopenden moedermond; of men wacht, als geene toevallen dringen, het natuurlijk afloopen van het kindsvocht af. In de *eerste* plaatsing van de billen, (eerste deel §. 413) voert men zijne linkerhand in de regterzijde van de scheede, omvat met

(27) De aanwijzing, om de billengeboorte in eene voetgeboorte te verkeeren, zal men misschien niet ten onregte tot het hoofdstuk, waar er van het kunstige keeren op de voeten gesproken wordt, uitgesteld willen hebben; maar het komt ons voor beter te zijn, al wat er bij de billengeboorten verrigt moet worden, zamen en op eens voor te dragen, om de behandeling van de niet-natuurlijke billengeboorten, door het vaneen scheiden van de daarbij noodige handgrepen, niet te veel te versnipperen.

met dezelve de billen, en ſchuift ze een weinig terug, naar boven en voren, in de rigting naar de linker heupkom. Men gaat met de naast elkander liggende vingers langs de achterzijde van de dijen tot aan de voeten, hetzij deze in de kniën gebogen zijn, (als wanneer men ze het gemakkelijkſte kan vatten,) hetzij dezelve langs buik en borst uitgeſtrekt zijn, (in welk geval men ze in de kniën buigen moet.) Men vat ze beide te gelijk, en voert ze in de ſcheede. Bij het naar beneden halen van de voeten, kan men de billen met den duim naar boven en terugſchuiven, als dezelve nabij de bovenſte engte zijn, en het naar beneden halen van de voeten beletten mogten.

§. 329.

Kan men beide voeten niet te gelijk vatten, dan haalt men dezelve één voor één in de ſcheede, en gaat bij het naar beneden halen van den tweeden voet zoo te werk, als bij de onvolkomene voetgeboorte, §. 316, aangetoond is. Heeft men nu de billengeboorte in eene voetgeboorte veranderd, dan verrigt men alles verder zoo, als of de voeten zich het eerſte hadden aangeboden. In de *tweede* plaatſing van de billengeboorte (eerſte deel §. 413) verrigt men alles gelijk in de eerſte plaatſing. Alleen bezigt men hier zijne regterhand, welke men in de linkerzijde van de ſcheede brengt, ter vatting en nederhaling van de voeten, en ſchuift men de billen in de rigting naar de regter heupkom een weinig terug. Wanneer de billen en de rug van het kind geheel naar de voorzijde van de baarmoeder,

en

en tegen de schaambeensvereeniging gekeerd zijn, (dat echter zeer zelden het geval is,) dan wordt de linkerhand langs het heiligbeen in de baarmoeder gebragt, en worden de billen daarmede omvat, en zoodanig omgedraaid, dat de rug van het kind aan de linker heupkom beantwoorde, en worden vervolgens de voeten, als in de eerste plaatsing, door den moedermond naar beneden geleid.

§. 330.

In de *derde* en *vierde* plaatsing, (eerste deel §. 413) moet men, vóór dat men de voeten door den moedermond leidt, de plaatsing van het kind in de baarmoeder veranderen; te weten: de derde plaatsing in de tweede, en de vierde in de eerste. Tot dit einde brengt men in de derde plaatsing zijne regterhand in het bekken, en omvat daarmede de billen in dier voege, dat de uitgespreide vingers over de eene, en de duim over de andere heup gelegd worden. Men draait nu de billen zoodanig van de regter heiligdarmbeensche vereeniging naar voren, dat zij over de heupkom van diezelfde zijde geplaatst worden, en de buik naar achteren aan den zijdelingschen wand van de baarmoeder beantwoorde. In de *vierde* plaatsing, draait men de billen naar de linker heupkom, waartoe men zijne regterhand bezigt. Dit verrigt men, zoo als bij de derde plaatsing geleerd is. — Zoo de billen en de rug van het kind eindelijk, (dat allerzeldzaamst gebeurt) volkomen naar het voorgebergte van het heiligbeen mogten toegekeerd zijn, dan moet men dezelve liefst in de eerste plaatsing

doen overgaan, waartoe men zich van de linkerhand moet bedienen, of van de regter, als men dezelve in de tweede plaatſing overbrengt. Dit verrigt hebbende, vat men de voeten, en leidt dezelve door den moedermond in de ſcheede op zulk eene wijze, als bij de behandeling der eerſte plaatſing van de billen (§. 328 en 329) aangewezen is.

§. 331.

Maar zijn de billen reeds diep in het bekken ingezakt, en maakt zulks het veranderen van de billengeboorte in eene voetgeboorte ongeoorloofd, of geheel onmogelijk, (dit laatſte heeft bij beklemming plaats) dan moet men haren uittogt uit het bekken, als zij tot aan de vrouwelijkheid genaderd zijn, door het aanleggen van den wijsvinger, als eenen haak in de lies, of van beide wijsvingers in beide liezen, zoo als §. 125 en 126 geleerd is, bevorderen. Zijn de billen nu in zoo verre geboren, dat de enklaauwen voor den dag komen, dan drukt men met den duim de knie van binnen naar buiten, ontwikkelt aldus de voeten geheel, en verrigt voorts de verlosſing als bij eene voetgeboorte. De verlosſing van de billen, door middel van de vingers alleen, is nogtans ontoereikend, wanneer de billen beklemd, of nog niet diep genoeg in het bekken gezakt zijn. In dit geval worden er drie andere bewerkingen aangeprezen; te weten, het aanleggen van den ſtrop, van den ſtompen haak en van de tang.

§. 332.

De ſtrop, welken men tot dit oogmerk, en tot

meer

meer andere, zoo als bij de keering, bezigt, is een ſterke, liefst van floszijde gewerkte band, een' halven duim breed, en eene tot eene en eene halve el lang; aan welks uiteinde eene langwerpige opening, ter lengte van een' duim, ingeweven is. De ſtrop moet, ter verlosſing van in het bekken beklemde billen over de plooi van de liezen van het kind aangelegd worden, om daarmede de billen uit het bekken te verlosſen. Men ſteekt den top van den vinger in de lus, welke van den dubbel gevouwen band gemaakt wordt, of in de daarin gewevene langwerpige opening, en voert den ſtrop met den vinger in de ſcheede, en legt hem over de plooi van de lies; men brengt vervolgens, met de andere hand, tusſchen de dijen van het kind eenen ſtompen haak, vat met denzelven de lus, of opening van den ſtrop, dien men zoo lang over de lies vastgehouden heeft, en trekt met denzelven den ſtrop uit de ſcheede. Daar het aanleggen van den ſtrop zeer moeijelijk, ja, als de billen nog hoog zitten, en beklemd zijn, onmogelijk, en voor de barende ſteeds zeer pijnlijk is, zouden wij deszelfs gebruik geheel afraden.

§. 333.

Meer in gebruik, en nuttiger, is de ſtompe haak. (zie Plaat II. fig. 2.) Het inſtrument wordt langs een paar vingers in de ſcheede gebragt, en in de vouw van de lies van het kind, welke het meeste naar het heiligbeen gerigt is, aangelegd. Aan deszelfs handvatſel trekkende, haalt men de billen langs de as van het bekken naar buiten. Bij ſterk be-

klemde billen, is ook het aanleggen van den haak fomtijds zeer moeijelijk; en het is niet te ontkennen, dat de haak het deel van het kind, waar men hem aanlegt, niet zelden kwetst. — Zitten de billen in de dwarfe afmetingen van het bekken beklemd, dat is met den rug tegen den buik of tegen de lendewervelen van de barende, gekeerd, dan moet men, naar den raad van fommigen, in iedere lies van het kind eenen haak aanleggen, en beide vereenigd, als eene foort van tang, ter verlosfing van de billen gebruiken.

§. 334.

Wij hebben nog nimmer noodig gehad, twee haken aan te leggen; een was altijd genoegzaam; en wij zouden, zoo de eene haak ter verlosfing ontoereikende was, liever tot de verloskundige tang overgaan, die door fommigen in alle gevallen van beklemde of teruggehoudene billen aangeraden wordt. Het is waar, de tang kan den onderbuik van het kind op eene fchadelijke wijze drukken; maar als men eene niet te fterk gebogene tang bezigt, en de lepels niet hooger dan op de heupen aangelegt, en het inftrument flechts zoo lang gebruikt, totdat men de billen tot aan de vrouwelijkheid gebragt heeft, om vervolgens een' of twee vingers, als haken, in de liezen te kunnen zetten; dan kan haar gebruik nimmer zoo nadeelig zijn, als door eenige vroedmeesters opgegeven wordt. Bij een dood kind mag men zich zelf bij voorkeur van dit werktuig bedienen.

§. 335.

§. 335.

Welk der vier hulpmiddelen (§. 331—334) men ook ter verlosſing kiezen moge, (de vingers en de haak prijzen zich echter in het algemeen het meeste aan,) men moet altijd de billen in eene ſchuinſche rigting door het bekken halen; en, als dezelve naar achteren en de teeldeelen naar de voorzijde van het bekken gerigt zijn, moet men nimmer nalaten, dezelve reeds bij haren doortogt door het bekken in de eerſte of tweede plaatſing te veranderen.

ELFDE HOOFDSTUK.

Over het verlosſen van het kind, door middel van de keering op de voeten.

§. 336.

De keering op de voeten is die kunstbewerking, bij welke de vroedmeester zijne hand in de baarmoeder brengt, ten einde, in plaats van het voorliggende deel, de voeten op te zoeken, en in den moedermond te leiden, om daarna het kind verder, met de voeten vooruit, uit den ſchoot zijner moeder te voorſchijn te brengen. De keering is dus

uit twee verſchillende bewerkingen zamengeſteld; te weten, uit het veranderen van des kinds ligging in de baarmoeder, zoodat, in plaats van het voorliggende deel, de voeten in den moedermond geleid worden, of uit het eigenlijke keeren; en uit de verlosſing met de voeten vooruit, nadat men des kinds plaatſing veranderd heeft. CELSUS was de eerſte, die van deze kunstbewerking heeft gewag gemaakt. AMBROSIUS PARAEUS en GUILLEMEAU hebben dezelve het eerſte uitvoerig beſchreven, en niet voor MAURICEAU werd zij door de verloskundigen algemeen aangenomen en ten uitvoer gebragt.

EERSTE VERDEELING.

Over de aanwijzingen en voorſpelling, bij de keering.

§. 337.

Het keeren op de voeten is eene zeer belangrijke, en tevens voor het leven van het kind zeer gevaarlijke, en voor de moeder eene pijnlijke, en zelfs ook voor haar ſomtijds zeer hagchelijke, kunstbewerking, welke men derhalve nimmer anders, dan bij hooge noodzakelijkheid, ondernemen moet. Ook de meest geoefende behoort uit dien hoofde nooit zijne keuze op haar te vestigen, zoo lang eene andere kunstbewerking, welke even nuttig is, hem ten dienſte ſtaat. Kan hij het kind met het hoofd

hoofd vooruit even veilig verlosſen, hij aarzele nooit, om den voorrang aan deze laatſte handelwijze te geven. En nogtans is het kunſtige keeren eene verrigting, welke in vele gevallen de eenige is, die het leven van de barende, en van hare vrucht, in veiligheid kan ſtellen. Jonge kunstoefenaren moeten zich dus bevlijtigen, om zich de daartoe vereischte handgrepen eigen te maken, waartoe oefeningen op wel ingerigte fantomes, met kinderlijken, of, bij gebrek van deze laatſte, met mannequins van leder, zeer dienſtig zijn; van welk hulpmiddel men zich, ter oefening in andere verloskundige bewerkingen, ook bedienen moet.

§. 338.

De keering is aangewezen, 1.) bij alle niet natuurlijke plaatſing van het kind, (eerſte deel §. 506—509) wanneer dezelve, namelijk, noch door de bewerkingen van buiten op de baarmoeder, (§. 280—290) noch ook door de natuur, verbeterd worden kan. Daar echter de verandering van plaatſing door uitwendige handgrepen, in vele gevallen, vóór dat het lamsvocht afgeloopen is, wegens niet genoegzame kennis van de ligging van het kind ondoenlijk is, en men zich op de vrijwillige verbetering van plaatſing, als een niet dagelijks verſchijnſel, niet verlaten mag: zoo blijft de kunſtige keering op de voeten, in de genoemde gevallen, de eenige verloskundige bewerking, welke met zekerheid redding kan aanbrengen; 2.) bij gemengde geboorten, (eerſte deel §. 512) wanneer de, met het hoofd en de billen, in den moedermond ingezak-

zakte hand, arm of voet, niet in de baarmoeder weder teruggevoerd (§. 267) worden kan, en het hoofd en de billen niet te diep in het bekken gezakt zijn; 3.) wanneer de navelſtreng, vóór dat het kind verlost is, ſcheurt, (eerſte deel §. 520. *c*.) en wanneer dezelve naast het hoofd en de billen in de ſcheede zakt, en niet door de bewerkingen (§. 290 *a* en *b*) kan teruggehouden worden, welke bewerkingen echter niet ligt misſen zullen, met goed gevolg ten uitvoer gebragt te worden; 4.) bij de volkomene, en ſomtijds zelfs bij de onvolkomene, aanhechting van den moederkoek (eerſte deel §. 521) op den mond der baarmoeder, als de vloeijing bij dit laatstgenoemde gebrek hevig is, en noch door in- noch door uitwendige middelen kan overwonnen worden; 5.) bij algemeene zwakte, flaauwten, (eerſte deel §. 484, 485) belemmerde ademhaling, gevaarlijke bloedſtortingen, (eerſte deel §. 486) ſtuipen, hevige pijn en aanhoudende brakingen, (eerſte deel §. 487); 6.) bij beklemde breuken, ſlagaderbreuken en bloedaderſpatten, (eerſte deel §. 488) als deze laatſte groot zijn, en gevaar ſchijnen te loopen van te ſcheuren; 7.) bij beenbreuken en ontwrichtingen, en andere pijnlijke ongemakken, (eerſte deel §. 488) als dezelve door de natuurlijke pogingen ter verlosſing, zoodanig verergerd konden worden, dat de verlosſing beſpoedigd moest worden; 8.) bij zwakke, flaauwe weeen, ontſteking van de baarmoeder, hevige vloeijingen uit de baarmoeder of ſcheede, wat ook daarvan de oorzaak moge zijn, (eerſte deel 497—499);

9.)

9.) bij verscheuring van de baarmoeder en de scheede, (eerste deel §. 500); 10.) wanneer er bij tweelingen slechts een moederkoek is, en deze vóór dat het tweede kind geboren is, van de baarmoeder losgeraakt, of in het geheel door den moedermond gezakt is; in dit geval moet het tweede kind gekeerd worden.

§. 339.

Ten opzigte van de aanwijzingen ter keering moet aangemerkt worden: 1. dat de in de vorige §. onder 5 en 8 genoemde omstandigheden slechts dan het verrigten van de verlossing door de kunst vereischen, wanneer dezelve van eenen zoo gevaarlijken aard zijn, dat er geen tijd is, om de noodige geneeskundige hulp vóóraf aan te wenden, of wanneer deze beproefd zijnde, zonder werking gebleven is. 2. Dat de ziekten en toevallen van §. 338, 3—10 ook dan zelfs de keering vorderen, als het kind wel geplaatst is. Nogtans moet men in deze laatste gevallen aan de verloskundige tang, als een voor moeder en kind minder gevaarlijk hulpmiddel, de voorkeur geven, zoo het hoofd door dezelve behoorlijk gevat, en door het bekken gevoerd kan worden.

§. 340.

Door sommige verloskundigen wordt de keering voorts ook nog aangeraden, bij een matig naauw bekken, bij een groot hoofd, bij de aangezigtsgeboorten bij scheeve plaatsingen van het hoofd en de baarmoeder, bij het tweede tweelingskind, enz. Doch al deze omstandigheden vereischen,

ſchen, wanneer er geene andere toevallen aanwezig zijn, geene bijzondere hulp en anders eene geheel andere, welke minder gevaarlijk, en van welke er reeds op zijne plaats geſproken is. Wat het matig naauw bekken in het bijzonder betreft, dat door de meeste verloskundigen als aanwijzing tot de keering op de voeten opgegeven wordt, omdat zij het voordeel geeft, dat het laatst komende hoofd met zijne kleinſte afmetingen door de voordeeligſte middellijnen van het bekken, geleid kan worden; hieromtrent merken wij aan, dat bij krachtige weeën, en eene goede plaatſing van het hoofd, de natuur zelve de verloſſing verrigt; en, zoo dezelve dienaangaande in gebreke blijft, is de verloskundige tang, als het hoofd daarmede kan gevat worden, nu veel gepaster hulpmiddel; daar men met dit werktuig het hoofd zonder nadeel een weinig kan bijeen drukken. Het aanleggen van de tang is, nadat men de keering verrigt heeft, wel ook een middel ter verloſſing, maar laat zich alsdan ſteeds veel moeijelijker verrigten, en beveiligt, uit hoofde van het vertoeven van het hoofd in het bekken, en wegens de drukking van de navelſtreng, het leven van het kind veel minder, dan wanneer de tang op het, zich het eerst aanbiedende, hoofd aangelegd wordt. Zijn er geene, of ſlechts flaauwe weeën aanwezig, en blijft het hoofd boven de bovenſte engte ſtaan, dan wijst deze omſtandigheid, maar niet het naauwe bekken, de keering aan. Het geſtelde van het naauwe bekken, is ook toepasſelijk op het te groote hoofd.

§. 341.

§. 341.

Tegenaanwijzingen (*contraindicationes*) van de keering zijn deze. 1.) Wanneer het hoofd of de billen reeds diep in het bekken gezakt, of den mond van de baarmoeder doorgetrokken, zijn. 2.) Een beklemd hoofd en beklemde billen. In deze beide gevallen (1. 2.) zou men het leven van de barende voor groote gevaren blootſtellen, en zeer ligt de baarmoeder verſcheuren, of van de ſcheede afrukken, kunnen. 3.) Een waterhoofd. 4.) Een naauw bekken, het hoofd mag voorliggen of niet; omdat men, al kon men ook de hand door het bekken brengen, om de keering op de voeten te verrigten, intusſchen het laatst komende hoofd van den tronk zou kunnen afſcheuren. 5.) Eene onrijpe vrucht, omdat er in de baarmoeder geene genoegzame ruimte is, ter invoering van de hand, en de kleine vrucht in elke plaatſing door de natuurkrachten geboren kan worden. 6.) Wanneer de baarmoeder zeer naauw om het kind bijeen getrokken, en het lamsvocht reeds lang geheel afgeloopen is; zoodat men, zelfs met de meeste omzigtigheid, en na het gebruik van de meest gepaste middelen, de hand niet zonder groot gevaar voor de barende in de baarmoeder kan invoeren. In dit allermoeijelijkſte en ongelukkige geval, dat echter niet ligtelijk, dan bij verzuim van geſchikte en tijdige hulp, zal voorkomen, is het noodzakelijk liever van de keering af te zien, dan de barende, wier vrucht men evenwel niet bewaren kan, voor

voor nog grootere gevaren bloot te ſtellen. Men is dan verpligt, naar andere hulp om te zien.

§. 342.

De *voorſpelling*, omtrent den gemakkelijken en gelukkigen, of ongemakkelijken en ongelukkigen, uitſlag van de keering, hangt van vele omſtandigheden, en zoowel van de geſteldheid der barende, als van de vrucht, af. Van de zijde der barende, is de keering moeijelijker, als het lamsvocht reeds lang is afgeloopen, als de teeldeelen gezwollen, heet en droog zijn, het bekken niet ruim is, de arbeid reeds lang geduurd heeft, en er nu nog bij aanhoudenheid weeën, of krampachtige zamentrekkingen, van de baarmoeder, aanwezig zijn; voorts als men de kunstbewerking, wegens toevallen van de barende, als ſtuipen, bloedſtortingen, enz. ondernemen moet, en de mond van de baarmoeder nog niet genoegzaam, ter doorlating van de hand des vroedmeesters, en van het kind, verwijd is; en eindelijk, als de vrouw eene eerstbarende is.

§. 343.

De keering is moeijelijk en gevaarlijk, wegens het kind, als hetzelve groot is, als het hoofd digt bij den moedermond ligt, en de voeten in het algemeen niet ver van, of in, den bodem der baarmoeder moeten gezocht worden, of tegen den rug van het kind gebogen zijn. — Het leven van het kind is in grooter gevaar, wanneer de navelſtreng in het begin, of in den voortgang, van de verlosſing uit den moedermond ſchiet; wanneer het zich met

met zijne voorzijde, als met den buik, de borst, of den hals, aanbiedt; wanneer het ontwikkelen van de armen moeijelijkheden baart, en het hoofd, na de geboorte van den tronk, lang in het bekken zitten blijft.

§. 344.

Gelukkiger is de voorſpelling voor moeder en kind, wanneer het lamsvocht nog niet, of nog niet lang, is afgeloopen; wanneer de barende reeds meer kinderen gehad heeft, en gezond, en bij goede krachten is; wanneer de deelen ter verloſsing behoorlijk voorbereid zijn, het bekken ruim is, en de arbeid nog niet lang geduurd heeft. Is het kind bij deze gunſtige geſteldheid van de barende niet zeer groot, liggen de voeten nabij den moedermond, openbaren er zich gedurende de kunstbewerking geene toevallen, en kan dezelve ſpoedig ten einde gebragt worden; waarbij het als eene zeer gunſtige omſtandigheid moet aangemerkt worden, dat er, nadat de voeten in de ſcheede geleid zijn, zich goede en krachtige weeën openbaren; dan mag men zelfs hoop koesteren van ook het kind te zullen beveiligen.

TWEEDE VERDEELING.

Algemeene voorschriften bij het keeren op de voeten.

§. 345.

Voor dat men tot het keeren overgaat, moet men zich, behalve van de noodige artsenijen en andere reeds elders aangeprezene hulpmiddelen, van een genoegzaam aantal warme luijers voorzien, om de deelen van het kind, zoodra zij uit de scheede te voorschijn gebragt zijn, daarin te kunnen rollen; en voorts van twee stroppen (§. 332), van eene tang, die men misschien noodig zou kunnen hebben, om het hoofd te verlossen, en van eenen stropvoerder (*portelacs*, *het Wendungs-stäbchen der Duitschers.*) (Zie Plaat II. fig. 1.)

§. 346.

De barende moet men ook behoorlijk tot de kunstbewerking voorbereiden, waartoe in de eerste plaats, en voornamelijk, de ontlasting van blaas en endeldarm behoort. Voorts moet men haar van de onnoodige kleederen, welke voor de kunstbewerking hinderlijk zijn, ontdoen, en haar eindelijk zoodanige in- en uitwendige artsenijen toedienen, als de omstandigheden mogten vereischen, als: bij volbloedigen, en bij gespannene drooge teeldeelen en moedermond, eene lating; bij kramp in het laatstgenoem-

noemde deel en de geheele baarmoeder, krampſtillende geneesmiddelen, onder welke het opium de eerſte plaats bekleedt, ſoortgelijke, en verweekende en glibberig makende inſpuitingen in de ſcheede en in de baarmoeder zelve, wanneer het lamsvocht reeds lang afgeloopen, en dit ingewand om het kind ſterk zamengetrokken is; dergelijke cataplasmata en fomentatiën op den buik, en inſmeringen van zalven met opium in den moedermond.

§. 347.

Moet men de keering, wegens gevaarlijke toevallen van de barende, als om ſtuipen, hevige bloedſtortingen en flaauwten ondernemen, vóór dat de moedermond behoorlijk geopend is, (bij het zoogenoemde *accouchement forcé*) en helpen de zoo even genoemde middelen niet, dan moet men voorzigtig den moedermond verwijden, door er eerst eenen, en daarna meer vingers, en eindelijk de geheele hand in te voeren. De verwijding door moederſpiegels en andere ſoortgelijke werktuigen, is hoogst gevaarlijk. Men zou, bij verhardingen van den moedermond, of in andere zeer dringende gevallen, veeleer tot eene inſnijding in den moedermond met een geknoopt, en tot op de punt omwonden, bistourie moeten beſluiten, dan zijne keuze op die zoo even genoemde inſtrumenten vestigen.

§. 348.

Men plaatst de barende bij de keering, zoo als §. 260. 1 is aangewezen, met de billen hooger, dan met lendenen en borst, en laat eene helpſter

aan het hoofdeinde zitten, deels om het hoofd in haren schoot te doen rusten, en deels om de barende onder de armen te kunnen vasthouden, dat zij niet van het bed afglijde. De beste hoogte van het bed, waarop de verlossing verrigt moet worden, is die, waarbij de teeldeelen van de lijderes, als zij op het bed ligt, de hoogte bereiken van den navel des vroedmeesters in eene staande houding. Offchoon het liggen op den rug in het algemeen het meeste nuttig, en voor de vrouw bij de keering het gemakkelijkste is, zal men haar in sommige bijzondere gevallen op zijde, of zelfs somtijds op kniën en ellebogen moeten leggen, als men bij deze plaatsingen de voeten beter bereiken, en naar beneden halen kan.

§. 349.

De vroedmeester plaatst zich tusschen de dijen der vrouw, ontbloot zijne armen tot over de ellebogen, en doet nog eens met de meeste naauwkeurigheid onderzoek, om van de plaatsing van het kind in de baarmoeder zoo veel mogelijk een juist denkbeeld te erlangen. Hij moet derhalve zijn onderzoek niet alleen in de scheede, maar ook voornamelijk, vóór dat de vliezen nog gebroken zijn, uitwendig door het betasten van den geheelen omtrek van den onderbuik bewerkstelligen. Hij wacht nu het gunstigste tijdstip af, om de kunstbewerking te beginnen.

§. 350.

De geschiktste tijd om te keeren is het oogenblik, wanneer de vliezen van zelf breken, of even

te

te voren gebroken zijn. Is echter de mond der baarmoeder zoo veel geopend, dat men de hand gemakkelijk door denzelven kan inbrengen, dan kan men de vliezen kunstmatig breken, om de verlossing niet noodeloos langer te verschuiven. Dat men bij zeer dringende en voor de barende gevaarlijke toevallen, en ook wanneer het lamsvocht reeds lang afgeloopen is, de verlossing op een minder gunstig tijdstip ondernemen moet, als namelijk de moedermond nog niet genoegzaam verwijd is, kan uit §. 346 en 347 begrepen worden.

§. 351.

Is de plaatsing van het kind bekend, dan bezigt men, om de wending te verrigten, altijd die hand, welke aan de zijde beantwoordt, waar de voeten van het kind zich bevinden. Liggen dezelve dus in de regterzijde van de baarmoeder, dan gebruikt men de linkerhand, en de regter als de voeten in de linkerzijde liggen. Bij het inbrengen van de hand in de vrouwelijkheid, vouwt men dezelve kegelvormig, zoodat de duim in de binnenzijde tusschen de overige vingers verborgen is. Men besmeert haren rug en den arm met olie of vet, verwijdert de schaamlippen van elkander, en brengt de hand onder eene wee langzaam, zonder aan de haren te trekken, al draaijende in de scheede, zoodat de rug der hand in de uitholling van het heiligbeen geplaatst worde.

§. 352.

Als de vliezen nog niet gebroken zijn, breekt men dezelve, en beijvert zich nog eens, om van

de gesteldheid der deelen, en van de ligging en grootte des kinds, een zoo veel mogelijk juist denkbeeld te krijgen, ten einde de kunstbewerking met des te beter gevolg te kunnen verrigten. Gelukkig is het, wanneer men niet noodig heeft, de hand wederom naar buiten te brengen, om de andere in te voeren, daar dit noodeloos de pijn vermenigvuldigt, en de deelen prikkelt. Weet men derhalve vóóraf de plaatsing van het kind niet regt, dan doet men wel, met bij voorkeur de linkerhand in de scheede te brengen, omdat de voeten meestal in de regterzijde van de baarmoeder zullen liggen.

§. 353.

Men voert nu, in de tusschentijden der weeën, even voorzigtig de kegelvormig toegevouwen hand door den moedermond, met derzelver binnenzijde tegen de voorzijde van het kind gekeerd (waar men de meeste ruimte vindt, en het spoedigste tot de voeten komt) dieper in de baarmoeder. Men moet echter, noch het aangezigt, noch den buik en navelstreng, noch ook den moederkoek en het inwendige van den uterus drukken. Men vermijde zelfs het aanraken daarvan zoo veel mogelijk, om deszelfs prikkeling en het opwekken van weeën, voor te komen. Doet er zich nogtans onder de bewerking eene wee op, dan moet men zijne hand niet voort bewegen, maar zulks nalaten, totdat de wee ophoudt. Ook moet aan de barende het verarbeiden van de weeën, zoo lang de voeten nog niet in den moedermond gevoerd zijn, en al het persen verboden worden. Zij moet zich integen-

deel,

deel, gedurende de geheele bewerking ſtilhouden, en alle beweging vermijden.

§. 354.

Ontmoet men in of boven den moedermond deelen, welke het invoeren en verder voort bewegen van de hand verhinderen, dan moeten dezelve vooraf voorzigtig naar de tegenovergeſtelde zijde van de voeten des kinds, dat is naar die, waar het hoofd ligt, en eenigzins naar boven geſchoven worden, waarbij men, met de andere hand buiten op den buik zachtjes drukkende, de baarmoeder onderſteunt. Dit laatſte is in het bijzonder noodzakelijk, als het lamsvocht lang afgeloopen is; wanneer het wegſchuiven van het voorliggende deel niet zoo gemakkelijk, ja, bij eene niet genoegzame omzigtigheid, niet zonder eenig gevaar, verrigt kan worden.

§. 355.

Men gaat nu met zijne hand langzaam voort, totdat men de voeten bereikt. Liggen dezelve niet ver van den moedermond verwijderd, dan vat men ze, met den wijs- en ringvinger aan weêrskanten, en den middelſten vinger in het midden, over de enklaauwen, als men kan, beide, zoodat de planten der voeten in het hol der hand komen. Men buigt ze, om ze niet te breken, in de gewrichten, altijd naar de voorzijde, en nooit naar den rug van het kind, en voert ze naar den moedermond, en door denzelven in de ſcheede. Kan men ſlechts eenen voet bereiken en vatten, dan wordt hij alleen naar beneden gebragt. Men legt aan dezen een

 ſtrop

ſtrop over den enklaauw aan, en gaat met zijne hand, langs de binnenzijde van den voet, wederom in de baarmoeder terug tot aan de teeldeelen van het kind, om den tweeden voet te zoeken, en almede in de ſcheede te leiden. De het eerſte naar beneden getrokkene voet wordt intusſchen aan den ſtrop, welke uit de ſcheede hangt, met de andere hand vastgehouden, om het terugwijken van denzelven te beletten.

§. 356.

Het aanleggen van den ſtrop verrigt men aldus. Nadat men het eene uiteinde door de ingewevene opening (§. 332) gehaald, en eene lus gemaakt heeft, doopt men den ſtrop in olie, zet de voorſte leden van den duim en wijs- en middelſten vinger in de lus, brengt den ſtrop in de ſcheede, ſlaat hem over de teenen en den voet henen, en trekt de lus met de andere hand van buiten over de enklaauwen vast, zoodat de ſtrop niet wederom kan afglijden.

§. 357.

Bij het naar beneden halen van de voeten, moet men tevens het kind zoodanig pogen om te draaijen, dat deszelfs voorzijde in eene rigting naar den rug, en de rug naar den buik, van de vrouw gekeerd worde, als het kind niet van zelf reeds zoo geplaatst is. — Zijn de voeten in de baarmoeder over elkander gekruist, dan moet de benedenſte het eerſte in de ſcheede gevoerd worden, en daarna de bovenſte.

§. 358.

Zijn de voeten langs den buik naar boven uitgeſtrekt, en dus moeijelijk te bereiken, dan haalt men de dij iets naar zich toe, en gaat nu met de vingers langs de voorzijde van het been, terwijl men den duim in het kniegewricht zet; als wanneer men gemakkelijker den voet zal kunnen omvatten, en zijn doel bereiken. Vreest men den tweeden voet, als men er ſlechts eenen vatten kan, naderhand moeijelijk te zullen kunnen bereiken, is het lamsvocht lang afgeloopen, en de baarmoeder ſterk om het kind zamengetrokken, dan brengt men den ſtrop, door middel van den ſtropvoerder, op welken men de lus hangt, langs den arm, welke in de baarmoeder is, tot aan den voet, welken men, om hem niet te verliezen, vasthoudt; men legt de lus over den enklaauw aan, haalt den ſtropvoerder naar beneden, zoekt nu den tweeden verborgen voet op, en brengt ook dezen door den moedermond. Men bedient zich ook in andere gevallen van den ſtropvoerder, alleen om het uithalen van de hand uit de teeldeelen te vermijden. Het kind echter alleen op eenen voet te keeren, en den anderen in de baarmoeder te laten, gelijk WIGAND aanraadt, keuren wij af.

§. 359.

Somtijds is het noodig, dat men over beide voeten eenen ſtrop aanlegge; wanneer, namelijk, het ontwikkelen van de voeten door een ander deel van het kind, dat voorligt, belet wordt. In dit geval moet men met de hand, welke in de baarmoeder is,

het in den weg zijnde deel naar boven en ter zijde fchuiven, terwijl men met de andere hand, door aan de ftroppen te trekken, de voeten door den moedermond, en door de fcheede haalt; waarna men terftond de ftroppen afneemt.

§. 360.

Liggen de voeten tegen den rug gebogen, dan trekt men de dijen eerst een weinig aan, en buigt de kniën tegen den buik van het kind, en vat daarna de voeten. Vindt men de voeten tegen den buik van de barende gekeerd, dan laat men de lijderes op zijde liggen, en voert, door eene met de andere hand van buiten op den buik aangebragte, zachte drukking, de voeten nader naar de hand, welke in de baarmoeder is, om dezelve daarmede beter te kunnen bereiken. Hangt de buik fterk voorover, dan is men te dien einde wel eens genoodzaakt, vooral zoo het water reeds lang is afgeloopen, de vrouw op kniën en ellebogen te plaatfen, om de voeten te kunnen bereiken. In dit geval moet de vroedmeester zich achter de billen van de vrouw plaatfen, en de hand van boven naar beneden in de baarmoeder inbrengen, om de gevatte voeten in eene tegenovergeftelde rigting, te weten, van beneden naar boven trekkende, in de fcheede te leiden.

§. 361.

Met betrekking tot het naar beneden leiden van de voeten, en het keeren, moet er in het algemeen nog aangemerkt worden, 1. dat men de voeten daar ter plaatfe naar beneden voere, waar men de

mees-

meeste ruimte daartoe vindt; (want men kan in dezen geene vaste ſtreek houden; zoo het evenwel mogelijk is, trachte men het ter zijde van het voorgebergte des heiligbeens, langs eene van de heiligdarmbeenſche vereenigingen te doen;) en 2. dat het afleiden van de voeten, en het omkeeren van het kind in de baarmoeder, nooit plotſelijk, maar langzamerhand, moet verrigt worden.

§. 362.

Heeft men de voeten in de ſcheede gevoerd, en daardoor het eerſte gedeelte van het kunſtige keeren (§. 336) verrigt, dan kan men, bij goede weeën, en als geene toevallen tot het beſpoedigen van de verloſſing dringen, de uitdrijving van het kind geheel en al aan de natuur overlaten; hetwelk bij de zoo even genoemde gunſtige omſtandigheden verre weg te verkiezen is. Maar, moet de kunst de verloſſing ook nog verder verrigten, dan heeft men die regelen op te volgen, welke boven bij de voetgeboorten voorgeſchreven zijn geworden.

DERDE VERDEELING.

Over eenige bijzondere regelen, welke men bij het verrigten van de keering in acht moet nemen.

§. 363.

Is het, bij alle ſoorten van kunſtige keering op de voeten, eene algemeene wet, om het in den moe-

moedermond voorliggende deel, dat voor het invoeren van de hand, en het naar benedenhalen der voeten, hinderlijk is, vooraf op zijde, en naar boven, tegen den bodem van de baarmoeder, te ſchuiven; men behoort dit vooral niet na te laten, wanneer men deze kunstbewerking bij een over de bovenſte engte geplaatst hoofd moet verrigten. Immers zal men, dit voorſchrift verzuimende, in de ongelukkige omſtandigheid kunnen geraken, dat hoofd en dijen te gelijk in het bekken indringen, en het eene deel het andere den doortogt belet. Het verplaatſen van het voorliggende deel, om het even, of het het hoofd, of een ander deel van den tronk is, heeft ook nog dit voordeel, dat het de voeten nader aan den moedermond brengt, en het bereiken van dezelve gemakkelijker maakt. Men kan uit dien hoofde de bedoelde verrigting de *voorbereiding* tot het keeren noemen.

§. 364.

Ligt het hoofd voor, dan voert men, als het zich in de eerſte en vierde plaatſing bevindt, zijne linkerhand eenigzins achterovergebogen in den moedermond, legt men de vier vingers op de eene zijde van het hoofd, en den duim op de andere zijde, en ſchuift men hetzelve naar het linker darmbeen ter zijde en naar boven. Dit verrigt hebbende, belet men met den voorarm, terwijl men de voeten opzoekt, het wederom terugvallen van het hoofd in zijne vorige ligging. Ligt het hoofd in de tweede en derde plaatſing, dan bezigt men de regterhand, en leidt het hoofd in de regterzijde der

vrouw

vrouw en naar boven, en belet met den arm het naar beneden zakken van hetzelve. Is het hoofd, in zeer zeldzame gevallen, in de rigting van de regte afmeting van het bekken geplaatst, dan is het even veel, met welke hand men de verplaatſing en keering verrigte; mits men, als de regterhand gebezigd wordt, het hoofd naar de regterzijde van de vrouw bewege, en naar de linkerzijde, als de linkerhand de bewerking doet. Bij het keeren van het voorliggende hoofd, kan men in de meeste gevallen het aanleggen van den ſtrop aan de voeten niet nalaten.

§. 365.

Ligt eenig deel van den tronk in den moedermond voor, het zij de tronk zijne voor- of achterzijde, of een zijdelingsch deel aanbiedt, dan moet men, als dit deel zich in de eerſte en vierde plaatſing (eerſte deel §. 506—511) bevindt, zoo als bij het hoofd aangeprezen is, (§. 364) de linkerhand, en in de tweede en derde plaatſing (eerſte deel §. 506—511) de regterhand bezigen, om het kind ter verlosſing voor te bereiden. Men voert bij deze bewerking de hand, wanneer hals of borst voorligt, zoo ver in de baarmoeder, totdat men de borst bereikt heeft; dan plaatst men de vier vingers achter over den rug, en den duim op de bovenzijde van de borst, zoodat de okſel in de tusſchenruimte tusſchen den wijsvinger en den duim ruste, en beweegt men aldus den tronk ter zijde en naar boven, in eene aan de voeten tegenovergeſtelde rigting. — Als de lengteas van des kinds ligchaam

aan

aan de regte afmeting van de bovenste engte beantwoordt, kan men zich naar verkiezing van de regter- of linkerhand bedienen.

§. 366.

Wanneer het kind met de achterste zijde van den tronk, zoo als met nek, rug of lendenen voorkomt, dan moet men bij de verplaatsing van het voorliggende deel (§, 365), het kind tevens op zijne zijde trachten te draaijen, hetwelk het keeren ongemeen begunstigt. — De voorzijde van den tronk komt zeldzamer voor, dan de achterzijde; en zulks is ook voor het kind gevaarlijker. Zeer moeijelijk is de keering, als de borst, voornamelijk, zoo dezelve diep in het bekken gezakt is, en als de voorzijde van den hals, zich in den moedermond aanbiedt. Bij de borstgeboorte, zijn de voeten dikwerf tegen den rug gevouwen; zeldzamer zijn zij dit, als de buik voorkomt. Wanneer de voeten nu bij de buik- en borstgeboorten, gelijk als zoo even gezegd is, tegen den rug achterover geslagen zijn, moet het kind ook vooraf zoo omgedraaid worden, dat het zijne zijde aanbiede.

§. 367.

De voorbereiding tot de keering, (§. 364—366) laat zich vrij gemakkelijk verrigten, wanneer het lamsvocht zoo even, of niet lang voor dat men de kunstbewerking onderneemt, is afgeloopen. Maar, heeft het tegendeel plaats, is de baarmoeder sterk om het kind bijeen getrokken, en de moedermond ontstoken, gezwollen, of door kramp vernaauwd, dan is deze bewerking, en het bereiken en naar be-

beneden halen van de voeten, ten uiterſte moeijelijk, ja, ſomtijds onmogelijk, en van groot gevaar voor de barende verzeld. In zulke gevallen is het onvermijdelijk noodzakelijk, inzonderheid als de borst en de ſchouder (deze laatſte met of zonder arm) diep in het bekken ingezakt en beklemd is, de deelen der vrouw vooraf behoorlijk, door gepaste in- en uitwendige artſenijen, te doen ontſpannen, en ze ter verlosſing geſchikt te maken.

§. 368.

Dit doel zal men, naar het verſchil van de omſtandigheden, bereiken, door ruime aderlatingen, door verkoelende of krampſtillende middelen, door inſpuitingen in de ſcheede en in de baarmoeder, van warme melk, van een afkookſel van altheawortel, of van een aftrekſel van kamilbloemen met bijvoeging van olie, enz. Daarna kan men eerst tot het verplaatſen van het voorliggende deel overgaan. Maar ook dan nog moet men daarbij zeer omzigtig en langzaam te werk gaan, en nooit verzuimen, van met de vrije hand op de plaats, waar men van binnen de verplaatſing bewerkt, van buiten zachtjes op den buik te drukken, deels om het verſcheuren van de baarmoeder, hetwelk bij zulke ongunſtige omſtandigheden gebeuren kan, voor te komen, en deels om de bewerking zelve te onderſteunen. Het is verder in zulke moeijelijke gevallen zeer raadzaam, dat men, onder het verrigten van het een en ander, de barende op die zijde late liggen, naar welke het hoofd toegekeerd is; omdat zulks niet alleen het wegſchuiven van het

het voorliggende deel, maar ook zelfs het naar beneden brengen der voeten zeer begunstigt.

§. 369.

De armgeboorten, welke onder de niet-natuurlijke plaatsingen van het kind het menigvuldigste voorkomen, veroorzaken, als men de keering bij tijds onderneemt, geene meerdere zwarigheden, dan andere kunstbewerkingen van dien aard. Bij het verplaatsen van het kind, gaat men derhalve zoo te werk, als of zich geen arm in de scheede bevond, daar hij, bij het wenden, meestal van zelf in de baarmoeder terugkeert. Het is echter beter, dat men over den wortel van de hand van den uitgezakten arm, voor dat men tot de verplaatsing overgaat, eenen strop aanlegge, om het terugwijken van den arm te beletten, waardoor men na de geboorte van den tronk, als men den arm met den strop langs het lijf naar beneden leidt, de zwarigrigheid voorkomt, dat hij zich in het bekken niet dubbel vouwe, noch verrekke, of den doortogt van den tronk belette.

§. 370.

Wanneer men, bij eenen naast het hoofd in het bekken gezakten arm, de keering verrigten moet, legt men insgelijks den strop over de hand aan; alsmede, wanneer er zich eene of twee handen met de voeten in den moedermond vertoonen. In dit laatste geval, moet men den strop buitendien ook nog aan de voeten aanleggen, om door middel van denzelven de voeten naar beneden te kunnen leiden; terwijl men, met de hand in de baarmoeder,

der, het voorliggende bovenſte gedeelte van den tronk naar boven, en ter zijde van den moedermond, ſchuift.

§. 371.

Doch is de arm, bij verzuimde hulp, diep in de ſcheede gezakt, en gezwollen, dan is het verplaatſen van het kind, en het keeren op de voeten, zeer moeijelijk; maar is het nogtans niet alleen niet noodig, maar zelfs nadeelig, dat men, om des te gemakkelijker tot de voeten te kunnen komen, den arm wederom in de baarmoeder terug voere, zoo als ſommige verloskundigen aangeraden hebben. Even nadeelig is de raad van DE LEURYE, den tweeden arm uit de baarmoeder te halen, om zoo veel te beter de voeten te bereiken, wanneer het inbrengen van de hand des vroedmeesters tot de keering zwarigheden ontmoet. Deze handelwijze kan toch den tegenſtand geenszins overwinnen. En hoogst verderfelijk zijn de voorſchriften van vroegere verloskundigen, om in dit geval den arm van het kind af te rukken, of af te ſnijden; daar de arm den Vroedmeester zelfs bij de grootſte zwelling nog niet beletten kan, zijne hand in de ſcheede te voeren. Daar nu de arm, op zich zelven beſchouwd, nimmer zoo groot een hinderpaal bij de keering is, moet men de oorzaak van de moeijelijkheden, welke men in die gevallen ontmoet, altijd in het te diep inzakken van den tronk van het kind, en voornamelijk in de ongunſtige geſteldheid van de baarmoeder zelve, zoeken, en deze

laatste, zoo als boven (§. 367 en 368) geleerd is, vooraf door gepaste geneesmiddelen bedwingen.

§. 372.

Nadat men het kind verplaatst heeft, moet men, wanneer men beide voeten niet te gelijk bereiken kan, dien voet het eerste vatten, welke het meeste naar boven ligt, ten einde de voorzijde van het kind, bij het wenden, aan den rug van de barende te doen beantwoorden. Dit laatste zal het zekerste plaats hebben, wanneer men langs de linkerzijde van het kind naar de voeten gaat, als men zijne linkerhand bezigen moet, en langs des kinds regterzijde, als de regterhand de keering verrigt. In welk geval de linker- of regtervoet meestal de naar boven liggende zal zijn. Heeft het deel, dat het eerste voorlag, niettegenstaande de gebezigde voorzorg bij het naar benedenhalen van de voeten, zich nog niet genoegzaam van de bovenste engte verwijderd, dan moet men dat deel met den duim naar boven zoeken te schuiven, terwijl men de voeten naar en door den moedermond haalt. Is de duim daartoe onvoldoende, dan legt men een of twee stroppen over den voet of de voeten aan, en verwijdert met de geheele hand het deel, dat in den weg is, terwijl men, met de vrije hand van buiten aan den strop, de voeten naar beneden, en naar die zijde trekt, aan welke het hoofd ligt. Zoodra de voeten zich buiten de scheede vertoonen, trekt men aan dien voet alleen, welke het meeste naar de schaambeenderen gekeerd is, deels om het naar

be-

beneden dalen van de billen beter te bevorderen, en grootendeels, om de voorzijde van het kind nog meer naar de achterzijde van de barende te doen omdraaijen.

§. 373.

Moet men het eerste kind van tweelingen, omdat het eene ongunstige plaatsing heeft, keeren, dan zij men voorzigtig, om den waterzak van den anderen tweeling niet te verscheuren. Is dezelve geopend, dan zorge men, om niet van iederen tweeling eenen voet te vatten en naar beneden te voeren. Zulks kan men het beste verhoeden, als men, bij het opzoeken van den tweeden voet, gelijk als boven geleerd is, met de hand langs de binnenzijde van den voet, welken men in de scheede geleid heeft, in de baarmoeder gaat. — Is het noodig, om de keering bij den tweeden tweeling te verrigten, dan moet men zich daarmede niet te veel haasten, om de baarmoeder niet te spoedig te ontlasten. Voor het overige wordt de kunstbewerking bij tweelingen naar denzelfden regel verrigt, als bij eenlingen.

§. 374.

Bij de aanhechting van den moederkoek op den moedermond (eerste deel §. 521), zal men in vele gevallen genoodzaakt zijn, vooral als de aanhechting volkomen is, de verlossing ter redding van de vrouw en ook van het kind, door middel van het keeren op de voeten, te verrigten. Doch zulks is niet altijd noodig; men dient in dezen de hevigheid der vloeijing, en vooral de krachten der vrouw

te raadplegen, en in allen gevalle te beproeven, wat het gebruik van artſenijen en uitwendige middelen vermogen, om de vloeijing te bedaren. Wat de artſenijen betreft, deze zijn geheel en al dezelfde, welke wij bij ſterke bloedſtortingen, uit andere oorzaken geboren, aangeprezen hebben. De krachtigſte uitwendige middelen zijn in dit geval de tampons. Ik zou de raadgeving van WIGAND ter navolging wel durven aanprijzen. Zij beſtaat hierin: een vrij groote tampon, van zacht linnen bereid, in eenig ſlijmerig vocht te doopen, en het breedſte uiteinde daarvan met Arabiſche gom en een poeder van gewone hars dik te beſtrooijen, en dit in en tegen den moedermond te brengen, en voorts de ſcheede verder zoo veel mogelijk, met linnen of ſtukjes ſpons op te vullen, de vrouw daarna op de linkerzijde te laten liggen, totdat de weeën de moedermond behoorlijk geopend hebben. Nu onderzoekt men hoe de plaatſing van het kind is. Vindt men het hoofd, de voeten of billen voorzitten, en zijn de krachten der barende voldoende, dan laat men de verloſſing aan de werking der baarmoeder over. Zit een ander deel voor, dan is men genoodzaakt het kind op de voeten te keeren. Deze handelwijze moet de vroedmeester altijd volgen, als hij tijdig en reeds bij den aanvang van den arbeid geroepen wordt, en de krachten der vrouw nog niet uitgeput zijn.

§. 375.

Maar wordt men te laat geroepen, of heeft de vrouw al dadelijk zoo veel bloed verloren, dat haar le-

leven in oogenblikkelijk gevaar verkeert, dan vereischt deze toeſtand eene alles afdoende hulp, welke alleen in de verlosſing der vrouw kan gevonden worden. Men moet in dit geval, hoe pijnlijk en gevaarlijk het zelfs is, de hand in eenen nog niet geopenden moedermond in te brengen, terſtond den moederkoek aan de eene zijde losmaken, om met de hand in den moedermond te kunnen indringen. Men voert dezelve daarna zoo hoog tusſchen koek en baarmoeder, totdat men de vliezen bereikt, en maakt in deze eene opening (waartoe men zich van het boven (§. 251) aangeprezene werktuig van OSIANDER het beste bedienen kan), en gaat in den waterzak, om het kind volgens de regels van de kunst te keeren. De keering moet in dit geval, behoudens de noodige omzigtigheid, met ſpoed verrigt worden, daar het bloedverlies bij het losmaken van den koek vermeerdert. Men kiest, ter losmaking van den moederkoek, bij voorkeur die plaats, waar dezelve reeds van zelf van zijne vereeniging losgeraakt is; gewoonlijk vindt men den koek aan de regterzijde van den moedermond los. — Nogtans zou men, bij eene onvolkomene aanhechting van den koek, als het hoofd zich voordoet, en diep in het bekken mogt gezakt zijn, aan de verloskundige tang boven de keering, den voorrang moeten geven, als bij eene dergelijke geſteldheid, hetzij wegens een nog voortdurend bloedverlies, of wegens gebrek aan krachten, of om welk andere reden ook, de hulp der kunst vereischt worden mogt. Maar nimmer moet men den

raad van fommige verloskundigen opvolgen, om den moederkoek te doorboren, om door de in denzelven gemaakte opening, de hand in te brengen, en na verrigte wending ook het kind door die opening te leiden. Want het doorboren van den koek gaat niet alleen met veel moeite, en met gevaar van losrukking van den geheelen koek gepaard; maar ook worden er bij hetzelve groote vaten van den koek gekwetst; hetwelk het kind onfeilbaar moet dooden; en men zal eindelijk evenwel het kind niet gemakkelijk door de gemaakte opening kunnen doorvoeren (28).

TWAALFDE HOOFDSTUK.

Over het verrigten der verlosfing, door middel van de verloskundige tang.

§. 376.

Het verrigten van de verlosfing door middel van de tang is eene kunstbewerking, bij welke men het hoofd van het kind met het genoemde werktuig

(28) Over het manuale van de keering op de voeten, zie men na *Nouvelles demonftrations d'accouchemens, par* J. S. MAYGRIER, pl. 40 tot 52.

tuig vat, als het zich het eerſte in het bekken aanbiedt, (of ook wel, wanneer de tronk reeds geboren is, en het achternakomende hoofd niet volgen wil,) om met hetzelve het kind, als met twee ijzeren handen, uit den ſchoot zijner moeder te leiden; wanneer de uitdrijvende krachten der baarmoeder, om welke oorzaak ook, ontoereikende zijn, om de verlosſing ten einde te brengen, of wanneer men de verlosſing, ter beveiliging van de barende, of van het kind, beſpoedigen moet.

EERSTE VERDEELING.

Over de verloskundige tang, hare aanwijzingen en voorſpelling.

§. 377.

De in onze dagen het meeste gebruikelijke tangen zijn ſtompe werktuigen, welke uit een gehard ijzer of ſtaal vervaardigd, en van twee bogten voorzien zijn, waarvan de eene bogt met de gedaante van het hoofd, en de andere met die van het bekken, overeenkomt. De tangen beſtaan voorts uit twee ſtukken, te weten, uit eenen linker of mannelijken tak, en uit eenen regter of vrouwelijken tak, welke bij hunne aanlegging het hoofd omvatten, en daarna op verſchillende wijzen onderling vereenigd worden. Iedere tang beſtaat uit de lepels, welke op het hoofd aangelegd worden, uit het ſlot, dat

de genoemde twee ſtukken onderling vereenigt, en uit de handvatſels.

§. 379.

Aangezien de tang, wanneer dezelve alleen daar, waar zij aangewezen is, van pas gebruikt en door geoefende handen gebezigd wordt, het leven van de moeder en haar kind op de meest mogelijke wijze beveiligt, moet dezelve voor eene van de nuttigſte en weldadigſte uitvindingen in de verloskunde gehouden worden. De bekendmaking van de eerſte, hoewel nog onvolmaakte, tang geſchiedde door JOHAN PALFYN, omtrent het jaar 1723. De tang werd naderhand menigwerf veranderd en ook verbeterd.

§. 380.

De voornaamſte verbeteringen zijn intusſchen door SMELLIE en LEVRET aan de tang gegeven. Want, ſedert men haar de zoogenoemde nieuwe bogt, dat is, eene bogt, welke met de as van het bekken overeenkomt, bijgezet heeft, (of men deze uitvinding aan SMELLIE te danken heeft, dan wel aan LEVRET, dit laten wij in het midden) heeft dit werktuig eenen trap van volmaaktheid verkregen, welke ſlechts eenige meerdere beſchaving in zijne bijzondere deelen vereischte, om volkomen aan het doel, waartoe het gebruikt wordt, te kunnen beantwoorden. Het ontbrak ook niet aan verloskundigen, welke deze beſchaving ondernomen hebben, noch ook aan de zulken, welke ſchier de geheele gedaante van de tang veranderd hebben, om haar nog meer volkomenheid te geven. Alle verande-

rin-

ringen echter, welke eene andere ſtrekking hebben, dan de tangen van LEVRET en SMELLIE te beſchaven, (waarvoor zij allezins vatbaar zijn,) hebben dezelve meer benadeeld dan bevoordeeld; en het is er verre af, dat al de tangen, die er uitgevonden zijn, (welker getal zeer groot is,) wezenlijk volmaakter zijn, dan de twee gemelde; integendeel doen de meeste derzelve daarvoor in bruikbaarheid onder.

§. 381.

De beſchaving, die wij aan de Levretſche tang, welke wij hier, als de eertijds algemeen gebruikelijkſte, voornamelijk in het oog hebben, begeeren, beſtaat in een gemakkelijker ſlot, en handvatſel, en in het weglaten van de balk, of den verhevenen rand, welke rondom de venſters van de lepels loopt. Deze laatſte toch veroorzaakt dikwerf kneuzingen, en zelfs kwetſingen, van de bekleedſels van het hoofd. Het ſlot, hoe doeltreffend anderzins, laat zich bij een' ſcheeven ſtand van het hoofd, moeijelijk ſluiten, en de handvatſels zijn ongemakkelijk in de handen van den vroedmeester, en derzelver haakswijze gebogene uiteinden knellen tevens, bij langdurige kunstbewerkingen, de hand, welke het werktuig beſtuurt.

§. 382.

Hij, welke aan deze tang gewoon is, zal deze gebreken wel gedeeltelijk weten te verhelpen, en voor het kind minder ſchadelijk te doen zijn; maar zelfs de grootſte voorſtander van de Levretſche

S 5 tang

tang (29) zal, vertrouwen wij, gaarne erkennen, dat het wenſchelijk ware, dat zij van deze gebreken vrij mogt wezen.

§. 383.

Onder al de nieuwſte aan ons bekende tangen, zouden wij aan die van BRÜNINGHAUSEN en aan die van VON SIEBOLD, den voorrang geven. Doch ook deze voldoen, naar ons oordeel, niet geheel en al aan het doel; daar zij het gebrek hebben, dat zij moeijelijk (althans moeijelijker dan de Levretſche tang) aan te leggen zijn, en dat de eerst ingebragte lepel, terwijl men den tweeden op het hoofd aanlegt, zeer ligt omkantelt; welke gebreken van de te ſterke kromming van de zoogenoemde nieuwe bogt afhangen (30). Beide hebben zij een

(29) Ik kan mij gerust onder derzelver voorſtanders rekenen, daar ik mij tot dus ver (tot het jaar 1816) bijkans nimmer van eene andere tang bediend heb, dan van haar.

(30) Ik moet al dadelijk, om wel begrepen te worden, hier aanmerken, dat men genoodzaakt is, den eerst ingebragten lepel der tang, door een' helper of eene helpſter te laten vasthouden, om het omkantelen van denzelven te verhoeden, als de kromming van de nieuwe bogt te ſterk is; een gebrek voorzeker, dat zeer groot is, en dat zoo veel te meer vermeden moet worden, daar te ſterk gebogene tangen geen nut hebben, en dus buitendien niet aan te prijzen zijn. Bij meerdere ondervinding zal de heer Dr. VAN ELDIK zich hiervan ligtelijk kunnen over-

een gemakkelijk handvatſel, doch ik zou dat van de

overtuigen, en ook van het groote nut, dat gelegen is, in het vasthouden van den eerst ingebragten tak, door den vroedmeester zelven, boven het laten vasthouden van denzelven door eene helpſter. Men vergelijke hiermede de *Nieuwe Prijsverhandelingen van het Genootſchap, ter bevordering der Heelkunde te Amſterdam*, V. Deel, bl. 64 en 65.

Een meer ervaren vroedmeester, de heer *Medicinæ Doctor* J. DE KONING, te *Zalt-Bommel*, vereert mij, in zijne *Verloskundige Aanmerkingen*, bl. 61, met de volgende vriendelijke teregtwijzing: „ *Het komt mij voor, dat de* „ *heer* SALOMON, *daar hij zelf zegt*," (zie den eerſten druk van dit Deel, bl. 242) „ *zich bijna nimmer van eene* „ *andere, dan van de Levretſche tang bediend te heb-* „ *ben, de Brüninghauſer en Sieboldſche tang niet an-* „ *ders, dan beſchouwend kent, of dezelve mogelijk ſlechts* „ *op de fantome beproefd heeft; en nu zal elk ervaren* „ *vroedmeester mij toeſtemmen, dat men, op zulke gron-* „ *den oordeelende, zeer onvoorzigtig zelfs onbeſcheiden* „ *handelt, en geenszins geregtigd is, eenen beſlisſenden* „ *toon te voeren.*" Ter opheldering van mijne lezers, dient het volgende: dat ik, toen ik in het jaar 1816 geſchreven heb, „ *mij tot dus ver bijkans nimmer van eene* „ *andere tang bediend te hebben, dan van de Levretſche*," mijn oordeel over de Sieboldſche en de Brüninghauſenſche tangen gegrond was, op *derzelver gebruik bij barende vrouwen*; en dat beide de inſtrumenten, op mijn verzoek, onder toezigt van derzelver uitvinders, vervaardigd zijn. Ik beproefde dezelve verſcheidene malen, omdat ik aan de Levretſche tang eenige gebreken ontwaard had, en dus met oogmerk en in de hoop, om een beter en meer voldoend inſtrument in eene van dezelve te zullen vinden.

de Sieboldſche tang verkiezen; terwijl het ſlot van

de

den. Daar ik inmiddels onder het gebruik aan deze tangen andere gebreken meende te ontdekken, heb ik datgene, dat mij aan de Levretſche tang min doelmatig ſcheen, aan mijn inſtrument weggelaten, en dezelve met het nuttige van de Sieboldſche en Brüninghauſenſche tangen verbeterd, en aldus is de tang zamengeſteld, die ik meende aan jongere vroedmeesters te mogen aanbevelen, en die ik zelve nu ſedert tien jaren met de meeste voldoening gebruik. Ik heb overigens deze eenvoudige verbetering van de Levretſche tang nimmer hooger geſchat, dan zij verdient, het is eene nuttige bijeenſtelling van hetgene, dat andere uitgevonden hebben, en niets meer. Het doet mij intusſchen genoegen te zien, dat deze verandering der tang, de goedkeuring van een groot getal van deskundigen wegdraagt, blijkens de gedurige afleveving van dergelijke tangen uit de plaats mijner inwoning, en ook van elders. In het jaar 1816 had ik dus de Brüninghauſenſche en Sieboldſche inſtrumenten niet dikwerf gebruikt, maar dikwerf genoeg, om hare gebreken te leeren kennen. — Of ik nu na eene ernſtige ſtudie en eene ruime verloskundige praktijk, gedurende negentien jaren, op zulke gronden oordeelende, *zeer onvoorzigtig*, *zelfs onbeſcheiden gehandeld heb*, laat ik liefst aan de beoordeeling van den lezer over, en ook dat, of mijn toon wezenlijk zoo beſlisſend was, als de heer DE KONING voorgeeft (*). In twijfelachtige zaken, heb ik nimmer in mijne ſchriften, zoo veel ik weet, eenen beſlisſenden

toon

(*) Men gelieve ſlechts met oplettendheid de eerſte verdeeling van dit hoofdſtuk te lezen, hetzij in den eerſten druk of van dezen tweeden druk, daar beide, eenige weinige woorden uitgezonderd, in alles overeenkomen.

de tang van BRÜNINGHAUSEN zich het meeste door zijne meerdere eenvoudigheid aanprijst (31).

§. 384.

Bijaldien men dus aan de lepels van de Levretſche tang derzelver balk om de venſters ontneemt, en aan haar het Sieboldſche handvatſel en het Brüninghauſenſche ſlot geeft, dan heeft men, onzes erachtens, eene zoo veel mogelijk volmaakte tang. Znlk eene naar dit denkbeeld zamengeſtelde tang vindt men op plaat I. fig. 4. afgebeeld, en hare nadere beſchrijving, in de verklaring van de platen, hier achter. Niet noodzakelijk ſchijnt ons de bogt, welke JOHNSON uitgevonden heeft, om het inſcheuren van den bilnaad voor te komen, welke men daarom *bilnaads-bogt* zou kunnen noemen (32).

§. 384.

De werking van de tang is tweeledig. 1. Men kan

toon gevoerd. Ik heb wel ſteeds mijn gevoelen onbewimpeld geuit, maar hetzelve nimmer anderen opgedrongen, en het hindert mij niet, dat andere van mijn gevoelen afwijken.

(31) Het handvatſel van de Sieboldſche tang is eigenlijk, met eenige verandering, van de Smellieſche tang afkomſtig, gelijk als ook het Brüninghauſenſche ſlot niets anders is, dan een verbeterd ſlot van SMELLIE.

(32) Eene beſchrijving, beoordeeling en afbeelding, van alle uitgevondene tangen, met uitzondering van de allernieuwſte, vindt men in de reeds aangeprezene verhandling van JOH. MULDER, getiteld: *Historia litteraria et critica forcipum*, etc.

kan met haar het hoofd, als het bekken naauw is, bijeen drukken, en de middellijn, in welke men het tusſchen de lepels vat, verkleinen, waardoor de ontbrekende evenredigheid tusſchen hoofd en bekken verholpen wordt. 2. Trekt men met de tang het hoofd uit het bekken, en onderſteunt of vervangt men daardoor geheel de werking der weeën.

§. 386.

Intusſchen heeft de werking van de tang, zoo men dezelve als middel, om het kind in het leven te behouden, bezigen wil, hare palen. De beenderen van het hoofd zijn wel door hunne weekheid en door hunne vliezige naden bewegelijk, en vatbaar voor over elkander ſchuiven; maar men kan en mag geenszins het hoofd, als het kind leeft, zoo ſterk bijeen drukken, als zijn natuurlijk maakſel gedoogt. Immers meer, dan eenige weinige lijnen, kan het hoofd niet door de tang in zijne afmetingen verkort worden, zonder het kind te dooden. Zoodra men nu met de tang deze palen overſchrijdt, houdt dezelve op een beveiligend werktuig te zijn, en wordt zij ſlechts een hulpmiddel ter verloſſing. Zeer weldadig is echter de werking van dit inſtrument, wanneer hetzelve ſlechts de uitdrijvende krachten van de baarmoeder vervangt, zonder dat het noodig is, het hoofd zamen te drukken. In deze gevallen beveiligt zij het leven van het kind, zonder tevens de barende te benadeelen.

§. 387.

De volgende omſtandigheden geven de aanwijzingen,

gen; om de tang aan te leggen. 1. Zeer hevige en pijnlijke weeën, bij zwakke en gevoelige vrouwen, welke de krachten der barende uitputten, en gevaarlijke toevallen, als flaauwten, ftuipen, verfcheuring van de baarmoeder, enz. doen vreezen, of, wanneer het hoofd, bij zulke hevige weeën, naar evenredigheid niet genoegzaam vordert. 2.) Zeer flaauwe of zelfs geheel ontbrekende weeën; al is het, dat de barende voor het overige gezond is, en geene toevallen heeft. 3.) Rheumatismus, volbloedigheid en ontftekingen van de baarmoeder (eerfte deel §. 498), en hevige vloeijingen uit de baarmoeder en fcheede. (eerfte deel §. 499.) 4.) Verfcheuringen van de laatstgenoemde deelen. (eerfte deel §. 500.) 5.) Uitzakkingen van de baarmoeder en fcheede. (eerfte deel §. 501.) 6.) Beklemde breuken, flagader-breuken en bloedaderfpatten, als deze laatfte groot zijn, en dreigen te fcheuren. 7.) Beenbreuken, ontwrichtingen en andere pijnlijke ongemakken (eerfte deel §. 488), als dezelve, door de natuurlijke pogingen ter verlosfing, zoodanig verergerd worden, dat men de verlosfing befpoedigen moet. 8.) Pisopftopping (eerfte deel §. 488), wanneer dezelve noch door geneeskundige middelen, noch door den pisontlaster, kan overwonnen worden. 9.) Vernaauwingen in de afmetingen van het bekken (eerfte deel §. 489 tot 491), en afwijkende helling in hetzelve (eerfte deel §. 496); mits de afmetingen van het bekken, als het kind leeft, niet korter zijn, dan die van het hoofd, welke men door de verengde plaatfen moet

moet doorvoeren; in het tegenovergeſtelde geval, moeten er andere hulpmiddelen gekozen worden, om het leven van het kind te beveiligen. De tang kan wel zeker het hoofd eenige lijnen zonder het leven van het kind ten allen tijde te benadeelen, zamendrukken, maar dit voordeel gaat gewoonlijk verloren, door de dikte van de lepels zelve, welke ook eenige lijnen bedraagt. Slechts in zeer zeldzame gevallen, zal het leven van het kind door de tang kunnen beveiligd worden, als het bekken in de regte afmeting van de bovenſte engte een paar lijnen korter is, dan 3½ duim. Maar, wanneer het kind dood is, kan men de tang ook bij nog naauwere bekkens aanleggen (33). 10.) Bij den eerſten, en bij den aanvang van den tweeden trap van de beklemming van het hoofd. (eerſte deel §. 493, 494.) 11.) Bij een in het bekken achterblijvend hoofd, na voet- en billengeboorten, en na verrigte keering van het kind, als het hoofd met de boven (§. 323—326) aangewezene handgrepen niet ſpoedig volgt. 12.) Bij beklemde billen (§. 334) als het kind dood is. 13.) Gezwellen in het bekken en in de ſcheede; vernaauwing en onrekbaarheid van de teeldeelen, en eenen al te breeden bilnaad (eerſte deel §. 501), wanneer dezelve zich

(33) Als men van den dood van het kind verzekerd is, zal men ter meerdere beveiliging van de barende, misſchien beter doen, bij bekkens, welke hier bedoeld worden, vooraf te ontherſenen; waarna men met meerder voordeel van de tang zich zal kunnen bedienen.

zich door andere gepaste hulpmiddelen niet laten overwinnen, en de verlosfing zoodanig vertragen, dat de krachten der barende, of die der baarmoeder, daarbij te kort fchieten.

§. 388.

14.) Een al te groot hoofd (eerfte deel §. 514) of een hoofd, welks naden en fontanellen vergroeid en verbeend zijn (eerfte deel §. 517) of een waterhoofd (eerfte deel §. 516). 15.) Kruin-, aangezigts- en achterhoofdsgeboorten, en een fcheeffstaand hoofd, wanneer de weeën niet krachtig genoeg zijn, en de boven (§. 100—113) aangeprezene behandeling, of de hefboom, ter verplaatfing van het hoofd, onvoldoende zijn. 16.) Naast het hoofd liggende ledematen, wanneer dezelve diep in het bekken ingedrongen, en de weeën niet fterk genoeg zijn, om het hoofd uit het bekken uit te drijven. 17.) Eene naast het diep ftaande hoofd in het bekken gezakte navelftreng, als het kind nog leeft, en verfcheuring van de ftreng. 18.) Eene onvolkomene aanhechting van den koek op den moedermond (eerfte deel §. 521), verzeld van fterke vloeijingen, en zulken diepen ftand van het hoofd in het bekken, dat hetzelve met de tang gevat kan worden. Bij eene volkomene aanhechting van den koek op den moedermond, zal het hoofd niet ligt zoo diep in het bekken kunnen zakken, dat de tang boven de keering aangewezen zijn zal. 19.) Een van den romp afgefcheurd, en in de baarmoeder, of in het bekken, ftekend hoofd; en eindelijk 20.) gevaarlijke ziekten van de barende,

welke door bespoediging van de verlossing genezen, of welker gevaar door dezelve verminderd worden kan, als algemeene zwakte (eerste deel §. 484), flaauwten (eerste deel §. 485), belemmerde ademhaling, hevig bloedverlies, om het even uit welk deel van het ligchaam (eerste deel §. 486), stuipen en aanhoudende brakingen (eerste deel §. 487) enz.

§. 389.

Intusschen valt er ten opzigte van vele der genoemde aanwijzingen (§. 387 en 388) aan te merken: 1. Dat dezelve de tang, of mechanische hulpmiddelen in het algemeen, niet altijd zoo stellig noodig maken. Zoo moet men bij de omstandigheden van §. 387. 1—3 en §. 388. 20, altijd vooraf beproeven, de toevallen door geneeskundige hulp te overwinnen, en dan de verlossing aan de natuur overlaten. Een naauw bekken en een groot hoofd, vereischen slechts dan de verloskundige tang, wanneer de weeën ter verlossing van het kind te kort schieten; daar de ondervinding genoegzaam leert, dat het hoofd door krachtige weeën, wel is waar, langzamer, maar tevens op eene min nadeelige wijze, en nogtans sterk, ja, sterker, dan door de tang, zamengedrukt, en beter naar de gedaante van het bekken als het ware, gevormd kan worden. 2. Dat de meeste omstandigheden van §. 387 en 388, slechts dan de verloskundige tang indiceren, wanneer het hoofd zich reeds in het kleine bekken bevindt, of ten minste in de bovenste engte ingezakt is.

§. 389.

§. 390.

Tegenaanwijzingen (*contraindicationes*) van de tang zijn: 1.) Een nog niet geopende, of door kramp geslotene moedermond. Hier moeten vooraf andere middelen tot deszelfs ontsluiting aangewend worden, daar het invoeren van de tang hier zeer ligt ontsteking en verscheuring van den hals van de baarmoeder, ten gevolge kan hebben 2.) Een al te hoog zittend hoofd, wanneer hetzelve, namelijk, nog in het groote bekken, en dus de bovenste engte nog niet ingetrokken is. In dit geval kan het hoofd, wegens zijne bewegelijkheid en hoogen stand, in het geheel niet, of zeer moeijelijk gevat, en bovendien niet zonder nadeel voor de barende, en voor het kind, in en uit het bekken geleid worden. Het is ons wel bekend, dat verloskundigen van naam ook in de bedoelde omstandigheid de tang aanprijzen; maar, door eigene ondervinding geleerd, keuren wij dezelve met andere verloskundigen af. Men doet derhalve beter, met het kind, als toevallen bespoediging van de verlosfing gebieden, op de voeten te keeren. 3.) Een al te naauw bekken. Hieronder verstaan wij een bekken, dat in eene van zijne middellijnen, of in meer dan in eene, om het even, in welke, hetzij in de regte of schuinsche, of dwarse, van de bovenste of benedenste engte, of van de tusschenruimte, meer dan een vierde duim korter is, dan de afmetingen, welke het welgeplaatste en matig groote hoofd van een levendig kind bij zijnen doortogt aanbiedt; en bij gevolg een bekken, welks regte afmeting van

de bovenſte engte minder dan drie en een vierde duim groot is, enz. Immers kan de tang het hoofd wel eenige lijnen, maar geenszins meer dan een vierde duim, zamendrukken, zonder het kind te dooden, tenzij hetzelve onvoldragen, of deszelfs hoofdbeenderen buitengemeen week zijn, welke omſtandigheden nogtans uitzonderingen op den algemeenen regel zijn.

§. 391.

4.) De reeds gevorderde tweede en de derde trap van beklemming van het hoofd in het bekken (eerſte deel §. 493). Hier is de tang geen redmiddel voor het kind, en beveiligt zij de barende ook niet genoegzaam, wegens de hevige ſcheuring en prikkeling, welke de deelen van de vrouw bij hare werking ondergaan. 5.) Een al te groot waterhoofd, dat met de tang niet genoeg zamengedrukt kan worden, om door het bekken te geraken. 6.) Eene te korte, of om de deelen van het kind geſlingerde navelſtreng. Zeer zeldzaam beletten deze omſtandigheden de verloſsing in zoo verre, dat zij bij de ontwikkeling van het hoofd juist eene mechaniſche hulp vereiſchen. Daarenboven is de verloskundige tang, in deze gevallen, een zeer gevaarlijk hulpmiddel; aangezien, bij hare aanwending, de navelſtreng breken, de moederkoek losraken, en de baarmoeder omgekeerd worden kan.

§. 392.

Zijn er goede theoretiſche kundigheden, en eene rijpe ondervinding, ter bepaling van de keuze tusſchen de eene of andere kunstbewerking noodig; er

er wordt nog meer vereischt, om het juiste tijdſtip te vatten, wanneer er verloskundige hulp in het algemeen, en het aanleggen van de tang in het bijzonder noodig is, en wanneer men het ten einde brengen van de verloſsing aan de natuur kan en moet overlaten. Er wordt daartoe, namelijk, een oordeel gevorderd, dat genoegzaam verlicht is, tot eene regte waardering van de individuële geſteldheid van de deelen en krachten der barende, als ook van de grootte van het kind, dat geboren moet worden. Is het aan den eenen kant te laken, wanneer men te veel van de werkzaamheden en krachten der natuur verwacht, en, door zich op haar te zeer te verlaten, tot eene ſchadelijke onwerkzaamheid vervalt; het is over het algemeen nog nadeeliger, dat men de verrigtingen der natuur altijd, en te vroeg wil vervangen. De dood van het kind en gevaarlijke toevallen, ja, ſomtijds de dood van de barende zelve, zijn niet zelden de gevolgen van de bedoelde voorbarigheid. Met de verloskundige tang wordt er, voornamelijk in onze dagen, zulk een ſchadelijk misbruik gedreven. Men zou uit dien hoofde wel eens met reden op het denkbeeld kunnen vallen, dat dit werktuig, hoe weldadig ook in de handen van den vroedmeester van echten ſtempel, aan de maatſchappij meer nadeel, dan voordeel heeft toegebragt.

§. 393.

De *voorſpelling* (*prognoſis*) nopens de aanlegging van de tang hangt van vele omſtandigheden af. Intusſchen is de tang in het algemeen een voor

moeder en kind veel minder gevaarlijk hulpmiddel, dan de keering op de voeten. — Wanneer men de tang alleen wegens zwakke of ontbrekende weeën aanlegt, en het hoofd wel geplaatst, niet groot, en reeds diep in het welgemaakte bekken gezakt is, dan is de uitflag van de kunstbewerking voor moeder en kind meestal gelukkig, en de aanlegging van het werktuig gemakkelijk. Niet altijd gelukkig is de uitflag van de kunstbewerking, wanneer het hoofd minder gunftig geplaatst is, en nog hoog in het bekken ftaat, in welk geval het aanleggen van het inftrument ongemakkelijker, en de verlosfing in het algemeen moeijelijk is. — Wanneer weeën de werking van de tang onderfteunen, is de verlosfing, alles gelijk ftaande, korter van duur, en minder gevaarlijk voor moeder en kind. — Bij een naauw bekken en bij beklemmingen van het hoofd, als wanneer de tang tevens door fterke zamendrukking werken moet, komt het kind in groot gevaar, en is de verlosfing ook voor de barende fomtijds gevaarlijk. Niet minder gevaarlijk voor deze laatfte is het ook, wanneer men genoodzaakt is, de verlosfing te befpoedigen, voor dat de moedermond behoorlijk verwijd is. Het aanleggen van de tang op het hoofd, nadat de romp geboren is, is veel moeijelijker, dan op het hoofd, dat zich het eerfte aanbiedt; ook is hetzelve in dit geval minder beveiligend voor het kind.

TWEE-

TWEEDE VERDEELING.

Algemeene voorschriften voor het gebruik van de verloskundige tang.

§. 394.

Wanneer de omstandigheden bij de verlossing van dien aard zijn, dat men het aanleggen van de tang noodig oordeelt, dan moet men vooraf zorg dragen, dat alles in gereedheid zij, wat men gedurende en na de verlossing, bij zich opdoende toevallen, voor de barende, en voor het kind (§. 62), noodig zou kunnen hebben. Inmiddels moet men de vrouw nog eens met de meeste oplettendheid onderzoeken, om een zoo veel mogelijk juist denkbeeld van de gesteldheid der scheede, van den moedermond en van het maaksel, de wijdte en helling van het bekken, en van de grootte en plaatsing van het hoofd te verkrijgen. Men beoordeele daarbij den geheelen staat van de vrouw en de werking der weeën, en beslisse eerst na eene rijpe overweging van deze en nog meer andere omstandigheden, of men de verlossing niet misschien nog aan de natuur zou kunnen overlaten, dan of de verloskundige tang onontbeerlijk is. Immers, hoezeer men aan den eenen kant, in dringende gevallen, niet te lang dralen, niet besluiteloos blijven moet, behoort men aan den anderen kant, wanneer de omstandigheden uitstel gedoogen, zich niet te zeer overhaasten;

daar niet zelden alles ook zonder kunsthulp nog een' goeden keer neemt, hetwelk altijd het wenschelijkste is.

§. 395.

Men mag over het algemeen de tang niet aanleggen, voor dat de moedermond, ter doorlating van het hoofd, behoorlijk verwijd is, en de vliezen gebroken zijn. Intusschen kunnen gevaarlijke toevallen van de barende en van het kind, in zeer enkele gevallen, bespoediging van de verlossing vereischen, voor dat dit gunstige tijdstip nog daar is. In welk geval men moedermond en scheede, door het aanwenden van verweekende dampen en inspuitingen, en door middel van een of twee vingers, in zoo verre rekbaar moet trachten te maken en te verwijden, dat men het hoofd voorts op eene voorzigtige wijze, met de tang door genoemde deelen doorhalen, en de verlossing verrigten kan. Somtijds is het ook noodzakelijk, dat men de vrouw, en voornamelijk de deelen, door welke het kind geleid moet worden, tot de kunstbewerking, zoo als boven (§. 346) bij de keering aangetoond is, vooraf voorbereide, wanneer er in dezelve, namelijk, eenige andere hinderpalen bij het verrigten der verlossing ontmoet worden, bij voorbeeld, ophooping van de pis in de pisblaas, harde drekstoffen in den endeldarm, kramp, ontsteking en verharding van den moedermond en van de scheede, enz.

§. 396.

Bij de ligging, welke men aan de vrouw geven moet, behoort men zoo veel mogelijk op het meeste

te gemak voor de barende te letten, doch ook, en wel voornamelijk daarop, dat de ligging ter verrigting van de kunstbewerking geſchikt, en den vroedmeester bij zijne werkzaamheden niet hinderlijk zij. Het leger, waarop de vrouw verlost wordt, moet dus ſtevig zijn, en zulk eene hoogte hebben, als bij de keering (§. 348); wanneer, namelijk de vroedmeester, de kunstbewerking ſtaande verrigt. Is het leger zoo hoog niet, dan moet hij bij de operatie knielen of zitten. Men plaatst de vrouw op de rustbank voorts geheel zoo, als boven bij de keering aangetoond is. Daar men het gezigt bij de kunstbewerking niet noodig heeft, moet men de vrouw, welvoegelijkshalve, behoorlijk toegedekt houden. Ook is het hier overbodig, zijne armen te ontblooten. Men onthoude zich dan daarvan, ja, zoo veel mogelijk van elken overtolligen toeſtel. Het inſtrument zelf verberge men voor de barende, en men vermijde ook al het geraas, dat het aanſlaan van de lepels onderling zou kunnen veroorzaken.

§. 397.

Wat de applicatie van het inſtrument zelf betreft, de lepels van de tang moeten nimmer anders, dan in de rigting van de dwarſe, of van de ſchuinſche afmeting van het bekken aangelegd worden, maar nooit in de regte afmeting; offchoon verloskundigen van naam, dit laatſte aangeraden hebben, en deze wijze van aanleggen der tang, in het afgetrokkene beſchouwd, noodig ſchijnen mogt, ter verhoeding van kwetſing van het aangezigt, als het hoofd met het

aangezigt naar de eene en met het achterhoofd naar de andere zijde van het bekken geplaatst is. Trouwens, wanneer men zich de plaatſing van het uitſpringend gedeelte van het heiligbeen, en die van het ſtaartbeen, en van den bilnaad, voor den geest brengt, en dezelve met het maakſel van de verloskundige tang vergelijkt, dan heeft men zeer veel reden, om de verzekering van hen, die voorgeven, de tang, bij eenen hoogen ſtand van het hoofd, in die rigting geappliceerd te hebben, ten hoogſte te wantrouwen. Doch is het hoofd in die plaatſing reeds tot aan de benedenſte engte genaderd, dan is het ſomtijds niet onmogelijk, de tang ook op die wijze aan te leggen, daar dezelve dan niet diep in het bekken ingevoerd behoeft te worden.

§. 398.

Met betrekking tot het kind, legt men de tang zoo veel mogelijk langs de wandbeenen aan; als namelijk deszelfs plaatſing in het bekken zulks veroorlooft, zoodat het hoofd in zijne dwarſe afmeting van de lepels omvat wordt, en dat deszelfs meeste lengte aan de lengteas van de tang beantwoordt. Maakt men, zoo als gewoonlijk, gebruik van eene tang met de nieuwe bogt, dan moet deze altijd naar het ſchaambeen, en de bolle rand van de lepels naar het heiligbeen, toegekeerd zijn.

§. 399.

Gemeenlijk brengt men het eerſte den mannelijken tak in de linkerzijde van het bekken, en daarna den vrouwelijken in de regterzijde van hetzelve.

De

De hoogere of lagere ſtand van het hoofd bepaalt het dieper, of minder diep, invoeren van de lepels, en de rigting, welke de ſtelen of handvatſels van de tang houden moeten. Bevindt zich het hoofd nog in de bovenſte engte, dan moeten de lepels zoo hoog in het bekken gevoerd worden, dat het ſlot digt voor de vrouwelijkheid kome, en dat de ſtelen eene ſchuinſche helling naar beneden hebben, dat is, tegen den bodem van het vertrek. Zit het hoofd in de tusſchenwijdte van het bekken, dan voert men de lepels minder diep in, en de handvatſels moeten dan met den horizon parallel loopen. Maar, is het hoofd reeds tot aan de benedenſte engte genaderd, dan moeten de handvatſels meer naar boven gerigt zijn, en de lepels nog minder diep in het bekken ingebragt worden.

§. 400.

Heeft men nu alles voorbereid, en zich zelven gereed gemaakt, om de bewerking te verrigten, dan plaatst men zich tusſchen de dijen van de barende, en wijst de helpende perſonen alles op de vatbaarſte wijze aan, wat zij van hunnen kant te verrigten hebben. Want van eene geſchikte medehulp van de omſtanders, van hoe weinig beteekenis dit oppervlakkig beſchouwd ook ſchijnen moge, hangt ſomtijds de gelukkige uitſlag van de kunstbewerking af. De vroedmeester, de lepels van de tang bloedwarm gemaakt hebbende (het best geſchiedt dit door middel van warm water), beſmeert derzelver uitwendige vlakte met olie of reuzel, en vat met de linkerhand den mannelijken tak, om

de-

dezen het eerſte in de linkerzijde van het bekken in te voeren.

§. 401.

De beste wijze, om de takken van de tang bij het aanleggen te vatten, is deze. Men vat het werktuig bij het ſlot, als eene ſchrijfpen, in dier voegen, dat de duim op de binnenzijde, de wijs- en middelſte vingers aan deszelfs buitenzijde geplaatst, en de twee overige vingers in de hand zamengevouwen, gehouden worden. Voor dat men echter den lepel in het bekken voert, moet men de twee voorſte vingers van de andere hand, (zelden, en wel alleen bij eenen hoogen ſtand van het hoofd, zal het noodig zijn vier vingers te bezigen,) welke men almede met olie glibberig gemaakt heeft, in de linkerzijde van de ſcheede, of, zoo dezelve hier tegenſtand ontmoeten, iets meer naar beneden tusſchen het hoofd en den moedermond invoeren. Langs deze vingers welke tot geleiders dienen, moet nu de lepel in het bekken gebragt worden; daar men, zonder deze voorzorg, ligtelijk gevaar loopt van de deelen der vrouw te kwetſen, of den moedermond en de vliezen van het ei, tusſchen de tang te vatten. Is de moedermond intusſchen hoog, en achter het hoofd teruggetrokken, dan is het genoegzaam, de vingers zoo hoog mogelijk op te voeren, zoo men ſlechts den voorſten rand van den lepel, bij het inbrengen in het bekken, digt aan het hoofd drukt; als wanneer hij van zelf in den moedermond zal inglijden.

§. 402.

De vroedmeester, welke met de linkerhand den gezegden mannelijken tak gevat heeft, wijkt nu iets naar de regterzijde, en houdt den tak bij het aanleggen in dier voegen, dat het uiteinde van het handvatſel naar boven, tegen de regterlies van de barende, en het uiteinde van den lepel in eene tegenoverſtaande ſchuinſche helling naar beneden, omtrent naar de linkerdij van de vrouw, gerigt worde. Straks voert hij den lepel, welks holle zijde aan de bolle van het hoofd beantwoordt, tusſchen de vingers van de regterhand en het hoofd, in de ſcheede, en voorts zoo hoog, als noodig is, in het bekken. Bij dit invoeren gaat men aldus te werk, dat men het handvatſel, voorbij de regterdij, al meer en meer naar beneden, en tegen de linkerdij van de barende laat zakken, naarmate men den lepel, welks uiteinde zich nimmer van het hoofd verwijderen mag, en welks benedenſten rand men op den vrijen duim van de regterhand, waarop hij rusten moet, voortſchuift, dieper in de ſcheede en hooger in het bekken leidt. Het handvatſel, dat hierbij omtrent eenen halven cirkel beſchrijft, moet na het einde van de bewerking in het midden tusſchen de dijen geplaatst zijn. De rigting van de handvatſels tegen den horizon, na het aanleggen, hangt voorts af van den ſtand des hoofds in het bekken (§. 399). Doch men moet niet vergeten, dat, bij een ſterk hoofdgezwel, het hoofd diep in het bekken ſchijnt gezakt te zijn, terwijl het zich ſomtijds wezenlijk nog in de bovenſte engte bevindt.

§. 403.

§. 403.

Somtijds ontmoet men bij het invoeren van den lepel eenigen tegenſtand; doch men moet daarom geen geweld aanwenden; integendeel hale men het werktuig terug, om de oorzaken van den tegenſtand na te ſporen, en hetzelve daarna op nieuw aan te leggen. De bedoelde oorzaken zijn beklemmingen en ongunſtige plaatſingen van het hoofd, ontſteking en opzwelling van de ſcheede, kramp in den moedermond, een naauw bekken, en voornamelijk eene niet gepaste leiding, welke men aan de tang zelve gegeven heeft. Bij eene goede leiding, glijden de lepels meestal genoegzaam van zelf langs het hoofd henen naar boven, ter plaatſe waar zij behooren.

§. 404.

Nadat men den eerſten lepel aangelegd heeft, haalt men de vingers der regterhand van onder den lepel, zonder denzelven van zijne plaats te bewegen, uit de ſcheede, en houdt deszelfs ſteel met deze hand voor eenige oogenblikken vast. Men brengt nu de twee voorſte vingers van de vrij gewordene linkerhand, welke men almede met olie bevochtigt, in de regterzijde van de ſcheede, en geeft voorts den mannelijken tak aan den ring- en oorvinger, welke buiten de ſcheede vrij zijn over, om denzelven totdat de andere tak ook aangelegd is, vast te houden, ten einde hij niet omkantele, of anderzins verplaatst worde. Wanneer men zich gewend, om zelf den ingebragten tak vast te houden, heeft men daartoe geenen helper noodig; het-

welk

welk altijd het verkieslijkfte is; want het maakt den vroedmeester bij de kunstbewerking veel onafhankelijker; en men vindt daarenboven zelden behoorlijk geoefende voorwerpen, aan welke men het vasthouden veilig kan toebetrouwen, daar de lepel bij de minfte onoplettendheid omkantelt. Het omkantelen van den ingebragten lepel heeft voornamelijk plaats bij tangen met eenen al te fterken nieuwen bogt, zoo als bij de Brüninghaufenfche en Siebold-fche en dergelijken. Bedient men zich van deze tangen, dan is men om die reden wel verpligt, den eerst ingebragten tak, door eenen helper of eene helpfter te laten vasthouden.

§. 405.

De vrouwelijke tak wordt met de regterhand ook bij het flot (§. 401) gevat, en in eene tegenovergeftelde rigting, als de mannelijke, bij het aanleggen gehouden. Het uiteinde van het handvatfel, namelijk, dat naar boven ftaat, moet aan de linkerlies van de barende beantwoorden, en dat van den lepel, in eene benedenwaardfche helling, aan de regterdij. De vroedmeester plaatst zich, bij het invoeren van den lepel in de regterzijde van het bekken, eenigzins links, leidt het handvatfel, dat hij langzamerhand lager laat zakken, voorbij de linkerdij der vrouw, en over den mannelijken tak henen, naar de regterdij, met hetzelve eenen halven cirkel befchrijvende, waarbij hij den lepel, welks benedenrand door den duim onderfteund wordt, al hooger en hooger in het bekken voert, en almede op het hoofd aanlegt, in dier voege, als

bij

bij het invoeren van den linkertak nader aangewezen is. Is ook deze tak behoorlijk ingebragt, dan wordt de hand uit de ſcheede genomen, om met haar den laatst aangelegden tak vast te houden, terwijl de andere aan de regterhand overgegeven wordt.

§. 406.

Het aanleggen van den tweeden tak is altijd iets moeijelijker, en ontmoet ſomtijds eenigen meerderen tegenſtand, dan het inbrengen van den eerſten. Men is derhalve hier menigvuldiger genoodzaakt, den lepel wederom uit het bekken te halen, om hem andermaal in te voeren. Dit is voornamelijk het geval, bij eene hooge of ſcheeve plaatſing van het hoofd. — Is de mannelijke tak onder het aanleggen van den vrouwelijken omgekanteld, dan moet hij, voor dat men beide in het ſlot vereenigt, wederom door eene gepaste beweging met het handvatſel in zijne vorige plaatſing, en beide dus in eene gelijke rigting gebragt worden. Verder moet men nog de volgende regelen in acht nemen, te weten, dat men nooit de lepels, gedurende eene wee, maar ſteeds na het ophouden van dezelve, aanlegge; dat men bij het invoeren van de lepels zorge, niet aan het haar van de ſchaamdeelen te trekken, en dat men telkens de handvatſels van de tang, en de hand waarmede dezelve gevat worden, zorgvuldig afdrooge, ten einde het inſtrument behoorlijk te kunnen leiden, en door geenerlei glibberigheid hierin belet te worden.

§. 407.

§. 407.

Zijn beide lepels goed aangelegd, dan neemt men het handvatſel van den bovenliggenden tak, digt bij het ſlot, in de regterhand, en dat van den benedenliggenden tak, iets verder naar het uiteinde toe, in de linker, en ſluit beide takken naar behooren, maar langzaam. Baart het ſluiten eenige moeijelijkheid, dan wordt dit altijd daardoor veroorzaakt, dat de eene lepel dieper dan de andere in het bekken is ingevoerd, of dat de eene, of ook beide, omgekanteld zijn; hetwelk evenwel dikwerf verholpen kan worden, door de takken iets te verplaatſen, en door beide handvatſels een weinig naar beneden tegen den bilnaad te drukken. Kan men nogtans de ſluiting niet bewerken, dan moet men liever de lepels, of ook ſlechts een van beiden, naar buiten halen, om dezelve op nieuw aan te leggen.

§. 408.

Na de ſluiting verrigt te hebben, trekt men de tang zachtjes naar zich toe, om te zien, of het hoofd goed gevat is. Dit zoo zijnde, omvat men het handvatſel met de linkerhand van boven naar beneden aan het uiteinde, en met de omgekeerde regterhand, meer tegen het ſlot, van beneden naar boven, zoodat de wijs- en middelſte vingers beneden tusſchen de lepels regt uitgeſtrekt zijnde, den ſtaat van de teeldeelen, en de vorderingen, welke het hoofd maakt, kunnen onderzoeken. Heeft er geene onevenredigheid van grootte tusſchen hoofd en bekken plaats, dan behoeft men alleen te trek

ken, en de tang flechts zoo veel zamen te drukken, als noodig is, om het hoofd ordelijk vast te houden, ten einde zij niet afglippe. Maar bij onevenredigheid tusfchen hoofd en bekken moet de zamendrukking fterker zijn. Intusfchen moet men het hoofd, in den aanvang, nooit veel op eenmaal bijeen drukken, maar integendeel de drukking langzamerhand vermeerderen, daar het hoofd minder lijdt, als men hetzelve trapswijze fterker comprimeert, dan wanneer men zulks op eens minder fterk doet.

§. 409.

Bij het doorhalen van het hoofd door het bekken, moet men, bij het trekken aan de tang, de handvatfels langzaam van de eene zijde naar de andere heen en weder bewegen; waarbij men de vrouw aanmoedigt, om gelijk bij eene wee naar beneden te drukken. Deze fpiraalvormige bewegingen, herhaalt men eenige malen na elkander, en houdt daarna bij tusfchenpoozen daarmede op, deels om de barende, en zich zelven eenige rust te vergunnen, deels ook, en wel voornamelijk, om de deelen der vrouw niet in eens op eene geweldige wijze vaneen te rukken, maar de werking der weeën zoo veel mogelijk na te bootfen. In deze tusfchentijden van rust, moeten de handvatfels van de tang iets losfer omvat worden, om de bijeendrukking van het hoofd te matigen. Zijn er weeën aanwezig, dat eene zeer gunftige omftandigheid is, dan werkt men alleen gedurende de weeën, en houdt daarmede telkens op, als de wee

over

over is. Zijn er geene weeën, dan herhaalt men het trekken, na eenige minuten gerust te hebben.

§. 410.

Het is nogtans niet onverſchillig, in welke rigting deze trekkingen geſchieden. Zit het hoofd nog in de bovenſte engte, dan moet men de handvatſels in eene ſchuinſche helling naar beneden trekken. Men trekt in eene met den horizon parallel loopende rigting, als het hoofd in de tusſchenwijdte van het bekken gezakt is; en men heft de handvatſels nog meer naar boven, als het hoofd reeds de benedenſte engte genaderd is; in welk geval men dezelve al meer en meer tegen den buik van de barende opheft, zoodat derzelver uiteinde bij den doorzet genoegzaam geheel tegen den buik overhelt. Hierdoor toch leidt men het hoofd bij deszelfs doortogt, gedurende alle tijdperken der verlosſing, langs de as van het bekken en van de ſcheede henen, en doet men aan hetzelve dien loop aannemen, welken de natuur volgt, als de verlosſing door haar bewerkt wordt; daar men aan den anderen kant, wanneer men van deze rigting afwijkt, zijn oogmerk nimmer, althans nooit zonder veel meer kracht en geweld te bezigen, en niet zonder de barende en het kind te beleedigen, zou kunnen bereiken.

§. 411.

Beſpeurt men onder de bewerking, dat het hoofd, bij eene opkomende wee, eenige vrijwillige ronddraaijende beweging maakt, men ſtore deze natuurlijke poging niet; men houde liever zoo lang op van trekken, om de natuur in hare bewegingen niet

tegen te gaan, daar zulk eene poging veel meer ter verlosſing bijdraagt, dan verſcheidene trekkingen met de tang. Zeer nuttig is het derhalve, den vrijen wijs- en middelſten vinger van de regterhand, onder iedere trekking, in de ſcheede te brengen, om de gemaakte vorderingen behoorlijk na te kunnen gaan.

§. 412.

Begint het hoofd in den doorzet te komen, en den bilnaad ſterk te drukken, dan moet men zijne meeste zorg beſteden, om het ſcheuren van dit deel voor te komen. Daartoe dient, behalve de kunstmatige rigting, welke men aan de handvatſels der lepels geeft (§. 410.) voorts nog, dat men de dijen der barende digter tegen elkander laat brengen, al het dringen en perſen verbiedt, den bilnaad van tijd tot tijd met olie inſmeert, en vooral, dat men denzelven behoorlijk onderſteunt. — Het onderſteunen van den bilnaad moet men echter aan geene helpſter toebetrouwen, maar het zelf doen, daar het nu voldoende is, dat men de tang met eene hand leide. Het onderſteunen van den bilnaad verrigt men met de regterhand, terwijl men met de linkerhand, welke men digter aan het ſlot brengt, het hoofd zeer langzaam en bij tusſchenpoozen ontwikkelt.

§. 413.

Is het hoofd in zoo verre ontwikkeld, dat de meest uitpuilende deelen van de wandbeenderen uit de vrouwelijkheid gekomen zijn, dan kan men de tang wegnemen. Het ſlot losgemaakt hebbende,

haalt

haalt men met de regterhand den vrouwelijken tak uit de fcheede, denzelven naar de linkerlies bewegende en opheffende, terwijl men den mannelijken tak met de linkerhand eene dergelijke beweging naar de regterlies doet ondergaan. Wanneer het hoofd volkomen geboren is, laat men de barende, door de helpende perfonen, hooger naar het hoofdeinde op de rustbank halen, en wacht, als er ten opzigte van het kind niets dringt, eenigen tijd, om de uitdrijving van den tronk aan de baarmoeder over te laten. Volgt er echter niet fpoedig eene wee, dan moet men den bodem van de baarmoeder, in eene rigting naar de fchaambeenderen toe, zachtjes met de vlakke hand wrijven, om derzelver zamentrekkingsvermogen op te wekken. Zoo dit ook vruchteloos blijft, dan wordt voorts de tronk van het kind, gelijk bij eene natuurlijke verlosfing, verder kunstmatig, maar langzaam uit de vrouwelijkheid gehaald.

DERDE VERDEELING.

Eenige bijzondere voorfchriften nopens het gebruik van de tang.

§. 414.

De bijzondere voorfchriften nopens het gebruik van de tang hangen grootendeels af van de plaatfing des hoofds. Deze voorfchriften zijn nogtans flechts

wijzigingen van de leerſtellingen in de vorige verdeeling voorgedragen, waar men onderſteld heeft, dat het achterhoofd zich achter of onder den ſchaambeensboog bevond; zoodat de lepels van de tang, in de zijdelingſche deelen van het bekken ingebragt wordende, het hoofd ook terſtond op de gunſtigſte wijs konden omvatten, en hetzelve gemakkelijk ontwikkeld worden kon. Maar is het hoofd minder voordeelig, in eene van de ſchuinſche afmetingen van het bekken, of in de dwarſe, geplaatst, en heeft hetzelve dus de gewone ſpilswijze beweging nog niet verrigt, dan moet de kunst hetzelve, zoo mogelijk, deze beweging doen ondergaan, en moet de tang eenigzins anders aangelegd worden.

§. 415.

Wil men de tang aanleggen, als het hoofd in eene van de ſchuinſche afmetingen van het bekken geplaatst is, dan moet men aan dezelve eene rigting trachten te geven, welke met de ſchuinſche plaatſing van het hoofd overeenſtemt. In de meeste gevallen zal men bij de ſchuinſche plaatſing van het hoofd, dien tak van den lepel het eerst moeten inbrengen, welke aan de voor- of bovenzijde van het bekken moet beantwoorden, en daarna dien tak, welke op de achterzijde van het bekken en het hoofd moet geplaatst worden. In de eerſte en derde plaatſing (eerſte deel §. 348), moet men dus een begin maken met den vrouwelijken tak. Dezen met de regterhand behoorlijk gevat hebbende, wordt hij langs de ingebragte vingers der linkerhand over de heiligzitbeenſche banden der regter-

zij-

zijde in het bekken geleid; het uiteinde van den lepel wordt zoo met de in de ſcheede zijnde vingers beſtuurd, dat hetzelve tegen het darmbeen in de hoogte rijst, waarna men den lepel naar voren draait, totdat hij onder het regter eironde gat langs het wandbeen geplaatst kome. Bij deze handgreep moet men langzaam te werk gaan, en den ſteel van den lepel ſterk naar beneden en links drukken. Daarna moet men den mannelijken tak langs de linker heiligzitbeenſche banden in de ſcheede brengen, en het uiteinde van den lepel ſchuins naar de regter heiligdarmbeenſche vereeniging leiden, zoodat hij het heiligbeen eenigzins overkruiſe. Wil men dit met een goed gevolg verrigten, dan moet men ook hier, bij het aanleggen van het werktuig, het handvatſel meer dan gewoonlijk naar de linkerdij der vrouw (§. 402), en meer naar beneden rigten. Na de vereeniging van beide takken, moet het ſlot in de eerſte plaatſing aan de linkerlies en in de derde plaatſing aan de regterlies beantwoorden. Maar het ſluiten van het inſtrument is bij eene zulke wijze van aanleggen der takken ſomtijds moeijelijk; daar gemeenlijk de ſteel van den mannelijken tak over dien van den vrouwelijken tak henen ligt, als wanneer de eerstgenoemde ſteel onder dien van den vrouwelijken tak moet gevoerd worden, om de ſluiting mogelijk te maken.

§. 416.

Men moet nu het hoofd met de tang, na dezelve geſloten te hebben, in eene ſchuinſche rigting naar beneden trekken, en hetzelve als het diep genoeg gezakt is, zoodanig eene beweging doen on-

dergaan, dat het in de eerſte plaatſing met de achterſte fontanel, en in de derde plaatſing met de voorſte fontanel, achter of onder de ſchaambeensvereeniging geleid worde. Waarna de ontwikkeling van het hoofd verder zoo geſchiedt, als in de vorige verdeeling geleerd is. Nogtans moet men in de derde plaatſing, (bij welke de bewerking altijd met meerdere moeite gepaard gaat,) de handvatſels van de tang, in het laatſte tijdperk, iets hooger dan in de eerſte plaatſing opheffen, ten einde meer op het achterhoofd, dat over den bilnaad moet glijden, te werken; en men moet, zoodra de nek zich aan de vrouwelijkheid vertoont, het achterhoofd die beweging achterwaarts tegen den bilnaad doen aannemen, welke het altijd volgt (eerſte deel §. 370), als de verlosſing door de natuur ten einde gebragt wordt; opdat het voorhoofd zich van onder den ſchaambeensboog behoorlijk moge kunnen ontwikkelen. Men moet in dit geval, den bilnaaad bij den doorzet met groote omzigtigheid behandelen, daar hij veel gevaar loopt van in te ſcheuren.

§. 417.

In de tweede en vierde plaatſing van het hoofd, moet de tang ook ſchuins aangelegd worden, maar in de andere ſchuinſche afmeting van het bekken. In deze plaatſingen wordt de mannelijke tak het eerst aangelegd, en wel in dier voege, dat hij langs de heiligzitbeenſche banden der linkerzijde zoodanig ingevoerd wordt, dat het einde van den lepel langs het darmbeen oprijst, daarna wordt hij naar voren gedraaid, en onder het linker eironde

gat

gat geleid. Om den lepel in deze rigting te kunnen aanleggen, is het noodig, dat het handvatſel zeer laag en naar de regterdij der barende gerigt worde, en dat het ſlot in de tweede plaatſing aan de lies van die zelfde zijde, en in de vierde plaatſing aan de linkerlies beantwoorde. Daarna voert men den vrouwelijken tak, langs de regter heiligzitbeenſche banden, in het bekken; den lepel zulk eene rigting gevende, dat dezelve het heiligbeen eenigzins overkruist, en met zijn uiteinde tegen de linker heiligdarmbeenſche vereeniging oprijst; zoodat het handvatſel almede aan de regterdij van de barende beantwoordt. Men leidt nu in de tweede plaatſing het achterhoofd en in de vierde plaatſing het voorhoofd, achter of onder den ſchaambeensboog, en verrigt de verloſſing verder met de tang, volgens de gewone regels. In de vierde plaatſing moet men bij de ontwikkeling van het achterhoofd, die voorzorgen in acht nemen, welke in de derde plaatſing (§. 416) aangeraden zijn.

§. 418.

Intusſchen zal men in de aanbevolene draaijing van het hoofd (§. 416 en §. 417) niet eerder ſlagen, dan wanneer hetzelve reeds in de benedenſte engte gekomen, of dezelve genoegzaam geheel doorgetrokken is; en ook nu nog gebeurt het meermalen, dat men de bedoelde draaijing naar en onder den ſchaambeensboog, met de tang niet ten uitvoer brengen kan; in welke gevallen men dan wel genoodzaakt is, hetzelve eenigzins ſchuins door de benedenſte engte ter wereld te brengen.

§. 419.

Ook dient aangemerkt te worden, dat men somwijlen in het aanleggen der tang in de rigting van de schuinsche afmetingen van het bekken in het geheel niet slagen kan, of zoo men al hierin geslaagd is, de lepels onder het sluiten van het instrument in weêrwil van onze pogingen van zelve op de zijdelingsche deelen van het bekken glippen, als wanneer er niets anders overblijft dan het hoofd zoo goed mogelijk te vatten en uit het bekken te leiden; hetwelk nogtans in de meeste gevallen zonder nadeel voor vrouw en kind afloopt. Het hoofd wordt, als dit afglippen plaats heeft, schuins, tusschen het voorhoofdsbeen der eene zijde en tusschen het achterste uiteinde van het wandbeen der andere zijde gevat, zoo als zulks gemeenlijk de terugblijvende indruksels van de lepels kennelijk genoeg aantoonen. — Is men nu genoodzaakt het hoofd schuins uit het bekken te leiden, dan doet men wel, de tang los te maken en weg te nemen, zoodra het hoofd diep in de scheede is ingedrongen, de bilnaad sterk gespannen en eenig deel van hetzelve uit de vrouwelijkheid gekomen is. Men ziet dan gemeenlijk, dat het hoofd nu nog, hetzij door de opgewekte weeën of door de persingen der vrouw de spilswijze beweging verrigt in de laatste oogenblikken, dat het geboren wordt. Eene voorzorg, die ter beveiliging van den bilnaad ten sterkste aan te prijzen is.

§. 420.

Ligt het hoofd dwars in het bekken, met het aan-

aangezigt naar de eene zijde, en het achterhoofd naar de andere gekeerd; dan moet men beproeven, of men het achterhoofd achter de ſchaambeensvereeniging kan leiden, om de kleinſte afmetingen van het hoofd, bij zijnen uittogt, door gunſtiger afmetingen van het bekken te doen doortrekken. Daar inmiddels de tang genoegzaam nimmer in de regte afmeting van het bekken kan aangelegd worden (§. 397), moet men het hoofd vooraf, door middel van den hefboom, in eene betere plaatſing pogen te brengen, om daarna de verlosſing, zoo als gewoonlijk, met de tang te kunnen verrigten. Maar zoo men met den hefboom het bedoelde oogmerk mist, dan moet men de tang, in de rigting van de ſchuinſche afmetingen van het bekken (§. 415—417), zoo veel mogelijk, op de zijdelingſche deelen van het hoofd appliceren. De tang behoorlijk geſloten hebbende, leidt men het achterhoofd, als het diep genoeg gezakt is, met eene draaijende beweging, welke men trapswijze verrigt, als het doenlijk is, achter de ſchaambeensvereeniging.

§. 421.

Nogtans moet men, om opregt te zijn, bekennen, dat ook deze pogingen bij de applicatie van de forceps (§. 420), in vele gevallen onuitvoerbaar zijn; wanneer men dan wel genoodzaakt wordt, den eenen lepel op het voorhoofd, en den anderen op het achterhoofd aan te leggen. Intusſchen heeft het aanleggen van de tang op het voorhoofd niet altijd die noodlottige gevolgen voor het kind, welke door ſommige verloskundigen als ſteeds

aan-

aanwezig opgegeven worden (34). Men moet evenwel, zoowel ter beveiliging van het kind als van den bilnaad, de (§. 419) aangeprezene voorzorg gebruiken, om de takken van de tang los te maken en uit het bekken te halen, zoodra het hoofd den bilnaad ſterk naar buiten dringt, en eenig deel van hetzelve zich tusſchen de vrouwelijkheid vertoont, om aan de weeën of aan de kunst gelegenheid te geven, het hoofd de ſpilswijze beweging te doen ondergaan, hetwelk nu veel gemakkelijker geſchieden kan. Is dit eens verrigt, dan zal het hoofd door de verdere pogingen der natuur, door de barende onderſteund, van zelve kunnen geboren worden, of het zal nu gemakkelijk vallen, de tang op de zijdelingſche deelen van het hoofd aan te leggen, en de verloſsing verder ten einde te brengen.

§. 422.

Wanneer men bij de aangezigtsgeboorten genoodzaakt is, om de tang te gebruiken, moet men pogen dezelve ſteeds op de zijdelingſche deelen van het hoofd aan te leggen, en de nieuwe bogt mag niet anders dan tegen de kin gekeerd zijn, dewijl de kin altijd van onder den boog van de ſchaambeen-

(34) Er zijn verloskundigen, die meenen, dat bij eene dergelijke aanlegging der tang, het aangezigt ſteeds gekwetst worden moet; dit gevoelen berust op eene dwaling, hierin beſtaande, dat de lepel der tang, naar hunne meening, op het aangezigt aangelegd wordt, terwijl hij ſlechts met zijn uiteinde tot over het voorhoofd reikt.

beenderen uit het bekken moet geleid worden. Het aanleggen der tang in de ſchuinſche en regte afmeting des bekkens, en het verrigten der ſpilswijze beweging met dezelve, wordt op dezelfde wijze verrigt, als §. 415—421 is aangewezen, alleen met dat onderſcheid, dat bij de aangezigtsgeboorten de kin altijd naar en onder den ſchaambeensboog moet geleid worden. Het aanleggen der tang in de regte afmeting des bekkens, zal ook hier zeer moeijelijk zijn, en niet minder het leiden van de kin onder den ſchaambeensboog, als het aangezigt dwars in het bekken geplaatst is. Inmiddels is deze kunstbewerking de eenigst mogelijke, als het hoofd de bovenſte engte en den moedermond reeds doorgetrokken is, en de omſtandigheden van dien aard zijn, dat er hulp van de zijde der kunst vereischt wordt; daar men van het verbeteren der plaatſing hetzij met de hand, hetzij met den hefboom bij zulk een' lagen ſtand van het hoofd, zelden eenig nut trekken kan. Men kan evenwel de verplaatſing vooraf beproeven, om, was het mogelijk, het aanleggen der tang gemakkelijker te maken.

§. 423.

De tang behoorlijk aangelegd en geſloten zijnde, moet men aanvankelijk het hoofd in eene ſchuinſche rigting naar beneden trekken, en wel zoolang, totdat het voorhoofd begint de ſcheede naar beneden te drukken en te vullen; nu eerst wordt het tijd, om de kin achter de ſchaambeensvereeniging te draaijen. Dit verrigt zijnde, of als men de tang aanleggen moet, nadat deze draaijing door de eigene werking der natuur reeds volbragt is, moeten

ten de handvatſels meer nog dan bij eene hoofdgeboorte noodzakelijk is, hoewel langzaam en trapswijze, in de hoogte getild worden, om het voorhoofd en de kruin langs den achterſten wand van de ſcheede te leiden. Bij de aangezigtsgeboorten is het intusſchen noodzakelijk, dat men bij het ontwikkelen van het hoofd het onderſteunen van den bilnaad aan eene bekwame helpſter overlaat, daar de vroedmeester zijne beide handen noodig heeft, om het inſtrument behoorlijk te beſturen.

§. 424.

Zeer moeijelijk is de verlosſing, door middel van de verloskundige tang, wanneer de kruin in zeer zeldzame gevallen naar de voorzijde van het bekken, en de kin naar achteren geplaatst is (eerſte deel §. 388 en 389). Het is derhalve beter, zoodra men uit den geheelen loop der verlosſing, en uit de daarbij plaats hebbende omſtandigheden voorziet, dat de natuurkrachten in hare pogingen te kort zullen ſchieten, dadelijk, zoodra de moedermond behoorlijk verwijd, en het hoofd de bovenſte engte nog niet doorgetrokken is, de hand in de baarmoeder te brengen, om het hoofd te verplaatſen, en hetzelve in eene hoofdgeboorte te veranderen. Deze handgreep zal voorzeker gelukken, als hij tijdig en met beleid ondernomen wordt. Zoo dit echter mislukte, dan moet men beſluiten het kind op de voeten te keeren. Maar zoo men ongelukkigerwijze te laat tot hulp geroepen wordt, wanneer namelijk het hoofd den moedermond en de bovenſte engte reeds doorgetrokken, en het kindsvocht

reeds

reeds lang afgeloopen is; dan is de tijd tot het keeren op de voeten voorbij; men kan ook nu nog wel beproeven het aangezigt terug en naar boven te ſchuiven, terwijl men met den hefboom het achterhoofd tracht naar beneden te leiden, maar gewoonlijk zullen onze pogingen, onder zulke omſtandigheden, in dezen vruchteloos zijn. Is het kind dood, dan is het ter ſparing van de barende het verkieslijkst de herſenen te ontlasten, en daarna de tang aan te leggen; maar leeft het kind nog, dan moet men beproeven, of het mogelijk is, om hetzelve nog te redden.

§. 425.

De beste handelwijze in dezen komt mij voor de volgende (35) te zijn. Daar het aangezigt met het voorhoofd onder den ſchaambeensboog en met de kin naar de uitholling van het heiligbeen gekeerd, ook door middel van de verloskundige tang of in het geheel niet, althans zeker niet met behoud van het leven van het kind zal kunnen verlost worden; moet men nimmer pogingen doen het voorhoofd naar en achter de ſchaambeensvereeniging te leiden; maar

(35) Bij eigen ondervinding ben ik nooit in de gelegenheid geweest deze plaatſingen van het aangezigt door de kunst te verrigten. De voorſchriften derhalve, die ik hier geve, berusten dus geheel en alleen op beſpiegelingen. Ook heb ik in geene ſchrijvers ſtellige voorſchriften hieromtrent gevonden, voorſchriften namelijk ontleend van wel waargenomene gevallen. Zijn er geleerden, die van mijn gevoelen afwijken, ik heb er niets tegen, daar zij vrijelijk hun gevoelen tegen het mijne kunnen overſtellen.

maar men moet liever trachten het aangezigt met de hand in de dwarfe afmeting van het bekken te leiden, waartoe van zelf fteeds de meeste neiging zal zijn. Om dit te verrigten, zal het noodig wezen in de derde plaatfing de barende op hare regterzijde te laten liggen, en de geheele regterhand in het bekken te brengen, om met haar het hoofd te omvatten en de kin van de regter heiligdarmbeensvereeniging naar, of is het mogelijk, achter het eironde gat te draaijen. In de vierde plaatfing zal het dienftig zijn de barende op de linkerzijde te laten liggen en met de linkerhand de kin van de linker heiligdarmbeensvereeniging naar, of achter het linker eironde gat te voeren. Nadat men zulks verrigt heeft, maar ook niet vroeger, moet de tang zoodanig aangelegd en de verlosfing voorts zoo verrigt worden, als bij de twee eerfte plaatfingen §. 422 en §. 423 geleerd is.

§. 426.

Moet men na eene voet- of billengeboorte, of na de keering, de tang op het laatst komende hoofd aanleggen, dan heeft men het volgende in acht te nemen. Men laat den romp en de armen van het kind in een' warmen doek flaan, en, als het aangezigt naar het heiligbeen gekeerd is, door eene helpfter iets naar boven heffen, ten einde plaats te krijgen, om de tang aan te leggen. Biedt het hoofd eene van zijne groote afmetingen aan, dan moet men de kin vooraf tegen de borst leiden, en de lepels van de tang daarna, zoo als bij eene hoofdgeboorte, maar onder het ligchaam van het kind,

kind, in de zijdelingſche deelen van het bekken voeren, zoodat de nieuwe bogt naar de ſchaambeenderen gekeerd is. De takken in het ſlot vereenigd hebbende, ontwikkelt men vervolgens het hoofd, langs de as van het bekken, en heft het werktuig tegen den buik der barende op, op het tijdſtip dat de kin over den bilnaad gevoerd wordt, wanneer men de tang ſlechts met de linkerhand leidt, terwijl men met de regter den bilnaad onderſteunt.

§. 427.

Is het aangezigt daarentegen naar de voorzijde van het bekken gekeerd, dan moet men de tang niet onder, maar boven het ligchaam van het kind aanleggen; in welk geval men den romp door eene helpſter iets naar beneden laat houden. Ten aanzien van het invoeren van de lepels, en de ontwikkeling van het hoofd, ſtaat voorts alles gelijk aan het zoo even opgegevene; alleen gaat het eene en andere met meerdere moeite gepaard. Men heeft ook hier te zorgen, dat de kin zich niet van de borst verwijdere, en dat de bilnaad niet ſcheure; weshalve men dit laatſte deel door eene helpſter behoorlijk onderſteunen laat.

§. 428.

Heeft het hoofd eene ſchuinſche plaatſing, dan trachte men de tang ook in eene ſchuinſche rigting aan te leggen, ten einde het hoofd in zijne dwarſe afmeting te vatten, en moet men hetzelve daarna zoodanig eene wending geven, dat het voor- of achterhoofd onder den ſchaambeensboog geleid wor-

de. Hierbij gaat men zoodanig te werk, als bij de ſchuinſche plaatſing van het zich het eerſte aanbiedend hoofd (§. 416—418) geleerd is. Het is bijna overbodig, aan te merken, dat men zich wachten moet van de navelſtreng tusſchen de tang te vatten, of dezelve anderzins te drukken (36).

§. 429.

Is er, als het aanleggen van de tang noodig wordt, naast het hoofd eene hand of een arm mede in het bekken gezakt, dan moet men dat deel langs eene van de heiligdarmbeenſche vereenigingen naar achteren trekken, en aan hetzelve eenen ſtrop aanleggen. De tang wordt nu, zoo als gewoonlijk, tusſchen hoofd en arm in het bekken gevoerd, en de arm, terwijl men het hoofd uit het bekken leidt, mèt den ſtrop naar beneden getrokken, ten einde dezelve zich niet dubbel vouwe, en der verlosſing in den weg ſta.

§. 429.

(36) Ik verwijze den lezer omtrent het aanleggen der tang na het keeren op de voeten, op hetgene §. 340 gezegd is, en herhale ſlechts, dat de pogingen, om de tang in zulke gevallen aan te leggen, zelden aan het bedoelde oogmerk zullen beantwoorden; men zal, wel is waar, het kind kunnen uit den ſchoot der moeder leiden, maar zijn leven zelden redden. Zoowel het verbeteren van zijne plaatſing als het verlosſen zelve, zal in de meeste gevallen beter en veiliger door middel van de hand kunnen verrigt worden. Zoo de hand nogtans te kort ſchiet, zal men bij naauwe bekkens naauwelijks met de tang beter ſlagen, en genoodzaakt zijn den haak aan te leggen.

§. 430.

Moet het hoofd met de tang ſterk zamengedrukt worden, dan kan men de handvatſels met een' band bijeen binden; maar, als het kind leeft, moet men denzelven, telkens als men tusſchenpoost, losmaken. Voorziet men, dat de tang afglippen zal, (hetwelk echter alleen bij eene ſlechte tang gebeurt, of wanneer dezelve niet goed aangelegd is,) dan moet men het ſlot losmaken, en de lepels den een na den anderen uit het bekken halen, om dezelve andermaal aan te leggen. Kan men met de tang, niettegenſtaande men dezelve kunstmatig aangelegd heeft, het hoofd niet voort bewegen, dan is het bekken te naauw, of er is eene andere oorzaak, (dikwerf kramp in den moedermond) aanwezig, welke der kunstbewerking in den weg ſtaat. Men doet in zulke gevallen het beste, met vooreerst van verdere pogingen af te zien. Men geeft dan der barende eenige rust, en zoekt zoo mogelijk de oorzaak te overwinnen; als wanneer de natuur ſomtijds nog zelve de verlosſing ten einde zal brengen; of men kieze, nadat men de tang andermaal vergeefs beproefd heeft (meestal zal dit nogtans, als dit werktuig aangewezen is, met goed gevolg geſchieden), liever eene andere kunstbewerking.

§. 431.

Wordt men in de ongelukkige omſtandigheden te hulp geroepen, dat het hoofd bij eene voetgeboorte, of na eene keering van den tronk, afgeſcheurd is, dan kan men, als het bekken niet zeer naauw,

of het hoofd klein is, beproeven, om het hoofd met de hand alleen door de bovenste engte te leiden. Gelukkig is het dan, wanneer de halswervels tevens afgerukt zijn. In welk geval men, na aan het hoofd eene voordeelige ligging gegeven te hebben, den wijs- of middelsten vinger in het groote gat van het achterhoofd, en den duim in den mond brengt. De overige vingers worden op de zijde van het hoofd gelegd; en men haalt hetzelve door de schuinsche afmetingen van de bovenste engte. Men kan daarna gemakkelijker de tang volgens de regels van de kunst aanleggen, en het hoofd met den kleinsten omtrek door en uit het bekken te voorschijn brengen.

§. 432.

Mislukt echter, zoo als meestal, deze poging met de hand (§. 431); dan beproeve men, of men beter slagen kan, door het hoofd met de tang te vatten. Doch ook dit gaat, wegens de bewegelijkheid van het hoofd, niet altijd even gemakkelijk, vooral wanneer hetzelve in het groote bekken zit, en nog niet in de bovenste engte ingezakt is. Men moet derhalve het hoofd altijd vooraf met de hand, of met een' haak (met het aangezigt naar achteren gekeerd, en de kin naar beneden) zoo veel mogelijk in de bovenste engte leiden, en daarna de tang aanleggen. Is het hoofd evenwel nog te bewegelijk, en kan het derhalve met de tang niet gevat worden, dan moet men hetzelve door eene helpster met eene hand van buiten op den buik tegen de

de bovenſte engte laten aandrukken, of door middel van eenen ingebragten haak in het achterhoofdsgat vasthouden, en daarna de tang aanleggen.

§. 433.

Is intusſchen het bekken naauw, dan zal men hiermede ook niet altijd kunnen ſlagen, en genoodzaakt zijn, om het hoofd te ontherſenen. De uitdrijving van hetzelve kan men daarna aan de natuur overlaten; of men moet na verrigte ontherſening de tang, of een' ſcherpen haak aanleggen, om de verlosſing ten einde te brengen. Al de werktuigen, in vroegere dagen voorgeſteld, om het afgeſcheurde hoofd te verlosſen, worden in nieuwere tijden, of als onbruikbaar, of als ſchadelijk verworpen. Nogtans zou men, voor en aleer tot den ſcherpen haak te beſluiten, kunnen beproeven, of men het hoofd met den hoofdtrekker van LEVRET (*Tire-tête à bascule*), of met dien van ASSALINI, (die niets anders is, dan het verbeterde werktuig van LEVRET,) welken men in het achterhoofdsgat inbrengt, zou kunnen verlosſen. Bij het gebruik van dit inſtrument, moet men, terwijl men daarmede werkt, tevens met een paar vingers, welke men in den mond van het kind inbrengt, of op de bovenkaak aanlegt, het hoofd naar beneden trekken.

DERTIENDE HOOFDSTUK.

Over het gebruik van ſcherpe werktuigen, welke men op des kinds ligchaam aanlegt, als middel ter verloſſing.

§. 434.

Eertijds, toen men de ſtompe werktuigen, en met name de verloskundige tang, niet kende, moest men veel meer van ſcherpe werktuigen gebruik maken, dan in onze dagen; in welke men daarenboven, door eene betere bepaling van de aanwijzingen in het algemeen, en van de applicatie van de tang, en van de keering in het bijzonder, in vele gevallen in ſtaat is, de vrucht levendig, of ten minſte gaaf en ongeſchonden, uit den ſchoot van hare moeder te verlosſen, in welke men voor dezen de kinderen moest opofferen, om de barende vrouwen te redden. Hier van daan, dat er vooral in die tijden eene zeer groote menigte van hoofdboren, haken, mesſen en zagen, om het kind in de baarmoeder te verkleinen, uitgevonden is; waarvan de meesten thans, als ontbeerlijke, of als ſchadelijke werktuigen in onbruik, en, zoo als het betaamt, bijna in vergetelheid zijn geraakt.

§. 435.

Intusfchen kan men die foort van inftrumenten, alhoewel het aantal der gevallen, in welke dezelve te pas komen, zeer klein is, ook nu nog niet geheel en al ontberen. Doch het voldoet, als men van eene hoofdboor, (*perforatorium*) en een' fcherpen haak voorzien is. — De fcherpe werktuigen worden op het hoofd, of op den tronk van het kind aangewend.

EERSTE VERDEELING.

Over het ontherfenen.

§. 436.

Dit is die kunstbewerking, bij welke men een fcherp werktuig in het hoofd van het kind invoert, ten einde den omtrek van het hoofd, door hetzelve van de herfenen te ontlasten, te verkleinen, hetzelve in betere evenredigheid met een mismaakt bekken te brengen, en dus de verlosfing mogelijk te maken. Daar het doel van de verloskunde behoud van moeder en kind is, blijkt het, dat het ontherfenen dan alleen te ftade kan komen, als het onmogelijk is, dat doel geheel te bereiken; waaruit de aanwijzingen dan bijna van zelf kunnen begrepen worden. De belangrijkheid van het onderwerp vereischt intusfchen, dat wij die aanwijzingen wat nader bepalen.

§. 437.

Het ontherſenen is geoorloofd en aangewezen: 1.) Wanneer er bij een dood kind zulk eene onevenredigheid tusſchen hoofd en bekken heerscht, dat men te kort ſchiet bij de pogingen, welke men aangewend heeft, om het hoofd met de verloskundige tang door het bekken te leiden; om het even, of hetzelve de bovenſte engte reeds is doorgetrokken, dan of hetzelve nog in het groote bekken zit, en hetzij hetzelve zich het eerſte aanbiedt, of het laatſte, nadat de tronk reeds geboren is; en dus *a.*) bij een bekken, dat in eene van deszelfs afmetingen ſlechts drie duim groot, of nog kleiner is; *b.*) zelfs als het bekken niet zeer naauw is, bij een buitengemeen groot hoofd, welks beenderen, uit hoofde van eene verbeening van naden en fontanellen, niet over elkander kunnen ſchuiven; *c.*) als het kind dood is, en zich in den tweeden of derden trap van beklemming (eerſte deel §. 493), bevindt; in welk geval de onevenredigheid alleen van eene ſlechte plaatſing van het hoofd kan afhangen. 2.) Bij een van den romp afgeſcheurd en achtergebleven hoofd, als men hetzelve noch met de hand, noch met de tang, verloſſen kan (§. 433.)

§. 438.

3.) Bij een waterhoofd (*hydrocephalus*) dat zoo groot is, dat hetzelve noch door de kracht van de weeën, noch met de tang, genoegzaam zamengedrukt kan worden. In dit geval bereikt men het doel in zoo verre, dat men ten minſte de barende

be-

beveiligt, daar zulk een kind toch niet lang na zijne geboorte in het leven blijven kan. Men behoeft daarenboven ook ſlechts eene kleine opening in de bekleedſelen te maken, om het water te ontlasten, zonder de herſenen zelve te beleedigen. Om dezelfde reden, en onder de voorwaarde van 3.), is het aanwenden van de ontherſening ook geoorloofd 4.) bij een zeer groot en wanſchapen hoofd, en bij een kind met twee hoofden, als zij beide te gelijk in het bekken beklemd zijn; daar het beter is, het wanſchepſel op te offeren, dan de barende aan eene voor haar leven gevaarlijke kunstbewerking, (bij voorbeeld, aan de keizerlijke ſnede) te onderwerpen.

§. 439.

Ongeoorloofd is de ontherſening, 1.) bij een levend en welgeſteld kind; zelfs wanneer de natuur en de verloskundige tang ter verlosſing te kort mogten ſchieten; het zij het hoofd in het kleine bekken beklemd, of nog niet in de bovenſte engte ingedrongen is (37). De pligt van den vroedmeester

(37) De Engelſchen ontherſenen in een naauw bekken ook levendige kinderen, en wel terſtond in den aanvang der verlosſing, als zij meenen, dat dezelve door de natuur niet zal kunnen verrigt worden, om het aldus van de herſenen ontlaste hoofd door de kracht der weeën te doen geboren worden. Ook WIGAND geeft dezen raad. Offchoon het niet te ontkennen is, dat het tijdig ontherſenen voor de barende ſtaande de nog werkende weeën veel gunſtiger is, dan, nadat de weeën opgehouden hebben,

ter gebiedt, daar, waar hij kan, moeder en kind te behouden. Hij moet dus aan dezen pligt voldoen, zelfs in de treurige noodzakelijkheid van door eene kunstbewerking het leven van de barende voor gevaren bloot te ſtellen. Hij kan en mag althans niet over het leven van het kind beſchikken, en zich ook niet als middel laten gebruiken, om het kind willens en wetens te dooden; zelfs dan niet, als de ouders barbaarsch genoeg zijn, om zulks te begeeren. Wanneer hij aan de natuur den noodigen tijd, om te kunnen werken, gegeven, en daarenboven zelf alle pogingen gedaan heeft, om te verlosſen, (waaronder hij dan ook reeds het leven van het kind, ten behoeve van de moeder, in de waagſchaal geſteld heeft,) dan is het pligt, dat ook de moeder zich ook aan eene pijnlijke en gevaarlijke kunstbewerking onderwerpe, en het wichtje, dat door haar toedoen het leven ontvangen heeft, beveiligd worde.

§. 440.

Blijft nogtans de barende weigerig, dan is men verpligt te wachten, totdat het kind dood is. Misſchien zou alleen de bedenking, dat bij dit uitſtel

ook

ben, mag men om redenen in dezen § opgeven, onder geene voorwaarde, mijns erachtens, bij een levendig kind het hoofd doorboren en hetzelve dooden. Dit vroeg ontherſenen kan en mag dan alleen verrigt worden, als men bij een naauw bekken, zich bij den aanvang der verlosſing van den dood van het kind heeft kunnen overtuigen. In dit geval heeft het groote voordeelen voor de barende.

ook de barende bezwijken zal, den vroedmeester kunnen overhalen, om tot het ontherſenen te beſluiten. In gevallen echter, waar het leven van het kind twijſelachtig is, en het gevaar voor de barende bij een langer uitſtel toeneemt, moet men ook het ontherſenen kiezen; zelfs wanneer de vrouw tot de keizerlijke ſnede, of tot de ſchaambeenſnede, over te halen ware.

§. 441.

Ongeoorloofd is de ontherſening, 2.) in zulk een naauw bekken, waarin men de hand om te ontherſenen niet kan inbrengen, zonder de vrouw met het werktuig te kwetſen, al ware het dat het kind dood was. Hier zou men, tot redding van de barende, verpligt zijn, de keizerlijke ſnede te verrigten. 3.) Bij een dood kind, hetwelk men op eene andere wijze, zoo als met ſtompe werktuigen of anderszins verloſſen kan; omdat men, alles gelijk ſtaande, het kind zoo veel mogelijk gaaf en ongeſchonden moet verloſſen; al ware het maar alleen ter handhaving van de eer van de kunst en van zijn eigen goeden naam; daar het aanſchouwen van een door ſcherpe werktuigen gekwetst lijkje altijd op de omſtanders eenen onaangenamen indruk maakt (38).

§. 442.

(38) Hier zou ik evenwel als uitzondering toelaten, het geval, waarin men met ſtompe werktuigen de vrouw in grooter gevaar zou brengen, wanneer men deze bedenking moet laten varen; daar beveiliging van de barende en van het kind ſteeds de eerſte wet in de verloskunde blijven moet.

§. 442.

Het doorboren van het hoofd is noch altijd even gemakkelijk te verrigten, noch ook ſteeds van gevaar voor de vrouw, die de bewerking ondergaat, ontheven. In het algemeen is de operatie gemakkelijker te verrigten, als de kruin bij een niet al te naauw bekken zich aanbiedt, en het hoofd door de bovenſte engte is doorgedrongen. Moeijelijker is zij bij een zeer naauw bekken; en bij een hoofd, dat nog in het groote bekken zit, of welks naden en fontanellen vergroeid en verbeend zijn, of dat van den tronk afgeſcheurd is. Moeijelijker, eindelijk is het ontherſenen ook na de keering of na de voetgeboorte. Voor de vrouw is het ontherſenen gevaarlijk, wanneer de teeldeelen naauw, gezwollen en ontſtoken zijn; wanneer het bekken zoo naauw is, dat men groot gevaar loopt, van haar te kwetſen; en bij eene geheele afwezigheid van weeën, wanneer de kunst nog andere hulpmiddelen moet inroepen, om het hoofd te verlosſen, nadat men hetzelve van de herſenen ontlast heeft.

§. 443.

Onder de menigte van uitgevondene hoofdboren, kieze men zulke, als men de geſchiktſte acht. De ſchaar van LEVRET met ſcherpe buitenranden (*Perce-crane à deux lâmes*), door G. A. FRIED verbeterd, of de aan beide randen ſnijdende, en aan haar uiteinde kromgebogene, ſchaar van DENMANN, (zie plaat II. fig. 3) zou ik aanraden, als in de meeste voorkomende gevallen voldoende. Minder voldoende zijn intusſchen deze inſtrumenten, als men

men geen naad en fontanel bereiken kan, of als deze verbeend zijn. In deze zeldzame gevallen, zou het nieuwelings door ASSALINI uitgevondene inſtrument (zie plaat II. fig. 6), welks zaagswijze getand uiteinde, veel overeenkomst met eene trepaneerkroon heeft, en ook even als deze laatſte een ſtuk been uit den ſchedel boort, aan te prijzen zijn. Ook moet men, als men perforeren wil, van eene tang, een' ſcherpen haak en eene beentang voorzien zijn. Ik zou den door LEVRET verbeterden haak van SMELLIE (zie plaat II. fig. 4), en de beentang van PLENCK (zie plaat II. fig. 5), verkiezen.

§. 444.

De beste plaats, om te ontherſenen, is de groote fontanel, na deze de kleine fontanel, en, zoo men die deelen niet bereiken kan, een van de naden. Ligt geen van deze deelen voor, of zijn dezelve verbeend, dan moet men eene opening door het been henen pogen te maken; hetwelk echter altijd van veel moeite verzeld is. Na den vooraf geborenen tronk, moet men in de zijdelingſche fontanellen van het hoofd, of in den winkelnaad, de opening maken.

§. 445.

Men geeft, als alles tot de kunstbewerking voorbereid is, aan de vrouw zulk eene ligging, als men bij alle kunſtige verlosſingen gewoon is, en voert, naar de verſchillende plaatſing van het hoofd, een paar vingers van de regter- of linkerhand in de ſcheede, tot aan het hoofd, de geſchikt-

ſchiktſte plaats, om de opening te maken, opzoekende. Deze bepaald zijnde, ſteekt men den middelſten vinger van de andere vrije hand door de ringen van het ſchaarvormige, aan de buitenzijde met olie beſmeerde, werktuig, en voert hetzelve met zijne vlakke zijde langs de uitgeholde hand, welker vingers in de ſcheede zijn, met omzigtigheid, zonder de vrouw noch zich zelven te kwetſen, in het bekken, en leidt de punt van het werktuig tot aan de uitgekozene plaats.

§. 446.

Ligt het hoofd vast in het kleine bekken, dan kan men dadelijk de opening maken; ligt het daartegen nog in het groote bekken, en is het beweгelijk, dan kan men beproeven, om het met de hand vast te houden. Daar deze handgreep intusſchen zelden voldoende is, moet men het hoofd door eene helpſter van buiten tegen het bekken laten aanduwen. Men drukt nu het geſlotene perforatorium met de hand, welke hetzelve in het bekken gebragt heeft, al borende in het hoofd, terwijl men met de vingers van de andere hand het afglijden van het ſcherpe uiteinde belet; weshalve men deze zoo lang aan het hoofd moet blijven houden, totdat de kunstbewerking geheel voltooid is.

§. 447.

Is het breedſte gedeelte van het werktuig doorgedrongen, dan verwijdt men de opening nog daardoor, dat men de ſnijdende randen van elkander verwijdert, en draait men het geheele werktuig om,

om

om eene kruinſnede te maken. Dit behoort men nooit te verzuimen, ten einde de opening, zoo veel de plaats het veroorlooft, regt groot te maken, opdat de herſenen zich vrijelijk mogen kunnen ontlasten. Men haalt, na zulks verrigt te hebben, het perforatorium met dezelfde voorzorg langs de hand wederom naar buiten.

§. 448.

Het is altijd raadzaam, dat men aan de barende na de doorboring eenige rust geve; gedurende welke men, tenzij de verlosſing dadelijk beſpoedigd moest worden, tevens zien kan, of het hoofd nu niet door opkomende weeën door het bekken gedreven wordt. Maar het kind altijd zoo lang te laten zitten, totdat het door verrotting kleiner geworden zij, en door de natuur alleen geboren worde, is niet raadzaam. Blijven de weeën weg, en ontlasten zich de herſenen niet, dan kan men, door middel van eenen in de gemaakte opening ingebragten vinger, (bijzondere werktuigen zijn hiertoe overbodig,) zoo veel van de herſenen ontlasten, als noodig is, en de verlosſing verder met de tang verrigten.

§. 449.

Wil het hoofd ook met de tang niet volgen, en is hetzelve na de ontlasting van de herſenen nog te groot, dan moet men hetzelve met de beentang (§. 443) kleiner maken. Men voert tot dit einde de beentang geſloten, langs een paar vingers, tot aan de gemaakte opening van het hoofd, opent dezelve, en voert het eene blad in de opening, en het

het andere tusſchen de bekleedſelen van het hoofd op het been, knijpt beide bladen met de vrije hand bijeen, om daarmede een ſtuk been af te breken, waartoe men de tang eenige malen met het been omdraaijen moet, en voert dezelve daarna met het afgebrokene beenſtuk, onder geleide van de hand, wederom uit de ſcheede.

§. 450.

Kan men het hoofd nu, het zij met de hand, of met de tang, nog niet uit het bekken voeren, (deze laatſte glipt nu gewoonlijk, omdat het hoofd te veel ontledigd is, af,) dan moet men ter verlosſing van het hoofd zijne toevlugt nemen tot den ſcherpen haak (§. 443). Zit het hoofd bij een' nog niet geborenen tronk voor, dan zet men den haak in het ooghol, of in het achterhoofdsgat; en is de tronk vooraf geboren, dan kan men daartoe ook den ſtompen haak bezigen, dien men, door de gemaakte opening, tot in het achterhoofdsgat leidt.

§. 451.

Bij het invoeren van den ſcherpen haak, moet men de noodige voorzorg nemen, om de barende niet te kwetſen. Men moet denzelven vast inzetten, opdat hij niet bij de bewerking uitſcheure, en de deelen van de vrouw, of de handen van den vroedmeester treffe. — Wat het uithalen van het hoofd betreft, dit moet, zoo als van zelf ſpreekt, langs de as van het bekken geſchieden. Het is van het grootſte belang, dat men het hoofd altijd door dat gedeelte van het bekken leide, waar hetzelve de minſte naauwte heeft; een regel, welken men

men ook bij het gebruik van de tang nimmer uit het oog behoort te verliezen.

§. 452.

Dat ook het ontherſenen, en de haak bij een van den romp afgeſcheurd, en in de baarmoeder teruggebleven hoofd, te ſtade komen, is reeds boven (§. 433) aangemerkt. Zelden zal het noodig zijn, twee ſcherpe haken te gelijk op het hoofd aan te leggen; in welk geval men zich van de Smelliesche hakentang (39), bedienen kan. Somtijds gebeurt het echter, dat het van zijne herſenen ontledigde hoofd, wegens eene beklemming of terughouding van de ſchouders, in of boven de bovenſte engte, niet volgen wil; als wanneer men, zoo de ruimte het toelaat, zijne hand in de baarmoeder brengt, om de ſchouders te verplaatſen. Nog beter verrigt men de verplaatſing, door middel van den hefboom, of den ſtompen haak, welken men onder de okſels van het kind brengt. Na de verloſsing is het nuttig, dat men, ter wegſpoeling van de beenſplinters, of van ſtukjes der herſenen, inſpuitingen met laauw water in de ſcheede, en ook wel in de baarmoeder, doe.

TWEE-

(39) Zie plaat XXXIX. fig. a. b. c. achter de verzameling van tegen natuurlijke gevallen en waarnemingen in de vroedkunde, door W. SMELLIE; vertaald door M. VAN DER HAAGE.

TWEEDE VERDEELING.

Over het ontleden van het kind in 's moeders ligchaam.

§. 453.

De gevallen, in welke het noodig is, ſcherpe werktuigen op den tronk van het kind te gebruiken, om het te kunnen verloſſen, komen nog zeldzamer voor, dan die, waarvan in de eerſte verdeeling van dit hoofdſtuk geſproken is. Zij zijn de volgende: 1.) Zekere ziekten en wanſtaltigheden van het kind, als aanmerkelijke ophooping van water in den buik, of de borstholte (eerſte deel §. 516), en wanſchepſels met twee lijven, of tweelingen, welker ligchamen aaneen gegroeid zijn, enz. (eerſte deel §. 515). 2.) Bij een' tronk, welke van het hoofd afgeſcheurd, en in de baarmoeder teruggebleven is (Dit afſcheuren kan nogtans alleen gebeuren, wanneer er bij een in verrotting overgegaan kind, of bij beklemde ſchouders, of bij een door water of anderzins monſtreus groot lijf, onvoorzigtig ſterk aan het hoofd getrokken wordt). 3.) Wanneer men bij eene hevige beklemming van den buik, of van de borst, van een dood kind in het bekken, geroepen wordt, en alles vruchteloos beproefd is, om bij de voeten te komen, ten einde het

het te keeren. 4.) Bij een dood kind in een zeer naauw bekken.

§. 454.

Daar intusschen het schenden van het kind altijd eene afgrijsselijke, en eene voor de barende meestal gevaarlijke, bewerking is, zal men daartoe nimmer mogen besluiten, zoo lang er nog andere minder gevaarlijke hulpmiddelen ten dienste staan. Heeft men echter de ontleding van het kind in 's moeders ligchaam, als de eenige nuttige kunstbewerking gekozen, dan is het volstrekt noodig, dat er genoegzame ruimte zij, om de hand door het bekken te voeren, en het werktuig in de baarmoeder behoorlijk te besturen, zonder de vrouw te kwetsen. Bij ontstentenis van zulk eene ruimte zou men, zelfs bij een dood kind, de schaambeensnede, of de keizerlijke snede, boven de ontleding moeten kiezen; als zijnde dezelve, bij zulk een naauw bekken, en verdere ongunstige omstandigheden, voor de vrouw nog veiliger te achten.

§. 455.

Bij de in §. 453 vastgestelde aanwijzingen, moet men derhalve, voor dat men de operatie onderneemt, overwegen: 1. dat kinderen met water in borst en buik, als ook wanschepsels, bij een ruim bekken, somtijds nog gelukkig door de natuurkrachten alleen verlost zijn; 2. dat de natuur somtijds (offchoon in zeer zeldzame gevallen) daar, waar alle pogingen der kunst ter verlossing vruchteloos afliepen, nog eene vrijwillige keering op de voeten bewerkt heeft. Moet dus de verlossing,

wegens toevallen van de barende, niet dadelijk bespoedigd worden, dan is het pligt, de ontleding van het kind in 's moeders ligchaam zoo lang mogelijk uit te ſtellen.

§. 456.

Bij ophoopingen van water is het nogtans voldoende, eene kromme troicar in den buik of de borst te ſtooten, en door middel van de canule het water te ontlasten. Dit laat zich echter bij voetgeboorten, of na keeringen op de voeten, gemakkelijker doen, dan bij verlosſingen met het hoofd vooruit (eerſte deel §. 516). — Bij eenen van het hoofd afgeſcheurden, en in de baarmoeder teruggeblevenen tronk, moet men de ſchouders, als dezelve beklemd zijn, of alleen op den rand van het bekken teruggehouden worden, met de hand of met den hefboom uit de beklemming brengen, of van de plaats der terughouding afleiden. Men voert daarna een' of beide armen in de ſcheede, en verlost, daaraan trekkende, den romp. Of men tracht zijn oogmerk door de keering op de voeten te bereiken. Maar, kan men zonder gevaar niet keeren, dan plaatst men eenen ſtompen, of eenen ſcherpen haak tusſchen de ribben, en haalt daarmede den romp naar buiten.

§. 457.

Het eigenlijke ontleden van het kind, dat dus alleen bij zamengegroeide tweelingen, en bij de omſtandigheid van §. 453. 3 te ſtade komt, beſtaat voornamelijk in het ontledigen van de buik- of borst-ingewanden; waardoor men ruimte wint, om beter

bij

bij de voeten te kunnen komen, en om dus de verlosſing door de keering op de voeten te kunnen verrigten. Het afſnijden van den arm, of doorſnijden van den rug, zijn onnoodige operatiën.

§. 458.

De werktuigen, welke tot het ontledigen van de ingewanden gebruikt worden, zijn het perforatorium en een ſcherpe haak. Men maakt, namelijk, met de hoofdboor, onder de noodige voorzorg, om de barende niet te kwetſen, in borst of buik een gat. Op eenigen afſtand daarvan wordt een ander gat ingeſtooten, en beide worden, door middel van eenen ſcherpen haak, in eene ruime opening veranderd. Door deze aldus verkregene opening worden de ingewanden met de hand, of den ſtompen haak, ontlast. Somtijds kan het ook noodig zijn, zamengegroeide tweelingen, of eenige van derzelver deelen, met een mesje vaneen te ſcheiden.

VEERTIENDE HOOFDSTUK.

Over de ſchaambeenſnede, als middel ter verlosſing.

§. 459.

De ſchaambeenſnede (*ſynchondrotomia ſ. ſectio ſynchondroſeos oſſ. pubis*) is die kunstbewerking, bij welke men de tusſchen de ſchaambeenen liggende band- en kraakbeenige zelfſtandigheid van eene barende vrouw doorſnijdt, ten einde het naauwe bekken door de vaneenwijking der van elkander geſcheidene ſchaambeenen te verwijden, en daarna de verlosſing van het levende kind, voor de natuurkrachten, of voor de kunst, mogelijk te maken. De ſchaambeenſnede is derhalve eene heelkundige kunstbewerking en eene verloskundige tevens. Het doorklieven van de ſchaambeenen is namelijk eene heelkundige verrigting; waarna de verlosſing van het kind eerst moet bewerkt worden.

§. 460.

Jean René Sigault heeft in het jaar 1768 deze kunstbewerking voorgeſteld, en ze in het jaar 1777 voor het eerſte op eene levende vrouw, met goeden uitſlag voor moeder en kind, verrigt. Haar uit-

uitvinder ſtelde ze als een zeer geſchikt hulpmiddel voor, (en in den beginne deelden vele verloskundigen met hem in dit gevoelen,) om, bij iedere ſoort van mismaakte bekkens, het leven van het kind te redden, zonder dat van de barende voor groote gevaren bloot te ſtellen. Men beſchouwde derhalve de ſchaambeenſnede als eene kunstbewerking, welke de zeer gevaarlijke keizerlijke ſnede ontbeerlijk maken kon. Intusſchen leerde weldra de ongelukkige uitſlag van vele kunstbewerkingen, dat de voordeelen van de ſchaambeenſnede te hoog opgegeven waren; hetwelk dan dien nadeeligen invloed gehad heeft, dat dezelve, als onnuttig en gevaarlijk, bijna geheel verworpen en vergeten werd.

§. 461.

Daar er echter aan den anderen kant een vrij groot aantal voorbeelden van, ook door Hollandſche verloskundigen, gelukkig verrigte kunstbewerkingen van dezen aard aangetoond kunnen worden, verdient de ſchaambeenſnede zonder twijfel onder de gelukkigſte uitvindingen, en allezins nuttige vroedkundige operatiën, tot redding van het leven van het kind, gerangſchikt te worden; wanneer dezelve ſlechts met oordeel, en daar, verrigt wordt, waar zij te ſtade kan komen. De keizerlijke ſnede kan, wel is waar, door haar evenmin als door het kunſtige vervroegen der verloſſing, niet geheel en al verdrongen worden, maar ook de ſchaambeenſnede moet in eenige gevallen, als eene voor de barende minder gevaarlijke kunstbewerking, aan

haar worden voorgetrokken; tenzij men het leven van het kind zoo gering acht, dat men vrijheid meent te hebben, om hetzelve reddeloos te laten omkomen, of het met fcherpe werktuigen te dooden.

§. 462.

De tegenftrevers der fchaambeenfnede hebben wel beweerd, dat zij in een naauw bekken nog geene genoegzame ruimte verfchaft, en daarenboven eene zeer gevaarlijke bewerking is, bij welke de heiligdarmbeenfche vereenigingen meestal vaneen gefcheurd worden, waardoor veretteringen van die deelen en de naburige, een onwillig pisafloopen, en meer andere gevaarlijke toevallen, worden voortgebragt; maar, hoezeer het niet te ontkennen is, dat die toevallen, bij al te naauwe bekkens, plaats kunnen hebben, en dat er ook vrouwen, welke in de bedoelde gevallen de kunstbewerking ondergaan hebben, met hare kinderen omgekomen zijn, nogtans leert eene goede theorie, en de ondervinding heeft het dikwerf bevestigd, dat de fchaambeenfnede geenszins altijd zoo ongelukkig afloopt, ja, dat men zelfs de zoo even genoemde toevallen geenszins zoo algemeen te duchten heeft, wanneer men de kunstbewerking alleen onder die voorwaarden, en in die omftandigheden verrigt, welke door ons aangeprezen zullen worden.

§. 463.

Het is waar, de fchaambeenfnede beveiligt niet altijd even zeker het kind; maar zij is daar, waar zij aangewezen is, veel minder gevaarlijk voor de

ba-

barende, dan de keizerlijke ſnede. Kan men dus het kind op geene andere wijze redden, en moet men tusſchen de twee kunstbewerkingen eene keuze doen, dan zal men uit dien hoofde aan de ſchaambeenſnede de voorkeur moeten geven. Ja, wat meer is, er zijn omſtandigheden, welke de gewone gevaren van de keizerlijke ſnede vergrooten zouden, en bij het verrigten van de ſchaambeenſnede geenen nadeeligen invloed oefenen. In deze gevallen verdient dus de laatstgenoemde kunstbewerking den voorrang boven de eerstgenoemde.

§. 464.

Aangewezen wordt de ſchaambeenſnede: 1.) bij den tweeden en derden trap van beklemming van het hoofd (eerſte deel §. 493), als het kind nog leeft, en men de tang vergeefs beproefd heeft. In dit geval is de ſchaambeenſnede voor het kind het eenige redmiddel. 2.) Bij zulk eene hevige beklemming van de billen, bij welke de boven (§. 331—334) aangeprezene hulpmiddelen, niet kunnen worden aangewend, of reeds vruchteloos tot hulp ingeroepen zijn, en men intusſchen zeker is, dat het kind leeft. 3.) Bij naauwe bekkens, welke in de regte afmeting van de bovenſte engte ſlechts van 3 tot 2½ duim wijd zijn (40). 4.) Bij vernaau-

(40) Ik heb hier de aanwijzing tot de ſchaambeenſnede bepaald op 3 duim, en niet zoo als bij het kunſtige vervroegen der verlosſing op 3½ duim, uit hoofde van haar grooter gevaar voor de moeder, dan bij de laatstgenoem- de

naauwingen in de dwarfe afmetingen van de bovenfte engte, of van de tusfchenwijdte des bekkens, van $3\frac{1}{4}$ tot op 2 duim (41). 5.) Bij bekkens, welke in de regte afmeting van de tusfchenwijdte, of van de benedenfte engte, van $3\frac{1}{4}$ tot $2\frac{3}{4}$, en in de dwarfe afmeting van de laatstgenoemde engte van 3 tot 2 duim, en zelfs nog twee of drie lijnen meer ingetrokken zijn.

§. 465.

6.) Bij levende tweelingen, welke aaneen gegroeid zijn, en niet door het bekken gehaald, noch ook in de baarmoeder, zonder groot gevaar van de barende te kwetfen, vaneen gefcheiden kunnen worden, moet men de fchaambeenfnede in het werk ftellen, als men berekenen kan, door dezelve genoegzame ruimte ter verlosfing te zullen winnen. 7.) Als het bekken zoo naauw is, dat men de hand niet in de baarmoeder kan voeren, om het doode kind, dat op geene andere wijze kan verlost worden, te ontleden; zoo de fchaambeenfnede eene genoegzame ruimte ter bereiking van dit oogmerk be-

de kunstbewerking. Het is, dunkt mij, bij flechts iets grootère bekkens, dan 3 duim, beter te beproeven, of het misfchien nog mogelijk ware, het kind met de verloskundige tang te redden.

(41) Er wordt hier van de fchuinfche afmetingen des bekkens geen gewag gemaakt, omdat deze nimmer te klein zijn, zonder dat de dwarfe afmeting dit tevens zij. De lengtebepaling van deze laatfte middellijn is derhalve voor het doel voldoende.

belooft. Men moet in de twee laatfte gevallen (6 en 7) zoo veel te meer tot deze kunstbewerking overgaan, daar dezelve als heelkundige operatie minder gevaarlijk is, dan de keizerlijke fnede; tot welke laatfte men anders, ter redding van het leven van de vrouw, moet befluiten. 8.) Bij eene onverlost geftorvene vrouw, als de teeldeelen wel ter verlosfing voorbereid zijn, maar het bekken te naauw is, zou ik de fchaambeenfnede boven de keizerlijke fnede aanraden, omdat de vrouw flechts fchijnbaar dood kon zijn; in welk geval de keizerlijke fnede het flaauwe leven, wegens het daarbij plaatshebbende bloedverlies, zekerder geheel uitblusfchen zou, dan de fchaambeenfnede, en het leven van het kind, als het leeft, door deze laatfte intusfchen even goed beveiligd kan worden.

§. 466.

De gemaakte bepaling, ten opzigte van de vernaauwingen van het bekken (§. 464 3. 4. 5), als aanwijzingen tot de fchaambeenfnede (42), berusten op de volgende gronden. *a.*) De verloskundige tang is in de omfchrevene naauwe bekkens geen

(42) Daar wij boven (afdeeling V, hoofdftuk VIII) aan het kunftige vervroegen der verlosfing, bij gelijke vernaauwingen van het bekken, den voorrang gegeven hebben boven de fchaambeenfnede; zoo fpreekt het van zelf, dat hier de laatstgenoemde kunstbewerking alleen aangeprezen wordt, als het kunftige vervroegen der verlosfing verzuimd, of om andere redenen niet verrigt is.

geen middel ter beveiliging van het kind, omdat dezelve het hoofd wel eenige lijnen zonder nadeel kan zamendrukken, maar ook niet meer (§. 386.) Leeft nu het kind, is hetzelve voldragen, en is deszelfs hoofd niet kleiner dan gewoonlijk, dan zal het zeker, zoo de tang het al verlosfen kan, (hetwelk in vele gevallen zelfs onmogelijk is,) dood ter wereld gebragt worden. Men moet dus tot eene andere kunstbewerking besluiten, om het leven van het kind te beveiligen. *b.*) Bij de gezegde mismaaktheden van het bekken, had men dikwerf het geluk, van de kinderen door middel van de schaambeensnede te redden. *c.*) Heb ik elders betoogd, dat men, bij de bedoelde mismaaktheid van het bekken, na de schaambeenen doorgesneden te hebben, zoo veel ruimte winnen kan, als ter doorlating van een levend kind vereischt wordt (43). *d.*) De vereischte vaneen wijking van de schaambeenen, ter verwijding van zoodanige bekkens, veroorzaakt niet in alle gevallen, verscheuringen van de heiligdarmbeensche banden, hetwelk de tegenstrevers der schaambeensnede, alleen op grond van niets afdoende proeven, op lijken van niet zwangere vrouwen genomen, zeer ten onregte willen, dat altijd plaats zou hebben. Ook is de schaambeensnede in de boven vermelde omstandigheden niet zoo gevaarlijk voor de barende, als hare te-

(43) Zie mijne *Prijsverhandeling over de nuttigheid der schaambeensnede*, *enz.*, en de platen ter opheldering van het aldaar gestelde.

tegenſtrevers beweren, dat zij ſteeds is; integendeel zijn de meeste vrouwen, welke de kunstbewerking, met inachtneming van de reeds gemaakte, en nog nader aan te wijzene bepalingen, ondergaan hebben, gelukkig herſteld. *e.*) Is de ſchaambeenſnede, bij de vermelde naauwe bekkens verrigt, gelijk de ondervinding bewezen heeft, oneindig minder gevaarlijk voor de barende, dan de keizerlijke ſnede (44).

§. 467.

Tegenaanwijzingen van de ſchaambeenſnede zijn: 1.) Alle naauwe bekkens, welker middellijnen meer, of nog minder, lengte hebben, dan die, van welke de maat boven (§. 464) bepaald is; omdat de verloskundige tang, bij meerdere ruimte, een waarſchijnlijk hulpmiddel is, om het leven van het kind te beveiligen, en omdat de ſchaambeenſnede bij mindere ruimte, of, dat hetzelfde is, bij meerdere vernaauwingen van het bekken, niet minder gevaarlijk voor de barende is, dan de keizerlijke ſnede, en min zeker dan deze het leven van het kind beveiligt. 2.) Bij verbeeningen van de heiligdarmbeenſche vereeningen, of van de ſchaambeensvereeniging. Het is ſlechts jammer, dat men dit toeval in de meeste gevallen niet vóór het verrigten van de kunstbewerking ontdekken kan. Van de-

(44) Ook het geſtelde van *d* en *e*, meen ik, in de zoo even aangehaalde verhandeling, genoegzaam uiteen gezet, en door de ondervinding van anderen betoogd te hebben.

deze omſtandigheid hebben hare tegenſtrevers zich ook, (en men moet bekennen niet zonder eenigen ſchijn van waarheid,) bediend, om haar in een ongunſtig daglicht te plaatſen (45). Intusſchen behooren verbeeningen, in de vereenigingen van het bekken, tot de allerzeldzaamſte verſchijnſels; en, zoo men, na de ſchaambeenen doorkliefd te hebben, eene anchylofis ontdekt, dan moet men van het andere gedeelte der kunstbewerking afzien, en terſtond de keizerlijke ſnede verrigten.

§. 468.

3.) Bij beenuitgroeiſels (*exostoſes*) op de ſchaambeenen en heiligdarmbeenſche vereeniging; omdat ook hier het doel van de kunstbewerking verijdeld wordt (46). 4.) Bij verhardingen van den moedermond, en vernaauwingen in de ſcheede, of van de andere weeke teeldeelen; als wanneer er andere heelkundige bewerkingen vereischt worden.

§. 469.

Met betrekking tot de voorzegging, kan men het volgende vastſtellen: 1.) Dat het doorſnijden van de band- en kraakbeenige zelfſtandigheid van de ſchaambeenen, op zich zelf beſchouwd, geene gevaar-

(45) Dit bezwaar, hoewel zelden voorkomende, maakt den uitſlag van de ſchaambeenſnede in allen gevalle twijfelachtig; ook in dit opzigt verdient bij gelijke vernaauwingen van het bekken, het kunſtig vervroegen der verlosſing de voorkeur.

(46) Ook op deze omſtandigheid is toepasſelijk het gezegde in de noot 45.

vaarlijke kunstbewerking is, als zij met de vereischte bekwaamheid verrigt wordt; maar dat het gevaar voor de barende alleen afhangt van de meerdere of mindere vaneen wijking der ſchaambeenen, welke ter verwijding van het bekken vereischt wordt. Eene kleine vaneen wijking is niet gevaarlijk; dit is daarentegen eene groote vaneen wijking of voering van die deelen. 2.) Dat de ſchaambeenſnede zelfs in de gevallen, in welke zij aangewezen is, niet altijd het leven van het kind beveiligen kan; daar het moeijelijk is, de grootte van het hoofd juist te bepalen, waarvan er nogtans veel afhangt. 3.) Hoe naauwer het bekken is, hoe gevaarlijker de kunstbewerking voor moeder en kind is, en omgekeerd. 4.) Men zal het kind menigvuldiger kunnen redden, wanneer hetzelve het hoofd, en zeldzamer, wanneer hetzelve een ander deel, in den moedermond aanbiedt. 5.) Komt het hoofd voor en drijven de weeën hetzelve, na de doorklieving der ſchaambeenen, door het bekken; zoo is dit voor het kind, en tevens voor de barende gunſtig. 6.) Bij beklemming van het hoofd, loopt de kunstbewerking, wanneer men dezelve op het gunſtigſte tijdſtip verrigt, zeer dikwerf gelukkig af voor moeder en kind. 7.) Onderneemt men de ſchaambeenſnede, wegens gebreken in de dwarſe of ſchuinſche afmetingen van het bekken; dan is de uitſlag, dien men zich voorſpellen mag, over het algemeen gelukkiger, dan wanneer het bekken voornamelijk in eene van de regte afmetingen ingetrokken is.

§. 470.

§. 470.

Om de kunstbewerking naar behooren te kunnen verrigten, heeft men een mesje (*bistourie*) met eene bolle ſnede noodig, een ander regt, breeder en ſtevig mes (*ſcalpel*), dat in zijn hecht onwrikbaar vast zit, en van een knopje aan zijne punt voorzien is (zie plaat II. fig. 7), en een' mannelijken catheter (een zaagje is onnoodig); voorts een goed pincet, of arterietangetje, tot onderſchepping van ſlagaders, koud en warm water, eene ſpons tot reiniging van de wonde, alsmede plukſel, hechtpleisters, drukdoeken en een breed linnen windſel. Offchoon de bloeding nooit ſterk is, kan men voorzigtigheidshalve ook bloedſtelpende middelen in gereedheid houden.

§. 471.

Het geſchiktſte tijdſtip, om de ſchaambeenen door te ſnijden, is, wanneer de moedermond behoorlijk verwijd, het lamsvocht afgeloopen, de krachten der vrouw nog niet uitgeput, de weeën nog werkzaam, en de deelen nog niet merkelijk gezwollen zijn. Maar heeft het kind eene niet-natuurlijke plaatſing, en moet men hetzelve, na de doorklieving van de ſchaambeenen, op de voeten keeren, dan moet men het heelkundige gedeelte van de kunstbewerking, (onderſteld, dat men van hare noodzakelijkheid overreed is,) wel is waar, ook niet voor dat de moedermond genoegzaam verwijd is, verrigten, maar echter voor dat nog de vliezen gebroken zijn; om terſtond bij het afloopen van het

het kindsvocht de voeten te zoeken, en door den moedermond te leiden.

§. 472.

Gaat men tot de kunstbewerking over, dan ontledigt men vooraf den endeldarm, en de pisblaas, men neemt met een ſcheermes het haar van den ſchaamberg weg, en plaatst de barende op eene, van het noodige beddegoed voorziene, ſtevige tafel, met de dijen regt uitgeſtrekt, maar iets van elkander verwijderd; of men laat haar op de rustbank liggen, als deze hoog genoeg is, en plaatst zich zelven ter regterzijde van de lijderesſe. Een paar helpers moeten de handen en voeten vasthouden, en een derde de noodige gereedſchappen aangeven.

§. 473.

Daar het er veel van afhangt, dat men juist het midden van de ſchaambeensvereeniging vinde, moet men dit zorgvuldig opzoeken, ten einde niet ter zijde in het been zelf te ſnijden. Het onderzoek met den vinger, en de plaatſing van den navel en van de ſchaamlippen, moeten in dezen tot leiding dienen. De vroedmeester ſpant nu, met twee vingers van de linkerhand, de bekleedſelen van den venusheuvel, en ſnijdt dezelve, en het daaronder liggende vet, met de regterhand, door middel van het mesje met de bolle ſnede, van den bovenſten tot den benedenſten rand van de ſchaambeenen, en tot op het kraakbeen, ter lengte van de ſchaambeensvereeniging, door. Doet hij de ſnede met omzigtigheid, dan zal hij op eenen behoorlijken

afſtand van de vereeniging der ſchaamlippen blijven, en geen gevaar loopen, van den kittelaar te kwetſen. De bloeding bij dit gedeelte van de kunstbewerking, en bij het volgende, is meestal zeer gering. Echter kan het gebeuren, dat men de uitwendige ſchaamſlagader (*arteria pudenda externa*) kwetst; in welk geval men dezelve terſtond onderſcheppen kan, of dezelve door eenen helper met den duim kan laten zamendrukken, om vooraf het overige gedeelte van de kunstbewerking ten einde te brengen.

§. 474.

Men laat nu den helper de pisbuis met den catheter, welken men in de blaas gelaten heeft, benedenwaarts, en naar de linkerzijde, houden, en doorklieft met het van een knopje voorzien mes met de regte ſnede, de band- en kraakbeenige zelfſtandigheid der ſchaambeensvereeniging geheel en al, van den benedenſten rand der wonde af beginnende, en de ſnede in eene regte lijn naar boven leidende, zonder regts of links af te dwalen. Dit doende, houdt men het hecht van het mes naar boven, en het knopje loodregt naar beneden; ten einde pisblaas en buis niet te kwetſen. Vindt men ongelukkig de ſchaambeensvereeniging verbeend, dan moet men dat deel niet, zoo als ſommigen raden, met een zaagje vaneen ſcheiden, maar de ganſche kunstbewerking liever ſtaken; daar het alsdan te vreezen is, dat ook de heiligdarmbeenſche vereenigingen geosſificeerd zullen zijn. Zoodra echter het kraakbeen en de banden geheel doorgeſne-

ſneden zijn, wijken de ſchaambeenen van zelf, tot op den afſtand van bijkans een' duim, van elkander; hetwelk bij eene beklemming van het hoofd reeds toereikende is, om het kind te verlosſen.

§. 475.

Zit het hoofd, of de voeten of billen voor, dan is het zeer gelukkig, als er zich weeën opdoen; als wanneer men de verlosſing geheel aan de natuur kan overlaten; daar het kind alsdan minder lijdt, dan bij eene kunſtige verlosſing, en daar de vaneen wijking van de ſchaambeenen, waarvan de verwijding der middellijnen van het bekken afhangt, trapswijze en met minder geweld verrigt wordt. Het is derhalve in dit geval altijd raadzaam, dat men aan de vrouw eenige rust geve, en het opkomen van weeën afwachte, of dezelve door gepaste middelen opwekke. Blijven de weeën intusſchen weg, dan moet ook het tweede gedeelte van de kunstbewerking (het verloskundige) door middel van de kunst ten einde gebragt worden.

§. 476.

Zit het hoofd voor, dan verlost men het kind met de verloskundige tang; bij welker beſturing men zeer langzaam en voorzigtig te werk moet gaan, opdat de heiligdarmbeenſche vereenigingen trapswijze uitgerekt mogen worden. Dit voorſchrift mag men vooral dan niet veronachtzamen, als de vernaauwing in de regte afmeting van de benedenſte engte plaats vindt; als wanneer bij den doorzet daarenboven de benedenſte rand van de wonde ligtelijk zou kunnen inſcheuren. Maar, vindt men

zich door de plaatſing van het kind genoodzaakt, om hetzelve op de voeten te keeren, dan gaat men daartoe dadelijk over, als de deelen behoorlijk voorbereid zijn.

§. 477.

Is de vrijwillige vaneen wijking van de ſchaambeenen niet toereikende, ter verwijding van het bekken, dan laat men de vrouw hare dijen, met de beenen eenigzins in het kniegewricht, van elkander bewegen, hetwelk eene meerdere vaneen wijking van de ſchaambeenen en verwijding van het bekken, ten gevolge heeft.

§. 478.

Is het kind geboren, dan laat men de vrouw de dijen in eene horizontale rigting, en digt bijeen brengen; als wanneer de van elkander gewekene ſchaambeenen zich wederom van zelf ſluiten. Men moet ſlechts zorgen, dat de pisblaas niet daar tusſchen beklemd worde. De wonde wordt voorts op de eenvoudigſte wijze, met plumasſeau, hechtpleisters en drukdoeken verbonden. De ſchaambeensvereeniging en de huidwonde genezen bij gezonde geſtellen, en als er geene buitengewone beleediging van nog andere deelen bij de kunstbewerking plaats gehad heeft, vrij ſpoedig. Intusſchen mag een, om het bekken eenige malen rondgaand breed windſel, of een lederen gordel naar den raad van CAMPER, om de vaneen geſcheidene ſchaambeenen te doen ſluiten, en in de gegevene plaatſing te houden, niet verzuimd worden. Ten zelfden einde is het ook nuttig, de dijen bijeen te bin-

binden, om alle beweging, welke de genezing hindert, te beletten. De vrouw moet op den rug blijven liggen, totdat de schaambeensvereeniging vastgesloten en geheel genezen is. Eerder mag zij niet oprijzen. Het is, in de meeste gevallen, aan de veronachtzaming van deze voorzorgen, en aan gebrek van de noodige rust toe te schrijven, dat vrouwen, welke de schaambeensnede ondergaan hebben, vervolgens mank gaan. Te onregte wordt dus dit ongemak aan de kunstbewerking, als zoodanig, toegeschreven.

§. 479.

Door het aanprijzen van de schaambeensnede, in zekere boven bepaalde omstandigheden, willen wij dezelve nogtans niet als eene kunstbewerking doen voorkomen, welke geheel zonder gevaar is, of na welke er nimmer eenige nadeelige gevolgen terugblijven. Neen! het is integendeel eene gevaarlijke kunstbewerking, welke nimmer anders, dan in dringende gevaren, het zij voor de moeder, of voor het kind, en nooit, dan door geoefende handen, verrigt mag worden, en wel, nadat men zich van hare nuttig- en noodzakelijkheid volkomen verzekerd heeft. Maar bij bekkens, welke zoodanig vernaauwd zijn, als boven (§. 464) aangewezen is, kan het leven van het kind, als men het regte tijdstip van het kunstige vervroegen der verlossing heeft laten voorbijgaan, niet dan door haar gered worden; tenzij men de keizerlijke snede, moge willen verrigten; in welk geval men nogtans de barende voor nog grooter gevaar blootstelt.

§. 480.

Men zal zijne keuze nog des te meer op de ſchaambeenſnede moeten vestigen, wanneer er ongunſtige omſtandigheden voor het verrigten van de keizerlijke ſnede voorhanden zijn; te weten, als het lamsvocht reeds lang afgeloopen is, en bij wind- of waterzucht (*tympanitis et hydrops ascitis*), bij kwaadſappigheid van de vrouw in het algemeen, en het venusſmet in het bijzonder, bij de aanhechting van den moederkoek ter plaatſe, waar de wond in de baarmoeder moet gemaakt worden, bij beklemming van het hoofd en van de billen in het bekken, of wanneer deze deelen den moedermond reeds doorgetrokken zijn, en de vernaauwing hare zitplaats in de benedenſte engte heeft, enz. Al deze omſtandigheden, vergrooten dadelijk het gevaar van de keizerlijke ſnede, onder het verrigten van de kunstbewerking, en kunnen den dood van de lijderes onmiddellijk ten gevolge hebben, of hare herſtelling althans zeer twijfelachtig maken. Maar deze omſtandigheden hebben op de ſchaambeenſnede niet zoo onmiddellijk eenen nadeeligen invloed; alwaarom men haar zeer zeker den voorrang boven de keizerlijke ſnede geven moet.

§. 481.

Het geſtelde (§. 480) niet ontkend kunnende worden, moet men de ſchaambeenſnede niet geheel en al willen verwerpen, omdat ook zij niet zonder gevaar is, en omdat er bij haar, na het herſtel van de lijderes, ſomtijds eenige gebreken na kunnen blijven; welke laatſte echter, bij eene onpartijdige

be-

beoordeeling, bevonden zullen worden, door hare tegenſtrevers veel te hoog opgegeven te zijn. Men beweert ook van de ſchaambeenſnede, dat zij, bij mismaaktheden in de regte afmeting van de bovenſte engte, welke het meeste voorkomen, weinig voordeels ter verwijding geeft, en dat de dwarſe en ſchuinſche afmetingen, welke zelden te klein bevonden worden, het meeste daarbij winnen. Doch men moet bedenken, 1. dat de winst van ruimte niet alleen in de vermeerdering van lengte, welke het bekken in de regte afmeting erlangt, beſtaat, maar het voordeel ook daarin gezocht moet worden, dat het hoofd bij zijnen doortogt door het bekken gedeeltelijk in de ruimte tusſchen de vaneen gewekene ſchaambeenen indringt. 2. Dat, wanneer de regte afmeting te klein is, de overige afmetingen van die engte des bekkens, verloskundig, almede als wezenlijk ingetrokken beſchouwd moeten worden (eerſte deel §. 98), en dat dezelve dus noodzakelijk ook in lengte moeten toenemen, ten einde het hoofd door het bekken moge kunnen doorgaan; iets, zonder hetwelk de verloſsing onmogelijk zijn zou. De ſchaambeenſnede is dus, dit blijkt uit al het gezegde, in ſommige gevallen, waarin de verloskundige tang te kort ſchiet, en het kunſtige vervroegen der verloſsing, om welke reden ook verzuimd is, een nuttig redmiddel voor het kind, en een redmiddel, dat voor de barende minder gevaarlijk is, dan de keizerlijke ſnede.

VIJFTIENDE HOOFDSTUK.

Over de keizerlijke ſnede, als middel ter verlosſing.

§. 482.

De keizerlijke ſnede (*ſectio caeſarea*) is die kunstbewerking, bij welke men den buik en de baarmoeder met het mes opent, om het kind door de gemaakte wonde uit den ſchoot zijner moeder te nemen, wanneer de verlosſing langs den gewonen weg niet verrigt kan worden.

§. 483.

Deze kunstbewerking is bij de ouden reeds bekend geweest; daar PLINIUS reeds van haar gewaagt. Maar men verrigte ze intusſchen alleen op doode vrouwen. Doch in het jaar 1560, werd door JAC. NUFER, een onbeſchaafd man en een leek in de geneeskunde, de keizerlijke ſnede voor het eerst op eene levende vrouw (het was zijne eigene huisvrouw) verrigt (47). Wegens het groote gevaar, dat

(47) Volgens Dr. MANSFELD (*) zou van de keizerlijke

(*) *Ueber das Alter des Bauch- und Gebärmutter-Schnitts an Lebenden. Ein Beitrag zur Geſchichte der Geburtshülfe von* Dr. MANSFELD, *Braunschweig* 1824.

dat er in deze kunstbewerking voor de barende gelegen is (48), hebben vele verloskundigen gemeend, (en er zijn er nog, die dit gevoelen aankleven,) dezelve nooit aan eene levende vrouw te mogen verrigten. Zij willen liever het kind opofferen, om de moeder te ſparen; want, zeggen zij, het leven van de moeder is voor de maatſchappij van grooter waarde, dan dat van het kind; daar vele pas geborene kinderen toch in den vroegſten leeftijd ſterven, enz.

§. 484.

Onzes erachtens doen deze en andere ſoortgelijke redeneringen de zaak niet af. De vroedmeester heeft des te minder regt, om over het leven van het kind te beſlisſen, en ſcherpe werktuigen ter verlosſing te gebruiken (§. 439), daar dit laatſte hulpmiddel, in de gevallen, waar de keizerlijke ſnede noodzakelijk wordt, dikwerf ook voor de barende zelve niet zonder gevaar in praktijk gebragt kan worden. Ja, in enkele gevallen, van zeer

naau-

ke ſnede bij levendige vrouwen reeds gewag gemaakt zijn in een oud Joodsch boek, Mischnajoth genoemd; hetwelk in de tweede eeuw van de Christelijke tijdrekening, en volgens ſommigen nog vroeger opgeſteld is. Ook uit den Thalmud zou hetzelfde blijken. Men moet in dien tijd de ſnede ter zijde van de witte ſtreep gemaakt hebben.

(48) Men rekent, dat er van de tien door de keizerlijke ſnede geopereerde vrouwen negen aan de gevolgen bezwijken; doch deze opgaaf ſchijnt overdreven te zijn.

naauwe bekkens, gaan de ſcherpe werktuigen voor de barende met geen minder, ja ſomtijds met nog meer gevaar gepaard (§. 441), dan de keizerlijke ſnede; zoodat deze te regt gevreesde kunstbewerking, al mogt men het leven van het kind er aan willen geven, door hoofdboor en haak niet geheel en al buiten gebruik kan gebragt worden.

§. 485.

Dat de ſchaambeenſnede en het kunſtige vervroegen der verlosſing, bij zeer groote vernaauwingen van het bekken in plaats van de keizerlijke ſnede met een gelukkig gevolg niet kunnen verrigt worden, is boven reeds aangetoond. Wij moeten echter nog van eenige andere handelwijzen gewag maken, welke aangeprezen zijn, om de keizerlijke ſnede voor te komen; maar handelwijzen, die, hoe prijsſelijk ook de bedoeling van hen is, die zij aanbevolen hebben, in de meeste gevallen, aan het voorgeſtelde doel niet beantwoorden, of niet minder gevaarlijk zijn, dan de kunstbewerking, die men voorkomen wil. Men heeft hier het oog op het bewerken van eene vroegtijdige verlosſing door het accouchement forcé, en het onderwerpen van de zwangere vrouw aan eenen weinig voedenden leefregel. Dit laatſte is in de jongſte tijden door BRUNINGHAUSEN op nieuw aangeprezen, in de onderſtelling, dat daardoor de groei van het kind, en voornamelijk van het hoofd, belemmerd, en dus de verlosſing door het naauwe bekken mogelijk gemaakt, zal kunnen worden.

§. 486.

§. 486.

Wat het accouchement forcé betreft, dat zich eveneens als het kunſtige vervroegen der verloſſing door middel van het doorboren van de vliezen van het ei daardoor ſchijnt aan te prijzen, dat een kind, na zeven maanden dragts geboren, bij eene zorgvuldige oppasſing evenwel in leven blijven, en inmiddels gemakkelijker dan een voldragen kind door een naauw bekken trekken kan; hier tegen zijn met regt nog veel grootere zwarigheden in te brengen. Immers, vooreerst is het openen van den nog niet ontwikkelden en onvoorbereiden moedermond door mechaniſche hulpmiddelen, van welken aard dezelve ook zijn mogen, en het invoeren van de hand in de baarmoeder, eene voor de zwangere vrouw hoogst gevaarlijk onderneming. Ten andere loopt het onrijpe kind veel gevaar, onder de pogingen ter verloſſing door middel van het keeren op de voeten te bezwijken, afgezien zelf van de moeijelijkheden, welke het naauwe bekken veroorzaken; (van het gevaar, dat het reeds geborene kind loopt, (zoo het immer levend mogt geboren zijn), om kort na de verloſſing om te komen, zullen wij hier niet eens ſpreken.) En eindelijk ten derde kan het bekken zoo mismaakt zijn, dat het zelfs ter doorlating van een onvoldragen kind niet ruim genoeg is, weshalve alle pogingen dan van zelf verijdeld worden. Om al deze redenen verdient het accouchement forcé, als hoogstgevaarlijk, en onbekwaam om de keizerlijke ſnede ſteeds te vervangen, geheel en al verworpen te worden.

§. 487.

§. 487.

De andere raad, om het groeijen van het kind tegen te gaan, met aan de zwangere vrouw weinig voedzame, en geene vaste zelfstandigheden bevattende, spijzen en dranken te geven, verdient nog minder gevolgd te worden. Immers, zoo men al eene vrouw vinden kon, welke moed en standvastigheid genoeg bezat, om zich gedurende negen maanden aan zulken schralen, en hare krachten geheel ondermijnenden, leefregel vrijwillig te onderwerpen, wie kan haar na eene beproeving van dien aard dan nog zekerheid geven, dat zij haar kind zal kunnen behouden, en niet zonder daarin te slagen, zelve het slagtoffer zal moeten worden? Zal niet de zwakke staat van hare gezondheid, door eene langdurige onthouding van het noodige voedsel voortgebragt, de gevaren van de verlossing bij haar grootelijks vermeerderen, al ware het, dat het kind klein, en de beenen van het hoofd week en buigzaam genoeg waren? Hoe weinig zeker dit middel daarenboven is, ten opzigte van het doel zelf, dat men zich daarbij voor het kind voorstelt, leert eene genoegzaam dagelijksche ondervinding. Wien toch is het onbekend, dat door ziekte en gebrek bijna geheel uitgeteerde vrouwen somtijds grove en groote kinderen ter wereld brengen; terwijl, omgekeerd, de gezondste en best gevoede moeders niet zelden zeer kleine en zwakke kinderen baren?

§. 488.

Kan nu aan den eenen kant de keizerlijke snede

in

in ſommige gevallen door geene andere kunstbewerking vervangen en door niets voorgekomen worden, zonder het leven van de vrouw voor even groote, ja nog grootere gevaren bloot te ſtellen; men moet aan den anderen kant hare bewerkſtelliging tot eenige weinige gevallen beperken; aangezien de meeste vrouwen aan hare gevolgen bezwijken. Immers de bloedſtorting onder het verrigten van de kunstbewerking zelve, door kwetſing van groote bloedvaten; of het zitten van den moederkoek op de plaats, waar de inſnijding in de baarmoeder geſchiedt; de ontſteking van de baarmoeder, en van de andere ingewanden van den buik, en hare gevolgen, verettering en koudvuur; de koorts en de uitſtorting van vochten in de buikholte; en het gevaar, dat iedere groote buikwonde verzelt, zijn zoo vele gevaarlijke toevallen, welke het leven van de vrouw onmiddellijk bedreigen; alwaarom gewis niemand roekeloos genoeg zal zijn, om deze kunstbewerking zonder dringende aanwijzingen te verrigten; offchoon men het leven van het kind door haar altijd in veiligheid kan ſtellen.

§. 489.

De aanwijzingen tot het verrigten der keizerlijke ſnede zijn: 1.) Een bekken van eene levende barende vrouw, welks middellijnen zoo klein zijn, dat de verlosſing van een levend en voldragen kind, noch door de natuur, noch door andere kunstmatige hulpmiddelen, mogelijk is. Dit heeft plaats in bekkens, welke in de regte middellijn van de bovenſte engte, *a.*) kleiner zijn, dan $2\frac{1}{2}$ d., en in die

die van de benedenſte engte en van de tusſchenwijdte kleiner, dan $2\frac{3}{4}$ d. of *b.*) in de dwarſe of ſchuinſche afmetingen van de bovenſte engte, en van de tusſchenwijdte, kleiner dan 2 d., en *c.*) in de dwarſe afmeting van de benedenſte engte kleiner, dan $1\frac{3}{4}$ duim. 2.) Bekkens, welker naauwte de verlosſing zelfs van een dood kind bij nog levende vrouwen onmogelijk maakt; bekkens dus, welker regte dwarſe of ſchuinſche middellijnen nog kleiner dan 2 d. zijn, en in welke derhalve het aanleggen van ſcherpe werktuigen op het kind nog gevaarlijker voor de barende zijn zou, dan de keizerlijke ſnede. 3.) Bij eene doode vrouw, welke na de zesde maand van zwangerheid overleden is, heeft men de keizerlijke ſnede te verrigten, om het kind, dat misſchien nog leeft, te redden, als de verlosſing langs den gewonen weg niet mogelijk is, het zij, omdat de teeldeelen daartoe niet voorbereid en genoeg verwijd zijn, of omdat het bekken zeer naauw is. 4.) Bij verſcheuringen van de baarmoeder, waarbij het geheele kind, of het grootſte gedeelte van hetzelve, in de buikholte is gevallen, en de verlosſing langs den gewonen weg, door tang of keering, onmogelijk is. 5.) Bij eene buikzwangerheid, wanneer het kind leeft, of wanneer het leven van de vrouw door de gevolgen van den dood der vrucht, bedreigd wordt. In de twee laatſte gevallen (4 en 5) behoeft men ſlechts eene ruime opening in den buik te maken, (de buikſnede, *gastrotomia*,) om het kind uit de buikholte te nemen.

§. 490.

§. 490.

Offchoon fommige verloskundigen de keizerlijke fnede ook nog in andere gevallen aangeraden hebben, mag dezelve nogtans niet verrigt worden, 1.) bij een bekken, dat ruimer is dan de gegevene bepaling (§. 489), omdat het kind, bij ruimere bekkens, door de verloskundige tang, door het kunftige vervroegen der verlosfing of door de fchaambeenfnede kan gered worden. 2.) Bij beklemmingen van het hoofd, of van de billen, omdat de keizerlijke fnede, in deze omftandigheden, voor kind en moeder even doodelijk is, terwijl de fchaambeenfnede, of, bij minder hevige beklemmingen, andere verloskundige bewerkingen, beide in het leven kunnen behouden. 3.) Bij breuken (*herniae*) van de baarmoeder, omdat men, bij deze ziekte en een ruim bekken, de vrouw door middel van de keering, of anderzins, verlosfen kan. 4.) Als, bij een dood kind, het bekken maar even groot genoeg is, om deszelfs ontleding in 's moeders ligchaam met goed gevolg te kunnen bewerken. 5.) Bij gezwellen of andere gebreken in de fcheede, en aan de vrouwelijkheid; en ook niet bij verhardingen en vereeltingen, enz. van den moedermond, of van den hals van de baarmoeder, omdat hier het wegnemen van het gezwel, of infnijdingen in den mond of hals van de baarmoeder, (welke kunstbewerkingen in de genoemde gevallen aangewezen zijn,) veel minder gevaar ten gevolge hebben, dan de keizerlijke fnede. 6.) Bij wan-

fcha-

ſchapene vruchten, of bij zamengegroeide tweelingen. Hier doet men beter, met zulke kinderen aan voor hen gevaarlijke kunstbewerkingen te onderwerpen, daar hun leven toch altijd, ook na de verlosſing, zeer twijfelachtig is, dan met de vrouw in grooter gevaar te brengen. 7.) Bij vrouwen, die op ſterven liggen. Hier is het pligt, haren dood niet te verhaasten, daar het leven door de kunstbewerking toch niet behouden kan worden; en moet men dezelve tot na haar overlijden uitſtellen. 8.) Men mag ook bij eene doode vrouw de keizerlijke ſnede niet verrigten, als de verlosſing langs den gewonen weg mogelijk is, omdat de kunstbewerking de vrouw dooden kan, als zij ſlechts ſchijnbaar dood is.

§. 491.

Bij de voorſpelling van den gelukkigen of ongelukkigen uitſlag van de kunstbewerking, moet men in het oog houden, dat de keizerlijke ſnede altijd eene hoogstgevaarlijke kunstbewerking is, welke meestal doodelijk voor de vrouw uitvalt, al wordt dezelve onder de gunſtigſte omſtandigheden, en op het geſchiktſte tijdſtip, ondernomen, en door de kundigſte handen uitgevoerd Onzekerder is derhalve nog de uitſlag van de kunstbewerking, wanneer de moederkoek aan den voorſten wand van de baarmoeder, ter plaatſe, waar de infnijding verrigt moet worden, aangehecht is; wanneer de arbeid reeds lang geduurd heeft, het kindsvocht afgeloopen is, en de baarmoeder zich om het kind naauw

za-

zamengetrokken heeft, of ontſtoken is; wanneer de vroedvrouw of vroedmeester vele andere pogingen ter verlosſing, als de keering of tang, beproefd heeft, of wanneer er aanmerkelijke vloeijingen vooraf gegaan zijn. Hoogst ongunſtig is voorts de voorſpelling, als de vrouw aan de buikwaterzucht, of trommelzucht, aan het venusſmet, of aan andere ſoorten van kwaadſappigheid lijdt, of wanneer eindelijk de baarmoeder en hare aanhangſels, door verouderde gebreken, als door knoestgezwellen, enz. aangedaan zijn. Bij verſcheuringen van de baarmoeder is ook de uitſlag van de buikſnede (§. 489) zeer twijfelachtig; en eindelijk kan het kind door de keizerlijke ſnede bij doode vrouwen zeer zelden gered worden, daar de dood van het kind meestal voor dien van de barende vooraf gaat.

§. 492.

Het beste tijdſtip, om de kunstbewerking te ondernemen, komt ons voor datgene te zijn, wanneer, na voorafgegane weeën, de moedermond genoegzaam ter verlosſing verwijd is, en de vliezen nog niet gebroken zijn. Vroeger mag de kunstbewerking niet ondernomen worden, daar men in het tegenovergeſtelde geval gevaar loopt, dat de baarmoeder, na de wegneming van het kind, zich niet zoo ſpoedig, als vereischt wordt, zamentrekke. Maar langer, en tot nadat het lamsvocht afgeloopen is, te wachten, is deswege minder goed, omdat in het laatſte geval de wonde in de baarmoeder na de kunstbewerking grooter blijft, dan wanneer

men de keizerlijke ſnede bij nog ſtaand water onderneemt. Heeft men echter, om dringende redenen, de operatie moeten uitſtellen, of is men te laat geraadpleegd, dan kan men de kunstbewerking ook nog na het afloopen van het lamsvocht ondernemen; mits men zeker zij, dat het kind nog leeft, en de krachten der vrouw, en de ſtaat van de baarmoeder, de kunstbewerking niet geheel onraadzaam maken.

§. 493.

Verkieslijker is het ook, de kunstbewerking bij dag dan bij nacht te ondernemen. Bij doode vrouwen moet men dadelijk na den dood der barende tot de kunstbewerking overgaan, anders zou het kind omkomen; hoewel zeer zeldzame voorbeelden leeren, dat de kinderen, zelfs vier en twintig uren na den dood van de barende, nog levend verlost zijn. Ook mag de buikſnede, als dezelve wegens verſcheuringen van de baarmoeder ondernomen wordt, niet uitgeſteld, maar moet zij dadelijk verrigt worden, wil men de vrouw en haar kind redden.

§. 494.

De voorbereiding van de barende tot de kunstbewerking moet geheel naar haren ſtaat, hare ligchaamsgeſteldheid en de plaats hebbende omſtandigheden, geregeld worden. Veelal zal er eene aderlating en verkoelende artſenijen te pas komen; hetwelk nogtans geenszins tot eenen algemeenen regel moet aangenomen worden; daar er ſomtijds wel eens eene geheel tegenovergeſtelde behandeling noodig

dig is. Altijd echter moeten door eene klyſteer en door den catheter, de darmbuis en de pisblaas vooraf ontlast worden, wanneer deze verrigtingen ſedert eenigen tijd niet natuurlijker wijze plaats gehad hebben.

§. 495.

De bijzondere tot het verrigten van de kunstbewerking noodige toeſtel beſtaat in twee mesjes (*bistouries*), waarvan het eene in de ſnede bol en het andere hol is; (de mesjes door G N. STEIN aangeraden (zie plaat II. fig. 8 en 9), prijzen zich naar ons oordeel het meeste aan,) in een goed tangetje (*pincette*) ter onderſchepping van vaten; een holle *ſonde*; bloedſtelpende middelen, waaronder naalden met gewaste draden; andere grootere kromme naalden met ſmalle door olie gehaalde bandjes, ter hechting van de buikwonde, lange ſtrooken hechtpleisters, plukſel, een paar ſponſen, drukdoeken, oud linnen, en een tweehoofdig, lang en breed ſtuk linnen, ter aanlegging om den buik, tot bevestiging van het verband. Voorts laauw en koud water, azijn, een genoegzaam getal goede kaarſen, als de kunstbewerking 's nachts gedaan wordt, (liefst waskaarſen,) en verder al het noodige, waarmede men bij natuurlijke en niet-natuurlijke verlosſingen, voor vrouw en kind toegerust moet zijn.

§. 496.

Hoogst noodig is het, op plaatſen, waar zulks mogelijk is, een of twee deskundige mannen bij het doen van zulk eene belangrijke kunstbewerking

tot raad en bijſtand in te roepen, en voorts ook nog twee of drie bekwame helpers, om de noodige gereedſchappen aan te reiken, en de vrouw vast te houden, bij zich te nemen. Wanneer alles gereed is, en de barende en de naaste vrienden tot het bewerkſtelligen van de operatie bewilligd hebben, brengt men de lijderes op eene van matrasſen behoorlijk voorziene, niet breede, en behoorlijk hooge, rustbank, of ſtevig ſtaande tafel, die vrij ſtaat, zoodat men van alle zijden toegang heeft. Het raadzaamſte is echter eene rustbank, op welke de barende daarna eenige dagen, zonder verbed te worden, kan blijven liggen. Men plaatst haar op den rug, zoodat de buikſpieren niet geſpannen zijn; ten welken einde het kruis en bovenlijf iets hooger dan de rug moet liggen; en men zorgt, dat hare dijen een weinig gebogen zijn.

§. 497.

Over de plaats, waar de inſnijding gedaan moet worden, loopen de verloskundige ſchrijvers uiteen. Sommigen, en onder dezen LEVRET willen, dat men de ſnede ter zijde van de witte ſtreep doe (dit is de oudſte methode); LAUVERJAT verkiest eene dwarſe ſnede; de jongere STEIN eene ſchuinſche ſnede; en eindelijk zijn er, welke in navolging van DELEURYES, of liever van HENKEL, de inſnijding in de witte ſtreep (*linea alba*) zelve, gaande in eene regte lijn van onder den navel tot omtrent anderhalf duim over de ſchaambeensvereeniging, aanprijzen. Deze laatſte methode keuren wij de beste, 1. omdat men bij haar geen zoodanig

nig gevaar loopt, als bij de andere, om de voorbuikſche vaten (*vaſa epigastrica*) te kwetſen; 2. omdat er hier geene ſpiervezelen, maar een dun, peesachtig, en dus min gevoelig deel, doorſneden wordt; 3. omdat dit deel beter dan de wonde in de ſpieren geneest; 4. omdat bij deze methode het uitſchieten van de darmen onder de operatie het minſte te vreezen is; 5. kan men bij haar de uitſtorting van de kraamzuivering in de buikholte het beste voorkomen, en loopt men 6. minder gevaar, om de groote vaten van de baarmoeder door te ſnijden, welke zich in dit ingewand in een groot aantal ter zijde verſpreiden. Nogtans zal eene ſterke ſchuinſche plaatſing van de baarmoeder, de aanhechting van den moederkoek aan den voorſten wand van dit ingewand, en de te korte afſtand van den navel tot aan de ſchaambeensvereeniging, ons ſomtijds noodzaken, om onze keuze tot eene van de andere methodes te bepalen.

§. 498.

Nopens de onlangs door OSIANDER voorgeſtelde wijze der verrigting van de keizerlijke ſnede, om, namelijk, de hand in de baarmoeder te brengen, het hoofd te vatten, hetzelve tegen den voorſten wand van de baarmoeder aan te drukken, daar ter plaatſe van buiten de inſnijding te maken, en vervolgens het hoofd van binnen naar buiten door de wonde te drukken, zullen wij alleen aanmerken, dat het voordeel, dat daardoor beoogd wordt, van de wonde niet grooter te maken, dan ter doorlating van het hoofd, noodig is, (zoo het al we-

zenlijk een voordeel ware,) daardoor alleen reeds weggenomen wordt, dat men bij deze handelwijze de baarmoeder ſterk prikkelt, en tot zamentrekkingen aanzet; dat men gevaar loopt, van dezelve bij het doortrekken van het hoofd in te ſcheuren, en dat zij bij zeer naauwe bekkens niet in praktijk te brengen is, daar de hand zich door zulke bekkens niet laat voeren.

§. 499.

In alle gevallen meer uitvoerbaar, maar om andere redenen gevaarlijk, en dus onbruikbaar, is de raad van JOERG, om, in plaats van in den bodem of het ligchaam van de baarmoeder, in derzelver hals, en in de ſcheede, eene opening, ter wegneming van het kind, te maken. Immers de inſnijding zal, wegens de plaatſing van de pisblaas, ter zijde van de baarmoeder moeten geſchieden, alwaar de groote takken van vaten naar dit ingewand gaan; en derzelver kwetſing, en eene hevige bloedſtorting niet voorgekomen, en dikwerf niet overwonnen zal kunnen worden. Men moet echter bekennen, dat men bij deze methode het voordeel hebben zou, van de uitſtorting van de kraamzuivering in de buikholte te kunnen verhoeden.

§. 500.

Na de vrouw behoorlijk geplaatst te hebben, laat men hare handen en voeten door de helpers vasthouden, en plaatst zich zelven aan hare regterzijde, en eenen in heelkundige operatiën bedrevenen kunstgenoot ter linkerzijde, om bij de kunstbewerking eene behulpzame hand te bieden. Het

is

is niet noodzakelijk, dat men het aangezigt van de lijderes met een' doek bedekke, zoo als fommigen voorfchrijven; maar nuttiger is het, aan het hoofdeneinde eenen trouwen vriend of vriendin te zetten; en, zoo de lijderes er niet tegen is, nog liever een' verftandigen geestelijken, ter vertroosting en bemoediging; waarvan ik bij de kunstbewerking, welke ik eens verrigt heb, zeer veel nut heb ondervonden. Na aan de vrouw het belang, van zich gedurende de kunstbewerking niet te bewegen, en dezelve met ftandvastigheid door te ftaan, op eene minzame wijze onder het oog gebragt te hebben, maakt men met het op de fnede bolle mesje, eene in eene regte rigting loopende infnijding, door de algemeene bekleedfelen tot op het peesachtige uitbreidfel van de witte ftreep, en, moet men eene andere plaats tot de kunstbewerking kiezen, tot op de fpieren, ter lengte van omtrent zeven duim, beginnende van onder den navel, en eindigende omtrent $1\frac{1}{2}$ d. boven de fchaambeensvereeniging. Is de buik niet gefpannen, dan kan men zoo, als LEVRET wil, vooraf eene dwarfe plooi in de bekleedfelen maken, of de infnijding zonder deze doen, als het tegendeel plaats heeft.

§. 501.

Men maakt vervolgens eene kleine opening in de witte ftreep, (of in de fpieren) en in het buikvlies, zoo groot, dat men eenen vinger in de holte van den buik kan inbrengen. Dit gedaan zijnde, brengt men den wijsvinger van de linkerhand in de wonde, en opent den onderbuik, zoo ver

als de uitwendige wonde gaat, met het fmalle en holle mesje van STEIN op den vinger, die aan het mes tot geleider dient, (waardoor dan ook de holle fonde overbodig wordt). Men begint de fnede van boven, en eindigt met dezelve beneden, zorg dragende om de pisblaas niet te kwetfen; weshalve de ftompe punt van het mesje met den top van den vinger bedekt moet zijn, en het mes van binnen naar buiten moet geleid worden. Onder het verrigten hiervan, moet de aan de andere zijde ftaande helper de baarmoeder, door eene matige drukking met beide handen van weêrskanten, en ook van boven bepalen, om het voorkomen van darmen, of net, in de wonde tegen te gaan. Wanneer het lamsvocht nog niet afgeloopen is, is het nu tijd, om de vliezen door eenen helper te laten breken, ten einde het vocht door de fcheede te doen afloopen.

§. 502.

Zoodra de buik geopend is, vertoont zich de baarmoeder voor de wonde, in welke men zonder vertoeven met het bolle mesje, zoo hoog mogelijk tegen den bodem, eene kleine opening maakt, groot genoeg, om er den wijsvinger van de linkerhand door te brengen, ten einde, zoo als bij de buikwonde plaats had, op denzelven, om hetkind niet te kwetfen, met het fmalle holle mesje, de baarmoeder en de vliezen van het ei verder te openen. De lengte van deze wonde moet zes duim zijn, en in eene regtlijnige rigting tegen de fchaambeensvereeniging gemaakt worden. Moet men aan

den

den eenen kant de wonde groot genoeg maken, ter voorkoming van inſcheuringen bij het doorleiden van het kind, het is aan den anderen kant onnoodig, de opening nog uitgeſtrekter te maken, daar de zoo even bepaalde lengte voldoende is. — Mogt de moederkoek zich ongelukkig onder het mes vertoonen, en er zich, zoo als gemeenlijk, veel bloed uitſtorten, dan moet men een kort beraad nemen, en den koek doorſnijden, om tot het kind te komen. Vertoont zich echter ſlechts een klein gedeelte van den koek voor de wonde, dan is het beter, dat gedeelte met de vingers van de baarmoeder af te ſcheiden, zonder denzelven door te ſnijden. Maar wanneer de moederkoek niet voorzit, dan is het bloedverlies meestal niet zeer aanmerkelijk. Het kind wordt nu bij dat deel, dat zich voordoet, gevat, en uit de baarmoeder genomen. Ligt het intusſchen dwars of ſchuins, dan moet men het hoofd of de voeten het eerst uit de baarmoeder leiden, naarmate het eene of het andere deel het digtſte bij is. Men bindt de navelſtreng af, en geeft het kind aan de baker over.

§. 503.

Nadat het kind uit de baarmoeder genomen is, trekt deze zich gemeenlijk zamen, waardoor weldra de moederkoek van zijne vereeniging losraakt, en de wonde dadelijk kleiner wordt. Is de koek los, dan neemt men denzelven, benevens het geſtolde bloed, door de wonde weg. Blijft de baarmoeder onwerkzaam, dan kan men dezelve van buiten

zachtjes drukken, om haar zamentrekkingsvermogen op te wekken. Wordt er veel bloed verloren, dan moet men de lippen der wonde met water en azijn, of brandewijn, natmaken, ja, die vochten in de baarmoeder zelve inſpuiten. Wordt het bloedverlies daardoor veroorzaakt, dat er groote ſlagaderlijke takken van de baarmoeder doorgeſneden zijn, dan is men verpligt. als de baarmoeder werkeloos blijft, en de bloedſtorting aanhoudt, dezelve te onderſcheppen. De nieuwelings gegevene raad, om de moederkoek, ingevalle dezelve niet van de baarmoeder losraakt, niet zoo, als aanſtonds aangeraden is, door de wonde weg te nemen, maar liever zijne uitdrijving door de ſcheede, als gewoonlijk, aan de natuur over te laten, verdient meer opvolging, dan het voorſchrift van WIGAND, om de baarmoeder met de hand in het bekken neder te drukken, ten einde de uitſtorting van de kraamzuivering in de buikholte te beletten, van welk toeval hij den ongelukkigen afloop van vele kunstbewerkingen grootendeels afleidt. Dit voorſchrift van WIGAND is deswege onraadzaam, daar de baarmoeder in de meeste gevallen, zelfs eenige dagen na eene natuurlijke verlosſing, nog te groot is, om in het bekkenhol genoegzame ruimte ter berging te kunnen vinden; en daar eene nederdrukking met de hand, naar ons oordeel, de baarmoeder daarenboven te veel prikkelt, waardoor dan het hulpmiddel meer nadeel doet, dan het toeval, dat men voorkomen wil.

§. 504.

§. 504.

De in de buikholte uitgestorte vochten worden, voor dat men het verband aanlegt, door een zacht drukken ter zijde van den buik ontlast, en de wonde voorts met eene spons gereinigd. Zijn er ingewanden voorgeschoten, dan moeten dezelve teruggebragt worden. — De genezing van de wonde in de baarmoeder is geheel een werk der natuur, daarentegen moet de genezing van de buikwonde, door derzelver lippen met elkander in aanraking te brengen, bevorderd worden. De handelwijze, om door de bloedige hechting de bekleedselen te vereenigen, schijnt ons den voorrang te verdienen, boven de bloote vereeniging door middel van hechtpleisters, die van sommigen als toereikende aangeprezen wordt; offchoon men bekennen moet, dat de bloedige hechting zeer pijnlijk is, en het onderzoek van den staat der inwendige wond hindert. Intusschen komen deze allezins wezenlijke bezwaren in geene vergelijking met de nadeelen, welke de vereeniging door middel van enkele hechtpleisters vergezellen, en daarin bestaan, dat bij deze laatste, 1. de vereeniging en genezing van de wond min zeker, en het lidteeken daarna minder vast is, 2. dat het losraken van het verband, en het uitschieten van darmen uit dien hoofde, zeer mogelijk is, en 3. dat de knelling van het verband, hetwelk in dit geval veel vaster aangelegd moet worden, de ontsteking van de baarmoeder en de onderbuiks-ingewanden bevordert, en de reeds plaatshebbende ontsteking vermeerdert.

§. 505.

§. 505.

Van alle foorten van hechtingen met naalden, prijst zich de gepende of buikhechting het meeste aan. Twee hechtingen nogtans zijn voldoende. Wanneer men dezelve niet te digt aan de lippen van de wonde maakt, behoeft men voor hare uitfcheuring niet te vreezen. Van beneden laat men eene opening in de wonde, ter lengte van twee duim, in welke men eene wiek, of een ftukje uitgerafeld linnen, legt, om aan de ontlaste vochten uittogt te geven. De wonde wordt voorts met drooge wieken en de noodige drukdoeken verbonden, en alles wordt door middel van een, om het ligchaam rondgaand, verband bevestigd.

§. 506.

Brakingen, beklemming van darmen, koortfen en ontfteking van de ingewanden, en hare begeleiders, zijn de menigvuldigfte gevolgen, na de kunstbewerking, welke eene geneeskundige zorg vereifchen. Maar het is hier de plaats niet, om te ontwikkelen, hoe deze en nog vele andere toevallen behandeld moeten worden. Wat de heel- en verloskundige behandeling betreft, daaromtrent merken wij flechts in het algemeen aan, dat men niet zorgvuldig genoeg zijn kan, om het verband zuiver te houden; dat men hetzelve dus dikwerf ververfchen, en de ontlasting van de kraamzuivering langs den natuurlijken weg, vooral niet verzuimen moet; waartoe infpuitingen in de baarmoeder door de fcheede zeer nuttig zijn. De ontlasting van de in de buikholte uitgeftorte vochten heeft men zoo

veel

veel mogelijk te bevorderen. Heeft de lijderes het geluk van te herſtellen, dan moet men haar een behoorlijk verband laten dragen, om eene buikbreuk voor te komen; welk ongemak anders zoo ligt, als gevolg van de keizerlijke ſnede, achter blijft, of naderhand ontſtaat.

§. 507.

Heeft men de keizerlijke ſnede na den dood van eene zwangere of barende vrouw te verrigten, dan moet men terſtond na het overlijden daartoe overgaan, mits de vrouw wezenlijk, en niet ſchijnbaar dood is. Men moet de kunstbewerking in deze gevallen met al die omzigtigheid uitvoeren, welke er bij eene levende vrouw voorgeſchreven is.

§. 508.

De buikſnede (§. 489) wordt bij eene buitenbaarmoederlijke zwangerheid ondernomen, *a.*) als de rijpe vrucht leeft, en de natuur, (offchoon vruchtelooze) pogingen ter verlosſing aanwendt, en *b.*) na den dood der vrucht, als de toevallen, door verettering of verrotting van het kind voortgebragt, het leven van de vrouw in gevaar brengen. In dit laatſte geval, mag echter de buikſnede dan alleen ondernomen worden, wanneer de natuur, door plaatſelijke verzweringen in eenig gedeelte van den buik te verwekken, zelve de hulp, welke men aanbrengen moet, aanwijst. De plaats van den onderbuik, in welke men de inſnijding doen moet, en de uitgeſtrektheid van de ſnede, zijn hier niet altijd dezelfde; maar zij worden door de omſtan-

dig-

digheden en de plaats, welke de vrucht in de buikholte inneemt, bepaald en aangewezen. De buiksnede is over het algemeen minder gevaarlijk, dan de keizerlijke snede, daar men bij haar de baarmoeder ongeschonden laat.

§. 509.

Leeft het kind (§. 508, *a.*) dan neemt men hetzelve en den moederkoek uit de buikholte, reinigt dezelve van het gestolde bloed, met eene spons met laauw water, en vereenigt de wond in zulker voegen, als boven bij de keizerlijke snede aangewezen is. Maakt men de buiksnede in het geval van §. 508, *b.* dan wordt de plaats der verzwering door het mes zoo veel noodig verwijdt. Na de vrucht geheel, of stuksgewijze, weggenomen te hebben, moet men de buikholte door inspuitingen, of anderzins, van etter en rottende stoffe reinigen, en de wonde zoo lang open houden, als de etterontlasting duurt.

§. 510.

Bij verscheuringen van de baarmoeder behoeft men of slechts alleenlijk de buiksnede te maken, of men moet tevens met het mes de plaats, alwaar de baarmoeder ingescheurd is, nog verder verwijden, om dat gedeelte van het kind, dat zich nog in de baarmoeder bevindt, zonder hinder te kunnen wegnemen. Dit gedaan zijnde, moet men ook den moederkoek ontlasten, den onderbuik van het uitgestorte bloed, en van het lamsvocht, zuiveren, en zorg dragen, dat er geen stuk darm of net in

de

de wonde van de baarmoeder beklemd gerake, en de misschien beklemde deelen wederom teruggehaald worden; waarna de uitwendige wonde, gelijk als na de keizerlijke snede, behoorlijk bezorgd en verbonden worden moet.

UITLEGGING VAN DE EERSTE PLAAT.

Fig. 1. De bekkenmeter van SIMEON, zijnde in het geheel tien duimen lang, en van ſtaal of koper vervaardigd.

a. Deszelfs houten ſteel, of handvatſel.

b. De plaats van het werktuig, waarop de maatſtaf zich bevindt, en welke in duimen en lijnen afgedeeld is.

c. Deszelfs kromgebogen en hol uiteinde van tusſchen de 1½ tot 2 duim lengte, dat in het bekken achter de ſchaambeensvereeniging aangelegd wordt.

d. De ring, waaraan de koord *e.* aangehecht is, die bij *c.* door het holle omgebogene uiteinde loopt, bij *f.* wederom doorkomt, en aan den bewegelijken, en het inſtrument omvattenden, wijzer *g.* vastgemaakt is.

h. Een ſchroefje, om den wijzer vast te zetten.

Bij het gebruik van dit inſtrument, voert

Fig. 1.

voert de vroedmeester met zijnen wijsvinger den ring tegen het voorgebergte van het heiligbeen, terwijl het uiteinde *c*. van binnen achter de ſchaambeensvereeniging aangelegd wordt; hierdoor wordt de koord geſpannen, de wijzer voort getrokken, en de afſtand van de punten, welke men meet, op den maatſtaf aangewezen.

Fig. 2. De door TORALLE verbeterde, dikte pasſer van BAUDELOCQUE, op de helft van zijne natuurlijke grootte voorgeſteld.

ab. Deszelfs twee kromme takken, welke in de ſcharnier *d*. vereenigd zijn.

cc. De platte knopjes, waarin de kromme takken eindigen.

k. De maatſtaf, welke in eene diepe groeve *h*. *i*. die zich aan den tak *a*. bevindt, kan verborgen worden.

f. Eene opening in den tak *b*. ter doorlating van den maatſtaf, wanneer men meet.

gg. Twee ſchroefjes, om den maatſtaf bij de meting vast te zetten.

Bij het gebruik, wordt het werktuig tusſchen de dijen van de vrouw gebragt, en het eene knopje op den bovenſten rand van den ſchaamberg, en het andere knopje van achteren, een weinig

Fig. 2

onder het graatvormige uitfteekfel van den laatften lendewervel aangelegd. De maatftaf wijst nu den afftand van de meetpunten aan, waarvan men intusfchen drie duimen moet aftrekken, voor de dikte van het fchaam- en heiligbeen, en van de bekleedfelen.

Fig. 3. Het laatfte door OSIANDER uitgevondene werktuig, om de vliezen te breken, van koper of zilver vervaardigd, ter lengte van 8 duimen.

Het inftrument, dat in zijne natuurlijke zamenftelling onder A. afgebeeld is, beftaat uit twee ftukken, B. C., welke door middel van de twee zwaluwftaarten *h. i.* van het ftuk C., die in de twee groeven *f. f.* van het ftuk B. gaan, vereenigd zijn, zoodat zij onderling heen en weder kunnen gefchoven worden. Ten einde dezelve intusfchen bij het gebruik niet uiteen kunnen vallen, dient de moer *c.* aan het werktuig A. te zien, om op *k.* gefchroefd te worden, waardoor de twee ftukken van het werktuig genoegzaam vast, maar nogtans zoo, vereenigd worden, dat zij los genoeg blijven, om heen en weder te fchuiven. — Aan de voorzijde van het ftuk B. is

Fig.

Fig. 3.

eene ſtalen veer *d.* aangebragt. Deze is bij B. niet zigtbaar, maar alleen bij A. Zij is aan haar uiteinde *c.* haakswijze omgebogen en puntig; deze punt in het gat *g.* ſtekende, is zij daarin verborgen. De opening *a.* dient, om den wijsvinger door te laten, en de uitholling *b.* om den duim op te nemen.

Wordt het werktuig gebruikt, dan legt men duim en wijsvinger bij *a* en *b.* aan, en voert het inſtrument langs de andere hand, welke in het bekken is, tot aan de vochtblaas. Nu ſchuift men met den duim, bij *b.* het ſtuk C. naar beneden, om het gat *g.* vrij te maken of te ontblooten. Men drukt nu met den vinger bij *d.*, om de punt van het bewegelijk haakje door het gat *g.* te doen doorgaan, en verſcheurt daarmede de vliezen, door het naar beneden trekken van het geheele inſtrument. Dit verrigt zijnde, verwijdt men met den vinger de gemaakte ſcheur verder, en dringt voorts met de hand in den waterzak. Nu wordt C. met de hand, welke buiten de ſcheede is, wederom naar boven geſchoven, om het gat *g.*, en de punt van het haakje te bedekken; ten einde men het

Fig. 3. werktuig wederom uit het bekken moge kunnen nemen, zonder dat het de deelen van de barende, of de hand van den vroedmeester, kwetſe.

Fig. 4. De verloskundige tang, zoo als dezelve door mij zamengeſteld en aangeprezen wordt. Zij bevat de lepels van de Levretſche tang, doch zonder uitpuilenden rand om de venſters, het ſlot van BRÜNINGHAUSEN, en de handvatſels van VON SIEBOLD. Hare wezenlijke lengte is ruim 14 duim; hier is zij, benevens al hare deelen, op de helft van hare grootte afgebeeld.

Het inſtrument D. beſtaat uit de lepels *a. a.* het ſlot *b.* en de handvatſels *c. c.*, welke laatſte met hout overtrokken, en bij *d. d.* omgebogen, zijn.

De uiteinden van de lepels *e.* moeten 3 of 4 lijnen van elkander af ſtaan. De grootſte afſtand van den eenen lepel tot den anderen, als van *a* tot *a.* moet niet grooter, maar ook niet kleiner, dan 2½ duim zijn; in het eerſte geval, is hare applicatie moeijelijker; in het tweede geval, zou de tang het hoofd te ſterk knellen.

De zoogenoemde nieuwe bogt, moet niet meer dan drie duim hoogte hebben; anders kantelen de lepels te veel bij het aanleggen, zoo als dit bij de tangen van

Fig.

Fig. 4.

VON SIEBOLD, en nog meer bij die van BRÜNINGHAUSEN, plaats heeft.

De afſtand van het uiteinde *k.*, aan den tak E., tot aan de lijn *l.* toont de hoogte en kromming van de nieuwe bogt aan.

De binnenſte vlakte van de gevenſterde lepels is ligt uitgehold, maar zij heeft geenen balk of verhevenen rand.

F en G. ſtellen het ſlot duidelijkheidshalve afzonderlijk voor. F. is een gedeelte van den mannelijken of linker tak, waarop het platte knopje *m.* zich bevindt, welks dunnere ſteel, in de ſleuf *i.* van den vrouwelijken of regter tak G., als men beide takken onderling ſluit, opgenomen wordt. Bij den tak E. is de ſteel *h.* van het knopje *m.* zigtbaar. Het venſter van den lepel wordt door *f* aangewezen.

De lengte der lepels, van het ſlot af gerekend, is ruim 8 duim, en de lengte der handvatſels, tot aan het ſlot, 6 duim.

Fig. 5. De hefboom van DE BREE, ſlechts weinig veranderd. Zijne geheele lengte is 11 duim; zijne meeste breedte aan het werkpunt *c. b.* is 11 of 12 lijnen.

Het van gehard ijzer vervaardigde, en niet bekleede, inſtrument, is ter plaatſe, waar het uit het houten handvatſel *a.* uitkomt, ſmaller en dikker; het wordt lang-

Fig. 5.

merhand breeder en plat; (het breedst bij *d.*) deszelfs uiteinde is rond.

Bij I. is de benedenſte vlakte van den hefboom voorgeſteld, en bij H. ziet men denzelven van ter zijde, om den loop van de bogt, welke noch te flaauw, noch te ſterk gebogen moet zijn, aanſchouwelijk te maken.

UIT-

UITLEGGING VAN DE TWEEDE PLAAT.

Fig. 1. De ſtropvoerder. Dit is een rond ſtokje van balein van 16 tot 18 duim lang, op welks eene uiteinde er zich een ivoren knopje *a.* bevindt, voorzien van eene vrij diepe keep *b.*, ter opneming van de ſleuf van den ſtrop. Men kan zich ook van het andere ronde uiteinde *c.* bedienen, wanneer er zich in den ſtrop een zakje bevindt, waarin men dan het knopje *c.* ſteekt, om daarmede den ſtrop naar de voeten van het kind te voeren.

Fig. 2. Een ſtompe haak. Aan het eene uiteinde *a.* is de haak kleiner, aan het andere uiteinde *b.* is dezelve grooter. Den grooteren bezigt men, om in de lies van het kind te plaatſen, als deszelfs billen in het bekken beklemd zijn.

Fig. 3. De ſchaarvormige hoofdboor van DENMAN. Onder A. ziet men het inſtrument in zijn geheel. Hetzelve is uit twee ſtukken, welke bij *d.* vereenigd zijn, zamengeſteld. Zijn bovenſte gedeelte van *a.* tot *b.* heeſt eene bogt, en is aan beide kanten *c. c.* ſcherp.

Fig. 3.

Bij B. ziet men de bogt van ter zijde in derzelver natuurlijke groote; *e.* wijst de natuurlijke dikte aan, ter plaatfe waar de twee bladen van het werktuig elkander bij *l.* aanraken.

C. Is het fchaarvormige gedeelte van voren te zien, in zijne natuurlijke breedte.

g. Is een ftompe uitpuilende kant, om bij het gebruik het verder doordringen van het inftrument te beletten.

Fig. 4. De Levretfche Smelliefche fcherpe haak, met een houten handvatfel *b.* Van boven is hij bij *a.* omgebogen en fcherp.

Hij is van ter zijde afgebeeld, om den loop van zijne bogt aanfchouwelijk te maken.

E. Is de natuurlijke breedte van het fcherpe uiteinde, en

F. De gedaante en grootte van het platte handvatfel.

Fig. 5. De beentang van PLENCK.

Zij beftaat uit twee ftukken *a. a.*, welke bij *b.* onderling vereenigd zijn; zij gaat met eene flaauwe bogt in twee langwerpige op hunne binnenzijde getande bladen *c. c.* over, die in elkander fluiten.

H. Stelt de gedaante en grootte van het eene blad voor, van zijne binnenzijde te zien, benevens zijne tanden en groeven.

Fig. 6. De hoofdboor van ASSALINI.

Fig.

Fig. 6.

Dezelve beſtaat uit twee ronde holle ſtukken van ſtaal en van ongelijke grootte.

Het langere en naauwere ſtuk K. eindigt in een gedraaid uiteinde. de gedaante van eenen kurkentrekker hebbende, en in een ſcherp ſtalen puntje uitloopende.

I. Het andere kortere maar dikkere ſtuk, is aan zijn uiteinde b., zaagswijze getand, en bij *d. d.* van dikkere randen voorzien.

Bij het gebruik, wordt het ſtuk K. het eerſte in het bekken gebragt, om met den kurketrekker *a.*, welks puntje *c.* zeer ſcherp is, in het hoofd van het kind te boren, en hetzelve dus vast te houden. Nu wordt het ruimere en kortere ſtuk I. over K. henen geſchoven, en het getande uiteinde *b.*, almede tot aan het hoofd gevoerd. Men drukt nu I. tegen het hoofd aan, en boort, door dit werktuig rond te draaijen, een ſtuk van het been uit. Het uitgezaagde ſtuk aan den kurketrekker blijvende zitten, wordt hetzelve met K. uit de ſcheede gebragt, terwijl de herſenen zich door de holle buis I. kunnen ontlasten.

L. Stelt het uiteinde *a.* van het ſtuk K. in deszelfs natuurlijke grootte voor.

Fig. 7. Het in zijn hecht ſtevig vastzittend mes, ter doorſnijding van de ſchaambeensvereeni-

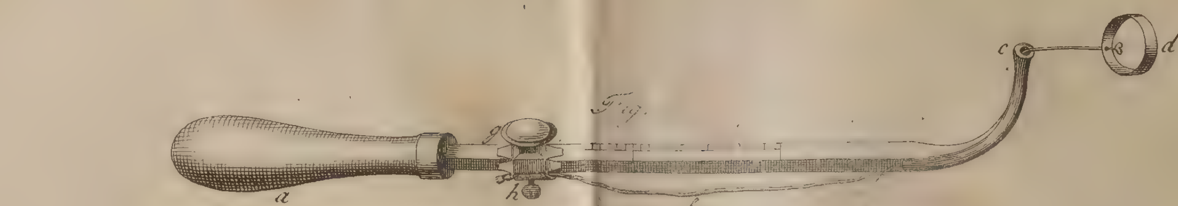
Fig.

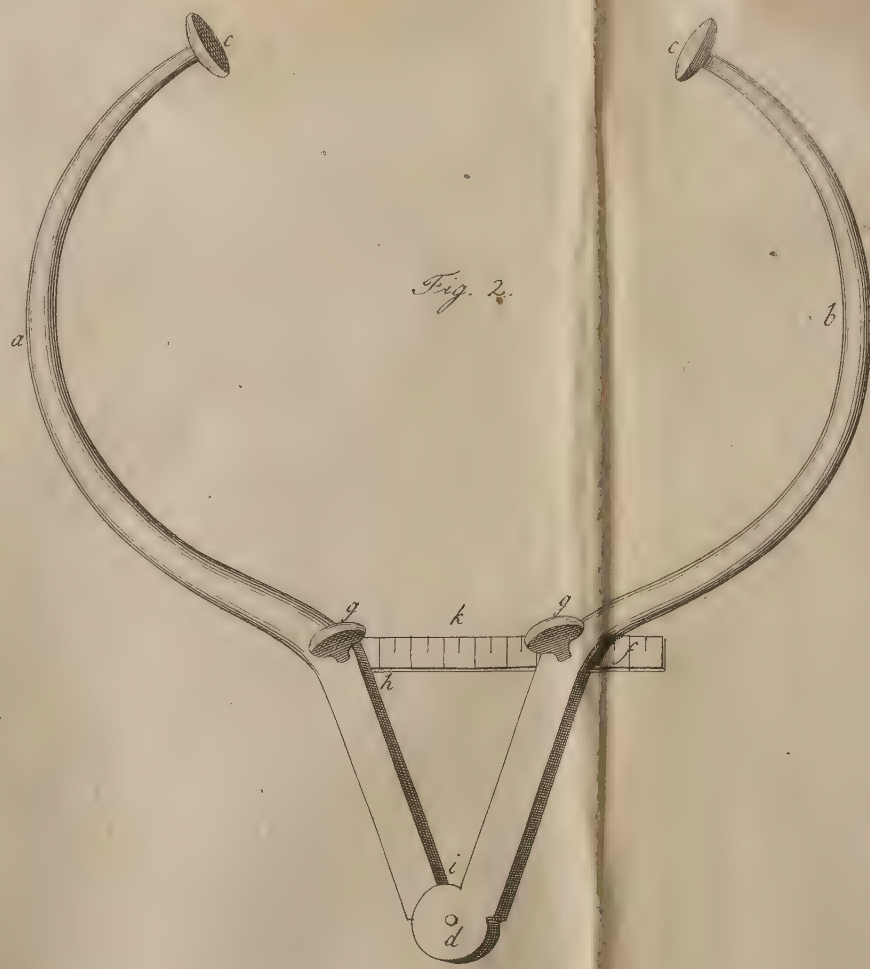
Fig. 7. ging, bij de ſchaambeenſnede. Hetzelve heeft aan de punt een knopje.

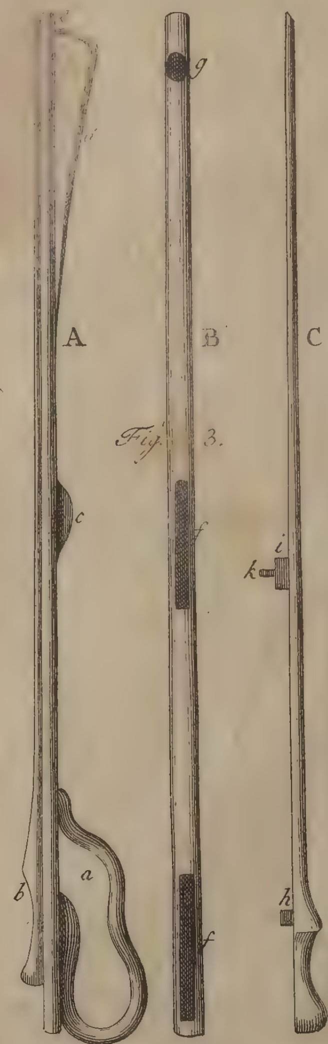
Fig. 8 en 9. Zijn de Steinſche mesjes voor de keizerlijke ſnede; zij zijn beide in het hecht onbewegelijk. De ſnede bij fig. 8, is bol, en bij fig. 9 hol; de punt van dit laatſte mesje, is niet ſpits, maar rond.

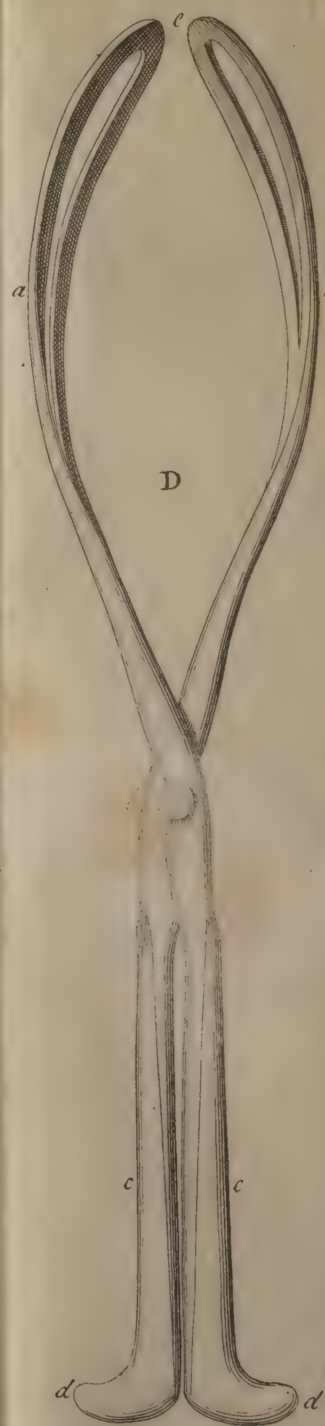
Al de afbeeldingen van deze plaat zijn op de helft der eigenlijke grootte voorgeſteld.

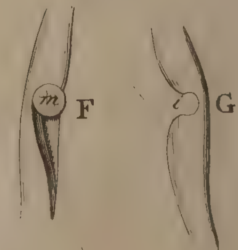

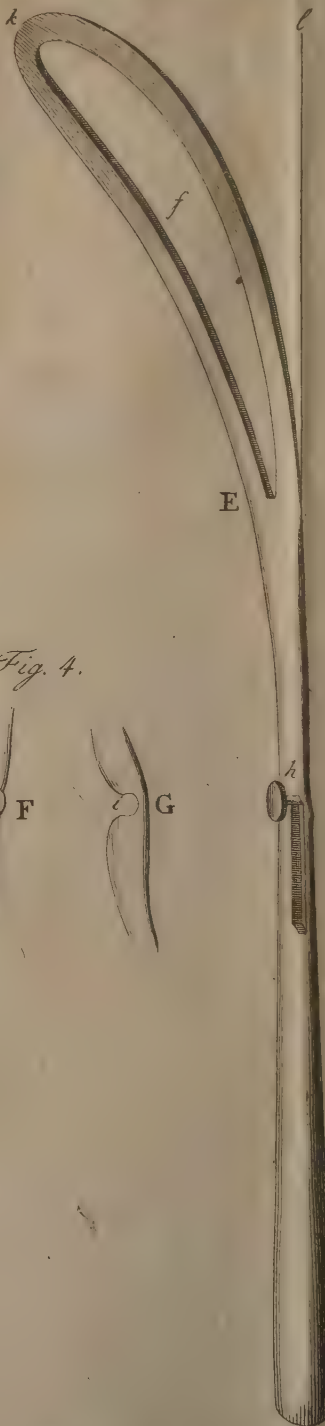

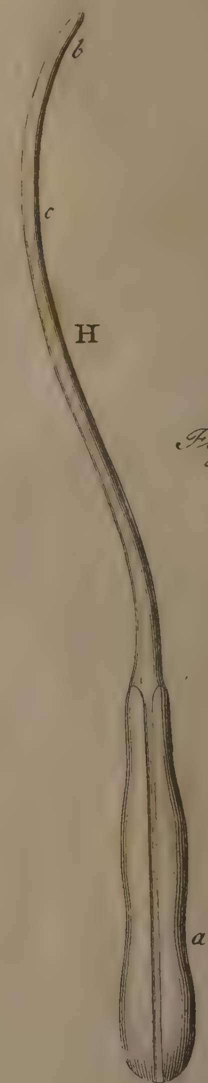

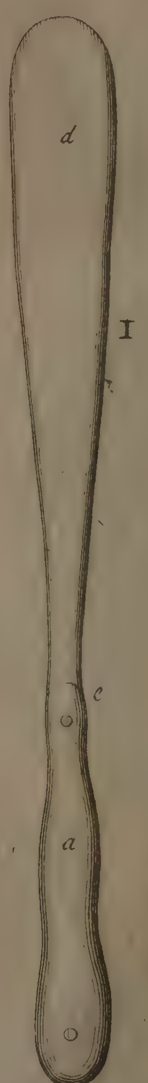

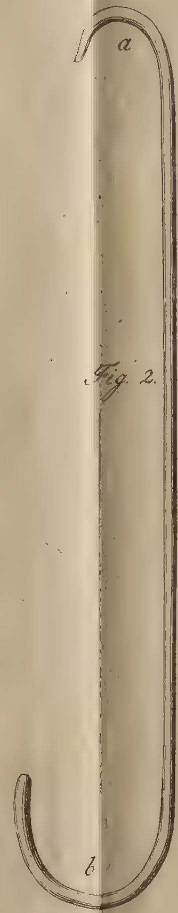

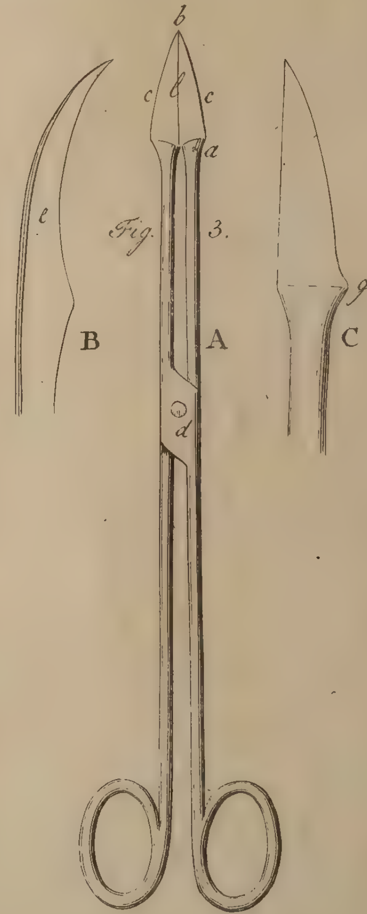

D. Vielwaard sculp.

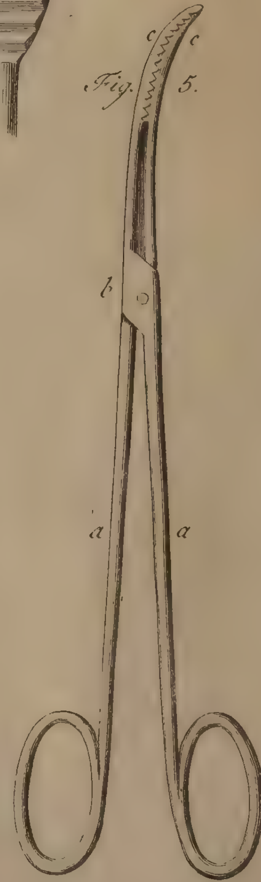

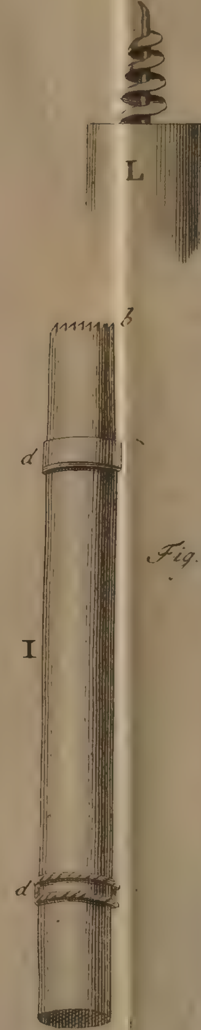

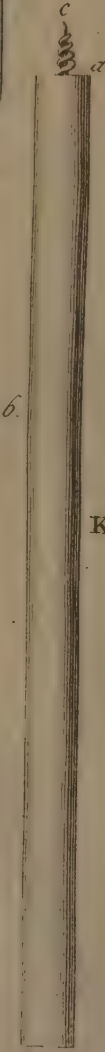

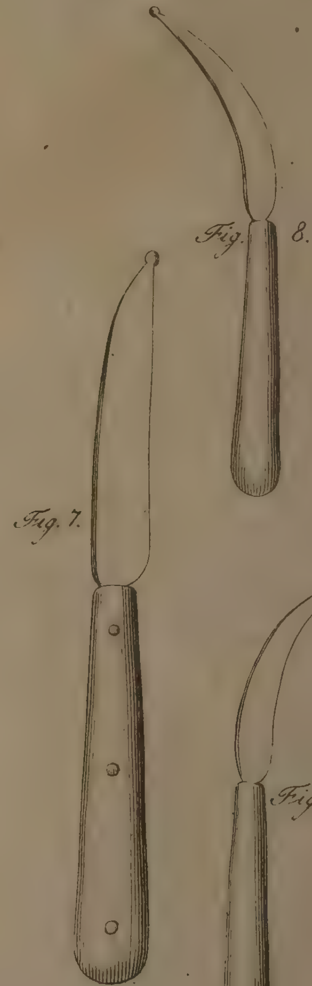

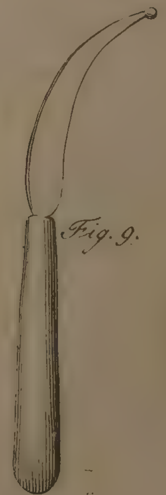

P. Veelnaar sculp.